

AMBRUS ZOLTÁN MUNKÁI
IV.

BERZSENYI BÁRÓ ÉS CSALÁDJA

TOLLRAJZOK A MAI BUDAPESTRŐL

BUDAPEST MDCCCCVI
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET R.-T.

AMBRUS ZOLTÁN

BERZSENYI BÁRÓ ÉS CSALÁDJA

TOLLRAJZOK A MAI BUDAPESTRŐL

BUDAPEST
TESTVÉREK
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

MDCCCCVI RÉVAI

IRODALMI INTÉZET R.-T.

AZ ÖSSZES JOGOK FENTARTÁSÁVAL.

Révai és Salamon könyvnyomdája, Budapest, VIII., Üllői-út 18.

I.

CSÜTÖRTÖKÖN ÖTTŐL HATIG.

— Zsúr Berzsenyiéknél. Díszlet és rendezés: minden, mi jó és drága. Egy kicsit sok is; de egészben bizonyos választékosság. A zsúron ez alkalommal a következők szerepelnek: —

1. BERZSENYI JACQUES. Feje a híres Loew és Berzsenyi cégnek. Mr. Dewey álnév alatt futtat; az ő lovai azok, a melyek eladó versenyekben se jönnek be soha. Mindig jó kedély; a francia szavakat már helyesen ejti. Pénz, mint köles. Alantasai a békás-megyeri admirálnak csúfolják.

2. BERZSENYI MAMA. Bánatosan kövér; nagyon boldogtalanná teszi, hogy sokat kell öltözködnie. Hangversenyeken még ma is elég jól fest; akkora boutonok, mint az öklöm. Egyébként jelentéktelen.

3. BERZSENYI BLANKA. Azt mondják s elhitte, hogy nagyon okos. Nem annyira szívtelen, mint inkább fennhéjázó. Egyetlen gyöngéje, hogy bolondul a művészetekért. Szerelmes egy kitűnő íróba, azzal a föltétellel, hogy az illető tagja lesz a főrendiháznak.

4. BERZSENYI ELZA. Szeccessiós leány, a mi itt azt jelenti, hogy gyakran eljár a szája. Rajong mindenért,

a mi természetes és igaz. Gyűlöli a pózt s nagyon sok süteményt eszik.

5. HÉTHÁRSYNÉ. Született Szilassy bárónő. Unokahúga Szilassy Plató bárónak, a kitűnő államférfiúnak. Berzsenyiek igen büszkék rá. Szeretnék rá mába foglalni és felakasztani a szalon falára. Mindig a kaszinóból jön.

6. SOROKSÁRY MISKA GRÓF. Czimzetes segédfogalmazó. Nagyon szeretné elvenni Blankát, esetleg »az Elzát.« Nincsenek kilátásai, de azért szívesen látják, mert egyike azoknak a szeretetreméltó fiataloknak, a kik se nem osztanak, se nem sokszoroznak, ellenben mindenütt ott vannak.

7. BERTALAN DÓRI. Jogtanácsos és cégjegyző egy iszonyatosan előkelő banknál. Nagyszerű jövő. A férj-jelölt ideálja. Tudja az értékét, s bár a bajusza észbontó, alkalomadtán viczes.

8. REJTVÉNYI ELEK. A *Szeccesszió* című heti lap segédszerkesztője.

ELZA (leteszi Marcel Prévost regénygyáros úrnak legújabb regényét: a »Nyakatekert hercegnő« című kötetet): — Ez a fiú tetszik nekem; jól ír, röviden és csak azt, a mi szükséges. Tudja, mi érdeklí az embert, és nem okoskodik sokat. De van egy nagy hibája. Nem meri nevén nevezni a gyermeket. Hiába, a férfi gyáva marad, a míg lélezkzik, még Parisban is. (Jön Soroksáry gróf.) Jó napot Miska!

SOROKSÁRY. — Jó napot, Elzácska!

ELZA. — Milyen furcsán néz rám!

SOROKSÁRY. — Még soha se voltunk így, egyedül, Elzácska! Muszáj magának megvallanom valamit. Muszáj megmondanom, hogy én vagyok a legboldogtalanabb ember a világon!

ELZA. — Tudom. A Blanka, mi? . . . (Soroksáry igent int). Elöttem eddig is hiába kasírozta a dolgot. En úgy teszek, mintha semmit se látnék, de azért néztem magukat a paravent mögöl.

SOROKSÁRY. — Nem képzeli, hogy a Blanka milyen rosszul bánik velem! A múltkor is, az operában, egy tekintete se volt számomra . . .

ELZA. — Hja, édesem, annak mága az oka.

SOROKSÁRY. — Hogyhogy?

ELZA. — Hát, kérem, az ember vagy udvarol vagy urizál. Magának mindig más véleménye van a színészekről, mint Blankának.

SOROKSÁRY. — Becsületszavamra mondom, hogy alkalmazkodom. Higyje el, Elzácska, soha se élt ember a világon, a ki olyan sokszor és olyan arczátlanul tagadta volna meg, a mit mondott, mint én: Soroksáry Mihály! ...

ELZA. — De mindig későn.

SOROKSÁRY. — Mit, későn! Csak később. Voltaképpen nem csinálok egyebet, csak visszhangozom, a mit Blanka mondott.

ELZA. — Igen, akkor, mikor Blanka már megváltoztatta a véleményét.

SOROKSÁRY. — Tehetek róla? Ez az én tragikumom!

ELZA. — S mit tegyek én ebben az ügyben?

SOROKSÁRY. — Protezsáljon egy kicsit!

ELZA. — Az nem olyan könnyű. Maga ellen egyéb kifogás is van.

SOROKSÁRY. — S mi volna az?

ELZA. — Beszéljünk nyiltan. Maga másfelé is angazsálta magát!

SOROKSÁRY (ártatlanul). — Én?

ELZA. — Őszinte legyek, vagy ne legyek őszinte? Ha igen, hagyjon fel a komédiázással.

SOROKSÁRY. — Nem értem.

ELZA. — Maga, igaz, hogy csak másod sorban, a Naphegyi Tinkának is udvarol. Különbén a tény nem fontos, csak a körülmények graválók.

SOROKSÁRY. — Most még kevésbé értem.

ELZA. — Jó, én felborított kártyákkal játszom. Az, hogy maga a talonban ott tartogat valakit, az lényegtelen. Mai nap az épouseuröknél ez már nem szokatlan. De hogy ez az illető a Naphegyi Tinka legyen, ez súlyos.

SOROKSÁRY. — Mintha kínai nyelven beszélne, annyira nem értem.

ELZA. — Ne tetteesse magát! Hogy jön össze a Blanka a Naphegyi Tinkával?! A ki szükségben a Naphegyi Tinkával is megelégszik, az ne emelje fel a szemét egy Berzsenyi Blankára!

SOROKSÁRY. — Komolyan beszél? Hogy jövök én a Naphegyi Tinkához?

ELZA. — Letagadja, hogy ott lovagol másod sorban? Ja; ez a maga dolga. Én csak annyit mondok, hogy: Blankának derogál egy sorban lenni a Tinkával.

SOROKSÁRY. — Lári-fári. Blanka azért nem akar tudni rólam, mert elembe vágott valaki. Ez a Bertalan, vagy hogy hívják.

ELZA. — Magát rettenetesen rosszul informálták. A Bertalan csak a mama favoritja. Megmondjam, hogy ez idő szerint ki a komoly konkurens?

SOROKSÁRY. — Ha van egy kis bizalma hozzám.

ELZA. — Hát megmondom, mert én jó fiú vagyok. Az illető: Bejtvényi Elek, tehetséges ifjú költőnk, a »Szecsesszió« szerkesztője.

SOROKSÁRY. — Maga tréfát űz velem.

ELZA. — Ugynezekén ki, mint aki tréfál? Fiam, én olyan komoly vagyok, mint a »Pompes funébres«. Tudja meg tehát titok pecsétje alatt, hogy Blanka népszínművet ír, s ebben a munkában Rejtvényi segédkezik neki ...

SOROKSÁRY. — Ugyan ne mondja! . . .

ELZA. — Csitt! . . . A Blanka hangját hallom! . . .

(Jönnek: Blanka és Bertalan Dóri.)

BERTALAN. — Annyi bizonyos, hogy Parisban sokkal jobban tetszett, mint itt, a Vígszínházban.

BLANKA. — Egyszerűen botrány, hogy előadják, (üdvözlések.) Ebben talán még Soroksáry is egyet fog érteni velem.

SOROKSÁRY. — Tessék?

BLANKA. — Arról van szó, hogy mit szól a Vígszínház új darabjához?

SOROKSÁRY. — Eri azt gondolom, a mit maga gondol.

BERTALAN. — Különben a lapok is mind levágják.

ELZA. — Mert az összes kritikusok képmutatók, nyomorult képmutatók! Az ember azt hinné, hogy böjtben és imádkozásban nőttek fel, pedig esztétikai ismereteiket nem az egyetemen, hanem a szeparékban szerezték! Ismerem ezeket a szép maszkokat. Megírják a förmedvényeiket, leteremtik a romlott francziákat, s aztán rohannak az Orfeumba! Igazán, ha egy pár becsületes leány nem volna, ennek a szegény Feydeau-nak éhen kellene elpusztulnia!

BLANKA. — Megint csak úgy beszélsz a levegőbe!

ELZA. — Ugy beszélék, mint közönség. En nem írok színdarabokat s nem irigykedem a francziákra.

BLANKA (Bertalanhoz). — Ő nagysága tudniillik azzal gyanúsít, hogy színdarabokat írok.

ELZA. — Nincsen abban szégyen.

SOROKSÁRY. — Mért ne, ha az ember ráér?

BLANKA. — Van ugyanis egy barátnőm, a kinek nagy tehetsége van az íráshoz; ennek a terveiről volt szó. Igaz, Dóri, erről jut eszembe . . . Kérdezni akarok magától valamit.

BERTALAN. — Parancsoljon.

BLANKA. — A barátnőm alighanem pályadíjat fog nyerni egy munkájával. A pályadíjat persze jótékony ezélra szánta. Mondja, milyen célra volna a legalkalmasabb?

ELZA. — Hallod, ez eredeti! Azt már hallottam, hogyha az ember sajnálja a pénzét s mégis nagylelkű akar lenni, küld természetben: tépést, szivarvéget, elhasznált levélbélyeget. De színdarabot ajándékozni jótékony célra, ez új!

BLANKA. — Kímélj meg a vicceidről.

BERTALAN (éllel). — Legjobb lesz, ha szemérmes szegényeknek adja. íróknak, szerkesztőknek.

BLANKA. — Maga Bejtvényit akarja előttem eláztatni? Jjos én nem ugrom. A talentum mindig talentum marad.

ELZA. — A talentumnak fölösleges gyakran fürdenie. A szép pongyolában is szép.

SOROXSÁRY. — Különben is a szemérmes szegények már kimentek a divatból.

BLANKA. — Aztán meg az adománynak nyilvánosnak kell lennie. Senkinek sem szabad azt képzelnie, hogy barátnőm a díjat elfogadta. (Berzsényi belép).

ELZA. — Itt a mi jó papánk!

BERZSENYI. — Szervusztok! . . . (üdvözlések.) Szer-
vusz, Miska! . . . (Elzához:) Te, láttad már a *Sportot*?

ELZA. — Nem.

BERZSENYI (előveszi háta mögül a berlini Sport legújabb számát.) — Közli a kontinens összes nyertes istállóinak a listáját. Legeiül vannak Caillault és de Brémond 880,000 és 660,000 frankkal, leghátul én 50 korona nyereséggel. Nézd: »Mr. Dewey ... 000,050.« Ezt az 50 koronát *White* fíose-nak a harmadik helye hozta a kisújszállási handicapben; mindig mondtam, hogy *White Rose* a legjobb lovam.

BERTALAN (nem minden irónia nélkül.) — És ez Ötvenezer forintba kerül évenként?

BERZSENYI. — A manager-rel együtt annyiba. De ez aem kidobott pénz. Az őrnagy egyébként is hasznomra van. Nagy az ismeretsége . . . (kijavítja magát:) a szak-
körökben. Különben jó, hogy nem nyertem még néhány száz koronát. Így a listának a legfeltűnőbb helyén vagyok; mindenkinek meg kell látnia a nevemet. Majdnem annyi, mintha én nyertem volna a legtöbbet.

BLANKA. — Már az igaz, hogy derék managered van! Soha még csak egy vigaszversenyt se tudsz megnyerni!

ELZA. — Valld meg őszintén, papa, te csak azért tartasz managert, hogy akármikor elcsaphass egy valóságos, igazi őrnagyot, a ki bár kvietált, egyszer mégis csak őrnagy volt.

BERZSENYI. — A managert azért tartom, hogy tanácsoljon. Arról nem tehetek, hogy mindig rossz tanácsot ad.

SOROKSÁRY. — És így minden lovad annyiba kerül, mint egy miniszteri osztálytanácsos.

BERZSENYI. — Hogy rosszul képezi ki az én lovaimat, jól van, nem bánom! ... De ha már az én lovaim nem nyernek, nyernék legalább én az idegen lovakon! . . . Egy pár száz forintot visszahozni az ötvenezerből, szintén valami. De szó sincs róla. Az őrnagy mindig rosszul tiipel.

ELZA. — Hálátlan vagy, papa; a múltkor is megütöttél egy nagy meglepetést, és Öt forintra nyolezvanhármát kaptál.

BÉANKA (Soroksáryhoz :) — Azért nem vettem észre magát, mert nem is néztem arra a vidékre. A Naphegyi Tinka engem nem érdekel annyira, mint magát; az operában csak nem fogom őt nézni a *Walkáröknél!*...

SOROKSÁRY. — Akkor nem is voltam benn a Tinkáéknál.

BLANKA. — Megjegyzem, hogy attól előkerülhetett volna.

SOROKSÁRY. — Egy egér se tudott volna beférni a páholyukba.

BERTALAN (megkezdett társalgást folytatva, Berzsenyihöz). — Tudod, ez éppen olyan gazdasági szükség, mint például, hogy Transz válnak angol uralom alá kellett kerülnie . . .

ELZA. — Ne jöjjön nekem elő az angolokkal. Még a regényeiket sem olvasom, annyira utálok őket a szegény búrok óta.

BERZSENYI. — Fiam, te ehhez nem értesz. Ez nem humanitás, ez kereskedelem.

BERTALAN. — Tessék! Tegnap még rövid ruhát viselt és a krémes fánkért lelkesedett! Huszonnégy óra múlva a búrokért lelkesedik és politizál az idős urakkal!

ELZA. — Ó, kérem, én már régen benne vagyok a politikában! Tudja-e, hogy én vagyok az egyik a magyar nők közül, a kik Krüger elnököt annak idején üdvözölték?

BERTALAN. — És hogy jött maga Krüger elnökhöz?

ELZA. — Sehogy. A Hirschler Zelmával kuncsorogtunk az utczán . . .

BLANKA. — Mit csináltak?

ELZA. — Kuncsorogtunk.

BLANKA (Soroksáryhoz.) — Ez a leány úgy beszél, mint egy kutyamosó.

ELZA (folytatva). — S a nimfa főposta előtt megyünk, mendegélünk, a rikkancsok azt kezdték kiabálni, hogy az angolokat nagyon megverték. Nagyon megörvendtünk 'a Zelmával, bementünk a telegráf-hivatalba, s feladtunk egy sürgönyt az öregnek, Pretoriába: »A magyar nők nevében üdvözöljük, Berzsenyi Elza, Hirschler Zelma.«

BERZSENYI. — Szép diplomacziái bonyodalmakat csinálhattál volna nekem ezzel a meggondolatlan heveskedéssel! ... És mit szóltál volna ahhoz, ha a búrok egy szép nap megszorulnak, s azt mondják magukban: »Van nekünk egy barátunk Budapesten, bizonyos Berzsenyi, és az átnyújthatna nekünk egy kis hadi kölcsönt?! ...«

ELZA. — Nem féltelek én téged!

BERZSENYI. — Aztán nem szeretem, hogy olyan sokat mutatkozzol ezzel a Hirschler leánynyal. Kicsodák, micsodák ezek a Hirschlerék? Ez az öreg Hirschler Menyus, az ő hédervári predikátumával, egy utolsó rangú parvenü.

ELZA. — Papa, te mindenkit lenézel, a kinek tiz forinttal kevesebb vagyona van, mint neked.

BERZSENYI. — Gyermekem, az embernek mindig igaza van, ha valakit lenéz. Nem lehet elég embert lenézni, ezt jegyezd meg magadnak.

(Megjelenik: Rejtvényi Elek, a »Szecsesszió« című hetilap segédszerkesztője. Önérzetes tekintet, patinás mosdatlanság és párisi nyakkendő.)

BLANKA. — Papa, bemutatom neked Rejtvényi Elek urat, a kinek már bizonyosan hallottad a nevét. Ő az a nagy tehetségű fiatal költő, a kiről az utóbbi időben annyit beszéltünk.

BERZSENYI (jóságosan). — No hát az nem baj, nem baj. Az ember minden pályán boldogulhat, csak tisztességes legyen. Hála Istennek, nem a pálya teszi az embert, hanem megfordítva. Ismerem például nagyon tisztességes embereket, a kik a jockey-pályán működtek. Itt volt ez a Rumbold. Nagyon derék ember volt; kitorzte a nyakát.

BLANKA. — De papa, Rejtvényi úr költő, és . . .

BERZSENYI. — Az nem tesz semmit; azért szívesen látom. (Újra megrázza Rejtvényi kezét).

REJTVÉNYI (leküzdi zavarát, Blankához). — Nagysád már meggyőződött róla, hogy melyikünknek volt igaza?

BLANKA. — Igen, ön nyerte meg a fogadást. (Berzsenyihez). Nem akartam elhinni, hogy Petőfi összehalhatatlan művei egy koronáért kaphatók. (Rejtvényihez). Már meg is vettem az egy koronás Petőfit.

BERZSENYI. — Hogyan, te egy koronás könyveket vásárolsz nekem? Én Petőfit helyeslem, mert műveltség kell a népnek, de nem szeretném, ha azt mondanák mirőlünk, hogy a könyvvásárlásban fukarkodunk. A pénz is kötelez, barátom. Vásárolj díszműveket, albumokat, rókavadászokat, vagy rocoeo-jelene-
teket ábrázoló drága könyveket, de ne vásárolj egy koronás kiadványokat. Ezt a költők se helyeslik, mert akkor miből éljenek meg a költők, ha te is csak egy koronát juttatsz a haza oltárának, nem igaz?

REJTYÉNYI. — Ó, kérem . . .

BERZSENYI. — Vagy ha már éppen ez a könyv kell neked, vásárolj belőle ezer példányt, s oszd ki Megyeren a nép között. Igen célszerű, ha a nép részesegedés helyett Petőfit olvassa. Hadd tudják meg a parasztok is, hogy szorgalommal mire viszi az ember.

BLANKA. — Nagyon sajnálom, hogy nem mutathatom be a mamának. De ő még a *Kék Kereszt*-egyesületben van, a hol osztály-elnök.

REJTYÉNYI. Hogyan? *Kék kereszt* is van?! . . .

BERZSENYI. — Igen hasznos egyesület ez, melyre a költőknek fel kellene hívniok a nép figyelmét. Helyesli ön a részegséget? Úgy-e nem? Lássá, ez ellen küzd a *Kék kereszt*. És pedig igen egyszerű eszközzel. Üdítő italokat mér ki alkohol helyett, aludtjejet, limonádét, mindent, a mit ön akar. Vannak munkások, a kik három, hat, kilencz, sőt tizenkét krajczár ára pálinkát isznak meg egy ülésen. Már most azt kérdem öntől, ha minden munkás csak kilencz krajczárt tesz félre naponkint, nem szerezheti-e meg szerdán és szombaton egy-egy csésze kitűnő tea élvezetét? S a tea nem támadja meg a munkaképességet, a mi oly bosszantó a gyárosra nézve, és ellenkezőleg fokozza a józanságot

s erősíti a kedélyt. Lássá, erről ön egy igen czélszerű költeményt írhatna.

(Berzsényiné megjelenik.)

ELZA. — Megjött Benoiton mama! . . . Mama, mama, hol maradtál olyan sokáig?

BLANKA (Berzsényihez). — Ezt a leányt ugyan meg-neveltétek!

BERZSENYI MAMA (miután kezét nyújtott Soroksárynak és Bertalannak). — Már régen itthon vagyok, de az előszobában elfogott a Kovács, régi szobalányunknak, a Züzannak a férje. Alig tudtam tőle szabadulni. Azt akarja, hogy keresztanya legyek a gyerekének. Mit csináljak vele?

BERZSENYI. — Adj neki pénzt.

ELZA. — Ellenkezőleg; kereszteltesd meg a kis férget!

BERTALAN. — Csak aztán úgy ne járjanak vele, a hogy a Várai-Fejér járt.

BERZSENYI. — Hogy járt a Várai-Fejér?

BERTALAN. — Várai-Fejérnek aj ockey-j a: Lightwood egy szép nap apának érezte magát. Keresztapának elhívja a Várai-Fejért, s mindenekelőtt elmennek az anyakönyvvezetőhöz. Ez előveszi a protokolumot, mire a Lightwood azt mondja neki, hogy írja be a kis lányt ezen a néven: Lightwood Nénémasszony. Az anyakönyvvezető persze azt hitte, hogy a jó fiú megbolondult. Lightwood erre előadja, hogy náluk, Angliában, ez már így szokás; a jockeyk többnyire a legkedvesebb versenylovaikról nevezik el az ivadékaikat. Mornington Cannon például egy Mornington nevű lótól kapta a nevét. És így tovább. Az anyakönyvvezető megmagyarázta neki, hogy a mi szokásaink nem engedik meg az efféléit. De Lightwood csak tovább alkudozott: »Talán Lightwood Sárgarigó lehetne?! Képzeljék el a Várai-Fejért.

BERZSENYI. — Nekem mindig nevetnem kell, ha a Várai-Fejérre gondolok. Egy ember, a ki a kávéházban ellopja a cukrot s két milliót veszít a fekete szombaton.

ELZA. — Az bizonyos, hogy a mama nagyot nézne, ha Kovács kijelentené a pap előtt, hogy a kis szobalánynak ezt a nevet akarja adni: »Czirokseprő«.

BLANKA. — Látják, én egy cseppet se találnám nevetségesnek, ha szokássá válnék, hogy az emberek a kedves foglalkozásuk köréből választanának nevet a gyermeküknek. Egy költő például miért nem nevezhetné a leányát Elégiának?! Alanyi Elégia! — nem is hangzanék rosszul. És mond annyit, mint Miczi vagy Busi.

BERZSENYI. — No, én csinos neveket adhattam volna nektek! Mit szólnátok hozzá, ha ma így hívnának benneteket: »Berzsenyi Gabona« és »Berzsenyi Katona-élelmezés«?! . . .

BERTALAN. — Barátnéjuk, a Zelma, még rosszabbul járt volna. Azt biztosan »Hirschler Ganzgyár«-nak neveznék, mert az apjának a Ganzgyár-részvények a legjobb emlékei.

BERZSENYI MAMA. — De nini, a mi kedves Héthársynénk! (Általános mozgás.)

HÉTHÁRSYNÉ (jön, lát és győz. A haja ezúttal arany-szőke; az első pillanatra: mintha a tulajdon unokatestvére volna). — Csak egy perezre jövök, kedveseim; várnak a választmányban. A bíbornok elnököl, s az öreg urat nem szeretem várakoztatni . . . Igaz, beszéltem a miniszternével . . . Nini, a jó Berzsenyi! ... Jó napot, jó napot!

BLANKA. — Kedves Ida! . . .

HÉTHÁRSYNÉ (mint a nap, mindenüvé süt). — Neked, édes Blankám, egy pár szót kell mondanom . . . Hogy van, Elzácska? ... (Berzsenyi mamához.) Tehát eljöttök,

ügy-e? Vagy még nem is mondtam? Szerdán egy kis *raut* lesz nálam . . .

BERZSENYI MAMA. — Mondd, édes Idám, csakugyan igaz?...

HÉTHÁRSYK. — A íőherczeg házassága? Sajnos, édesem, szóról szóra igaz.

BERZSENYI MAMA. --- Az ember nem érti. Mésalliance, mésalliance, jó, de ekkora mésalliance! . . . Ilyenek még sem történtek azelőtt.

HÉTHÁRSYNE. — És ha tudnátok, kedveseim, hogy a fenségek bennünket, még a herezegnöket is, éppen úgy lenéznek, mint a hogy ti lenézitek a szolgaszemélyzetet! . . . Bizony glédába kell állnunk előttük . . . s ha mindössze ennyi volna!

BERZSENYI MAMA. — Mi lesz a világból, ha ez tovább is így tart?! Végére nem lesznek igazi főherczegek, félvér lesz mindenki, a legelőkelőbbek is! . . .

HÉTHÁRSYNE. ~ De pá, édeseim, az én alelnöknóm már bizonyosan türelmetlenkedik . . . (Elvitorlázik; a többiek is egyenkint. Csak Elza és Berzsényi maradnak a teremben.)

BERZSENYI. — Várj csak, kérni akarlak valamire. Ma este egy nagy csomagot hoznak ide; vedel át, s vitesd be a dolgozó szobámba. Gondod legyen rá, hogy senki ki ne bontsa. (Súgva.) Ez anyád karácsonyi ajándéka, Egy kép.

ELZA — A te arczképed?

BERZSENYI. — Ez egy kicsit sablonos lett volna. Nem, *White Rose* képe. Lefestettem *White Roset*, abban a momentumban, mikor a Kisújszállási Handicap után lemosás rőla az izzadságot, Nagyon szép munka, meg vagyok elégedve vele. Nem állatfestővel pingáltattam, hanem egy portraitistával. Remélem, anyád örülni fog neki.

ELZA. — Hogyne, papa, hogyne.

BERZSENYI. — Remélem is. Közel háromszázezer forint néz le reánk erről a vászonról.

II.

ASZFALTBETYÁROK.

— Esti fél tíz óra. Az ebédlőben — borongósan sze-
czessziós stíl — három izgatott alak: *Berzsényi mama,*
Blanka és Berzsényi papa. —

BERZSENYI MAMA. — Ez már mégis hallatlan! Pont fél tíz és még most sincs itthon! . . . Nincs más hátra, el kell menni a rendőrségre.

BLANKA. — Igen, hadd tudják meg Bécsben is, hogy Berzsényi Elza kisasszony valami rettenetes ostobaságot követett el, az isten tudja mit!

BERZSENYI PAPA. — Blanka, ne beszélj így! A leányomat ne bántsa senki, a másik leányom se!

BERZSENYI MAMA. — Ez meg itt szaval! Jacques, ne boszants, nem vagyunk a Nemzeti Színházban.

BLANKA. — De hát mi történhetett vele? Ebéd óta senki se látta; egy szó nem sok, annyit se szólt, csak eltűnt. S annyi bizonyos, hogy délután fél háromkor nem szokták a leányokat elrabolni!

BERZSENYI MAMA. — Úgy beszélsz, mintha egy cseppet se aggódnál, s csak a káröröm szólna belőled.

BLANKA. — Köszönöm szépen! Én jobban restellem a dolgot, mint ti. S éppen csütörtökön! Az első nagy

raut napján! Mert ez a mai nap nem volt közönséges zsúr; vendégeink azt hihették, hogy a hölgykaszinóban vannak. Két báróné, hárman a *Hólapda* társaságból, egy miniszterné ... a volt iskolatársak társasága csak úgy sáppadozott az irigységtől. S ez a boldogtalan leány épp egy ilyen napon szökik el nekünk! Szépen nevelték a leányotokat, mondhatom!

BERZSENYI MAMA. — Hallgass, mert úgyis mindjárt migrainet kapok az aggodalomtól.

BERZSENYI PAPA. — Nem voltam ilyen izgatott másfél esztendő óta. Csak akkor éreztem valami ilyenfélét, mikor *Dom Sebastian* elbukott a rákosi akadályversenyben, s eleinte azt hittük, hogy kitorpte a lábát. Hárman indultak a versenyben: *Ne szólj szám, Weaner Kind* és *Dom Sebastian*. Az elsőt Williamson ült, az enyimen Kuesera. Egy darabig igen jól vették az akadályokat, de a hogy a nagy árokhoz értek, *Dom Sebastian*, a ki vezetett ...

BERZSENYI MAMA. — Ugyan hagyj békét! Nincs jobb dolgod, mint hogy ilyen ostobaságokkal boszantasz? .. . (Csöngetés hallatszik; mindnyájan hallgatóznak.) Ó az! No végre! Már majdnem szívdobogást kaptam az ijedségtől.

BERZSENYI PAPA. — Ugy-e megmondtam, hogy semmi okunk nyugtalanzkodni! A mit az én leányom tesz, az jól van téve.

BLANKA. — Látszik, hogy csak az apja vagy, s nem a férje.

ELZA (bejön). — Itt vagyok. Hagytatok-e valami vacsorát?

BERZSENYI MAMA. — Hol voltál, szerencsétlen gyermek?

ELZA (egyszerűen). — Az aszfaltbetyár-intézményt tanulmányoztam.

BLANKA. — Tessék?

BERZSENYI MAMA. — Szent isten, csak nem történt valami kellemetlenség?

ELZA (nyugodtan). — Semmi. Szót se érdemel az egész! De meghalok éhen; dél óta nem ettem egyebet, mint három vagy négy darabka süteményt.

BERZSENYI MAMA. — Egyél és beszélj. Hol jártál?

ELZA. — Ne vágjatok olyan ijedt arcot. Délután a Zelmánál voltam, s aztán egyedül kuncsorogtam az utcán.

BERZSENYI MAMA. — Gyönyörű, história. S ezt ilyen jó képpel mondod?

ELZA. — Hát milyen képpel mondjam? (Eszik).

BLANKA. — Egyedül kuncsorgott az utcán! Szép! A korszó addig kuncsorog a kútra . . .

ELZA. — Szamár. (Eszik.) Mondom, nem flangálni mentem az utcára, hanem társadalomtudományi célzattal. Tisztába akartam jönni az aszfaltbetyár ügy gyei.

BLANKA. — No, és tisztába jött vele a kisasszony?

BERZSENYI MAMA. — Mi jutott eszedbe, boldogtalan?

ELZA. — A dolog úgy történt, hogy a Zelmánál elbölcslegettünk ezen a kérdésen. Azt mondom a Zelmának: »Nagyszerű! Gondoltad volna ezt? Én soha!«

BERZSENYI PAPA. — Mit?

ELZA. — Hogy az aszfaltbetyár-intézmény ilyen elterjedt. Bámulatosnak találod, a mit mondok? A te lapodban olvastam!

BERZSENYI PAPA. — De mi közöd van neked az aszfaltbetyárokhöz? Remélem, neked nem voltak efféle kalandjaid?

ELZA. — Hisz éppen ez az. Olvasom, olvasom a cikkeket és eltűnődöm. Nagyszerű! Tehát vannak hölgyek, a kik nem tudnak végigmenni az utcán, a nélkül, hogy egy-két kalandjuk ne akadjon! Némi-lyiket mindennap megtámadja két-három aszfaltbetyár, egy komoly újság ankétet rendez, s felszólítja a közön-

séget, mondja el kiki, vajon mit lehetne tenni e társadalmi baj elhárítására? A kérdéshez hozzá szólnak: nők ég férfiak, üldözött gerlek és szakértő aszfaltbetyárok. Azok elpanaszolják, hogy már nem tudnak hová lenni; tapasztalt, higgadt aszfaltbetyárok pedig jó tanácsokat adnak nekik. A testület e tapintatos jelesei valóságos rezeptet írnak, hogyan öltözködjék, viselkedjék, nézzen, járjon, siessen az a hölgy, a ki nem kívánja igénybe venni az aszfaltbetyárok szolgáltatait. Mert így meg amúgy, mégis csak élniök kell szegényeknek; mi rossz van abban, kérem, ha egy nem egészen kitűnő házból való fiatal ember, ismeretség híján, e nem szokatlan úton keres összeköttetéseket?!

BERZSENYI MAMA. — Miket beszélsz itt összevissza?

ELZA. — Szóval, látom, a miről eddig sejtelmem se volt, hogy az intézmény rendkívül elterjedt, s hogy egy-két aszfaltbetyárnak ma már minden művelt család asztalán helyet kell foglalnia. A művelt nők már lélekezni se tudnak a sok ostromtól. Némelyik annyira oda van, hogy az embernek kedve volna azt mondani: »Száli, te nem panaszkodol, Száli, te dicsekszel!«

BERZSENYI PAPA. — Ne beszélj ilyen jockey-stílusban.

ELZA. — Azt mondom a Zelmának: »Barátom, ha Magyarország egész művelt nő-világa keservesen panaszkodik e társadalmi baj miatt, s ha vannak nők, a kiknek se éjjelük, se nappaluk, földön nincs nyugtok, s égben nincs várandóságuk az aszfaltbetyárok légióinak jóvoltából — ez tulajdonképpen iszonyú sértés ránk nézve. Mert mi elég csinosak volnánk, vagy mi, s nekünk még soha se volt efféle kalandunk.«

BERZSENYI MAMA. — Még csak az kellene!

ELZA. — Erre a Zelma így felel: »Tudod, ez azért van, mert mi ritkán járunk egyedül; aztán meg

kacsintani is kell nekik.« »Jó — mondom én egy szer majd megpróbáljuk, de most pá, haza kell kefél-nem a *rout-ra*.« Jövök, s a hogy jobbra-balra nézelődöm eszembe jut, hogy minek várjam a Zelmát? Egyedül kóválygok; az alkalom kitűnő, kóvályogjunk tovább. S megindulok tanulmányutamra.

BERZSENYI MAMA. — Elment az eszed?

ELZA. — Légy nyugodt; három aszfaltbetyárt sétáltattam meg, de azért nem történt semmi bántódásom. Sőt, meg kell vallanom, eleinte sehogy se tudtam beugratni az ifiurakat. Öt percz alatt rájövök, hogy a testület egyáltalán nem reflektál olyan hölgyekre, a kiknek a toilettejéből családi vagyon néz ki. Mikor aztán látom, hogy a puszta megjelenéssel nem tudom lépre csalni őket, eszembe jut, a mit a Zelma mondott: »Kacsintani kell nekik.« Ettől fogva úgy sétálgattam, mint egy operette-soubrette a színpadon. Csak éppen néger tánczot nem adtam elő.

BLANKA. — Ez a nő totál meg van örülve.

ELZA. — Szüntesd könyűidet értem, szende hajadon, s hidd el, a piros bóbitás leányok nem forognak akkora veszedelemben, mint képzeled. Szóval, mögtagasztaltam az intézményt, s első kirándulásom alkalmával három aszfaltbetyárt gyűjtöttem. No, nincs mit dicsekednem velők. Az elsőről rövidesen le is mondtam. Mikor nagynehezen elszánta magát, hogy megszólít, végig mustrálom, s azt mondom neki, őszinte felháborodással: »Mit, maga még rendesen sincs öltözve, s aszfaltbetyárokodik? Hallja, előbb vásároljon tisztességes nyakendőt!« Ötölt-hatolt valamit, de én nem irgalmaztam neki, s elutasítottam: »Ilyen rongyos ember! Szégyelje magát!« Ezalatt csoportosulni kezdtek körülünk, emberem zavartan mekegett valamit, megsajnáltam s szélnek eresztettem.

BERZSENYI PAPA. Vakmerő fruska! Hátha valami keményebb legénynyel kezdesz ki? Mi történik akkor? Mit képzelsz?

ELZA. — Semmi különös. Másodszor egy atlétába kötöttem bele. Ez már comme il faut volt és óvatos. Csak akkor kezdett ugrani, mikor egy mellékutczába vontattam. »Szép kis nénike!« — suttogott, de nem engedtem, hogy hosszasan részletezze az ajánlatát. »On téved — vágtam a szavába — s az, hogy ön ostoba, nem menti a tévedését. Vak ön, tisztelt idegen, hogy éppen engem akar megtisztelni az ismeretségével? Nos hát én nem szorultam rá, hogy az utcán szedjem fel az udvarlókat; a pénzére se szorultam semmiféle majomnak!«

BERZSENYI MAMA. — Hallatlan ez a leány, hallatlan! S ez az én gyermekem volna?

ELZA. — A.z atléta okvetetlenkedett; erre hamarjában megszólítok egy arra menő idősebb asszonyt: »Kérem, nagyságos asszonyom, védelmezzen meg ettől a tola-kodótól. Úgy látszik, idegen szegény, s nem akarja megérteni, hogy maflának találom.«

BLANKA. — Tökéletesen Osztrigás Miczi.

ELZA. — A harmadik aszfaltbetyárt már nekem kellett bátorítanom. Elmondta, hogy mily elhagyatott életet él, s a fővárosban egy szegény ifjúnak mily nehéz a keresetéből kijönnie. Valahol csak kell spórolnia, nem igaz? Biztattam, hogy ne csüggedjen; majd csak talál egy Önzetlen kebelt. Könnyűit persze nem törülhettem le, de igazat adtam neki, hogy ha az ember húsz forintot küld a mamájának havonkint, bizony nem igen költhekezhetik az éjjeli kávéházakban. Igen barátságosan váltunk el.

BERZSENYI MAMA. — Rettenetes!

ELZA. — Tanúlmány-utamat ezzel be is fejeztem, mert abból az eszmecseréből, a melyet utolsó kísézőmmel

folytattam, már leszűrtem a kereseti tanulságot. Tehát a sokat emlegetett társadalmi baj csakugyan létezik. Csakhogy ez a baj inkább a szegény aszfaltbetyárok baja, mint a védtelen hölgyeké. Mert a védtelen hölgyek közül azokat, a kik jómódúaknak és finnyásoknak látszanak, nem is meri megszólítani az aszfalt lakója, a többi védtelen hölgy pedig minden nagyobb emóció nélkül megvédheti magát, a legrosszabb esetben: megvédhetik egymást. De mit tegyen a szegény aszfaltbetyár? Mit tegyen a szűk körülmények közt élő fővárosi ifjú, a ki takarékoskodni kénytelen, ismerettség, összeköttetés híján? Mit tegyen, ha érző keble van, bár szegény és elhagyatott? A virágnak megtiltani nem lehet.

BLANKA. — Mondhatom, büszkék lehettek a leánytokra!

ELZA. — Elég az hozzá, elhatároztam, hogy aZelmával gyűjteni fogunk az egyetemi templomban a szegény aszfaltbetyárok javára.

BERZSENYI MAMA. — Mars a szobádba, ne is lássalak! (Berzsényi papához). Látod, Jaeques, hova vezetett a majomszereteted? Tessék a nevelésed!

JACQUES (magában). — Nekem beszélhettek! Okos lány ez, csak az a kár, hogy huszár nem lehet belőle. Különben mindegy. így is többet tud, mint az egész familia. Úgy tippel, mint egy trainer, s fogadni merek, hogy máris tudja, melyik ló fogja megnyerni a Pzsedzvit-handicapot.

III.

A FEHÉRVÁRTI B I C S K A ,

— A nagy szalonban; öt óra után. A teás-asztal körül: *Héthársyné*, *Berzsenyi mama* és *Soroksári/ Miska*. *Héthársyné* már semmit se tud kitalálni, a mivel kifejezhesse, hogy: pénze minden zsidónak van, de *Héthársyné* már csak egy él a világon. *Berzsenyi mama* asztmájának részleteiről tart nem éppen közérdekű előadást: *Héthársyné* látható részvétellel és láthatatlan undorral hallgatja. *Miska* gróf udvariasságból nagyokat köhög; e krákogás vigasztalni kívánja *Berzsenyi mamát*. De & 6 részvéte is csak felszínes; titokban arra gondol: milyen jó az asszonyoknak, hogy a beszélgetésben nem követhet el az ember helyesírási hibát! Lám, *Berzsenyi marnál* nem csúfolják ki, mint őt a minisztériumban, nyomorult napidíjasok. Közben *Blankára* pislog, a ki *Berzsenyi papával* egyetemben, *Rejtvényitől* búcsúzkodik.

BERZSENYI PAPA (melegen szorongatja Rejtvényi kezét.

— Szervusz, szervusz, szervusz. Gyere el máskor is, ne ülj mindig a kaszinóban. Ott kényelmesebb, de a vendégszeretet se kutya. Egyszerű emberek vagyunk,

de becsületesek. (Rejtvényi el.) Szervusz, szervusz, szervusz. (Blankához.) Te, ki ez a fiatal ember?

BLANKA. — Mondtam már, hogy Rejtvényi Elek. Nagyon tehetséges fiatal író.

BERZSENYI PAPA. — Azért megmosdhatnék néha. Különben nekem mindegy.

BLANKA. — De, papa, hová gondolsz? Rejtvényinek olajbarna teint-je van, a mi nagyon ritka és érdekes.

BERZSENYI PAPA. — Ebben igazad van; engem legalább kíváncsivá tett, hogy vajon gőzfürdő után is ilyen szrecesen marad-e? Es mit szokott írni ez az Othello?

BLANKA. — Verset, tárczát, vezérczikket, mindent. Nem olvastad a *Szabad Sajtó* mai cikkét a magyar iparról? Olvasd el; mondhatom, kitűnő cikk. ő írta.

BERZSENYI PAPA. — Ne beszélj! Nem hittem volna, hogy ilyen komoly fiatal ember. Látod, ez helyes, hogy egyszer megmondja a véleményét a magyar iparról. Mert az már igazán nem járja, a mit a kormány akar. Rákényszeríteni a kormánytól függő vállalatokra, hogy itthon vásárolják, a mit csak lehet, esetleg hús percenzzel drágábban — ez ostobaság. Hogy én ezerkét-száz forinttal fizessem azt, a mit külföldön ezer forinttal megkaphatok, hallott valaki ilyet? Helyes, hogy kikelt ez ellen; látom, igazság-szerető ember. Nem rokonszenves, de igazság-szerető. El fogom olvasni a cikkét.

BLANKA. — Tudod, nem egészen azt írja, a mit te mondasz. Rejtvényi inkább azt sürgeti, hogy pártoljuk a magyar ipart, áldozatok árán is. Kikel azok ellen, a kik Londonból hozatják a ruhaszövetet s Parisban mosatják az ingeiket.

BERZSENYI PAPA. — A fő az, hogy kimosassuk. Hol? az mellékes. Különben, ha megmondja az igazat a Nemzeti Kaszinónak, ez kibékít vele.

SOROXSÁRY (mint a kit darázs csipett meg). — Bocsánat, de a Nemzeti Kaszinó ártatlan ebben a dologban. Én legalább nem ismerem a kaszinóban senkit, a ki Parisba küldetné az ingeit. Egyáltalában, kissé különösnek találok, hogy ezek a meggondolatlan író urak folyton a Nemzeti Kaszinót piszkálják. Pártoljuk a magyart ipart, jó; de mért éppen a Nemzeti Kaszinó kezdje meg a dolgot? Mindig, minden téren a szegény mágnást molesztálják először. En nem vagyok a Nemzeti Kaszinó tagja; tárgyilagosan beszélek.

BLANKA. — De, papa, csak nem fogsz agítani a magyar ipar ellen? A miniszterné is pártját fogta a magyar iparnak. Eljár a boltokba s csak magyar tárgyakat vesz.

BERZSENYI MAMA. — A miniszternének könnyű. A miniszterné ha kalotaszegi varrottásban jár, akkor is miniszterné marad.

BERZSENYI PAPA. — A miniszterné eljárt volna a boltokba magyar tárgyakat vásárolni? Ez különös.

BERZSENYI MAMA. — Hiszen a mi engem illet, nekem semmi kifogásom. De attól félek, hogy ez a mozgalom a Felsőnek nem fog tetszeni.

BLANKA. — De, mama, a Felső nem törődik veled, hogy te mit vásárolsz. (Héthársynéhez.) Hogyan, báróné, Te már itt hagysz bennünket?

HÉTHÁRSYNE. — Sajnos, kedves Blankuczim, a kaszinóba kell sietnem, a hol értekezletünk van, s éppen a magyar ipar pártolásáról. . Ah, mily unalmas az élet!. . . Te azt még nem tudod, szegény Blankuczim! (Berzsenyi mamához.) Fogadj szót, édesem, hivasd el a csoda-doktort. Tudod, az mesés. Egy pirula naponkint eloszlatja a sápkórt, két pirula a köszvényt, s három pirula valósággal véget vet az asztnának.

SOROXSÁRY (Blankához, titkon). — Vajon hány pirula gyógyíthatna meg engem?

BLANKA (Soroksáryhoz). — Jó éjt, Soroksáry, jó éjt. (Soroksáry meghajlik, s Hétkársyné nyomában el.)

BERZSENYI PAPA. — Te, Blanka, nekem szeget ütött a fejembe, a mit mondtál. Hát csakugyan a miniszterné is? . . .

BLANKA. — Benne volt minden újságban.

BERZSENYI PAPA. — Mert nem szeretném, ha azt mondanák, hogy smuczián vagyok, a ki nem pártolja a magyar ipart.

BLANKA. — Erről ráismerek az én jó papámra.

BERZSENYI PAPA. — Vásárolni fogok valamit. Akármit, csak magyar legyen. De mit?

BLANKA. — Tudod, azt hirtelen nem tudnám megmondani. Van üveg-iparunk, bőr-iparunk ... izé . . . Az üvegipart már mondtam?

BERZSENYI MAMA. — Én azt hiszem, hogy elkéstemek. Előbb gondolatok volna rá. Holnap már a házmester is a magyar ipart pártolja. A múlt héten még kiírták az újságba, de kezd egy kicsit közönségessé válni a dolog.

ELZA (benyit). — Jó estét.

BERZSENYI MAMA. — Hol voltál megint?

ELZA. — Ne ijedj meg úgy, mert én is mindjárt megijedek. Semmi A Zelma hitt el, pártolni a magyar ipart. Mondok magamban: »Top! Mért ne lepjem meg valamivel az én jó kis papámat? Nekem nem kerül semmibe., mert az ő pénzét költöm, s örömet szerzek neki.«

BERZSENYI PAPA (nevet). — Te kis betyár!

ELZA. — Bebarangoljuk az összes boltokat, de semmit se találunk, a min rajta volna: »Made in Hungary.« Azt mondom a Zelmának: »No, öreg, hol a magyar ipar?« A Zelma azt feleli, hogy Pesten nem kapni semmit, de fogad velem, hogy Bécsben rögtön tápunk magyar iparczikket.

BLANKA. — Úgy látszik, fel is mentetek Bécsbe, mert alaposan oda maradtál.

ELZA. — Franciaországi Margit, ne átkozódjál.

BLANKA. — Ó, te New-York szépe!

BERZSENYI MAMA. — Ne veszekedjetek.

ELZA. — Felhányunk a boltokban mindent: »Hol vagy, lelkem, magyar ipar, hadd pártoljalak!« — hát, a mint kutatunk, kutatunk, végre is találok valamit. Tudod, nem drága dolog, de szecsessziós. Mondok magamban . . .

BLANKA. — Úgy beszél, mint egy paraszt.

ELZA. — Mondok magamban: »Az én jó kis papámnak mindene van a világon, de fehérvári bicskája még nincs. Hadd legyen neki fehérvári bicskája is.«

BERZSENYI PAPA (nevet). — S vettél nekem fehérvári bicskát?

ELZA. — Íme. Fogadd tőlem jó szívvel, s ha pénz-zavarba jövök, ne felejtsd el, hogy belőlem nem hiányzik az altruizmus.

BERZSENYI PAPA (Blankához). — Látod, most úgy beszél, mint egy gróf.

BLANKA. — Elbarangolja a napot, hogy egy fehérvári bicskát vegyen! S az ilyen nem lesz színésznő!

BERZSENYI PAPA (Blankához). — Hallod, ne bánts a leányomat. (Elzához.) Teneked meg azt mondom, hogy ne beszélj ilyen tréfálkozó hangon a magyar iparról. A magyar ipar, gyermekein, nagyon komoly dolog. Miniszternek, grófnék fáradoznak a magyar ipar érdekében. Igaz, mindez eszünkbe juthatott volna harmincz esztendővel ezelőtt is, s ha eszünkbe jutott volna, akkor ma már volna magyar ipar. Ha harmincz esztendő óta megvettünk volna minden magyar iparczikket, akkor ma már csinálnának magyar iparczikket is. De jobb kettőn, mint soha. Hozzuk helyre a mulasz-

tásunkat; legyünk ezentúl jobb hazafiak. És én elhatároztam, hogy, mint a miniszternek meg a grófnék, én is elül fogok járni a jó példával. Egyelőre, mivel semmire sincs szükségem, nem tehetek egyebet, mint hogy magyar neveket adok a lovaimnak. De ezt meg teszem. Még ma. Kiki a maga hatáskörében; kitől mi telik. Mind a tizennyolcz lovamnak magyar nevet adok. Még ma; azonnal. Gondolkozzál magyar lónevéről, Elza. A fce tanácsaid nekem nagyon becsesek. Tudod mit? Hogy viszonzzam az ajándékodat, megengedem, hogy te nevezd el az összes lovaimat. Csak egyet kötök ki. Derby-crack-emet: *Szo szán mer alle-t* a mai nap emlékére *Magyar Ipar*-nak fogom elnevezni. A fehérvári bicskáért pedig kapsz egy szép párisi toilette-et.

IV.

ÚRNŐK A SZÍNPADON.

— Hat óra után. A vendégek már oszlófélben. *Héthársyné*, a ki legutóbb *Blankával* beszélgetett, szintén készülődik. —

HÉTHÁRSYNÉ. — Nos, eljössz?

BERZSENYI MAMA. — Hová hívod?

HÉTHÁRSYNÉ. — A Népszínházba. Nem most; holnap délelőtt.

BERZSENYI MAMA. — Délelőtt? A Népszínházba?

HÉTHÁRSYNÉ. — Tudod, édesem, ez még titok; de hisz ti nem fogjátok elárulni. Vikus, a *cousine*-om, holnap énekel próbát a Népszínházban.

BERZSENYI MAMA. — A *cousine*-od színésznő lesz?

HÉTHÁRSYNÉ. — Ó, nem olyan közönséges színésznő, mint a többiek, de végre is színésznő. Miért ne? Nem fogják összetéveszteni a született komédiás-néppel; a színlapon is mindig rajta lesz: Dorozsmai Viki *úr*ő első, második, harmadik fellépte.

BERZSENYI MAMA. — De mi jutott eszébe, hogy színésznő lesz? Talán csak nem . . .

HÉTHÁRSYNÉ (sértődve). — Mit képzelsz? Hála Istennek, Vikinek van miből megélnie. Ötvenezer forint

hozományt vitt magával; ehhez az ura nem nyúlhatott hozzá.

BERZSENYI MAMA. — Úgy képzeltem, hogy talán az elvált férjét akarja megtruczcolni.

HÉTHÁRSYNE. — Nem, az urával egyszerően nem törődik többet. De mit csináljon egy szép, fiatal elvált asszony, a ki hozzá van szokva, hogy évenként húsz-ezer forintot költsön, s a kinek csak ötvenezer forint a vagyona? A sutba üljön, harisnyát foltozni, vagy gépírást tanulni? Nem. Viki igen helyesen úgy gondolkozott, hogy halálos vétek volna a hangocskáját nem kamatoztatni. Mert van egy kis hangocskája. Nem akkora, mint az oroszlának, de elég arra, hogy megszerezzen vele évenként hat-tíz-húszezer forintot.

BERZSENYI MAMA. — De mégis . . . valaki ... az ő társaságából! . . . Tudom, hogy ha ő megy színpadra, az más, mint ha a házmesterném lánya áll ki néger tánczot jární ... De mégis szokatlan egy kicsit . . .

ELZA. — Szokatlan? Nem találom. Az utolsó operettliben két olyan dáma is játszott, a kikkel tavaly még csak a zsúrokon találkozott az ember. A közönséges színésznék csak a páholyból nézték őket.

BLANKA. — És szeretném tudni, mit árt nekik, hogy a színpadra léptek? Függetlenek; pénzt szereznek; lázas, szép életet élnek; s valljuk meg, irigyeljük őket.

ELZA. — Annyi bizonyos, hogy a Zelmának ugyan-csak szeget ütöttek a fejébe. Azt mondja nekem tegnap, hogy ő, ha férjhez megy, csak azért megy férjhez, hogy elválhasson és aztán a színpadra lép-hessen.

BERZSENYI MAMA. — Hagyj nekünk békét a Zelmá-dal! Ki kérdezett?

ELZA. — Csak sokat vekszáljatok! Én is egyet gondolok, és elszerződöm valahová! Én ugyan nem

megyek férjhez csak azért, hogy a hivatásomnak élhes sek. Mínek ehhez a házasság, elválás és egyéb kalandok? Betanulok egy operette-et s isten megáldja édes szüleimet!

BERZSENYI PAPA. — Hallod, az efféle tréfákat kikérem magamnak! . . .

ELZA. — No, ne ijedj meg minden kis mókázástól! Elképzelheted, hogy a te házadat nem fenyegeti semmi ilyes veszedelem. Egyelőre eszem ágában sincs azokat a jó házból való szerencsétleneket utánozni, a kiket állítólag egy isteni szózat őrzített meg, de mégis inkább a lábukban lakó ördög ösztökélt arra, hogy megszőkjenek a jól fűtött szülei házból s elkarikázzanak: az ígét hirdetni, vagy jobban mondva: éhezni és fázni. És remélem, hogy a bankjegyeidre rajzolt őrangyalok mindenkor meg fognak óvni ettől a kísértéstől, hogy ne mondjam: tébolytól. Kémesen hangzó megjegyzéssel mindössze annyit akartam mondani, hogy tökéletesen értem azokat a szegény nőket, a kik a mai világban seregesen tódulnak a színpadra. És ha már ebben a házban minden blague-ot le kell fordítani kereskedelmileg józan és ridegen száraz, egyszerű vagy összetett állító mondatokra, megmagyarázom nektek azt is, hogy miért gondolkozom így. Végre is az a szegény nő, a kinek a kényelméről senki se gondoskodott, s a ki a kényelemért még nem akar lemondani minden társadalmi szereplésről, csak a színpadon keresheti a boldogulást. Egy csinos, fiatal, jóalakú nő, a ki alkalom adtán kedves is tud lenni és nincs minden temperamentum híjján, ha nem túlságosan prüd és nem szenved se köszvényben, se idült hangszálbénulásban, föltéve, hogy ügyesen viselkedik és ért egy kicsit úgy az intrikálás, mint a reklámcsinálás művészetéhez: ma már a színpadon mindent elérhet.

Igenis, mindent. Szert tehet fejedelmi toalettekre, ékszerekre, bankigazgatói jövedelemre, tíz percnyi éneklésért egész vagyont tevő föllépési díjra, automobilra, yachtra, saját külön vasúti szalonkocsira s végül hercegi férjre ... És azért nem kell lemondania a társadalmi szereplésről sem. A színésznőket is a viselkedésükhöz képest ítéli meg a világ, mint akárki mást; ha rosszul viselkednek, többet néznek el nekik, mint annak, a kit a művészet nem menteg; a ha jól viselkednek, még a tiszteletet is kiénekelhetik magának, könnyebben, mint az, a kit kevesebb szem ellenőriz. Bejuthatnak még a fejedelmi szalonokba is, s ha mindig akadnak, a kik lenézik őket, vigasztalásukra lehet, hogy ez a lenézés három negyed részében sárga irigység.

HÉTHÁRSYNÉ. — És vedd ehhez azt, hogy egy úri nőnek mindig több chance-a van a színpadon a boldoguláshoz, mint egy közönséges színésznőnek, a kiről nem tudni, hol kezdte, a ki csak úgy a sűgőlyukból lépett ki a világba. Egy úri nőnek a nagy sikerig nem kell olyan hosszú utat tennie; már az első föllépése is nagyobb érdeklődést kelt, mint egy olyan színésznőnek a bemutatkozása, a ki a színpadon von Pike auf küzdötte fel magát — honni sóit, qui maly pense — s a kinek évek kellene hozzá, hogy észrevegyék. A ki a Vikussal valaha tánczolt, és a ki az életben csak két szót szölt vele, az mind ott lesz azon az ünnepen, a hol az első lámpaláz nyomban kiváló művésznővé avatja. Szeretném tudni, miért ne gyümölcsoztetné azt az ismeretességét?! . . . és miért ne aknázná ki azt a szenzációt, a melyet a vállalkozása kelt?! Ha van egy gyűszűnyi hangja, s ha olyan kecsesen sétálgat majd a színpadon is, mint a vigadóban, tökéletesen elég megmutatnia a bokáját, és a sikere biztos. A mellett

őt soha se fogják afféle közönséges színésznőnek nézni; mert a nagyvilági szereplés épp olyan eltörölhetetlen presztízst ad, mint az egyházi rend. A Vikus nem lesz közönséges, hogy úgy mondjam: színpadi színésznő; a Vikus mindig úrinő marad, a ki esténként megjelenik a színpadon, mert hiszen másképpen nem szedhetné be azt az adót, a melylyel a világ az ő érdekes egyéniségének tartozik.

BLANKA. — És milyen gyönyörű élete lesz! Csupa izgalom, taps és virág!

BERZSENYI MAMA (Héthársynéhez). — Mégis, megvalom, csodálkozom rokonod bátorságán. Én az ő helyén a nyilvános föllépésre soha se tudnám elszánni magam. A műkedvelés, az más; és ha valaki olyan nagy hajlamot érez a színészkedésre, istenem, a műkedvelést még az egyház is megengedi! ... Ez ellen senkinek se lehet kifogása; a műkedvelői előadás még a legelőkelőbb családokban is gyakran előfordul.

BERZSENYI PAPA. — Nem fogjátok elhinni, és mégis úgy van, mert szóról-szóra benne volt az én újságomban, hogy legközelebb egy ilyen műkedvelői előadás volt Bécsben, a hol még az inas szerepeket is főherczegek játszották volna. Ez nekem azt az eszmét adta, hogy egy műkedvelői előadás rendkívül multságos legyen, és miután az én házamban egy ilyen még nem volt, nem volna-e czélszerű, hogy az én leányomnak színdarab-írását egy hasonló tinnepélylyel kötnénk össze, természetesen megfelelő közönség előtt?!

HÉTHÁRSYNÉ. — Az eszme kitűnő, és ha lesz belőle valami, számítok rá, hogy igénybe veszik az én rendezői tehetségemet. Nekem ebben nagy gyakorlatom van. A múlt héten Hilda grófnénál rendeztünk egy ilyen nagyobb szabású műkedvelő előadást, és az egész olyan pompásan ment, hogy egy színész, a kit meg-

hívtunk közönségnek, kijelentette, hogy ilyen meglepően mulatságos estét ő még nem mitmacholt. Különben nekem ez már a tizedik műkedvelésem volt, s azóta már a tizenegyedikre készülök. De sietek is haza, mert éppen próbám lesz. Viszontlátásra, édesem; jó napot, Berzsenyi . . . Hogy miféle estét rendezek, édesem? ... Ó, ez csak afféle szerényebb műkedvelés lesz . . . polgári szereplőkkel ... A *Szulamitot* adjuk elő ... a katolikus legény-egylet javára . . . a propos . . . képzeld, édes Blankám, még most sincs Absolonunk! . . . Mondja, Berzsenyi, nem volna kedve hozzá? . . . nem játszaná el Absolont? Nagy szíveséget tenne vele!

V.

MAGYAROSODÁS.

— Pont öt óra. A nagy teremben *Elza* egyedül. —

ELZA (a *Pajkos férjekről* szóló referádákat olvassa. Eldobja az egyik újságot s egy másikat vesz elő. Bele tekint, s ezt is elhajítja.) Képmutatók! Nyomorult képmutatók!

BLANKA (jön. Szórakozottnak látszik, s mintha egy kicsit izgatott volna). — Nem volt még itt Rejtvényi?

ELZA. — Mit akarsz Rejtvényivel? Már harmadszor keresed.

BLANKA. — Miért felelsz a kérdésre kérdéssel?

ELZA. — Mi bajod? Miért ne felelhettek a kérdésre kérdéssel?

BLANKA. — Mert az . . . (elakad.)

ELZA. — Csak mondd ki! Azt akartad mondani: »mert az galicziai szokás.«

BLANKA. — Megint ízetlenkedel.

ELZA. — Kérlek, engem nevezhetsz annak, a minek akarsz. Kazárnak, asszírnak, lengyelnek, spanyolnak. De ne felejtsd el, hogy a te őseid se lovon jöttek ebbe az országbba.

BLANKA. — Ne kiabálj, még meghallják a cselédek.

ELZA. — Úgy Játszik, már grófnénak érzed magadat. (Kívülről csöngetés hallatszik.)

BLANKA. — Hallgass, azt hiszem, ez Rejtvényi. (Szünet.)

ELZA. — Fájdalom, nem ő az; a papát kereste valaki. A szépirodalmár késik. De hiszen ma már volt hozzá szerencsénk az ebédnél! Nem mondanád meg, mért várod olyan szívszakadva?

BLANKA. — Ha nem csinálsz rossz vieceket, megmondom.

ELZA. — Rejtvényiről? Kinek nézel engem?

BLANKA. — Nos, hát meg akarom tudni tőle. . . Igazán bolondság tőlem, hogy mindent elárulok előtted. . . Meg akarom tudni tőle, hogyan kell eljárni, ha az ember pályázni akar. Kinél kell a pályaművet benyújtani, s a többi.

ELZA. — Csak nem írtál tragédiát?

BLANKA. Nem, másról van szó. Az akadémia pályadíjat tűzött ki a *reklám* szó legjobb magyar kifejezésére.

ELZA. AZ akadémia?

BLANKA. — igen.

ELZA. — Ez különös. A magyar tudományos akadémia, a mely soha semmivel se törődött a világon! És most a miatt fájna a feje, hogy a *reklám* szóra nincs magyar kifejezés? Érthetetlen. De hisz az *ideálra* sincs! Az *ideál* nem érdekli annyira, a mennyire a *reklám*?

BLANKA. — Az újságban legalább így olvastam.

ELZA. — S te meg akarod nyerni a pályadíjat? Olyan ziláltak az anyagi viszonyaid?

BLANKA. — Nekem nem a pályadíj kell, hanem a dicsőség. A pályadíjat oda ajándékozom jótékony célra. A megfejtést elküldöm a kaiholikus legényegyletnek; ők aztán váltsák be készpénzre.

ELZA. — Ötletet küldeni ajándékba, ez új!

BLANKA — Már pedig ez így lesz. Rejtvényi tanácsolta.

ELZA. — No, és te rájöttél, a mit az akadémia maga nem tudott kisütni?

BLANKA. — Igen. Kíváncsi vagyok, mit szólsz hozzá. *A reklám magyarul: hűhó.*

ELZA. — Nem rossz. Mondhatnám: frappáns. Csak egy hiba van a dologban. *A reklám* is máat jelent, meg a *hűhó* is.

BLANKA. — Ezentúl a *hűhó reklámot* fog jelenteni, punktum.

ELZA. — És te beéred ennyivel? Hisz ilyenformán három nap alatt megtisztíthatod az egész magyar nyelvet. Várj, én is mondok egypárat. Kedoute = csuhaj, conférence — terefere, dráma = jajbefáj, ideál = hajhaj, szecsesszió — noszahát, frivol = ejnyeejnye, plakát = nenedek . . .

BLANKA. -- Már az igaz, hogy kár minden szóért, a mit előtted kiejtek. Nyelvtudomány, magyarság, ezek neked túlságosan komoly dolgok.

ELZA. — Nem, csak téged nem talállak túlságosan komolynak. És minél inkább igyekszel az lenni, annál kevésbbé.

BERZSENYI PAPA (a ki időközben belépett.) — Már megint veszekedtek?!

ELZA. — Nem veszekszünk, csak nem méltányoltam eléggé Ő nagyságának a tudományos igyekezetét.

BLANKA. — Arról találtam egy komoly szót mondani, hogy ideje volna már, ha nem használnánk mindnyájan annyi idegen szót, hanem, ha magyarul beszélünk, beszéljünk magyarosan, és ő nagysága ezt mulatságosnak találja.

BERZSENYI PAPA (Elzához.) — Gyermekelem, nem a legszívesebben vettem észre egy rossz szokásodat. Azt, hogy szeretsz gúnyt űzni a legtiszteletreméltóbb dolgokból is. Úgy látom, ezen magyarosodást, melyről

testvéred szól, szintén nem ítéled meg helyesen. Ez nálad, meg vagyok győződve, csak gyermeki könnyelműség. Egy gyermek még nem tudja megbecsülni azt a jót, a melybe bele született. Te hazánk nyelvét, mint anyanyelvedet, ajándékba, úgyszólván ingyen nyerted a sorstól, és azért nem tudod belátni egész értékét. De én, a ki önerőmből, sok nehézség után, semmi fáradságot nem kiméivé sajátítottam el orszá-
gunk nyelvét, a ti anyanyelveteket, mely most már nem csupán kedves anyátoké, hanem egyszersmind az enyém is, én ezen ügyről egészen másképp gondolkozom, mint te. Én megbecsülöm azon nyelvet, mely nekem sok erőfeszítembe és kitartásomba került, a költségekről, mint nyelvmester stb., nem is beszélve. És látod, te nem fogod elképzelni, mily kellemetlenül érintett engem az, hogy mikor a magyar nyelvet már tökéletesen elsajátítottnak véltem, azon meggyőződésre kellett jutnom, hogy részben helytelen dolgokat sajátítottam el, mert sok oly szót és kifejezést tettem magamévá, melyek alapján véve nem magyarok, hanem sajátlag idegenek. Azért az anyanyelv tökéletes megmagyarosítását már csak azért is szükségesnek fogom fel, hogy a magyarul tanuló, jóakarátú idegeneket ne vezessük félre valójában más nyelvű szók sűrű alkalmazásával. De egyébként hazafias kötelességnek is tartom, hogy a parlagon heverő magyar szóknak a kellő forgalmat biztosítsuk. Azért én mindig hálával fogadom, ha valaki a közkeletű nemzetközi kifejezések helyett számomra valamely magyar kitélt ajánl fel, eredjen bár ez a jó szándék akár egy szerkesztőtől vagy egyéb elhanyagolt embertől. És magam sokkal örömebb beszélek magyarosan, habár tévesen, mintsem kifogástalanul, de idegen szavakkal. Megvallom, nagy meglepésemre szolgálna, ha te hason-

lóan épp oly jó Iránya lennél a hazának, mint a milyen jó leányom vagy nekem, mert remélem, engedelmes leányomnak lenni soha se szűnsz meg.

ELZA. — De, papuskám, ennem csúfolódtam a magyar nyelv rovására, és a Blankával egészen máson vitatkoztunk. Csak annyit voltam bátor mondani, hogy az idegen szó helyett nem lehet olyan magyar szót használni, a mi egészen mást jelent, és hogy nem való az érthető idegen szó helyett olyan magyaros körülírást használni, a melyet egyelőre senki se ért meg. Különbem nem tudom, honnan veszed azt, hogy én a tiszteletreméltó dolgokból gúnyt szoktam üzni, mert én nem emlékszem ilyen esetre.

BERZSENYI PAPA. — És a mai ebédnél, a melynél nem akartam szólni, mert idegenek is voltak jelen?! . . . Nem faragtál élczeket, hogy a Rothschild így és a Rothschild amúgy?...és nem nevetgélteél folyton egy Rothschildon?

ELZA. — No igen, arról volt szó, hogy a fiatalabb Rothschild, a ki most a párisi ház feje lett és az egyik legnagyobb Rothsechild-vagyont örökölte, annak idején, mikor a Théâtre Français égett, berohant az égő házba, hamarjában megbecsülte a foyer festményeit, és utasításokat osztogatott, sorra megjelölve, hogy melyek azok az értékesebb képek, a melyeket okvetetlenül ki kell vinni, és melyek azok, a melyeket bátran ott lehet hagyni . . . Ezen, igenis, mulattam, mert furcsának találtam, hogy valaki ilyen körülmények között ennyire józan és számító tudjon maradni, és még furcsábbnak találtam, hogy valaki ennyire bízzék a tulajdon műismeretében. Megjegyzem, nem mondtam többet, csak annyit, hogy nemcsak a hősiességét csodálom, hanem a lélekjelenlétét is.

BERZSENYI PAPA. — Kedves leányom, tudod, hogy szeretlek. Nem is azért mondom, hogy szemrehányásokat

tegyek. De látod, édes leányom, egy olyan emberről, a kit Rothschildnak hívnak, nem való élcelzni!

ELZA. — Már engedj meg, papa, de az az ember, a ki képeket becsül, mialatt a ház ég fölötte . . .

BERZSENYI PAPA. — Jegyezd meg magadnak, kedves gyermekem, egy Rothschild mindent megtehet, a mit akar. (Elgondolkozva.) Csak egyet nem tehet meg; azt, a mit az a számár szerkesztő mondott, a kinek mindig elfelejtem a nevét . . . hogy öt milliót hagyjon jótékony célra. Nevetséges! Öt millió mindig Öt millió marad; Rothschildnak is. (Eltűnődik.) Micsoda szemtelenség! Most már azt kívánják az embertől, hogy öt milliókat ajándékozzasson, az újságíróknak meg a lelenczeknek! Öt millió! . . . Ostoba beszéd! Számár beszéd! Es egy ilyen embert szerkesztőnek nevezzenek ki! Micsoda világ! Micsoda világ!

(Megjelenik: Rejtvényi.)

BLANKA (Rejtvényi elé sietve). — No, csakhogy itt van! Már olyan régen várom!

BERZSENYI PAPA. — Jó napot, doktor úr . . . kedves barátom . . . Nagyon örvendek, hogy jön . . . Éppen önről beszéltünk.

VI.

RUMBOLD SZELLEME.

— Berzsenyiéknél délután öt óraker. Szín: a nagy szalon; az erkély-ajtó nyitva. Jelen vannak: az intimusok s a család teljes számban. Rejtvényi úr egy sarokban titokzatosan értekezik az összeránczolt homlokú Blankával. Berzsenyi mama olyan nehezen lélekezik, hogy abszolúte nem tud egyebet csinálni; ha influenzát kapna, nyomban meghalna. Elza Bertalan urat azzal boszantja, hogy neki egy Sipido, a ki pusztá hecczből rá mer lőni a walesi herczegre, jobban imponál, mint egy gyomortágulásos bankigazgató. Bertalan úr olyan finoman vitatkozik vele, mintha Paul Bourget szelleme szállta volna meg: de titokban dühös, s azzal a keresetlen magyarsággal szeretne megnyilatkozni, a melylyel kedves atyja szokott, a kisújszállási regále-bérlő. Öt Perez óta tisztában van vele, hogy ha csakugyan feleségül veszi ezt a fiatal honhölgyet, ugyancsak meg kell válogatnia a házibarátjait. A család ügyvédje: Várföldi Sebő, a ki délután három óraker, segédje közbenjárásával, sikeresen bonyolított le egy ötvenhárom forintos árverést, nem dicsekszik ezzel, ellenben előadja, hogy mily aggodalmakat ébreszt benne a színházi műsorok hanyatlása. Zelma, a figyelmes hallgatót szimulálja; egy hét óta az

az ambíciója, hogy azt mondják róla: »Ez a Hirschler tulajdonképpen egy közönséges éhenkórász, de a leánya okos és búrul is tud.« Berzsényi papa szótlanul igazgatja a czvikkerjét; de akár fölötte, akár alatta néz a világba, sehogy se tudja megérteni, hogy' tudta feleségül venni a vele szemben ülő kövér asszonyt, a ki oly idegennek tűnik fel előtte. Soroksáry Miska, a kinek Elza előbb egy pár gorombaságot mondott, s a kit Blanka ma még egyáltalán nem vett tudomásul, divatosan kiábrándult arcot vág s latifundiumokról álmodik. Azon tündöklik: miért, hogy a kor a merkantil irányzatnak kedvez s nem az agráriusoknak? Ha még igazán agrárius volna! De neki az agrár irányzatból egyelőre nem jutott egyéb, csak a szép emlékek. A tea forr és duruzsol. Mintha azt duruzsolná: »E1, szép hazámba vissza! E1, el, Moszkvába, Pétervárra el!« Egyszerre felpattan az ajtó, s a búcsúzó napsugárral egyszerre megjelenik, utolsó kegyeit osztogatni: Héthársyné. —

HÉTHÁRSYNÉ. — Hogyan, ti még fogadtok?

ELZA. — Hogy fogadunk-e? Egyebet se csinálunk, csak fogadunk. Fogadjunk, hogy a báróné a Park Klubból jön.

HÉTHÁRSYNÉ. — No lám, ez a herczig kis csipisz .. • Úgy értem, hogy még itthon vagytok ezen a kedves csü-törtökön?

BERZSENYI MAMA (mentetetőzve). — O, ez az utolsó napunk! Tulajdonképpen már el kellett volna utaznunk...

ELZA. — De a mama köhög, s így még nem mehetünk üdülni.

HÉTHÁRSYNÉ. — Megvallom, nem is reméltem, hogy benneteket itthon találjak. Berzsényihez jöttem, akivel komoly ügyem van.

BERZSENYI PAPA (a »komoly ügy« hallatára, atavizmus-

ból, önkéntelenül a zsebéhez kap. — Mennyi . . . azaz, mily szerencse rám nézve, báróné!

HÉTHÁRSYNÉ. — Nem képzelitek, mennyi a dolgom! Négy választmányi ülés egy héten! . . . Egy miniszterné nem fárad annyit, mi? De hiába, a kötelesség! Egy jó házból való fiatal embert kell elhelyeznem, a ki igazgató szeretne lenni valahol. Mindegy akárhol; petróleum, patkógyár, gáz, bakancs . . . nem zsenírozza őt semmi. A klubban eszembe jut: »Nini, hisz itt van ez a jó Berzsényi!«

BERZSENYI PAPA. — Nagyon megtisztel a báróné.

HÉTHÁRSYNÉ. — Azt hiszem, a dolog rendben lesz; védenczemnek a múltja kifogástalan. A neve és a lakása itt van feljegyezve ezen a papíron. Megjegyzem, hogy a fiatal ember keresztény. Keresztényebb már nem lehetne.

BERZSENYI PAPA. — Annál jobb, báróné: az ilyesmit mai napság már meg kell becsülni. Egy igazi keresztény! És még sehol se volt igazgató? Különös!

HÉTHÁRSYNÉ. — Tudom, hogy ezt az életpályát jó kezekbe tettem le. De, ó istenem, már negyed hat! Mennem kell a többi szegényeimhez.

BLANKA. Hogyan? Nem maradsz itt a séanceunkon?

HÉTHÁRSYNÉ. — Mi az? Ti is táncoltattok?

BLANKA. — Ma fogjuk megkísérteni másodszor . . . Rejtvényi úr nagyon ért a kopogtatáshoz. Engedd meg, hogy bemutassam neked Rejtvényi urat.

ELZA. — Nincs az a szellem, a kii ki ne tudna bolygatni odvából.

BLANKA. — De Elza!

ELZA. — Eleinte Schopenhauer nem akart komparálni neki. Ma már olyan jóban vannak, hogy a frankfurti bölcs visszavonta előtte minden tanítását.

S a múltkor Zelmáéknál ezt kopogtatta át a másvilágról: »Eljenek a nők!«

BLANKA. — Ma különösen érdekes lesz a séanceunk. Felszólítjuk Rumboldot, hogy exkuzálja magát.

HÉTHÁRSYNÉ. — Rumboldot?

BLANKA. — Igen, a jockeyt. A múltkor tip-et kértünk tőle a Psedzvitre.

HÉTHÁRSYNÉ. — Nem értem.

BLANKA. — Megkérdeztük tőle, hogy melyik ló nyeri meg a Psedzvit-handicap-ói. *Tip-Topok* tipelte.

HÉTHÁRSYNÉ. — No és *Tip Top* nyerte meg a versenyt?

BLANKA. — Nem, *Malteser* nyerte meg. *Tip-Top* második lett, *Häng'd'ian* harmadik. De hisz éppen ez a különös.

HÉTHÁRSYNÉ. — Miért?

BLANKA. — Mert a szegény Runibold a legbecsületesebb jockey volt. Nem lehet föltenni, hogy a másvilágon megváltozott volna a természete, s hogy félre akart volna vezetni bennünket

HÉTHÁRSYNÉ. — Talán maga se tudta bizonyosan.

BLANKA. — Rejtvényi úr szerint ez ki van zárva. Életében tévedhetett, de a szellemek nem tévednek.

HÉTHÁRSYNÉ. — Így hát mivel magyarázod a dolgot?

BLANKA. — Én így magyarázom. A szellem ezt kopogtatta: *Tip-Top*, *Hang'di'an*. Mi ezt úgy értelmeztük, hogy *Tip-Top* fog bejönni elsőnek, *Hang'dian* másodiknak. Pedig tulajdonképpen a szellem megtagadta a feleletet. Nem lóneveket kopogtatott ő, csak indulatszókat. *Tip* — vagyis, tip-et kérdeztek tőlem? *Top!* — jó, majd megadom nektek, a mi nektek dukál. *Hang'di'an!* — vagyis: akaszszátok fel magatokat s hagyjatok engem békében! A boldogult kissé rusztikus angolsággal fejezte ki magát, de korrektül felelt.

ZELMA. — Én inkább azt hiszem, hogy Rumbold helyesen tipelt, s voltaképpen *Tip-Topmk* kellett volna megnyernie a versenyt, de a jockeyk, mint életében rendszeren, most halálában is megcsalták.

REJTVÉNYI. — Bizonyára jóhiszeműen vezette félre a társaságot.

HÉTHÁRSYNÉ (szeméből egy .Röntgen-sugarat bocsát keresztül Rejtvényi úron s ezzel végez Rejtvényi úrral egy életre.) — És ön, Miska, mit gondol ön?

SOROKSÁRY. — En azt gondolom, hogy Rumbold placzcra tipelt, nem Sieg-re. Mi csak azt kértük tőle, hogy mondjon tip-et. Mondott is, s jó volt mind a kettő. De mi rosszul értettük őt, s rosszul helyeztük el a tétjeinket.

HÉTHÁRSYNÉ. — Az is lehet, hogy a sors könyvében *Tip Top* volt beírva, de *Malteaer* véletlenül nagyobbbat ugrott.

BLANKA. — Nekem öt százasom úszott el, s Zelma meg se meri mondani, hogy mennyivel ugrott be. De azt hiszem, a papa többet vesztett.

BERZSENYI PAPA. — Az igazat megvallva, én csak tíz forintot vesztettem.

BLANKA. — Légy őszinte, papa, te kételkedtél.

BERZSENYI PAPA. — Kételkedni nem kételkedtem. De én nem hiszek a jockeynek, a míg él. Ha meg van halva, az más. De ha meg is van halva, még akkor se hiszek neki föltétlenül.

ELZA. — A papa olyan szkeptikus, hogy még a spiritizmusban sem hisz, kivált ha lóról van szó.

BERZSENYI PAPA. — Elöttem mindjárt gyanús volt a dolog, mert a managerem ugyanazt ajánlotta, a mit a szellem. S ha egy szellem félrevezet, az hagyján; de engem eleven ember még nem csapott be s nem fog becsapni soha.

BERZSEJMYI MAMA (magában.) — Szamár! (Tovább viaskodik a levegővel.)

BLANKA. — Elég az hozzá, mindjárt megtudjuk, hogyan történhetett a félreértés.

HÉTHÁRSYNÉ. — Csakhogy én azt már nem várhatom meg; máris elkéstem. Pá, édeseim! Fájdalom, most már sokáig nem látlak benneteket. Istenem, milyen gyorsan is múlik az idő! Egy pár kellemes óra, s téire ismét tavasz . . .

ELZA. — Farsangra Ős-Buda vár! Még egy-két színésznő, a ki elmegy vagy visszajön, még egy pár szenzációs színházi este, meggyógyulással, vasfüggőnyvel, tomboló lelkesedéssel, s vége a szezonnak, báróné! . . .

HÉTHÁRSYNÉ. — Ugy-e, Berzsényi, nem fogja elfelejteni az én kis igazgatómat? (Hosszas búcsúzás után, mint a nap, lassan leáldozik.)

ELZA. (Zelmához sűgva.) — Tudod, hová megy?

ZELMA (szintűgy.) — A szegényeihez?

ELZA. — Mondd, hogy: a szegényéhez. A szegény kis igazgatójához.

ZELMA. — Miért nevezed őt szegénynek?

ELZA. — Ó, az nagyon szerencsétlen ember! Szenvedélyes football-játékos, a ki azonban csak igen ritkán játszhatik footballt, mert hol ő rúg a labdán akkorát, hogy megrándul a lába, hol a labdát rúgják hozzá úgy, hogy hetekig fekszik bele. Szegény ember! És szegény asszony! Képzeld el, hogy az ember nagynehezen felcsíp egy udvarlót, s ez az udvarló a fele életét gipszben tölti el! Azt hiszem, azért akarja megtenni igazgatónak, hogy ne játszszék többé footballt.

REJTVÉNYI. — Valami zörgést hallottam; Rumbold megérkezett.

BLANKA. — Gyorsan, gyorsan a kis szalonba! Ne

várákoltassuk, mert megint megbosszankodik. (Általános mozgolódás.)

BERZSENYI PAPA. — Elza, gyere csak! Mondok neked valamit. (Halkan.) Tudod, én nem hiszek a szellemekben; de azért nem ártana megkérdezni, hogy Rumbold kit tipel a Derbyre. Mert hátha mégis vannak szellemek?!... Ebben az esetben ostobaság volna nem venni hasznukat. Az ember biztosítsa magát minden eshetőségre.

VII.

LÓVERSENYEN.

— Pont fél négy; a nyergelőnél. Odafenn a második versenyre csöngetnek. Elza *Vittoria Colomiát* nézi, a kit egy istálló-fíú mosdat. Angol nyelven kérdéseket intéz a kis cseh ficzkóhoz, pusztán azért, hogy a körülötte álló bámész kereskedő-segédek ne értsék, bogy mit beszél. Egyszerre megjelenik Héthársyné.

HÉTHÁRSYNÉ. — Hogyan, kedvesem, ti itt? Én azt hittem, hogy még Abbáziában vagytok!

ELZA. Ő, édesem, mi most nem vagyunk sehol. A Kaszinó nyilvános éttermében vagyunk. Kocsmából ki, kocsmába be. Nagyon elzüllött családi életet élünk. A szegény mama . . .

HÉTHÁRSYNÉ. — Csak nincs valami baja?

ELZA. — Nincs, de ő már, szegény, Ischlben van, s nagyon szomorú leveleket ír onnan. Tudod, nem akart velünk maradni; őt nem érdeklik a versenyek, a mi érhető, mert húsz év óta nagyon sok versenyt kellett mitmacholnia. Szóval, ő már bevonult Ischlbe, fájdalom, nagyon korán, mert ott iszonyatosan fázik. Azt írja, valahogy oda ne vigyük a szegény papát, mert a szegény papa ott megfagy.

HÉTHÁRSYNÉ. — Ti csak a versenyek után mentek oda?

ELZA. — Az alagi díj után. A papa föltétlenül tart rá, hogy az alagi díjnál mellette legyenek, s azért Blanka is velünk marad addig, a papa kedvéért. Tudod, az őszszel, mikor egyedül flangáltunk Bécsben a papával, s csak a Fröhlich kisasszony gardírozott bennünket, mindenfélét kezdtek pletykálni a szegény papáról. Persze, Bécsben senki se tudta, hogy a leánya vagyok.

HÉTHÁRSYNÉ. — E szerint már régen megjöttetek Abbáziából?

ELZA. — Abbáziát már el is felejtettük! Különben rosszul éreztük ott magunkat, különösen a szegény mama nagyon sokat szenvedett a hőség miatt. Mi most Eómából jöttünk.

HÉTHÁRSYNÉ. — Mit csináltak Rómában?

ELZA. — Nagyon melegünk volt. Pardon, édesem, azonnal, csak a számokat jegyzem fel... (A nyergelővel szemben lévő táblán kiperczegetik a lovak számait)... 3. ez Gilchrist, 5. ez Wilton, 6. ez Bulford, 11. ez Cleminson... 19... vajon ki ül ezen?... 23... ez a mienk... Igen, mondom, Rómában nagyon sokat szenvedtünk a hőségtől. Azt hiszem, volt nap, hogy legalább 39 és fél kiló volt árnyékban.. . akarom mondani fok, nem kiló. Arra gondoltam, hogy *Mitugrász* 39 és fél kilóval veszedelmes lehet... Egész nap a templomokban legyeztük magunkat, mert nem tudtunk mit csinálni. Vagy két hétig tartott ez az állapot — képzelheted, mit tesz az két hétig kalandozni Olaszországban a mama asztmájával — aztán felpakoltunk és hazajöttünk, szamnt Marná. . . Most aztán, képzelj ezt a mispotályt: a népek közül ki Abbáziában maradt, kit magával vitt a mama Ischlbe. Úgy élünk, mint a diákok.

HÉTHÁRSYNÉ. — De hát mért mentetek Rómába?

ELZA — Abbáziában elkezdett esni az eső, jött a bóra, s azt hittük, hogy Rómában szép idő lesz. Különb-
ben is, a mama egy idő óta mindig a halálról fan-
táziál, s a fejébe vette, hogy ő nem akar meghalni a
pápa áldása nélkül. No és jött ez a zarándoklat; a
papának eszébe jutott, hogy egyszer már nekünk is
részt kell vennünk egy zarándoklatban, mert különben
„nem tudom miket képzelnek felőlünk, és top, megin-
dultunk; láttuk a magyarokat is.

HÉTHÁRSYNÉ. — No, és ő Szentsége fogadott benne-
teket?

ELZA. — Külön nem fogadhatott, éppen a zarándok-
lat miatt; egy kisebb társasággal voltunk nála, egy
órával a főhercegnő után. De a papa több bíbo-
rossal tanácskozott a magyarországi helyzetről.
Nagyon sok olvasót hoztunk haza, persze megál-
dottat, neked is egy szépet, pedig csak tíz eente-
simibe került. A papa vagy tízezer darabot akart
venni, mert ez igen terjeszti a vallásosságot a nép
között. Sajnos, egy nagy boszúságunk is volt.
Tivoliban a kocsink egy kanyarodónál szembe
került az Esterházy Mancsiné kocsijával. Blanka
köszönt, s a Mancsiné úgy tett, mintha nem látna
bennünket.

HÉTHÁRSYNÉ. — Ó, bizonyára nem látott bennete-
ket! A Pepsa nem olyan, nincs abban semmi póz.
De á propos Blankuczi, hol van hát?

ELZA. — A tribün alatt hagytam Rejtvényijével,
most ez a legújabb bogara. Különb-
ben a Miskának is
ott kell lennie.

HÉTHÁRSYNÉ. — Te úgy jársz-kelsz itt, mint egy
kis jockey.

ELZA. — Hát, tudod, ez az a hely, a hol a legott-
onosabb vagyok. Különb-
ben a papa hitt félre, hogy

beszéljük meg Lightwooddal, ne plöndzsoljuk-e meg *Vitioria Colomiát*, s aztán elszaladt, nem tudom hova.

HÉTHÁRSYNÉ. — De milyen melegen vagy öltözve! Nincs terhedre ez a ruha?

ELZA. — Tegnapelőtt könnyű ruhában jöttünk ki s a második verseny után haza kellett küldeni a bundáinkért! És ezt mérsékelt égövnek nevezik! De menjünk fel, már viszik a lovakat. Nézd, ez itt *Kente Fente Sáríka*.

HÉTHÁRSYNÉ. — Hát ez a másik?

ELZA. — A melyiken Clemi ül? Ez *Wotan*.

HÉTHÁRSYNÉ (menetközben). — Nincs valami jó tipeg mára?

ELZA. — A kétéves handicapban a névtelen kancza. Apja *Galaor*, anyja *Hajfürst elrablása*. Ez ki van eresztve. Hacsak a startgép keresztet nem húz a számításomra. De adok neked egy jó tanácsot. Egy krajczárt se tégy a mi lovainkra. Ezek máskor se jönnek be, de most pláne auszer form vannak.

HÉTHÁRSYNÉ. — Fut lovatok ebben a versenyben is?

ELZA. — Igen, a 23-as, *The Wimier*. Azért hívják *The Winnemek*, mert soha se nyer.

HÉTHÁRSYNÉ. — Nem bízol benne?

ELZA. — Szó sincs róla. Tégy a *Linczi* fiúra, az a legreálisabb tét. De, végre, itt a papa!

HÉTHÁRSYNÉ. — Az ám, a jó Berzsényi!

BERZSENYI PAPA. — Báróné! . . . (Félre inti Elzát.) No?

ELZA. — No?

BERZSENYI PAPA. — Mit gondolsz?

ELZA. — Mit mondott Lightwood?

BERZSENYI PAPA. — Azt mondta, hogy *Vittoria C'olonna* köhög, s hogy [Fotonnak sok a chance-a. Úgy vettem észre, hogy ő, titokban, *Wotant* fogadta. No?

ELZA. — Tudod-e, hogy *Mitugrász* 39 és fél kilóval veszedelmes lehet?

BEKZSKNYÍ PAPA. — Nagyszerű! Micsoda szemed van az imént véletlenül rájöttem, hogy *Mitugrást* az utolsó pillanatban plöndzsölni fogják. Tudod, a két még orrú fiú. No, mit gondolsz?

ELZA. — Akkor hát ne várd meg, míg az odsza leesik- Tégy nekem is egy százast. Azt hiszem, most még hatszorost is kapsz rá. *Linczi fiú* heisz favorit. Pá!

BERZSENYI PAPA. — Pá! (El.)

ELZA (Héthársynéhoz). — Bocsáss meg, de . . .

HÉTHÁRSYNÉ (a ki ezalatt az igazgató-jelöltjét protégálta egy öreg grófnál). — Kérlek, magától értetődik. Ti nem mulatni jöttetek ide. De nini az én Blankám!

BLANKA. — Báróné, te itt vagy! . . . Kérlek, engedd meg, hogy bemutassam Rejtvényi urat. (Rejtvényi szalutál.)

HÉTHÁRSYNÉ. — Jó. (Kegyesen bicezent egyet a fejével.) Mire tettél?

BLANKA (súgva). — *Kente Fewe Sáríkára.* Ez a jockeyk titkos tipje. Rejtvényinek egy pinczer, a ki a jockeyk legjobb barátja, elárulta, hogy a jockeyk ma ezzel a lóval egy nagy coup-t terveznek. Te még nem tettél? Rejtvényi, menjen, s tegye meg a bárónénak ... melyiket akarod? (Az emberek össze-vissza szaladgálnak; a totalizátor gépei csattognak, a bookmakerek kiabálnak, jegyeznek, írnak, törölnek, s odakünn, az ezerhatszáz méteres startnál egy ló magában röhög.)

ELZA (messzelátóval nézi a lovakat). — *Mitugrást* nyugodt . . . Jesszusom, start! (Csöngetés; a lovak beszaladnak, s az emberek kiabálják a lovak neveit. Egy végre elszalad a birói páholy előtt, nyomában a többivel. Általános elszörnyedés: The Winner!)

BLANKA. — Micsoda ló az? Melyik? A 23-as? Melyik a 23-as?

ELZA. — A miénk!

BLANKA.. — *Kente Fente Sárika?*

ELZA. — Nem, *The Winner*, a papa lova! Istenem, Istenem, a papát meg fogja ölni az öröm! . . . Gyere, keressük meg, mert félek, hogy valami baja lesz az izgalomtól. Ó hála Istennek, nem lett rosszul, ott áll! . . . Papa, kedves papa! (Apjának a keblére borul.)

BERZSENYI PAPA (örömtől ragyogó arczczal, diadalmasan, a hogy Napóleon állhatott volna Austerlitz után). — No, úgy-e, mit mondtam mindig?!

VIII.

KARLSBADBAN.

— Reggel hét óra; Puppnál. Berzsényi papa egyedül ül egy első rangú asztalnál s a *Pester Lloydot* olvassa. Két üres tojánhéj és egy lábvizes teás-csésze; jelei, hogy Mr. Dewey a szolgazemélyzettel kelt s szokott búcsújárását már elvégezte. Blanka és Elza jönnek. —

BERZSENYI PAPA. — No, hogy aludtatok?

BLANKA. — Kítűnően, akár csak otthon.

BERZSENYI PAPA. — Majd meglátjátok, mennyivel jobb itt, mint Ischlben. Ischlben egész nap esik s nem lehet semmit se csinálni. Az ember folyton a zenekart hallgatja és mindig megbolondul tőle. Itt roppant változatos. Az ember fölkel, elvégzi a sétáját? újságot olvas, ebédel, ebéd után egy kis pihenőt tart s elolvassa az újságot, azután egyet sétál, megvacsorál, átfutja az esti lapokat, lefekszik és elalszik. Közben, a változatosság kedvéért, az ember elmegy valahová, ha akar, vagy nem megy el sehová, hanem újságot olvas. Pompásan fogtok mulatni, meglátjátok. De hol hagyátok a mamátokat?

BLANKA. — Elment előbb a templomba, csak aztán reggelizik. Tudod, neki, ha valahová megérkezik, az

első dolga az, hogy elmegy a templomba. Ma különben a pápáért is imádkozni akar.

BERZSENYI PAPA. — Hát mi baja a pápának?

BLANKA. — Tudod, ő már nagyon öreg. S a jó keresztény nem várja, hogy ő szentsége éppen halálán legyen...

BERZSENYI PAPA. — Jobb szeretném, ha a pápa imádkoznék anyádért; anyádnak több szüksége van rá.

BLANKA. — Szerencse, hogy a mama nem hallja. (A leányok reggelizni kezdenek).

BERZSENYI PAPA. — Tudod, itt annyi mindenféle nemzetség, japán, kinézer és mindenféle vallás van, hogy az olyan konzervatív ember is, mint én, hat hétre felvilágosodásba esik. Itt van például egy született kínai is, a von Blasewitz báró, monarkiánk pekingi követe; holnap be fogom magam mutattatni neki. Azt hiszem, örülni fog, hogy megismerkedhetik velem; ha Pekingben marad a szegény Ketteler báróval, most már nem örülne semminek. Ő is megmondhatná nektek, hogy Karlsbadban nagyon jó.

BLANKA. — Mit csinál itt?

BERZSENYI PAPA. — Nézi, hogy a gyermekei hogyan tanulnak szamaragolni. Mit csináljon egyebet egy követ, ha élve marad? Azért, hogy valami dolga legyen, mondhatom, egyelőre nem fog visszamenni Kínába.

BLANKA. — Úgy látszik, beteg gyomra mentette meg az életét.

BERZSENYI PAPA. — Vagy inkább egészséges orra. Nekünk mindenesetre elégtételül szolgálhat, hogy a mi követünk volt Pekingben a legkülönb diplomata. Meg fogtok ismerkedni a családjával. Szeretem, ha olyan embernek a családjával barátkoztok, a ki elmondhatja magáról, hogy ő volt a legokosabb ember egész Ázsiában. Hát te mért vagy olyan szótalán, kis tipelő galambom?

ELZA. — Attól félek, papa, hogy unatkozni fogok itt. Tudod, én még nem vagyok úgy, mint a Blasewitz báró; nekem nem elég az, hogy élek . . .

BERZSENYI PAPA. — Unatkozni? Már hogy unatkoznál itt? Itt lehetetlen unatkozni. Látod, én már harmadik hete vagyok itt; család, társaság, urak, lovak, mindenki nélkül, de az ember sétálgat, mások is sétálgatnak.... Akarod talán a *Peder Lloydot*?

ELZA. — Köszönöm, papa; nem kérem.

BLANKA. — Kitől van benne tárcza?

BERZSENYI PAPA. — Azt nem néztem; gondolom Adolf Duxtól. Én csak a csevegést olvastam az őszi búzáról, meg az Allerlei-t a német császár beszédéről . . .

BLANKA. — Micsoda ember, ugye papa?! Micsoda nagy ember! Ez a beszéd igazán óriási volt. Az embernek csak úgy dobogott a szíve, a míg olvasta! . . .

BERZSENYI PAPA. — Tudod, fiam, te nagyon szereted a költészetet és ez nagyon illik egy fiatal leányhoz. De én már csak egy Öreg konzervatív vagyok, s én nem szeretem azokat a beszédeket, a melyektől a papírok csak úgy bukfeneznek lefelé. Én tisztelen a szép beszédet, leveszem előtte a kalapomat, de legjobban azt a beszédet szeretem, a melyik hasznos, ha nem is nagyon szép.

BLANKA. — A német császár nem tehet róla, hogy a papírok a háborúnak már a hírére is leesnek.

BERZSENYI PAPA. — Persze, hogy nem tehet róla. Én se tehetek róla. Senki se tehet róla. Én csak azt mondom, hogy ha a német császár olyat tósztozna, a mitől a papírok fölfelé ugrálnának, akkor még nagyobb ember volna. Nem igaz?

BLANKA. — Nekem hiába beszélsz, papa; én szerelmes, igen, szerelmes vagyok a német császáriba.

BERZSENYI PAPA. — Ne tedd azt, fiam; itt még a morganatikus házasság lehetősége is ki van zárva. De itt jön jó anyátok. (Berzsenyi mama megérkezik; Berzsenyi papa feláll és kezét csókol neki.) Szenvedő vagy még, kedves Elizem?

BERZSENYI MAMA. — Nem, már könnyebben lélekzem; csak a vasút zakatolása nem ment ki a fejből. Az este nem is vettem észre, Jacques, hogy milyen jó színben vagy!

BERZSENYI PAPA. — Igyál egy csésze teát, kedvesem. Nem akarsz egy vánkost? . . . Garçon, egy vánkost! Meg egy tabouret-t! Egy tabouret t is, garçon!

ELZA (Blankához súgva.) — Attól félek, a papa rossz fát tett a tűzre.

BLANKA (Elzához, épp úgy.) — Ön is megtanulhatná végre: tisztelni a szülőit. Még nem doktor kegyed, vagy mi?

BERZSENYI MAMA. — Megint veszekedtek? Az első órában, hogy a papával vagyunk?

BERZSENYI PAPA (megpacskolja Berzsenyi mama kezét.) — Kedves, jó Elizem!

BERZSENYI MAMA. — Milyen rég nem voltunk így együtt, mindnyájan, s idegenek nélkül! Aliért is, hogy a nyár legnagyobb részét egymástól távol kell töltenünk, ki erre, ki arra?! Ő Jacques, mostanában gyakran gondolok rá, hogy szűkebb viszonyok között talán kellemesebben élnénk!

BERZSENYI PAPA. — Valóban, kedves Elizem, csak a karlsbadi meeting alkalmával élünk igazi bensőséggel teljes családi életet! . . . (A leányokhoz:) — No, gyerekek, a mama most megreggelizik, aztán elmentek valahová, vagy újságot olvastok, ha akartok.

BLANKA. — Igaz, papa, neked még nem is mondtuk, milyen érdekes utazásunk volt!

BERZSENYI MAMA.. — Igen, Jacques, képzeld, a vonatot, a melyen jöttünk . . . soha se találád ki, hogy ki vezette?

BERZSENYI PAPA. — A vonatvezető?

BERZSENYI MAMA. — De milyen vonatvezető! Lippe-Detmold Henrik, a mingréliai fejedelem!

BERZSENYI PAPA. — Hogyan? Tán elűzték trónjáról s most lokomotív-vezető? . . .

BERZSENYI MAMA. — Nem. Csak műkedvelésből! Meg akarja tanulni ezt a mesterséget.

BERZSENYI PAPA. — És rajtatok tanul? Akkor vezetni a vonatot, mikor ti ültök rajta? Látjátok, mindig szidjátok Pestet, de azt Pesten nem engedik meg, hogy ilyen gyakorlatlan egyének vezessék azt a vonatot, a melyen mások is ülnek. Én nem bánom, ha a mingréliai fejedelem vonatvezetést tanul, de akkor tessék bábokat, viaszfigurákat ültetni a kocsikba, ne az én családomat! ... Mi bajod neked, Elza?

ELZA. — Szeretném, ha már kezdődnék a verseny. Olyan régóta ülünk itt.

BERZSENYI PAPA. — Mért nem olvasol újságot?

ELZA. — Mert nem érdekel. Mert könyv nélkül tudom? hogy mi van benne. Azaz, hogy mégis . . .

BERZSENYI PAPA. — Igen, nézd csak meg, leányom, mit tiipel az újság a »Sprudel-Handicap«-re?

ELZA. — Papa, mondok én neked jobb tipet, csak már menjünk innen.

BERZSENYI PAPA. — Nos?

ELZA (súgva.) — *Czanbrod*. De ne mondd meg Blankának, mert ha mindenki megrakja: nagyon kevés osztalékot kapunk!

(Fölkelnek, és elmennek valahová; a kik azonban nem akarnak, nem mennek el, hanem ott maradnak és ebédig átfutják az újságot.)

IX.

S M E K S Z E N.

— Délután három óra. Berzsényi mama, Blanka és Elza lakosztályukban időznek, a *Grand Hotel Tátragyöngye et Bristolban*, a hol két szoba előszobával és cseléd-szállással naponkint: »jöttünk-mentünk — száz forint«. Berzsényi mama a fűtött kályha mellett ül, télibundában; nyakán indiai sál, lába lópokrócczal betakarva. Blanka és Elza, távolabb, egy-egy puffon dideregnek. Blanka korcsolyázó öltözetében; egy matrácot tart az ölében, térdét párnákkal bástyázta körül. Elza magára vette összes ruháit, meg a szobaleány és a fogadó szakácsnéjának barhet-alsószoknyáit; feje, válla plaidbe takarva, orra czinkét fogott. Nyögnek. —

BLANKA. — Az orosz czár már a gonosztevőket se küldi Szibériába, és nekünk itt kell lennünk!

BKRZSENYI MAMA (sír). — A jó isten megbüntet bennünket, hogy magára hagytuk jó atyákat!

BLANKA. — De hisz a jó papa maga akarta így!

ELZA (magában). — A jó papának megérkezett a barátnője. A jó papa roppant zavarba jött. A *Mariénbadi díj* futásakor egyszerre csak azt mondja nekem: »Fiam, ne beszéljeteK itt magyarul, az nem előkelő.

de a hölgy azért felfedezett bennünket, s iszonyúan kezdett kaczerkogni velünk. Szegény papát a hideg lelte, de sehogy se tudott el Expediálni bennünket. Már közel volt hozzá, hogy nekem, a bizalmasának, elmondjon mindent, s megkérjen, hogy menjünk már pokolba, de szerencsére én még idejekorán elér tettem őt, és most itt vagyunk!

(Szünet. Odakünn a zene *Sulamithhól* a Jajjajajj!-t játszsza.)

BERZSENYI MAMA. — Te, Elza, csengess a főpinczérnek. (Megtörténik; egy negyed óra múlva a hívott megjelenik.)

FŐPINCZÉR. — Parancs? . . .

BERZSENYI MAMA. — Frédéric, fűtsenek be jobban.

FRÉDÉRIC. — Kérem alásan. Még egy kosár fa, igenis. (Előveszi a jegyzőkönyvét, bejegyzi:) Detto, egy kosár fa, tíz forint.

BERZSENYI MAMA. — Micsoda?

FRÉDÉRIC. — Tíz forint. Soknak méltóztatik találni, esetleg?

BERZSENYI MAMA, BLANKA (egyszerre). — Nem, nem arról van szó! . . .

ELZA. — Nem lehetne még egy kályhát állítani be ebbe a szobába?

FRÉDÉRIC. — Igenis, kérem alásan. Csakhogy a kályhásért be kell küldeni Késmárkra. (Bejegyzi a könyvébe.) Kocsi Késmárkra és vissza 40 forint, egy kályha beállítása 110 forint, összesen 2! 4 forint.

ELZA. — Hogy mondja?

FRÉDÉRIC. — Soknak méltóztatik találni, esetleg? . . .

BLANKA. — Eh, nem arról van szó! . . . Ugyan kinek néz bennünket?

ELZA. — Hát a bőrünket nem méltóztatik lenyúzni, esetleg?

BERZSENYI MAMA.. — Jól van, elmehet.

FRÉDÉRIC. — Igenis, kérem alásan. (Bejegyzi.) Értekezés és service tíz forint. (El.)

BLANKA. — Csak azt szeretném tudni, hogy mit keresünk mi itt, Smekszen, ebben a farkasordító hidegben?!

ELZA (hidegen, sőt túlzás nélkül szólva, fagyosan). — Várjuk a postát. Aztán valahol csak kell lennünk!

BERZSENYI MAMA. — Talán már meg is jött a posta.

BLANKA. — Ha csak a hófúvás miatt el nem késett a vonat.

ELZA. — Vagy a postakocsist meg nem ették a farkasok.

BERZSENYI MAMA. — Le kellene küldeni valakit a postaépülethez.

BLANKA. — Ugyan, mama, van lelked, ebben az időben?! . . . Egy kutyát is kár volna kiverni a házból!

ELZA. — Van itt egy orosz szolga, az már hozzá van szokva ehhez az időjáráshoz.

BERZSENYI MAMA. — S talán jót tesz majd neki egy kis mozgás. Újra megindul a vérkeringése.

BLANKA. — De hátha megfagy, míg a postáról visszaér?! . . .

FRÉDÉRIC (benyit).

BERZSENYI MAMA. — Frédéric, nem jött meg a posta?

FRÉDÉRIC, — Nem, a postással valami baj történt; ez már a negyedik postás az idén. De egy levelet hoztak Nagyságod számára, A szolgabíró úr, a kúrszalon körül vadászván, egy medvét lőtt; annak a szájában találták meg ezt a levelet.

BLANKA. — Üdvözet Karlsbadból!... *k* papa írása!...

BERZSENYI MAMA. — Adjátok ide hamar.

FRÉDÉRIC (jegyez). — Egy levél kézbesítése, két és fél forint.

BEBZbEWYi MAMA (felbontja a levelet és olvasni kezdi.
— Elza, Blanka, menjetek át a másik szobába, hátha
olyas valami van a levélben, a mi nem tartozik rátok.

BLANKA. — Hát olvasd magadban, mama.

BERZSENYI MAMA.. — Az igaz. (Elofvassa a levelet.)
»Kedves, jó Elizem!

Nyugtatom folyó hó csütörtökrőli Ansichtskártyádat, melyből örömmel értesülök, hogy egészségetek hiánytalan, egyszerismind ajánlom figyelmedbe, hogy a brómkálit ne hanyagoljad el, a mi pedig az ülőfürdőket illeti, jól betartsd a szabványokat, mert jegyezd meg magadnak, hogy egészséged nekem a legbecsesb.

Eltekintve a háborús hírektől, meglehetősen egészséges vagyok; emésztésem ötven százalékkal javult, s a mennyiben látnád a Sprudel és sétáimnak hatását, igen örülnél neki.

Elzának, k. leányomnak, mondd meg, hogy *Gaij Lord Quexről* körülményesebb információt óhajtának tőle, s mit szólna hozzá, ha ezen telivérért magasabb összegű ajánlatot tennék? Egy pej heréltet, kit akadályokra fogok kiképeztetni, név szerint: *Sleeping Car*, apja *Slivovicz*, anyja *Vesztaszüz*, máris megvásároltam; örvendenél, ha látnád ezen állatot, bár félszemére vak, a jelenleg köhög.

A legszomorúbb a dologban az, hogy társaságom éppen nincsen, de egy sem, mert magyar részről csak kereskedők s más ily egyének időznek itt, a hozzámvalók közül pedig többen, jelesül a szerb király s mások: már tovautaztak.

Természetesen minden gondolatomat ti bírjátok, kedves jó Elizem, kivéve a fölötte hűvös időjárásra irányulókat, melyek gyakori bosszúságokat okoznak nekem.

Ugyanis, midőn e sorokat írom, fűtött szobában ülök,

s várom, míg a kereskedésből egy új szalmakalapot hoznak, mert az ide hozott összeseket már elfújta a szél. És mit szólsz hozzá, hogy Budapesten most bizonyosan kellemes hőség uralkodik, s nekem, az én Nádor-utcai Házamban, egy fürdőszobám van, mely Budapesten egyetlen s oly magas Pénzösszegbe került, melyből mások egy Házat építtettek volna?!

Nem egyszer, midőn ezen velencei tükrökkel, drága függönyökkel, gobelinekkel és reliefekkel díszített fürdőszobában, meztelenül pillantottam meg magamat, a nimfák és fiatal Ámorok faragott képeinek közepette, arra kellett gondolnom, hogy mit keresek én ebben a mythológiában?

Ezen esetben viszont arra kell gondolnom, mit keresek délután 2 órakor Károlyfüreden, a hol hideg van, mikor helyesen Nádor-utcai Házamban kellene lennem, a hol meleg van, s ezen kívül kényelmes fürdő, nimfákkal, melyek közül egyet per 800 fl. Ö. W. kell számítanom?!

Azon reményben zárom ezen sorokat, hogy üdüléseteket kellemes és enyhe időjárás könnyíti meg.

Számtalanszor csókollak, kedves jó Blizem, úgyszintén Blanka és Elza k. és jó leányaimat is, melylyel jegyzem magamat szerető, hű férjednek:

Jacques.

P. S. Czimem tegnaptól fogva:

*Jacques de Berzsenyi,
Carlsbad,
Villa Trallalla,*

mivel ablakaim a Hotel Erzherzog Kupprechtben szélnek feküdtek, én ellenben sehogy se tudtam feküdni a cigányzene végett.

Ölel és csókol a te hű

Zsakid.“

BLANKA. — Mit ír a papa?

BERZSENYI MAMA. — Szegény jó atyátok szintén igen fáziki és sokat szenved a széltől.

BLANKA. — De hát miért is kell nekünk hol erre, hol amarra csavarognunk, sorra járnunk a havasokat és gleccsereket, meg az összes többi helyeket, a hol mindenütt olyan hideg van, mint a havasokon és a gleccsereken?! Mért kell nekünk három hónapig vaczognunk, idegen helyeken, zord villákban és gyalázatos hotel-szobákban, mikor szépen otthon csücsülhetnénk, s legalább kényelemben volnánk?!

BERZSENYI MAMA. — Ne beszélj ilyeneket, Blanka, mikor tudod, hogy a papa egészsége, meg az enyim, ezt megköveteli. Aztán meg mit beszélnének az emberek szegény jó atyádról, ha júliusban Budapesten ülnék?!

BLANKA. — De ha már okvetetlenül nyaralnunk kell valahol: mért nem nyaralunk Kairóban? Ott talán nem fáznánk ennyire?

BERZSENYI MAMA. — Látod, ezzel már mondasz valamit. Ha jól meggondolja az ember . . .

ELZA. — Naiv leány, és te még hiszel Kairóban?

BERZSENYI MAMA. — Az igaz; lehet, hogy nyáron még ott is hideg van.

(Tovább vaczognak. Kinn csöndesen hull a hó s lassankint teljesen belepi a *Tátragyöngyét* Végül már csak a tetőzet látszik ki a hótakaró alól.)

ÁLLAMTITKOK.

— Történik: Karlsbadban. Berzsényi papa, a ki reggeli sétáját végzi, találkozik egyik kedves barátjával: Milosanác úrral. —

BERZSENYI. — Á, itt jön az én kedves barátom, von Milosanác. Nos, hogy szolgál egészsége, kedves von Milosanác?

MILOSANÁCZ (meg akarja mondani).

BERZSENYI. — Különben az mindegy. És ő felsége, az én kegyes jóakaróm, Arzén király? Tegnap este nem volt szerencsém az ebédnél. Önt is nélkülöztük, kedves ezredes. Az én kedves barátom, Blasewitz báró is megjegyezte, hogy a kit fölötte nélkülözünk, az a kedves Milosanác ezredes. Szeretném, ha a felség ma délben ...

MILOSANÁCZ. — Hogyan? Ön még nem tudja? . . . (Titkolózva:) Ő felsége tegnap este hirtelen elutazott!

BERZSENYI (megilletődve). — Ah!

MILOSANÁCZ. — A mindjárt megérkező bécsi lapok már tele lesznek ezzel a szenzációval. Addig persze államtitok.

BERZSENYI (türelmetlenül). — Csak mondja, mondja!

MILOSANÁCZ (súgva). — A fiatal Tódor király feleségül akarja venni a kedvesét. A minisztérium lemondott,

az albán főváros forrong, ő felségét sürgősen haza hívták.

BERZSENYI (megdöbbenve). — És ő felsége azonnal vasútra ült?

MILOSANÁCZ. — Igen, azóta már meg is érkezett Bécsbe.

BERZSENYI. — Bécsbe? Ne tartson semmitől. Nálam el lesz temetve a dolog.

MILOSANÁCZ. — Háromnegyed tizenegyig még államtitok. Szóval ő felsége nem utazott Albániába; Bécsbe ment, egyenesen Bécsbe.

BERZSENYI (súgva). — Az udvarhoz?

MILOSANÁCZ (súgva). — Nem.

BERZSENYI (súgva). — Titok, hogy hova?

MILOSANÁCZ (súgva). — A hotel Erzherzog...

BERZSENYI (súgva). — Ne mondja ki, már tudom. Persze incogn'to?

MILOSANÁCZ (súgva). — Mint Piaszter gróf.

BERZSENYI (álmélgodva). — Hallatlan, hallatlan! Na, hogy mi minden történik manapság! Ezek a fiatal emberek! . . . Képzelem az apa fájdalmát. És mit csinál Piaszter gróf (súgva) Bécsben?

MILOSANÁCZ. — Tárgyalásokat folytat az albániai vezető elemekkel. A helyzet súlyos, nagyon súlyos. De azt hiszem, Piaszter gróf azóta már összeköttetésbe lépett az albán nemzeti bankkal. Mindössze harmincezer frankról van szó.

BERZSENYI. — Ezt a harmincezer frankot nem értem.

MILOSANÁCZ. — Harmincezer frank mindig érthető. Piaszter grófot szíven találta a csapás. Mikor elolvasta a táviratot, leroskadt karosszékébe, s pár perczig érthetetlen szókat hebegett ... De aztán erőt vett magán, letörölgette könnyeit, s gyöngye hangon, mint a ki egyszerre tíz esztendőt vénült, így szólalt meg: »Fiaim, telegrafáljatok az albán nemzeti banknak ... én olyan

gyöngé vagyok, hogy a tollat se bírom a kezembe venni! ... Ő, ez a hálátlan fiú, ez a hálátlan fiú! . . . Harmincezer frankot küldjenek, de táviratilag.«

BERZSENYI. — Ne folytassa, megreped a szivem! De a harmincezer frankot még mindig nem értem.

MILOSANÁ CZ. — Képzelteri, ez az irtózatós csapás! ... Piaszter grófnak most utaznia kell, erre-arra, megbeszélni a hívekkel a helyzetet. S a többi, s a többi; a harmincezer frank nem is lesz elég. A gyász mindig pénzbe is kerül.

BERZSENYI. — Vagy úgy! Persze, persze. Na, ön alaposan meglepett engemet, kedves von Milosanác. Micsoda újság, micsoda újság! Kérem, ha írni talál Piaszter grófnak . . .

MILOSANÁ CZ. — Éppen a telegráf-hivatalba indultam. Egy siffrirozott sürgönyt küldök neki; magamnak kell papírra tennem.

BERZSENYI. — Kérem, közölje vele az én mély részvétemet is.

MILOSANÁ CZ. — Mindenesetre. De itt vagyunk a telegráf-hivatalná]. Tehát háromnegyed tizenegyig . . . úgy-e?

BERZSENYI. — Legyen nyugodt. A mi államtitok, az államtitok. (Kézfogás; Milosanác el.) Hm, hm. (Eltűnődik magában). Valóban, az uralkodás néha fölötteres gondokkal jár. Ilyenkor látja az ember, hogy az egyszerű magánzásnak is megvannak a maga előnyei. De nini, az én kedves barátom, a kedves von Huber! Jó reggelt, kedves von Huber. S ő exczellenziája, a kedves Flórián von Blasewitz báró?

VON HUBER (súgva). — Nem hallotta?

BERZSENYI (súgva). — Mit?

VON HUBER (súgva). — Ő Exczellenziája a déli gyorsal elutazik.

BERZSENYI (megdöbbenve). — Ah!

VON HUBER (mint fentebb). — Egyenesen Polába. Megy Kinába, az első hadihajóval, a melyet hirtele- nében fel lehet szerelni.

BERZSENYI. — Kinába, a hol minden választékosság nélkül gyilkolják az európaiakat! De hisz ez annyi, mint a halál torkába rohanni!

VON HUBER (mint fentebb). — A császár parancsára. A császár szigorúan gondolkozik erről a dologról. Olyan súlyos viszonyok közepette, mint a minők Pekingben vannak, a nagykövetnek helyén kell lennie. S valóban, ő Exczellenziája, tekintettel a zavaros helyzetre, kissé hosszasan vette igénybe szabadságát.

BERZSENYI (elhűlve). — De hisz akkor ő Exczellen- zciáját . . . aligha látjuk többé!

VON HUBER. — Megeshetik. De bízunk istenben.

BERZSENYI. — S miben reménykedik ön, kedves von Huber? Nagyon lekötelezne, ha megmondaná.

VON HUBER (a látóhatárt kémelve). — Na, tudja kedves von Berzsenyi, mindent nem lehet kiszámítani, de annyi véletlen jöhet közbe . . . tudja, ezt csak én képzelem így ... az ember lekésik a vonatról; még egyszer lekésik a vonatról; a vonatról, végre, háromszor is le lehet késni, abban nincs semmi természetellenes . . . aztán az ember lekésik a hajóról . . . aztán késheetik a hajó is . . . viharok a tengeren ... a hajó eltévedhet Bomeóba . . . vagy az ember Takuban sárgalázt kap, a mikor persze nem lehet tovább menni, Pekingbe . . . Bízunk istenben.

BERZSENYI. — E szerint ön reményű, hogy a jövő nyáron viszontlátjuk ő Exczellenziáját?

VON HUBER. — Engem soha se hagy el hitem az isteni gondviselésben.

BERZSENYI. — Igaza van, kedves von Huber. A vallás az ember legfőbb kincse.

VON HUBER. Nagyon örülök, hogy ebben egyetértünk, kedves von Berzsenyi. De nem jön reggelizni?

BERZSENYI. — Én már reggeliztem. Különben is ez az újság úgy megzavart! . . .

VON HUBER. — Tehát a viszontlátásra!

BERZSENYI. — A viszontlátásra! (Kézfogás; von Huber el.) Se Arzén király, se Flórián von Blasewitz báró!... A barátaim elutaznak, s én itt üljek család, megfelelő társaság, minden nélkül, egyedül?! . . . Hé, jöjjön csak, Poszpisil! Maga, maga! Nézze, szaladjon el az én portásomhoz, és hozza el nekem az én menetrendemet!

XI.

NAPKELET GYÖNGYE.

— A lóversenytéren; lenn, a nyergelő körül. Az első futásnak vége; az »all right« után Berzsényi papa és manager-e, az őrnagy, le s fel sétálnak a pázsiton, orrukat a földre irányítva, s kezüket hátul, a derék táján, összekulcsolva. Oldalukon két roppant messzelátó, melyekkel ellátni a holdba. —

BERZSENYI. — No?

AZ ŐRNAGY. — Kann sein, kann sein.

BERZSENYI. — Ja, olyan okos én magam is vagyok. De ha én hatvanezer forintot fizetek évenként azért, hogy tudjam, mikor feküdjem egy lóra egy százassal, akkor szeretem tudni, hogy így vagy úgy néz-e ki a dolog?

AZ ŐRNAGY. — Ha azt hiszi, hogy ehhez csak pénz kell, akkor kínáljon a lovaknak is pénzt; talán hamarabb bejönnek.

BERZSENYI. — Ön különösen jön elő nekem, őrnagy ur. Az én leányom, a kisebbik kisasszony, kiszámítja nekem a papíron, hogy az ezernégyszáz méteres eladóversenyben az én lovamnak, a *Kandúrnak*, számtalan hausse-akkal kell elsőnek bejőnie, és mi lesz? *Kandúr*

számtalan baisse-ekkel jön be, mint rossz utolsó. Jó, velem lehet beszélni. Szó sincs többet *Kandurról* esak azt kérdezem öntől: Legyen, de mi van a vigaszdíjjal? Erre ön azt feleli nekem: »Ná, szo und szo! . . .« Ön meg fog engedni, de ez nekem kevés a pénzemért.

AZ ÖRNAGY. — Tudja, erre azt mondhatnám, hogy: vegyen a pénzéért búzát, az jobb üzlet. De nem mondom, mert én mindenkivel szemben és minden körülmények között perfektül udvarias vagyok. Azért azt mondom, hogy ha a ló rossz munkát végez, nem *fit*, kövér, köhögős, rossz lábú, *roarer*, orrvérző, ideges, pókos, *rogue*, mi egy s más, ha a *trainer* számár s a jockey gazember: ön csak csináljon nekem családi jeleneteket, ennek mind a *manager* az oka. Legalább ön ezt mondja, s önnek értenie keli ehhez, mert pénzt tesz bele.

BERZSENYI (magában). — Hogy vágnám pofon ezt az embert, ha nem félnék, hogy előbb ő vág pofon! (Fenn). Ne kapjunk hajba, kedves örnagy, mert akkor kivel vacsorálok? Remélem, velem tart? (Magában). Ha valaki megmondaná nekem, de úgy, egész bizonyosan, hogy ennek az én kedves barátomnak miért kellett kvietáinia, nem sajnálnék az illetőtől egy ezrest.

AZ ÖRNAGY. — Nagyszerű! Előbb össze-vissza sérteget, s most ki akar békíteni egy vacsorával! De hát tulajdonképpen kinek néz ön engem? Azt hiszi talán, hogy a köztünk lévő szerződés. . .

BERZSENYI (ijedten). — Hogy én sértegettem volna önt? Ments Isten! (Magában). Ki kell engesztelnem, mert még provokál. (Fenszóval). Hogyan jusson eszembe ilyesmi, pár nappal azelőtt, a midőn meg kell újítanunk a szerződésünket?!

AZ ÖRNAGY (látható elégtétellel). — Jól van, hisz én értem és ismerem önt, (Előkelően). Tudom, hogy ön kiesé hirtelen, de azért jó pajtás. (Szigorúan. De nem

szerettem volna, ha valaki, hallván a vitatkozásunkat, felreérti a kettőnket összekötő viszonyt.

BERZSENYI. — Ne is beszéljünk többet a dologról. Együtt vacsorálunk, megállapítjuk az új szerződést, és vége. Beszéljünk inkább arról, nem volna-e jó egy amerikai jockeyt szerződtetni? Egy szerezcent vagy egy indiánust? Végre is az én pénzemért olyan jockeyt kapok az én lovamra, a melyet akarok. Egy olyat kellene, a ki a fején ül a lónak. Ha már nem nyerünk, legalább bámulják meg a jockeyt.

Az ÖRNAGY (gúnyosan). — Ezt a kisasszonytól kellene megkérdeznie; úgysis ő igazgatja az istállót.

BERZSENYI (mérgeben egy nagyot nyel). — Sajnálattal látom, hogy ön ma fölötte ingerült. Kernelem, a souper majd jobb kedvre hangolja. (Halkabban). Hölgyeket is hívok. Ebből is meggyőződhetik róla, mily teljes bizalommal vagyok ön iránt.

Az ÖRNAGY. — Vigyázzon, kompromittálni fogja magát. Az imént is többen észrevették, hogy Miss Bess szinte nyíltan integetett önnek.

BERZSENYI. — Ó, sokkal diszkrétebb társaságról van szó. Egy hölgy, a ki a nővérevel lesz jelen, gardírozva, és mi ketten, pont. Az egyik hölgy gardírozza a másikat, a másik hölgy gardírozza az egyiket; ez csak illedelmes dolog, nem igaz?

Az ÖRNAGY. — 8 Miss Bess? Ennek a történetnek már vége?

BERZSENYI. — Azt nem mondhatnám, de ma reggel elhatároztam, hogy megszakítok vele minden összeköttetést.

Az ÖRNAGY. — Lári-fári.

BERZSENYI. — Mondom, hogy elhatároztam és pedig egy költemény hatása alatt.

Az ÖRNAGY. — Hogyan? ön verseket is olvas?

BERZSENYI. — Kizárólag előkelő személyektől, igen. A pápa ő szentségének például minden versét elolvasom, a mióta szerencsém volt ő szentségéhez. Most is az ő verséről van szó, melyet Heracleus írói néven tett közzé, latinul; Miss Bessnél olvastam, az én újságomban. Olvasta ön is?

Az ÖRNAGY. — Nem.

BERZSENYI. — Ez a vers engem gondolkodóba ejtett, így kezdődik: »Gyönyörök fertőjébe vakon miért rohansz, oh Kúfusz? S kéjvágygyal miért szedegetsz tiltott gyümölcsöt?« Az újság megjegyzi, hogy ő szentsége ezt egy tudós, jeles és vallásos barátjához írta, a ki lelépett az erény ösvényéről. Azt kérdeztem magamtól . . .

Az ÖRNAGY (gúnyosan). — Vajon ki lehet ez a tudós, jeles és vallásos férfiú? Valóban, nincs kizárva, hogy önről van szó.

BERZSENYI. — Nem. Nem az jutott eszembe. Hanem az, hogy: micsoda világot élünk ez idő szerint! Egy jeles, tudós és vallásos férfiú, a ki már a múltjánál fogva is számíthat minden diszkréczióra, véletlenül belép a gyönyörök fertőjébe, s tessék, ezt azonnal tudja az egész világ; még maga a pápa is megtudja! Az ember nem nyithat be egy szeparéba, a nélkül, hogy ennek a hirtelenség fel ne hatoljon a legmagasabb körökig. Hát nem borzasztó ez? . . . De nini, kit látok? Ott megy az én karlsbadi barátom, II. Boris, vagyis jelenleg Mara védi herceg, a múltban úgynevezett Napkelet Gyöngye, a száműzött illyr király! Ez bezzeg nem törődik vele, hogy a pápa megtudja a viselt dolgait! . . . Pardon, kedves őrnagy, de üdvözlőnlöm kell őt. (Elhagyja az őrnagyot s oda siet az ex-uralkodóhoz.) Sire, fogadja legalázatosabb hódolatomat!

NAPKELET GYÖNGYE (öreg, elhízott s egy kicsit kopott). — Jó napot, kedves De Berjeine, jó napot! Minő sze-

rencsés véletlen hozza önt ide? Ez igazán megelégedésemre szolgál. Tudja-e, hogy miért jöttem Budapestre? Egyes-egyedül azért, hogy önnel találkozhatssam!

BERZSENYI (rosszat sejtve). — Hogyan, csak azért szerencsétet bennünket, hogy legigazabb hívével értekezhessek? De minek köszönhetem e kegyet?

NAPKELET GYÖNGYE. — Tudja, némi differenciáim vannak Illyriával. Egy váratlan politikai konfliktus következtében nem akarják folyóvá tenni királyi tűzoltó-főparanesnoki és főpostamesteri nyugdíjamat. De mindezt részletesebben el fogom mondani holnap, az ön irodájában. Szóval, így szólok magamban: van nekem egy barátom Budapesten, a kedves De Berjeine; ő bizonyára segítségemre lesz egy nagyobb szabású pénzügyi műveletben, addig is, míg Illyriával lebonyolíthatom ügyeimet. A hogy ez eszembe jut, vonatra ülök; a déli vonattal megérkezem s így okoskodom: ha szerencsével járok, a versenyen is megtalálom emberemet, kössük össze a hasznost a kellemessel, & ime itt vagyok. Eemélem, nem csalódtam önben?

BERZSENYI (elkomorodva). — Semmiesetre, semmiesetre.

NAPKELET GYÖNGYE. — Megvallom, bizton számítottam önre, de azért kellemes, hogy ön minden nehézség nélkül rendelkezésemre bocsátja magát.

BERZSENYI (a távolba mélyedő tekintettel). — Persze, míg nem tudom, hogy miről van szó, nem vállalhatok garanciákat; de ha személyesen nem is lehetnék szolgálatára, mindenesetre rajta leszek, hogy egy pénzügyi csoportot hozzak össze, a mely kétségtelenül . . . Nem, én nem hagyom cserben a barátaimat.

NAPKELET GYÖNGYE. — Elvégre egyelőre mindössze ötvenezer forintról van szó, a mi sokkal csekélyebb összeg . . .

BERZSENYI (savanyúan). — No, kérem, tekintettel a

pénzpiacz mai kedvezőtlen helyzetére, ez éppen nem megvetendő összeg. De majd meglátjuk, majd meglátjuk.

NAPKELET GYÖNGYE. — A boszantó csak az, hogy a készpénzt, a melyet magammal hoztam, mindjárt az első versenyben elvesztettem.

BERZSENYI (ridegen). — Ez kellemetlen, igazán kellemetlen.

NAPKELET GYÖNGYE. — De sebaj, mert hisz a kedvező véletlen épp a kellő időben hoz össze bennünket, s ön addig is, míg a dolgot nyélbe üthetjük, szives lesz, mondjuk, ötezer forinttal, kisegíteni e boszantó helyzetből, hogy tovább játszhassam . . .

BERZSENYI (fagyosan). — Vigasztalhatatlan vagyok, hogy e csekélységgel sem állhatok e pillanatban szolgálatára, de magam is elvesztettem a nálam lévő összeg legnagyobb részét, azért nem fogja rossz néven venni . . .

NAPKELET GYÖNGYE. — Mégis, mennyi az, a mennyit nélkülözhet?

BERZSENYI (bosszúsan). -- Ezer forintot átnyújthatok önnek, ha éppen kívánja.

NAPKELET GYÖNGYE. — Az is több semminél; a fő az, hogy tovább játszhassam.

BERZSENYI (kotorász a tárczájában). — Úgy látszik, annyi sincs már nálam. (Rövid lelki küzdelem után). De nem, egy még van. Tessék, kérem; de ne tegyen a lovamra, mert elveszti.

NAPKELET GYÖNGYE. — Köszönöm. S holnap . . . holnap mikor találhatom?

BERZSENYI (lenézéssel). — Mondjuk kilenczkor, vagy tízkor. Tíz és tizenegy között mindenestre. Igen, legkésőbb tizenegyig okvetlenül fel fogok kelni.

NAPKELET GYÖNGYE. — Tehát a viszontlátásra.

BERZSENYI. — Jó napot, kedves barátom. (Napkelet Gyöngye el.) Ez az ember előttem halott!

(Az ötödik futam után:)

BERZSENYI (magában). — Ki akartam nyerni a souper-t, s elvesztettem nyolcezer forintot. Mennyire igaza van a pápának! Kellett neked ez, oh Rúfusz?

NAPKELET GYÖNGYE (ifjan, ruganyosan, fölségesen). — De Berjeine! De Berjeine!

BERZSENYI (megdöbbenve). — Ez az ember nyert! (Oda siet). Parancsol?

NAPKELET GYÖNGYE. — Nézze, kedvesem, az ezer forintja. Fogja.

BERZSENYI (zavarodottan). — Sire, végtelen boldogságtól foszt meg . . .

NAPKELET GYÖNGYE. — No, vegye el már, kérem. Sikerült levetköztetnem a bookmakereket. 60,000 forint plusz.

BERZSENYI (kétségbeesetten). — De azért meg fogja engedni felséged, hogy holnap legalázatosabb tisztelettel együtt rendelkezésére bocsáthassam ama csekélységet? . . .

NAPKELET GYÖNGYE (hanyagul). — Még nem tudom; még egy kis számítást kell csinálnom. De majd meglátjuk, majd meglátjuk.

BERZSENYI (esengve). — S kegyes lesz megtisztelni szerény hajlékomat? E nap, felséges uram, örökké emlékezetes lesz . . .

NAPKELET GYÖNGYE (utolérhetetlen kézmozdulattal). — Jól van, de Berjeine, jól van. No, isten áldja meg. (Kegyesen int és el.)

BERZSENYI (földig hajolva). — Felsőg! (Főlegyenesezik s hosszasán néz az ex-uralkodó után.) Micsoda ember! Mily igazán királyi férfiú! A lovagok dísze, virága! sans peur et sans reproche! Hja, a származás! Nincs nagyobb dolog, mint a származás. Beszéljenek a fűszerekről akármit, ezeket az embereket mégis csak más fából faragták!

XII.

KIT VAGY MIT IRIGYEL ÖN?

— A Nádor-utczában. Blanka saját külön szalonja. Blanka és Elza. Blanka idegesen jár le s fel; Elza, szemben az állótiikörrel, egy chaise-longue-on dülöngél s Marcel Prévost *Erős szüzek* ezimű regényét olvassa. —

ELZA (a tükörbe néz:) — Te, Blanka! Tudod-e, mi jutott eszembe?

BLANKA (érdeklődve megáll:) — No mi az? Mondd hamar; ne tégy még idegesebbé!

ELZA (álmodozva:) — Az jutott eszembe, hogy ha én anyai örömhöz jutok, tulajdonképpen nagyon csúnya asszony leszek.

BLANKA (dühösen:) — Ugyan, kérlek, hagyj békén! Azt hiszed, jó kedvem van?! Ha minden áron froczirozni akarsz, legalább válaszsd meg az időpontot. Akkor aztán beszélhetsz tőlem akármi szamárságot. (Szünet. Blanka folytatja a sétáját; Elza mind a két könyökét a chaise-longue-ra támasztva, megint neki esik a Prévost-regénynek.)

ELZA. — Hja, hja!

BLANKA. — Gyönyörű pozitúrát választottál, az igaz. (Századszor néz ki az ablakon.) Ah, végre!

ELZA (felugrik:) — Jön?

BLANKA. — Igen. (Szünet; bejön a szobalány.)

A SZOBALÁNY. — Rejtvényi úr van itt . . .

BLANKA. — Jöjjön, jöjjön. (A. szobalány el; ismét egy kis szünet, s megjelenik Rejtvényi.)

REJTVÉNYI. — Kezeiket csókolom! . . .

BLANKA. — Köszönöm, hogy eljött . . . ön az én egyetlen barátom! Egy nagy, nagy, nagy szívességet kérek öntől! . . .

REJTVÉNYI (úgy hajlik meg, mint Odiot Maximé, Champcey márkí, a Szegény ifjú, Laroque Margit előtt.)

ELZA. — Remélem, jól töltötte a nyarat? A *Szerzfssiót* minden héten elolvastuk.

BLANKA. — Nem veszi rossz néven, ugy-e? ... de a dolog nagyon sürgős! . . .

ELZA. — Elég az hozzá: mi kaptuk meg a 89-ik számú ívet!

BLANKA. — Kérlek, így Rejtvényi soha se fogja megérteni. Röviden: még ma, azonnal felelnünk kell arra a kérdésre, a melyről talán már hallott: »Kit vagy mit irigyl ön?« . . .

REJTVÉNYI. — Ah, úgy rémlik, mintha olvastam volna erről! . . . de . . .

ELZA. — Igen, ön jól emlékszik. Argyll hercegné intézte ezt a kérdést az uralkodó házak tagjaihoz, a kik meg is feleltek rá, s ez benn volt az újságokban. Sajnos, a mi kérdésünk nem *echt*, csak *contresagon*.

BLANKA. — Kérem, ne hallgasson rá. Ugyanarról a kérdésről van szó, csakhogy ezt most Reuss hercegné intézi a maga kis köréhez, és az e körrel összeköttetésben álló családokhoz.

REJTVÉNYI. — Reuss hercegné?

ELZA. — Igen, XXXVII. Reuss Egon hercegné, a detmold-strelitzi uralkodó nagyherceg felesége. Tudja,

akik haragban vannak Vilmos császárral! . . . Biztosan olvasta annak idején ... A császár meghagyta, hogy a tisztek ne köszöntsék a nagyhercegi családot . . .

REJTVÉNYI. — Hogyne, hogyne! . . .

BLANKA. — A nagyherezegné úgynevezett lavinaíveket küldött szét. Ő maga tízet; a tíz címzett mindegyike kettőt-kettőt; a húsz másod sorban címzett ismét kettőt-kettőt, végül ez a negyven egyet-egyet. Összesen tehát százötven ívet küldtek szét, többnyire Európában, de egyet-egyet kaptak a Vanderbiltek, a Gould-ok és Astorok is. Magyarországra négy ív érkezett. Egyet kapott Mancsi grófné, egyet Geksi hercegnő, egyet Gyurka örgróf, egyet mi. (Arcza lángba borult s tekintete, mint csillagfényes éj.)

REJTVÉNYI (illő hódolattal:) — Áh!

BLANKA. — Elképzélheti, hogy némi gondot fordítunk a válaszra. A dolog azonban sürgős; az ívet még ma vissza kell küldenünk. Szóval, szükségem van az ön tanácsára.

REJTVÉNYI. — Hálás vagyok érte, hogy ennyire megtisztel.

BLANKA. — Ugye megfogalmazza nekem a feleletet? És mindjárt, azonnal? Nem képzeli, mily lázassá tesz a nyugtalanság! . . . Értheti, hogy ilyen társaságban nem akarok szégyent vallani.

REJTVÉNYI. — Csakhogy . . . őszintén megvallva . . . nem olyan könnyű megtalálnom a kellő feleletet! . . . Bele képzélhetem-e magam az ön helyébe? Könnyű volna megmondanom, hogy én kit irigylek vagy kit fogok irigyelni, de kít és mit irigyelne ön?

BLANKA. — Ó, istenem, ne beszéljen léhaságokat ilyen komoly pillanatban!

REJTVÉNYI. — Kérhetek némi gondolkozási időt? egy órát?

BLANKA. — S akkor, egy óra múlva, el fogja küldeni?

REJTVÉNYI. — Igen.

BLANKA. — Kezet rá! De siessen! Menjen egyenest haza és zárkózzék be, hogy senki se zavarhassa. — Menjen kocsin; a míg leér a lépcsőn, befognak . . . Akarja? (Csenget.)

REJTVÉNYI. — Csak azt szeretném, ha némi útbaigazítást adna a felelet irányát illetőleg.

BLANKA. — Nem bánom, akármit lesz, csak valahogyan hozza bele a jótekonyságot. Tudja, a jótekonyság olyan, mint a fekete öltözet, mindig jól ruházza az embert.

ELZA. — S nem baj, ha nem. leszünk elmések, ez már *démodé*; a fő az, hogy előkelőek legyünk, rémesen, dohosán előkelőek!

BLANKA. — Ugyan, kérlek, gondold meg, hogy nem érünk rá a vicczeit meghallgatni! . . . (Rejtvényihez.) Tehát számíthatok rá?

REJTVÉNYI. — Egy óra múlva itt lesz.

BLANKA. — Köszönöm, nagyon köszönöm, kedves barátom! (Rejtvényi el; Blanka kikíséri és visszajön. Elzához.) Megint olyan voltál, mint egy utolsó rangú csirkefogó.

ELZA. — Nem aspirálok az első rangra. Különben csak azért szoltam bele az üzletedbe, mert nem szeretném, ha ez a mafla elbízná magát.

BLANKA. — Találj ki valami okosat, s akkor nem szorulunk rá.

ELZA. — Ha engem kérdeznének, én tudom, hogy mit írnék.

BLANKA. — Halljuk hát ezt a bölcseséget.

ELZA. — Azt írám: »Egyes-egyedül a Longfellow leányait irigylem, a kiket a rézbőrűek felavattak

tiszteletbeli indiánusokká. A jól öltözött emberek közül csakis ők azok, a kik nem kénytelenek civilizált emberek módjára viselkedni.«

BLANKA. — Úgy látszik, a vicczeit már a Longfellow leányaitól tanultad. Nem lepne meg, ha valaki kiderítené, hogy annak idején sziú-indiánok jártak az állatkertben s a mama megcsodálta őket.

ELZA. — Szeretem, hogy mértéket tartasz a pikanteriában.

BERZSENYI MAMA (bejön.) — Már megint veszekedtek?

ELZA. — Csak enyelgünk.

BLANKA. — Találgatjuk, hogy mit kellene írni. (Berzsényi papa is megjelenik.)

BERZSENYI MAMA. — Én már gondoltam valamit, de a ti atyátok nem hagy engem helyben. Azt gondoltam, hogy: »Mindenkit irigylek, aki szegény.* Ez hasonlít ahhoz, a mit 0 felsége írt, és, például, kinek lehetne kifogása, ha valaki a szegényeket irigyli?! Aláírás: Berzsényi Zalán, mert Jacques, az magyarul Zalán, nem igaz?

BERZSENYI PAPA. — De hát irigylem én a szegényeket?! Miért irigyelném én a szegényeket?!

BERZSENYI MAMA. — De hát ki kívánja, hogy irigyeld a szegényeket? Egy szép mondásról van szó, ennyi az egész.

BLANKA. — Nem mama, ez nem jó. Fitogtatni a pénzt, fuj ... S ez kétszeresen nevetséges volna ott, a hol a Vanderbiltek, az Astorok és a Gouldok is nyilatkoznak.

BERZSENYI PAPA. — Aztán meg nincs benne a pápa.

BERZSENYI MAMA. — Nem értem, hogy mit akarsz a pápával.

BERZSENYI PAPA. — Ha egy Astorhoz, vagy egy Vanderbilthez olyan szíves lett volna ő Szentsége, mint a

miken szíves volt mihozzánk, mit szólsz hozzá, lehetne-e bírni egész Amerikával?! A pápa nevét ott olvasnátok minden plakáton. Aztán ez, engedjétek meg, másképpen nézne ki, mintha azt írjuk, hogy irigylem a Policzert, mert jó étvágya van.

A SZOBALÁNY (levelet hoz). — Rejtvényi úrtól.

BLANKA. — Adja, adja. (Felbontja a levelet). Ah, ez csakugyan nem rossz! »Irigylek mindenkit, a ki letörölhette azt a könnyet, mely előttem rejtve maradt.«

ELZA. — Nagyon szép; kár, hogy egy csepp értelme sincs!

BLANKA. — Annyi értelme van, a mennyit akarsz.

BERZSENYI PAPA. — De nincsen benne a pápa.

BERZSENYI MAMA. — A pápát bele lehet venni. Azt lehet mondani, hogy: »irigylek mindenkit, a ki annyi könnyet töröl le, mint a mennyit ő Szentsége...«

BERZSENYI PAPA (kiegészíti:) — ... »a minék tanúja voltam«, mondjuk: »többször tanúja voltam«. S aztán hozzá kell tenni, hogy: »és ki csekélységemet több ízben kitüntette.«

BLANKA. — De, papa, így a parvenük beszélnek!

BERZSENYI. — Akkor hagyj ki, fiam, a viláért se akarok semmi félreértést.

ELZA. — Én, ha nektek volnék, azt irnám, hogy: »irigylek mindenkit, a kinek nem kell albumba írnia.«

BERZSENYI. — Látod, kis leányom, ez sokkal komolyabb dolog, mint te képzeled. Jegyezd meg magadnak, gyermekem, hogy az életben számos komoly dolog van, a melyekre te nem is gyanakodol.

ELZA (magában.) — De gyanakodom.

BLANKA. — Nem ragaszkodom a Rejtvényi fogalmazásához, de a »könnyek« határozottan tetszenek nekem.

BERZSENYI. — Semmi kifogásom a könnyek ellen; ha a könnyek az orosz ezárnak nem derogáltak, miért derogáljanak nekem? De szeretném, ha helyet szorítanál a pápának, persze úgy, hogy ez ne legyen feltűnő, a világeért se legyen feltűnő!

BERZSENYI MAMA. — És talán be lehtne venni a szegényeket is . . .

ELZA. — Koszorúba a pápa körül.

BLANKA. — Kisasszony, kíméljen meg az élczeitől!

BERZSENYI (hunyorogtat Elzának, hogy hallgasson.) — Nem, fiam, a szegények nem tetszenek nekem. Már a zsoldárokbán is benne van, hogy a szegény halottnak tekintetik. A szegény nem *fair*. Nem akarom, hogy az én ivemnek szegény szaga legyen. Nem igaz?

BLANKA. — A papának igaza van; a »könny« is elég. Eddig tehát megvolnánk. De már most hogyan helyezzük el a pápát?

— Berzsényi fölteszi a szemüvegét, hogy jobban lássa, hol lehetne a pápának helyet szorítani. Vita — Blanka és Berzsényi mama közt — arról, hogy mi az alany és állítmány. Ennek szerencsés eldöntése után tovább tanakodnak, hogy: kit és mit irigyeljenek? Elza ekközben előveszi regényét, s tovább olvassa. Nem irigyli az Erős Szüzek hősnőjét, a ki oly büszke leányérényre, de irigyli a betyár Marcel Prévost-t. —

XIII.

EGY ÜZENET.

— A kis szalon. Elza egyedül; olvas. Fellép: Berzsenyi Zoltán úr, 19 éves, joghallgató, Elza unokatestvére. —

ZOLTÁN. — Szervusz.

ELZA. — Szervusz.

ZOLTÁN. — Mit olvasol, Elzácskám?

ELZA. — Ennek a szegény Shaksperenek a hátrahagyott munkáit olvasgatom.

ZOLTÁN (megnézi a könyvet, a melyet Elza letett).

— »A félneműek«, írta Jane de la Vaudére. Ejha!

ELZA. — Pénzért jöttél, ugy-e?

ZOLTÁN. — Ördögöd van, hogy eltaláltad. Mondd, néni, hogy jössz erre a gondolatra?

ELZA. — Te csak pénzért jössz hozzánk és ez nem szép tőled. Van a családban egy született tánczos, de ezt ingyen soha se lehet megkapni. S a míg van egy-két bükkje, pénzért se. Hát nem borzasztó ez?

ZOLTÁN. — Itthon van az öreg?

ELZA. — Nincs és ma már talán nem is jön haza.

ZOLTÁN. — Tyű, kutyateremtettét!

ELZA. — Miért nem kérsz az apádtól?

ZOLTÁN. — Az most skartba van téve. Képzeld, azt meri mondani nekem, hogy ne kerüljek a szeme elé! Mit szólsz hozzá? Az öreg Beér! Nekem!

ELZA. — Csitt, mert ha a mama a *Beér* szót meghallja, görcsöket kap, s akkor aztán egy vasat se pumpolsz ki a papából. Mennyi kellene? Egy ötvenes? Egy százas? Hatvanegy forintom nekem is van. Ha minden kötél szakad, ezt odaadhatom.

ZOLTÁN. — Köszönöm, de ilyen csekélységekre a praetor nem is hederít. Igaz, hisz te nem tudsz római jogot!

ELZA. — Remélem, nem akarsz ezresekben beszélni?

ZOLTÁN. — Legalább is ezer bikáról van szó.

ELZA. — Talán beteg vagy? Nem érzel egy idő óta fejfájást, szédüléseket? ...

ZOLTÁN. — Hagyj békét, én komolyan beszélek. Olyan komolyan, hogy a pénz nem is nekem kell!

ELZA. — Talán valami szegény árvaleánynak, a kinek atyját leütötte a hajókötél, anyja mosónő volt, és a ki most a Magyar Színháznál van? . . .

ZOLTÁN. — Miket kefélsz itt össze-vissza?! Mondom hogy örült komoly dologról van szó. Ez a pénz párt-czélokra kell.

ELZA. — Miféle pártnak a céljaira?

ZOLTÁN. — Nemzeti párt. Hallottál róla?

ELZA, — Hogyne hallottam volna! Ott voltam a temetésén is. A világoskék kabátom volt rajtam és úgy tapsoltam Apponyinak, hogy elrepedt a keztyűm.

ZOLTÁN. — Ki beszél Apponyiéről? Az egyetem nemzeti pártjáról van szó.

ELZA. — Ah, olvastam! De én azt hittem, hogy te a másik pártban vagy.

ZOLTÁN. — Elment az eszed? Hisz az a kazárpárt! Én a Nemzetinek a főemberei közé tartozom.

ELZA. — És részt vettél a verekedésekben is?

ZOLTÁN. — Meghiszem azt! Még pedig ugyancsak tevékenyen. Én voltam a választás egyik fő-vezetője; én intézkedtem, hogy hová hány pofozót kell küldeni, hányat a bölcsészekhez, hányat a medikusokhoz, satöbbi.

ELZA. — S te magad bölcsen a háttérben maradtál?

ZOLTÁN. — Én? Barátom, mindenütt én voltam legelől. Magamhoz vettem négy válogatott pofozót: Várai-Fejért, Hunhegyit, Grünspán Berczit és Szilárdffy Nándit . . . Mit nevensz?

ELZA. — Azt nevetem, hogy ezeknek a híres pofozóknak az ősei egytől-egyig kazárok voltak, nem is beszélve közös elődünkről, az öreg Beér nádorról . . .

ZOLTÁN (boszúsan). — Mit értesz te ahhoz?! Tőled kitelik, hogy mohamedánnak fogod mondani Lederer báró tábornokot, és Schwarzenberg herceget, mert berg van a nevében. Különben ez nem tartozik a dologra. Elég az hozzá, nem fogjuk eltűrni, hogy az egyetemen a Dob-utca diktáljon.

ELZA. — Látod, ez férfias beszéd. így már szeretem a spanyolt.

ZOLTÁN. — A főpapok közül is sokan segítik pártkasszáinkat. Az úri családok közül még többen. Nagyon nem szeretném, ha éppen a mi családunk nem adna semmit. Az öregnek ki kell szűrnia egy ezrest.

ELZA. — Nem fog könnyen menni.

ZOLTÁN. — Pedig magamnak is kell az alkotmányos költségekre egy pár száz forint. Beláthatod, hogy a hol egy Várai-Fejér ezrekkal rukkol ki, én se viselkedhetem úgy, mint egy tandíjmentes.

ELZA. — Persze, persze. E szerint vagy ezeröttszáz forint kell.

ZOLTÁN. — Legkevesebb.

ELZA (a ki egy kicsit elgondolkozott, s a kinek hirtelen eszébe jutott valami). — Aztán mit kapok, ha megszerzem neked ezt a summát?

ZOLTÁN (lelkesedve). — Fiam, a mit akarsz. Kívánd az életemet!

ELZA. — Hja, az nekem nem elég. Hanem először is add becsületszavadat, hogy senkinek se mondd el, a mit kérek; értsd meg: senkinek a világon!

ZOLTÁN. — Férfúi becsületszavamra!

ELZA. — Átadsz valakinek egy üzenetet?

ZOLTÁN. — Szerelmeset?

ELZA. — No, nem egészen. De lehet a dologból valami.

ZOLTÁN. — Jézus! Te kis fraczcz! Hát már te is?!...

ELZA. — Semmi konfidencia! Igen vagy nem?

ZOLTÁN (habozva és egy kicsit szégyenkezve). — Attól függ, hogy mi az üzenet, s kinek szól.

ELZA. — Ennyi az egész: Valakinek, a kit ismersz, titokban ezt fogod mondani: »Beszéltem valakivel, s az a valaki már nem haragszik senkire a világon. Azt mondta nekem, hogy: annak az illetőnek minden meg van bocsátva!«

ZOLTÁN. — S ki az az illető?

ELZA. — Az az illető cs. és kir. huszárhadnagy s azt hiszem, ezzel minden meg van mondva. Különbén megnyugtathatom a lelkiismeretedet: házasság nincs kizárja.

ZOLTÁN. — És én vagyok az első, a ki majd gratulálhat?

ELZA. — Te vagy az első, a ki majd gratulálhat, ha a szíveket csakugyan egymáshoz vezérli a kegyes ég. Nos, vállalkozol?

ZOLTÁN. — Ha ismerem a jövőbeli sógort, miért ne?

ELZA (súgva). — Telegdy Miklós.

ZOLTÁN. — Rendben vagyunk. Itt a kezem, nem disznóláb. De mit mondjak neki, ha azt kérdi, hogy hogyan jövök én mindehhez?

ELZA. — Mondd neki . . . Várj, egy kicsit gondolkozom, hogyan csinálják ezt a színdarabokban?! . . . Mondd neki . . . igen, mondd neki azt, hogy az öregek, a két Rantzau testvér, össze akartak bennünket házasítani, de mi ki nem állhatjuk egymást, s ezt boldogan megvallottuk egymásnak.

ZOLTÁN. — Angyal vagy.

ELZA. — Imádlak. S mi több: este nálad lesz a pénz.

ZOLTÁN, — Hanem, te, ez érdekes.

ELZA. — Micsoda?

ZOLTÁN. — Alig kóstoltam bele a politikába, máris nyakig vagyok a korrupcióban.

ELZA. — Ne légy ostoba, hanem gondolj arra, hogy egy cousine, egy vidám kis hadnagyné, a kinek a Wertheimjában már ott a hozománya, mindig jobb szövetséges, mint egy uzorás.

ZOLTÁN. — Carmen, te démon vagy!

ELZA. — Hanem te, ha valaha elárulsz, gondolj a kútra és a vadmacskára!

ZOLTÁN. — Be vagy biztosítva; hisz csak magamat kompromittálnám!

ELZA. — És siess.

ZOLTÁN. — Tőlem már holnap meglehet az esküvő.

ELZA (sóhajt). — Sajnos, még nem tartunk itt. Az állapot bajos, nagyon bajos! . . . Látod, te olyan fiatal vagy! . . . Úgy tekintelek, mint egy leányt. Szóval, tud meg, hogy: nagy akadály van közöttünk.

ZOLTÁN. — Hogy nincsen pénze? Bah! Van neked elég.

ELZA. — Nem az, hanem: a vallás. Ő protestáns, én tehát szerencsétlen vagyok. Látod, ilyen az élet!

ZOLTÁN. — Ne beszélj!

ELZA. — A mint mondom. De eredj. Még ma be" szelsz vele?

ZOLTÁN. — Légy nyugodt: azonnal. De számíthatok rád, úgy-e?

ELZA. — Mintha a zsebedben volna.

ZOLTÁN. — Szervusz.

ELZA. — Szervusz. (Kezet fognak. Zoltán el.)

(Elza leül s tovább olvassa *A félneműeket* Egy óra múlva megjelenik Berzsényi papa.)

BERZSENYI. — Mit olvasol, gyermekem?

ELZA. — Ennek a szegény Shaksperenek a hátrahagyott munkáit olvasgatom.

BERZSENYI. — Jól teszed, gyermekem. Úgy tudom, hogy ez igen helyes nézetű és tudományos író.

ELZA. — Nem találkoztál Zoltánnal?

BERZSENYI. — Nem, de annál jobb. Bizonyosan pénzt akart a gazember.

ELZA. — Dehogy! Nagyon komoly dologban keresett.

BERZSENYI. — Kicsoda? Ez a csirkefogó? Az lehetetlen.

ELZA. — Pedig úgy van. Igazán kár, hogy nem találkoztál vele.

BERZSENYI. — Nem tréfálsz?

ELZA. — Mikor ilyen komoly dologról van szó? ' Isten mentsen! Ejnye, ejnye, igazán sajnálom.

BERZSENYI. — Hidd el, hogy be akart csapni. Ismerem ezt a ficzkót. S ugyan mivel tudott téged elbóndítani?

ELZA. — Ki van zárva minden rosszhiszeműség. Hisz nem is magának kérte a pénzt.

BERZSENYI. — Miféle pénzt?

ELZA. — Szót se érdemel. Mindössze ezeröttszáz forint, s ez az adakozás mindenesetre a legjobb hatást

tenné azokban a körökben, a melyek mindig exkluzívek maradnak.

BERZSENYI. — Látod, mindjárt mondtam, hogy pénzt akar.

ELZA. — De a magyarság és a vallás céljaira. Az egyetem nemzeti pártjának a nemes törekvéseit kellene gyámolítani.

BERZSENYI. — Miféle egyetem? Miféle nemzeti párt? Miféle kellene? Az egészből csak azt értem, hogy pénzt akar kiszedni a zsebemből.

ELZA.. — De papa, te, a ki olyan nagylelkű vagy? mikor magas célokról van szó! . . .

BERZSENYI. — Látod, gyermekem, én szívesen segíykezem a szép ügyeket. Mikor azt hiszed, hogy újságot olvasok, nem is képezed, milyen gyakran gondolok a nemes érzésekre! Most is, például, a hogy jövök, eszembe jut, hogy gyöngédséget fogok tanúsítani a nép érzése iránt. Mit szólsz hozzá? Azt tervezem, hogy az egyik Jahrlingemet Kölcseynek, a másikat pedig Pázmány Péternek fogom elnevezni. Ez hazafias és vallásos gondolat, mi? És nem kerül semmibe.

ELZA. — De papa, ezzel, ellenkezőleg, megbotránkoztatnád az embereket! Ilyen neveket adni lovagnak! Azt hinnék, hogy bagatellizárod a vallást és a tudományt.

BERZSENYI. — Gondolod?

ELZA. — Bizonyos vagyok benne.

BERZSENYI. — Jól van, hát legyen neked igazad! Pedig Kölcsey nagyon szép név lett volna ... De ennek a betyárnak azért nem adok egy fityinget sem!

ELZA. — Ki beszél ő róla? Én a nemzeti pártról beszélek, melynek célja az előkelő magyarság összekapcsolása s a vallásos érzés terjesztése.

BERZSENYI. — Mit keres az előkelő magyarság ennél a tacsónál? Mért nem jön az előkelő magyarság én

hozzám, ha pénzt akar tőlem? Nem, gyermekem, erről nem érdemes beszélni.

ELZA. — Pedig mindössze hatan kaptatok ilyen felszólítást. Az Esterházyak, a Pálffyak, már nem is emlékszem, ki . . . igen, még két gróf, te, meg az öreg Várai Fejér. Persze, a főpapokon kívül, de ezek már többnyire adakoztak.

BERZSENYI. — A főpapok már adakoztak volna?

ELZA. — S miért ne adhatnál te annyit, a menyit a kalocsai érsek, a kinek annyi felé kell adakoznia?! Mondhatom, nem válnék szégyenedre, mert hisz nem marad titok, hogy kik azok, a kik a magyar ifjúság nemes törekvéseit diszkrétül támogatják.

BERZSENYI. — Mondasz valamit s Ígérem, hogy meg fogom fontolni az esetet.

ELZA. — Az ilyesmi mindig kiszivárog. Esetleg még maga a pápa is megtudja. S az ilyen diszkrét, háttérbe vonuló buzgólkodást a vallásos ügyek körül megjegyzi maguknak azok is, a kik nem mondják el mindjárt, hogy tudnak róla.

BERZSENYI. — Gondolod, hogy esetleg még ő szentsége is megtudja?

ELZA. — Nagyon csudálnám, ha nem érdekelné ez a mozgalom.

BERZSENYI. — Hát tudod, ezernégyszáz forint, vagy ezerháromszázat mondtál? . . .

ELZA. — Ezeröttszázat.

BERZSENYI. — Meinetwegen. Tehát ezeröttszáz forint nem olyan nagy dolog, s ha úgy gondolod, megtehetném a kedvedért, csak ez a fiú nem tetszik nekem.

ELZA. — A baj csak az, hogy a gyűjtést holnap lezárják, mert sietnek a választásokkal, meg micsoda, így és amúgy . . . S Zoltán, a párt megbízásából, tőled Hunhegyihez ment.

BERZSENYI. — Pedig Hunhegyit nem is akarták felszólítani, mi? Ennek nem is volna semmi értelme, mindaddig, míg tekintélyesebb emberek nem mondtak nemet. Jól van no, meglesz az ezerkétszáz forint, ha neked örömet szerzek vele.

ELZA. — Milyen jó vagy te, drága papuskám! . . . De el ne téveszd, ezerötszáz forint kell. Még csak az kellene, hogy Várai-Fejér többet adjon, mint te!

BERZSENYI — Ne félj, ő inkább kevesebbet ad, mint többet.

ELZA (megczirógatja apja arcját). — És el is küldjük még ma, ugy-e?

BERZSENYI. — Az érsekek is ugyanennyit adtak? Ezerötszáz koronát?

ELZA. — Nem ezerötszáz koronáról, hanem ezerötszáz forintról van szó. Az érsekek többet adtak, de mi nem arrogálhatjuk, hogy a liztán egy rangban szerepeljünk az érsekekkel. Ha ők nem is, esetleg ő szentsége rossz néven vehetné. . . Nem, ne forszírozd a többet; ezerötszáz, se több, se kevesebb. A tapintat és az ízlés is követeli.

BERZSENYI. — Látod, ha ez a majom itthon talál, még valami bolondot követek el! Pedig, ha többet adok, mindenki azt mondja, hogy főrend akarok lenni. Nem igaz?

ELZA. — Természetesen. De remélem, hogy letettél erről? . . .

BERZSENYI. — Megvallom, jobb szerettem volna a kerek összeget.

ELZA. — Nem, kedves jó papám, a viláért se küldj többet! Hidd el nekem, hogy ez nagy ügyetlenség volna! Kedves, aranyos apuskám, úgy-e, megígéred? . . . (hízelegve:) megígéred a te kis leányodnak, hogy nem küldesz többet ezerötszáz forintnál?

XIV.

BERZSENYI INCOGNITO.

— Történik: Melanienál. Polgárias, de kényelemre valló berendezés; szigorú, de ízléses bútorok. Egy férfikalap és egy sétatálcza; Melanie élénk beszélgetésben. —

A SZOBALÁNY (bedugja a fejét). — Jön!

MELANIE. — Melyik lépcsőn?

A SZOBALÁNY. — A hátulsón.

MELANIE. — Akkor erre. (A kalap és a sétatálcza eltűnik).

(Szünet).

MELANIE (leül a zongorához és Chopint kezdi játszani. Megjelenik Berzsényi). — Áh, maga itt van? . . . (Abba hagyja a zongorázást).

BERZSENYI (kalapban és felöltőben, melynek a galérja feltúrva. Egy kicsit morcos). — Melanie, magának ki kell költözködnie ebből a házból.

MELANIE. Miért?

BERZSENYI. — Nagyon élénk ponton van. Nappal egyáltalán nem lehet ide jönni. Az embernek el kell takarnia az arcát, a mikor besurran, s a hátulsó lépcsőn is nagyon sokan járnak.

MELANIE. — Nem értem, hogy miért retteg annyira?!

— Hát ha észreveszik is? Mi szégyenletes van abban, hogy az ember koronkint meglátogatja a barátnőjét?

Azt hiszem, már senkinek se reped meg a szíve, ha kitudódik, hogy maga se tartozik a szentek közé.

BERZSENYI. — Igön, de a leányaim! A leányaim, szerencsétlen gyermek! Azt hiszi, nem tudják, hogy maga itt lakik?! S mintha tetten akarnának érnei, mindig erre járnak. Kisülne a szemem, ha rajta kapnának, a mint sliszolok innen.

MELANIE. — Hát nem jöhet maga ide a fogorvoshoz, ügyvédhez, vagy nem tudom kihez?

BERZSENYI. — Mbah! Adjon be ilyet a modern leányoknak! Szóval: nem akarok pirulni az erkölcstelenségemért. Én már elég öreg vagyok arra, hogy nyugodtan lehessenek erkölcstelen.

MELANIE (némi lenézéssel). — A maga erkölcstelensége! ... E felől nyugodtan alhatik. Nagyon csudálnám, ha a jó isten ezért örök kárhozattál sújtaná magát.

BERZSENYI. — Melanie, ne beszéljen így. Különösen ebben a pillanatban.

MELANIE. — Mért éppen ebben a pillanatban?

BERZSENYI. — Mert egy komoly, nagy szívességet akarok kérni magától.

MELANIE. — Hát csak rajta; azt tudja, hogy mindig számíthat rám. És ha már komolyan beszélünk, ki is költözködöm, ha éppen akarja. De az istenért, gondoskodjék róla, hogy ne kelljen költözködnöm minden fertályban! Legyen óvatosabb a kisasszonyok előtt; nem értem, hogy tudják meg mindjárt a lakásomat. Igazán csodálatos, hogy olyan édes, kedves gyermekek s még sincs bennök irántam semmi diszkréczió!...

BERZSENYI. — Ne folytassa, Melanie, ne folytassa! Higye el . . . meg vagyok győződve róla . . . úgy

éljek! . . . mint hogy nagyon rokonszenveznének magával. Lásna, a mit mondani akarok, a legnagyobb bizonyítéka annak, hogy mennyire tisztetem . . . mondhatnám, hogy mindnyájan mennyire tiszteljük önt. Tanácsot akarok kérni magától — családi dologban.

MELANIE. — Ah!

BERZSENYI. — Igen. Nincs kihez fordulnom, ha maga nem mutatja meg, hogy milyen irányban intézkedjem. A feleségem?! Ó, istenem, a szegény asszony már igen kövér, és ez rendkívül szomorú; nekem legalább nincs szivem, hogy őt zavarjam. Megvallom őszintén, hogy máskor, komoly dolgokban, az Elza leányomtól szoktam tanácsot kérni. Lóversenyen, vagy ha egy kötést csinállok, sohase indulok el az ő tapasztalata nélkül. Ennek a gyereknek olyan feje van, mint egy ispánnak. De most mellőznöm kell őt száz okból. Először, mert erkölcsi kérdésről van szó, már pedig erkölcsi dologban mégse illik a leánnyal tanácskoznom, nem igaz? ... és másodsor, mert éppen ő róla van szó.

MELANIE. — Na, már erre igazán kíváncsi vagyok.

BERZSENYI. — Képzelve, tegnap félre von, és azzal kezdi, hogy: »Papa, egy édes titkot súgok a füledbe!« Micsoda stílus!

MELANIE. — Hja, a mai nevelés!

BERZSENYI. — Ez nem elég, hanem így folytatja: »Készülj el rá, hogy engem egy örvedetes családi esemény fog érni.« Na, gondoljon egy ilyen valamit! Azt hittem, hogy megüt a guta, de rögtön. Szerencsére hozzá tette: »Menyasszonynak érzem magamat. Férjhez megyek Telegdy Miklóshoz. Huszárhadnagy. Nincs egy megveszekedett krajczárja se, csak a kardja«. Mit szól hozzá? Itt van nekem a szezon, a lóversenyek is megkezdődtek, annyi a dolgom, hogy azt se tudom,

fiú vagyok-e vagy leány, és ilyen téglá esik a fjemre!

MELANIE. — Már pedig ennek előbb-utóbb be kellett következnie. És nem tudom, hogy mért csodálkozik rajta? . . .

BERZSENYI. — Hát azért tanítottam én a leányomat angol nyelvre, mythológiára, gömbháromszögtanra, mit tudom én mire, hogy egy hadnagyhoz adjam feleségül?! Egy bibornok nem tanul többet, mint az én leányom. S mikor én azt hiszem, hogy ennek a leánynak olyan esze van, mint egy öreg hercegnőnek a színdarabtól, akkor előjön nekem egy hadnagy, egyet kaszál a lábával és el akarja venni az én leányomat!

MELANIE. — Hja, kedves barátom, ez előjön a legjobb családokban is.

BERZSENYI. — De a legjobb családok is megpukkadnak, ha előjön. Tudja, Melanie, engem nem az bánt, hogy ez a fiatal ember egy éhenkórásznak néz ki. Egy Berzsényi mindig van olyan jó, hogy ha a leánya megengedi magának egyszer ezt a luxust, hát egy millióval többet ad neki hozományul és spongyát rá. És én nem is haragudnám, ha az Elza, nem tudom, egy bárócskával jön elő, egy akármilyen smuczián kis bárócskával, a ki szegény, mint a templom egere, de legalább egy katolikus templomból jött ki, és Prágában van egy öreg nagynénje, a kinek van egy csillagkeresztje, legalább.

MELANIE. — Most már aztán tökéletesen nem értem. Maga, a ki aznap lehet báró, a mikor akar, és gróf is, ha nem sajnál egy pár lépést, maga ad olyan sokat erre a címecskére! . . .

BERZSENYI. — Lássa, Melanie, maga ezt rosszul érti. Én demokrata vagyok és azt tartom, hogy az

ember — ember, még akkor is, ha nincs pénze. De a vejemben nem mindegy, hogy honnan került ki. Én megengedhetem magamnak, hogy ne legyen még báró se. Én már az öreg Berzsenyi vagyok, a ki megvárakoztatja a minisztereket, a mikor a miniszterek az országnak pénzt koldulnak. De a vejemben már nem mindegy, hogy minden oldalról hogyan néz ki. Ez engemet leszállít, leszállítja a családot, mindent leszállít. A világ érzi, hogy az én leányaimnak kikhez kell nőül menniök, s én ezt az érzést nem akarom megsérteni.

MELANIE. — A világ mindig megért egy huszárhadnagyot.

BERZSENYI. — És ez még semmi. A kutya nem itt van eltemetve.

MELANIE. — Hát hol?

BERZSENYI. — A kutya ott van eltemetve, hogy a fiatal ember protestáns.

MELANIE. — Nem tudom, hogy mi kifogása van ez ellen a vallás ellen?

BERZSENYI (megütődve). — Hát a pápa?! . . .

MELANIE. — A pápa be fogja látni, hogy nem maga megy férjhez, hanem a leánya.

BERZSENYI. — A pápa azt fogja mondani, hogy Berzsenyinek, a ki hithű ember, meg kellett volna tiltania ezt a vegyes házasságot. És aztán . . . tegyük fel, hogy nem akadályozom meg ... azt kérdem magától, Melanie, hogy: hol fognak esküdni?

MELANIE. — Ez mellékes dolog a polgári házasság óta.

BERZSENYI. — A polgári házasságot, Melanie, miniszterek csinálták, a kik kölcsönöket koldulnak az országnak. Ez kőműveseknek való és utazó ügynököknek. Nekem komoly házasság kell, püspökökkel, orgonával és egy szopránistával az operától. Református templomba

ereszszem az én leányomat, a hol a pap egy tósztot mond neki?! Nem, Melanie, a hol nem latinul beszélnek, az nekem nem házasság. Nézze Melanie, ha elmondánám magának: mibe került nekem, hogy katolikus lehessen, maga sírna. Hát, mondja, azért lettem én katolikus, hogy az unokám protestáns legyen?! Nem, ne is beszéljünk erről; ez leszállítaná a családot. Erkölcsi lehetetlenség, hogy beleegyezzem ebbe a házasságba.

MELANIE. — Hát mit fog csinálni?

BERZSENYI. — Éppen azt kérдем magától.

MELANIE. — Csakhogy én a kisasszony pártján vagyok.

BERZSENYI. — Annál jobb. Tudom, hogy maga is rokonszenvezik a családommal . . . aztán maga finom lelkű, és tudja, hogy hogyan kell beszélni a leánygyermekkel ... és okos . . . Maga meg fogja magyarázni nekem, hogy miképpen mászzak ki ebből a szöszből.

MELANIE. — E szerint semmi áron se akar beleegyezni?

BERZSENYI. — En? Hát úgy nézek ki én, mint a ki beleegyeznek?

MELANIE. — De azt se akarja, hogy a kisasszony szomorkodjék?

BERZSENYI. — Hát hiéna vagyok én?

MELANIE. — Akkor a legjobb lesz, ha színleg beleegyeznek, de kiköti, hogy egy esztendeig szó se lesz az esküvőről, mert hátha csak szalmaláng, leányoknál előfordul az ilyesmi. Aztán majd meglátjuk. Egy esztendő sok idő; azalatt mindenféle történhetik. A fődolog: hogy nem szabad ellenkezni, mert nagy baj volna, ha a kicsike megbokrosodnék.

BERZSENYI. — Nekem is ez volt a gondolatom.

MELANIE. — Időközben tudakozódni fogok a fiatal ember után. Megismerkedem vele, s majd meglátjuk.

BERZSENYI. — Melanie, ha elintézi nekem ezt a fiatal embert, felhatalmazom, hogy reméljen valami nagyot.

MELANIE. — Minek mond ilyeneket? Tudja, hogy én nem vagyok kapzsi.

BERZSENYI. — Maga egy angyal. No, rám bízhatja. Szóval: azt tanácsolja, hogy egyelőre mondjak igent?

MELANIE. — Mindenesetre.

BERZSENYI. — Ez könnyebb is. És nagyon örülök, hogy ezt tanácsolja; szinte megnyugtató. Maga olyan okos, de olyan okos, hogy egy cseppet se aggódnám, ha maga csak egyetlenszer beszélhetne erről a leánnyal. Bizonyos vagyok benne, hogy mint tapasztalt nő, a leányra tudna beszélni. Tudja-e, mi jut eszembe?

MELANIE. — Nos?

BERZSENYI. — Hogy minők a világ előítéletei! Maga rokonszenvezik velünk, mi rokonszenvezünk magával, s maga még se érintkezhetik a leányaimmal. Pedig meg vagyok győződve róla, hogy maga még a feleségemnek is igen tetszenék. Bizonyos vagyok benne, hogy ha egyáltalán gondolna az effélére, ő csak helyeselve engemet, és azt mondaná nekem: »Ha már ennek így kell lennie, Jacques, akkor százszor inkább a Melanie, mint más«.

MELANIE (részvétellel). — Hogy van ő méltósága? Sokat szenved még az asztmájával?

BERZSENYI. — Ne is beszéljünk erről, Melanie, mert megreped a szívem. (Igen gyengéden.) No, nem vezet be a kicsi fehér szobába, az én kedvenc szobámba?! . . .

MELANIE (szintúgy, némi szemrehányással). — Hálát, lan! Milyen rég nem gondolt rá, hogy van valahol a világon egy kis zug . . .

BERZSENYI. — Nézze csak!

MELANIE. — Mi az?

BERZSENYI. — Nézzen ki az utcára. A túlsó oldalra. A leányaim! . . . Hát nem felnézegetnek a maga ablakaira?! . . . Ó, ezek a mai gyermekek!

MELANIE (hátrább húzza Berzsenyit az ablaktól).

— Jeeszusom, akkor hát jöjjön errébb! . . . valahogy meg ne lássák, az istenért! . . .

BERZSENYI AZ IRODALOMÉRT.

— Berzsényi dolgozó szobája. Zöld posztóval párnázott ajtók, hat ablak a Nádor-utczára. A homályos háttérben, mely sejtelmes és titokzatos, mint egy bálványnak a szentélye, óriási alkotmány: Wertheim egy remekműve. Berzsényi Íróasztalánál. —

ELZA (bedugja a fejét az ajtón.) — Parancsolsz, papa?

BERZSENYI. — Gyere be és csukd be az ajtót. Kulcschal.

ELZA. — Kulcschal?

BERZSENYI. — Igen. Nincs valaki a másik szobában?

ELZA. — Senki. Azaz hogy Thomson kisasszony.

Olvas.

BERZSENYI. — Küldd ki. Nem akarom, hogy hallgatózzék.

ELZA. — De hiszen nagyot hall szegény!

BERZSENYI. — Nem bízom benne. Egy öreg nő, a ki a fülörvoshoz jár! . . . Rajtam nem fogja gyakorolni magát.

ELZA. — Mért ez a titokzatosság? (Bezárja az ajtót és közelebb megy az apjához.)

BERZSENYI. — Egy nagyon fontos dologban akarom a tanácsodat kérni. Ül le.

ELZA. — tanácsomat? Papa, te megijesztesz!

BERZSENYI. — Azért nem kell aggódnod. Egy tervem van a melyhez a legnagyobb finessz szükségés. S az egész világon csak te érthetsz meg engem.

ELZA (szemében egy tuczat kérdőjellel). — Hallgatlak, papa.

BERZSENYI. — Csak veled beszélek őszintén erről a tárgyról, de nem szeretném, ha félre értenél.

ELZA. — Milyen sok bevezetés!

BERZSENYI. — Még több is van, a mit előre kell bocsátanom. Tudod, gyermekem, én nem vagyok hiú. Előttem minden vallásfelekezet egyenlő. Az érdemet elismerem, s a rangot csak isten adományának tartom, nem érdemnek. Soha se hallottad tőlem, hogy a szegény ember komisz ember, ámbár helyzetök a pénzpiacz mai viszonyainál fogva meglehetősen kellemetlen. De én ilyet nem mondok, mert bennem van gyöngédség, igazi könyörületesség, s az állatokat se tudnám bántani.

ELZA. — Megvallom, nem értem, hogy mindez . . .

BERZSENYI. — Várj csak. Ez mind a dologra tartozik. Mondom, nem vagyok hiú, s nekem az mindegy, hogy valaki ki- s bejár az udvarnál, vagy szerényen meghúzódik az ő csendes tevékenységében. Szép, ha valaki főajtónálló mester, de én az ilyesmire nem adok semmit. Ha én egyszerűen von Berzsényi vagyok, azért ő szentsége is tudja, hogy ki az a Berzsényi, s hogy Berzsényi tisztességes ember.

ELZA. — Mirevaló az a sok beszéd? Mindenki tudja, hogy te a legjobb ember vagy a világon!

BERZSENYI. — Fogsz te engem strébernek mondani? úgy-e nem? Hála istennek, van hova lehajtanom a tejem, s azért, hogy a főherczegek mindennap kétszer mondják nekem: »Jó napot, báró« — az olyan ember, mint én, nem tesz egy lépést sem. Már egy római

költő megmondta, hogy: úgy vagyok, a mint vagyok, római polgár vagyok, és ha összedől az egész világ, az ügyektől távol boldogan művelem kertemet.

ELZA (észbe kap). — Az igaz, papa, csakhogy a jogos ambíció . . .

BERZSENYI. — Várj csak. Szóval: nekem tökéletesen mindegy, hogy a főrendiház tagja vagyok-e, vagy nem vagyok a főrendiház tagja. Mért ne volna mindegy? Nem igaz?

ELZA. — Nem vagy kevesebb, ha nem is vagy az, csakhogy a világ . . .

BERZSENYI. — Látod, éppen erre akarok kilyukadni. Nekem mindegy, hogy a főrendiház tagja vagyok-e, de a világnak nem mindegy. A világ ezt megköveteli tőlem. Már pedig, gyermekem, ha emberek között akarunk élni . . .

ELZA — Nemcsak a világnak tartozol ezzel, hanem magadnak is. Ez neked úgy dukál, mint a korrekt öltözet. És valljuk meg, hogy a mama, a ki e tekintetben nem olyan puritán gondolkozású, mint te, mert ő végre is csak asszony: a szegény mama nagyon örülne ennek.

BERZSENYI. — Hát éppen ezt akartam mondani. A szeretetnek is megvannak a maga törvényei, s a ezeret az azt diktálja nekem, hogy családomért feláldozzam az elveimet s e tekintetben ne legyek oly mereven elzárkózott, pláne visszautasító, mint a milyen szeretnék lenni.

ELZA. — Hogyan? Történt valami ebben az irányban?

BERZSENYI. — Nem. De eszembe jutott valami. S elmondok neked, hogy jöttem erre a gondolatra.

ELZA. — Mondd már! Olyan kíváncsivá teszel!

BERZSENYI. — Hát a mint olvasom az újságban, hogy Vörösmartynak szobrot emelnek, s hogy Vörös-

marty így, Vörösmarty amúgy, azt mondom magamban: »Jó, legyen, nem bánom, nekem Vörösmarty mindegy.« Tudod, ha az újságok olyan nagy lármát csapnak valakivel, az nekem gyanús. Hanem utóbb azt is olvastam, hogy a városi tanács tizezer forintot szavazott meg Vörösmartynak. A városi tanács! Barátom, ha már a városi tanács is a zsebébe nyúl, s pláne ha ennyit vesz ki a zsebéből valakinek a kedvéért, akkor ennek a valakinek nagyon jeles embernek kell lennie, akármit kiabáljanak az újságok. Tudakozódok, s hallom, hogy ez a Vörösmarty egészen érdemes férfiú.

ELZA. — Hogyan, papa, hát nem tudod . . .

BERZSENYI. — Dehogy nem! Tudtam én azt, csak, hogy rosszul emlékeztem s összetévesztettem egy antiszemita képviselővel. Ne gondold, hogy én nem érdeklődöm az irodalom iránt. Nagyon szeretem én a szép tanulmányokat, most is olvasom a felvilágosodás történetét, bizonyos Schultztól; tanulságos könyv, majd odaadom neked olvasni, én úgy is elalszom rajta. Többet mondok, még egészen fiatal ember voltam, s már megvettem kedves mamádnak Schiller költeményeit díszkötésben, s nem fogod hinni, hogy iskolás fiú koromban a vizsgálaton elszavaltam Börnétől a búcsút, hogy hovavaló búcsút, arra már nem emlékszem, mert akkor még nagyon kis fiú voltam. Húsz éves koromban pláne lelkesedtem a költőkért és a színészetért, még bokkrétát is küldtem egy nagy, kövér, szőke színésznőnek a Gyapjú-utczába. Tudod, te azt hiszed, hogy én rideg ember vagyok, mert nem szeretem a Blanka barátait, pedig én a magam idejében idealista voltam s igen szerettem a szép olvasmányokat. De nem olvashattam őket, mert az én apám nem gondoskodott rólam úgy, mint

én ti rólatok, s nekem komolyabb dolgokkal kellett foglalkoznom, mint a művelődés.

ELZA. — Az igazi műveltség, édes papám, nem attól függ, hány könyvet olvastunk.

BERZSENYI. — Ebben már neked van igazad. De ez nem gátol engem abban, hogy azokat a szegény embereket, a kik könyveket írnak, ne pártfogoljam. Én szívesen tennék valamit ezért a Vörösmartyért is. A baj csak az, hogy, mint sajnálkozással hallom, már régebben meghalt.

ELZA. — Hát persze!

BERZSENYI. — Tudod, ha egy törekvő fiatal emberről volna szó, egyszerűen kiképeztetném, s nem kiméinek semmi áldozatot, hogy a költői pályán jó előmenetelt tegyen. Kiadtnám a könyveit, akármennyit írna, és rendelkezésére bocsátanám a könyvtáramat, én úgy se olvasom. Abból aztán annyi könyvet írhatna, a mennyit akar. A szomorú az, hogy már nem él. Pedig Auspitz, az én könyvvezetőm értesített engemet a szerencsés találkozásról, hogy ez a Vörösmarty a miniszterelnök apósa legyen. Igaz ez, fiam?

ELZA. — Benne van az irodalomtörténetben is.

BERZSENYI. — És az újságok se czáfolták meg a hírt. Én azt mondtam az Auspitznak, hogy a miniszterelnök dementálni fogja a dolgot, mert azt már hallottam, hogy főherczegek czirkuszrajternékat vettek el feleségül, mert ez nekik így tetszett, de hogy egy miniszterelnöknek az apósa könyveket írjon, ezt nem értem. És mégis az Auspitznak volt igaza, a mi sajtáságos.

ELZA. — Kezdem érteni a dolgot. Azt gondolod ugy-e, hogy ezen a czímen kedvében járhatsz a miniszterelnöknek . . .

* A Berzsényi-család életrójának e helyütt meg kell jegyeznie, hogy az itt leírt jelenetek abban az időben zajlottak le, a mikor Széll Kálmán volt Magyarország miniszterelnöke.

BERZSENYI. — Dehogy jut nekem eszembe kedvében járni a miniszterelnöknek! Én egy miniszterelnökre nem adok semmit. Ha az országnak nem kell pénz, akkor a miniszterelnök azt hiszi, hogy ő a szadagorai egodarabbi. Ha aztán az országnak pénz kell, akkor a miniszterelnök egyszerre ilyen kicsi lesz, ni! És én akkor is megmaradok az öreg Berzsenyinek. De mit csináljak akkor, ha az országnak nem kell pénz?

ELZA. — Hát akkor miről van szó?

BERZSENYI. — Megmondom neked. Látod, a mint olvasom az újságban, hogy Vörösmarty így, Vörösmarty amúgy, egyszerre csak egy lámpa gyullad meg a fejemben. Ez hivatalt akar a Vörösmartyval, ez címeiket akar a Vörösmartyval, mindenki akar valamit a Vörösmartyval! Hát jól van, én nem bánom. De mért legyenek akkor én az egyetlen, a ki semmit se akar a Vörösmartyval?! Nem igaz?

ELZA. — Ez világos. Csak azt nem értem, hogy mit akarsz tenni Vörösmarty ért?

BERZSENYI. — Éppen ez az, a mit neked kell megmondanod. Sok pénz nem elég ide. Ha én tízszer annyit adok a szoborra, mint egy püspök, az emberek azt fogják mondani: »Lám, mekkora vagyona van a pénzeszsáknak! Ússe meg a guta, de azonnal!« Sok pénz itt semmi, ide sok finessz kell. Ha sok finessz és kevés pénz, annál jobb.

ELZA (elgondolkozva). — Hm!

BERZSENYI. — Tudod, egy olyan dolgot kell csinálni, hogy az egész világ eltátsa a száját. Kerüljön annyiba, a mennyibe. De mindenki vágódjék hanyatt, s mondja azt, hogy: ha az irodalmat kell pártolni, akkor Berzsenyi walkoverben győz! Gondolkozzál az ügynön, s eszelj ki nekem valami szép programot.

ELZA. — Jó, de ezt alaposan meg kell gondolni, mert...

BERZSENYI. — Csak azt kötöm. ki, hogy egy estély legyen benne, mert azt akarom, hogy szegény mamád is szívből megünnepelje Vörösmartyt.

ELZA. — Ez magától értetődik.

BERZSENYI — Igaz. Ha már estélyt adunk, erre az estélyre meg kellene Innunk a névrokonunkat is. Az Auspitz azt mondta nekem, hogy van egy névrokonunk, a ki igen tehetséges költő. Valami Berzsényi Dániel.

ELZA. — De, papa...

BERZSENYI. — Az nem baj, ha nem járatos a mi köreinkbe. Nekem elég az, hogy keresztény.

ELZA. — Hallgass rám, papa! Hisz Berzsényi Dániel már régen meghalt!

BERZSENYI. — Az is meghalt?

ELZA. — Már a szobra is rég meg van. Nem láttad? Soha se voltál a Múzeum-kertben?

BERZSENYI. — Hja, kedves leányom, ha én azzal töltöttem volna az időmet, hogy egész nap a Múzeum-kertben csatangoljak, akkor ti most sehol se volnátok!...

ELZA. — Vagy gesztenyét sütnénk valahol az utcasarkon, úgy-e? Míg így ... ha csak egy ragyogó program kell hozzá, akkor már előre gratulálhatsz.

BERZSENYI (nevet.) — Úgy-e, kis baronesz, neked is tetszik a dolog? (Súgva.) Hálából a »vörösmarti« előnevet vesszük fel!

XVI.

A TÁRLATON.

— A műcsarnokban, délután három órakor. Berzsenyiek — az egész sátoralja — bevonulnak. A hölgyek a ruhatárban leteszik ernyőiket s felszedik gróf Soroksáry Miskát. Berzsenyi ezalatt katalógust vásárol. —

ELZA. — Itt a szecsessziós fiú!

MISKA. — Kisztihand.

BLANKA. — Azt hittük, hogy már soha se látjuk többet.

MISKA. — Becsületszavamra . . .

ELZA. — Nem, akkor inkább ne mondjon semmit. A múltkor láttuk a Bölcsőnél.

BERZSENYI MAMA. — És a San Toynál. Azt gondoltuk, hogy benéz hozzánk.

MISKA. — Nagyon zsúfoltak voltak. Igaz, Elzácska, szabad gratulálni?

ELZA. — Merci. Tudja-e, mit hallottunk tegnap a koncerten?

MISKA. — A Naphegyi Tinkáról? Nem igaz. Azaz hogy annyi igaz . . . tulajdonképpen semmi se igaz. Előre megmondta, hogy kikoszarazna, ha megkérném.

BLANKA. — És e szerint nem is kérte meg?

MISKA. — Minek? Kaptam már én elég kosarat!

ELZA. — Szegény fiú! Már meg?

BLANKA. — Jöjjön vissza velünk, majd beszélünk a Tinkáról.

BERZSENYI MAMA. — És figyelmeztessen bennünket, melyik kép előtt kell megállani.

BERZSENYI (az ajtóból.) — Gyertek már! Azt hiszitek talán, hogy mulatni jöttünk ide? (Bemennek.)

BLANKA (Miskához, a ki visszamegy velök.) — Majd tanácsot fog adni nekünk, mert mi egy arezképfestőt keresünk.

BLANKA (megáll egy kép előtt.) — Ah, ez gyönyörű! (Extázisba esik.) Ah, ah, ah, ah! (Boldogan:) »Csavargó!«

ELZA. — Ó, a szegény pára!

MISKA (szeretne valamit mondani.) — Valóban . . . csinos, nagyon csinos!

BERZSENYI MAMA (köhögve.)—Nem értem, mért festenek ilyen képeket? A nyomorúságból elég, a mennyi van, még festeni is hozzá! . . . micsoda unszinn!

BLANKA. — De mama, te ezt nem érted . . . akarom mondani, nézd meg figyelmesebben, olyan messziről nem láthatod jól.

ELZA. — Ejnye, be kedves ez itt! . . . »A völgyben«. Az embernek az a gondolata támad: »Milyen jó volna, ha én is itt ülhetnék, a völgyben!«

BERZSENYI. — Nem tudom, mit keresnél te a völgyben?

BLANKA. — De gyertek már! (Elzához.) Ugyan mit nézel ezen az unalmas völgyön?! Minden képet meg akarsz nézni? (Soroksáryhoz.) Miska, kérem, magyarázza meg a társaságnak, hogy így a második terembe se jutunk el, s vezessen bennünket egyenesen a kikiáltott képekhez.

MISKA. — Nem tudom, melyiket érti.

BLANKA.— Azokat, amelyekről a legtöbbet beszélnek.

MISKA (zavarban). — A képek cízeit nem tudja? Megvallom, a magyar festők nevét nem igen jegyzem meg magamnak. De nem is érdemes. Két hétig annyit emlegetnek kettőt-hármat, mintha ők teremtették volna a világot, s a jövő télen már a kutya se beszél róluk.

BLANKA. — Igen, náluk nagyon gyors a »fel, le«. Ha egyetlen egyszer nem csinálnak pofonvágó képet, akkor már auzisz, kimentek a divatból, hanyatlanak, nyugodjanak békével. Hová méssz, Elza?

ELZA. — A napot keresem, de nem találok ezeken a tájképeken. Az ember azt hinné, hogy ez a krumpliföld üvegházban van. Nézd: »Szeptemberben« és »Falusi idill«. Falusi idill napfogyatkozáskor és szeptember a naprendszeren kívül. És ez itt ni! Kék pacsmag, sárga pacsmag, szürke pacsmag, a mit akarsz. Kiválaszthatod, a melyik a legjobban tetszik.

BLANKA. — Ejnye, be kritizáló kedvben vagy!

ELZA. — Te is leszóltad az én »völgyiemet. Kvittek vagyunk.

MISKA (Blankához). — Itt van egy a hírekből. »Őszi táj.« Hm, mi?

BLANKA. — Nagyszerű!

BERZSENYI. — Örülök, hogy az újságok nem hazudtak. Ez tetszik nekem, igen helyesen van eszközölve. Ebből hatezer hold egy tagban igen szép.

BLANKA. — Hát ez itt! Ó istenem, igazán gyönyörű!

MISKA (boldogan, hogy mondhat valamit). — Józsefet eladják testvérei.

ELZA. — Legszebb rajta a víz. Micsoda bibliai békeség, nem igaz?

BERZSENYI. — Csakhogy ha én ilyen pofonarcokat akarok látni, akkor bemegyek az Orczy-kávéházba s nem pártolom a képzőművészetet.

BLANKA. — De, papa, az istenért! Ha meghallja valaki! . . .

ELZA (Blankához). — Hát ehhez mit szólsz? »Nép-
ünnepély a Kaukázusban.« Nem értem, hogy a vere-
kedést miért nevezik mindig népünnepélynek?

BERZSENYI (megnézi a katalógust). — Kedves gyerme-
kem, ebben tévedsz. Tizenhat ezer koronáért ennek a
képnek igen jelesnek kell lennie.

ELZA. — Már ezek a tolna-szántói pesztonkák jobban
tetszenek nekem. Azt hiszem, Miskának is volna hozzájuk
pár szava.

BERZSENYI. — De keressük meg kedves mamátokat.
Azóta talán kipihente magát.

ELZA. — Hová lett? Csak nem szöktette meg valami
Folchi?

BLANKA (a ki Miskával előbbre ment). — Menjünk át
a másik terembe, a mama már odaát van. (Átsétálnak.)

ELZA. — Itt már több a portrait. Nézzétek ezt. »Arcz-
képtanulmány.«

BLANKA. — Ah, de hisz ez mesés! Nézd, mama,
nézd!

BERZSENYI MAMA. — Nem tudom, mit láatsz rajta.
Micsoda toilette! Leánykoromban viseltek ilyet.

BLANKA. — De a lélek, mama, a lélek! Ha én ezt
meg tudnám magyarázni neked.

BERZSENYI. — Gyermezem, ne tanítsd anyádat arra,
a mit ő jobban tud, mint te. Inkább nézd meg a
katalógusban, hogy ki festette le az én barátomat, a
minisztert. Vagy inkább azt nézd meg, hogy mi ennek
a képnek az ára?

BLANKA. — Ez az arczkép nem eladó, papa.

BERZSENYI. — Jegyezd meg, fiam, hogy a kép mindig
eladó. Ha az árát nem írják ki, ez csak azt jelenti,
hogy a rendesnél drágábbra tartják.

BLANKA. — Csakhogy ezt a képet a miniszter már megvette. Gondolhatod, hogy megrendelésre készült.

BERZSENYI. — Mindegy, azért éppen olyan gonddal készített mű, mintha még nem fizették volna ki az árát. Ez a festő szorgalmasan működik, semmit se hagyott a képen üresen.

BERZSENYI MAMA. — Talán ennél lehetne a gyerekeket megrendelni, Jacques?

BERZSENYI. — Az bizonyos, hogy a ki már minisztereket fest, az nem lehet kezdő, az mindenesetre haladó. De úgy látom, hogy ez a művész inkább az atyákat festi s nem a gyermekeket.

ELZA. — Gyere csak, Blanka, itt vannak az »öreg honvédek«.

BLANKA. — Milyen szép! Mennyi hangulat!

ELZA. — Úgy találok, hogy a sok hangulat egy kicsit leszorította róla a világosságot. Nem értem, hova mennek az öreg honvédek ebben a vaksötétben.

BERZSENYI. — Az úgy lehet, hogy az öreg honvédek nem igazi negyvennyolczasok, csak úgy felvétették magukat a honvédmeházba, és e miatt szégyellik magukat.

ELZA. — Azért csak csillagtalán éjszaka mennek ki az utcára, hogy fel ne ismerjék őket? Meglehet.

BLANKA. — Szerencse, hogy nincs itt piktor, a ki meghallja a kritikátokat. Hát, ha nem tetszik, nézzétek azt a bibliai képet, az elég világos.

BERZSENYI (megnézi a katalógust). — »Krisztus feltámasztja Jairus leányát.«

BLANKA. — Ez Krisztus?! . . . És aztán érdemes volt ezt a leányt feltámasztani?! . . .

BERZSENYI. — Kedves leányom, te rosszul látsz. Ez a művész kitűnő családból való, komoly férfi, a ki passzióból fest s ráér meggondolni műveit.

BLANKA. — Nemcsak hogy rosszul látok, de úgy látom, hogy a harmadik teremhői már nem fogunk látni semmit, olyan sötét van. Azért csak menjünk át. (Átvonulnak.)

BERZSENYI. — Már az igaz, hogy az én tagdíjamért meggyújthatták volna a villanyt.

ELZA. — »Nászreggelen«? Ezt megnezem. (Oda megy.)
Vagy úgy? Ez az egész?

BERZSENYI. — Különben, hál' Istennek, már három fertály négy, s nemsokára úgyis le kell mondanunk a műélvezetről.

BLANKA. — Azért vessünk egy pillantást a szobrokra, s aztán a jobboldali termeken át sétáljunk vissza.

BERZSENYI. — A szobrokat én is szeretem. (Soroksáryhoz.) Sokszor, ha az utcán egy kiállhatatlan arcot látok, és nem tudom, hogy ki lehet ez az ember, a szerencsés véletlen kiállít nekem a tárlatban egy mellszobort, s örömmel látom a katalógusból, hogy a kiállhatatlan embernek X. vagy Y. legyen a neve.

ELZA. — Már alig látni valamit.

BERZSENYI MAMA. — És éppen a kis képek következnek! Ez boszántó.

BERZSENYI. — Igen helytelen beosztás. A sötétben a legnagyobb képekhez kellene érnünk. No, majd megnéziket máskor, s a jó mama el fogja mondani nekem az olcsóbb képek tartalmát.

BLANKA. — Még csak nem is vásárolhattunk semmit! . . .

BERZSENYI. — Majd adok nektek pénzt s vesztek néhány jelesebb művet a népéletből vagy a mit akartok. Én úgyis jobban szeretem otthon nézni a képeket, mert minél kevesebb a kép, én annál inkább gyönyörködöm a művészetben De most menjünk.

Csak árvizet ne vegyetek, mert árvizet jólelkű ember nem élvezhet.

BLANKA. — Erre menjünk, mama.

(Megindulnak a jobboldali termeken át visszafelé.

Blanka, jobbra-balra, egy-egy futó pillantást vet.)

MISKA. — Itt nem veszítettek semmit. Ezek a képek már fél kettőkor is sötétek voltak.

BERZSENYI (Blankához). — Ha vásárolni fogsz, szólalj fel, hogy jövőre vagy gyűjtassa meg a társulat a villanyt, vagy a művészek fessék képeiket világosabbra.

BLANKA. — Korábban kellett volna jönnünk.

BERZSENYI. — Ezt nem lehet követelni a közönségtől. Nekem máris úgy fáj a derekam, mintha nem is az enyém volna . . . Megálljatok! . . . Várjatok egy kicsit!

(Hirtelen megáll egy arckép-csoport előtt.)

BERZSENYI MAMA. — Mi az?

BERZSENYI (örömmel). — Ő Szentsége! . . . Gyertek, gyertek hamar! . . .

BERZSENYI MAMA. — Ah, és majdnem elhaladtunk mellette!

BERZSENYI (lelkesedéssel). — Ez aztán kép! ízről ízre találó! Mintha csak megszólalna! Még a mosolya is ugyanaz volt, mikor utoljára volt kegyes fogadni! . . . Ez az áhítatot gerjesztő megjelenés! Szinte hallom jószágos szavait! És nekem sötétet csinál a társulat, mire megpillanthatom ő Szentsége arcképét! . . . Vájjon, mit gondoltok, megengedné nekem ő Szentsége, hogy megszerezsem ezt a gyönyörű képet?

ELZA. — A magyar állam tulajdona, papa.

BERZSENYI. — S a festő nem jött hozzám ezzel a remekművel! Milyen élheterlen is az efféle művésznépség! Mindegy, azért pártolni fogom őt, mert látom,

hogy finom lélek. (Blankához.) S te még azt kérdezed, hogy kivel festesselek le benneteket? Látod, te tanulmányozod a képeket; alaposan tanulmányozod, közelről, távolról; így, meg úgy; forgatod, nézegeted; s addig tanulmányozod, míg utoljára nem tudsz és nem látsz semmit. Én pedig kijövök a ligetbe, végig megyek három-négy szobán, s a sötétben is ráismerek az igazi művészre. Ezt a régiek, egy pórias kifejezéssel, úgy hívták, hogy: a rabbinus tekintete!...

XVII.

KARÁCSONY ELŐTT.

— Elza szobája. A kisasszony íróasztalkája előtt ül és levelet ír. —

ELZA (egyedül). — ». . . Nem, Miklós, te nem értesz engem!! Az, hogy szabadon találkozhatunk, nemcsak hogy nem elégít ki, hanem boszant, kétségbeejt!!! Mikor itt ülsz mellettem, egy túlságosan fűtött szalomban, s a többiek, illedelmesen elhúzódva mellőlünk (minél messzebbre, a lehető legmesszebbre), jóakaró tekinteteket vetnek felénk — — — s azt lesik, hogy alattomban megfogtad-e a kezemet, mialatt te az Azor kutya hőstetteit sugdosod el nekem s hosszasan, édesdeden ábrándozunk el Muczi paripádról — — — akkor, kedves Miklósom, igaz, hogy jól érzem magam, boldog vagyok; de — hogy is mondjam? — túlságosan is jól érzem magam, túlságosan is boldog vagyok!! — — Ilyenkor azt képzelem, mintha már a férjem volnál, s ez untat — — — Végre is nem szeretném elveszíteni a menyasszonyságom szép napjait, pedig ilyenkor úgy tetszik nekem, mintha te is, ők is mind

nagyon sietnének . . . Édes Istenem, együtt kuksolni, arra még ráérünk, majd ha öregek leszünk! . . . Órákon át suttogni, s nem mondhatni egyebet, mint hogy az új énekesnő nagyszerű s hogy ez vagy az a szülésznő megint jól domborított! . . . Örökösen ügyelni, hogy a mama ellenőr-tekintete észre ne vegye egy-egy bizalmasabb pillantásunkat! . . . Nem, Miklós, az én regényíróim nem ezt Ígérték nekem! Igenis, én randevúzni akarok veled, kilovagolni Békás-Megyerre, vagy nem tudom hová! Mily édes volna felöltözni munkásleánynak és közvitéznek, aztán elmenni a Barokaldi-czirkuszba, ha ugyan van még Barokaldi-ezirkusz, de egyedül lenni és flangálni egy kicsit, mi? . . . És levelezni akarok veled, titkon, naponkint négyszer-ötször! . . . Nem bántó, kétségbeejtő, rettenetes gondolat-e, hogy nemsokára férjhez megyek, nemsokára öreg asszony leszek, s még soha, egyetlen egyszer se kellett megvesztegetnem, egyetlen egyszer se lehetett megvesztegetnem a szobalányunkat!!! — — —«

EGY HANG (kívül). — Szabad?

ELZA. — Te vagy az, papa?

A HANG (kívül). — Igen. Bejöhetek?

ELZA. — Már hogyne jöhetnél be! (Elteszi a levelet buvard-jába s feláll.)

BERZSENYI (bejön s körülnéz.) — Valamit elrejtettél, hehehe. (Nevet.)

ELZA. — Én, papa?

BERZSENYI. — Tudom, tudom. Ismerem már én ezt. Ebben az időtájban az ember nem léphet be a hölgyek szobáiba a nélkül, hogy valamit el ne dugnának előle.

ELZA. — S te mint illedelmes családfő, már előre kopogtatsz, hogy az ügyetlenebb hölgyeknek idejök legyen elrejtteni a készülő meglepetést.

BERZSENYI. — Hja, hozzá vagyok szokva! Több mint húsz esztendeje, hogy karácsony táján kedves mamád mindig dugdos előlem valamit.

ELZA. — S a vége rendesen egy pár himzett papucs, vagy más efféle.

BERZSENYI. — Igen, ez a papucs, míg élek, épp úgy kijár nekem minden esztendőben, mint a koszorú, majd ha meghalok.

ELZA. — Fúj, papa, milyen csúnyákat beszélsz!

BERZSENYI (elmerengve). — Csak egyetlen egyszer nem kaptam meg a szokásos papucsot. S az eredeti a dologban az, hogy épp akkor, mikor kedves mamád már szeptemberben elkezdte rejtegetni a meglepetést. »No, ez egyszer nem papucsot kapok, hanem más valamit!« — nevettem magamban. De mulattatóan megcsalaktoztam, mert nem kaptam semmit, papucsot épp oly kevésbé, mint valami mást. Kedves mamád valami nagyon bonyolított kézimunkán kezdett dolgozni, és mit tesz isten?! . . . nem tudott készen lenni vele karácsonyra. Ti persze erre nem emlékeztek, mert akkor még nagyon kicsinyek voltatok.

ELZA (miután pár pillanatig elgondolkozott, egy kis megindulással). — Kedves, jó papa, mennyit s milyen régóta fáradozol értünk, csak azért, hogy néha egy-egy papucsot csináljunk neked, vagy még azt se!

BERZSENYI. — Meg vagyok jutalmazva, mert, mond nekem, volt olyan okos a boldogult Ledochowski kardinális, mint az én Elza leányom?! (Könnyet törül le a szeméből). De legyünk férfiak, és gondolkozzál egy kicsit, mert le akarom tárgyalni veled ezt a karácsony-ügyet.

ELZA. — Mi van azon tárgyalni való?

BERZSENYI. — A milyen okos vagy, nem fogsz csodálkozni rajta, ha megvallom neked, hogy ez az egész

karácsonyi ügy engem untat. Mindenesetre szívesen folyósítom hivatalnokaim számára a kérdéses összegeket, és az én szolgaszemélyzetemnek is; miattam a szegények részére, sőt a legszennyesebb szegények részére se tagadom meg a hozzájárulást csekélyebb összegekkel; annál kevésbbé sajnálom tehát a legmesszebb menő áldozatot az én családomtól. De hogy egy családtyának még a saját fejét is törnie kellessen ilyenkor, miképpen intézze el leghelyesebben ezt a kellemetlen ügyet, te, mint okos leány, szintén boszantónak fogod találni. Vedd például kedves mamádat. Mit csináljak vele? Akarod, hogy megint boutonokat vegyek neki? Ez unalmas.

ELZA. — A mama nagyon igénytelen, s ha a karácsonyfán ő is talál valami apróságot . . .

BERZSENYI. — A karácsonyfát egész rendesen fel fogom bútorozni, de csak nem kívánod tőlem, hogy kedves mamádnak a karácsonyi ajándékán kezdjek el takarékoskodni? De ő igen különös asszony. Mit akarsz? Kimegyek az iparművészeti kiállításba, körül nézek, eltűnődöm, és nem veszek semmit. Az emberek körülöttem sipítoznak a szájatástól: »Milyen szép! Mennyi szép dolog!« És látok íróasztalt, a min nem lehet írni, szekrényt, a mibe semmit se lehet tenni, bútort, a mire nem lehet leülni. Hát kedves barátom, én tudom, hogy ez Louis Quinze, szecsesszió és minden egyéb, de ha én ilyet veszek, akkor úgy tűnöm fel magamnak, mint a ki leráz a nyakáról egy öreg asszonyt. Legjobban szeretnék megvenni neki egy iparművészt tulajdon használatra, a ki csak az én házamat szolgálja ki, úgysis a legolcsóbb, a mit meg lehet venni, maga az ember. És hová tegyem ezt a szegény Blankát? Megvennék neki egy egész szerkesztőséget, a szerkesztőtől le, egészen a portásig, hogy

minden verset kiadhasson, a mit csak akar, de hátha inkább egy színházat kíván? Ez a két nő nagy bizonytalanságban hagy engem.

ELZA. — Tudod mit, papa? Holnap kísétálsz velem, és én majd intézkedem, te csak fizetsz. Ki fogom találni, hogy mivel szerzed nekik a legnagyobb örömet.

BERZSENYI. — Látod, erre akartalak kérni. És most már felülük nyugton alszom. De te? Nem tudom, meg leszel-e elégedve azzal, a mit te neked szántam. Nem beszélek róla, hadd maradjon meglepetés. Azaz mégis. Meg kell mondanod, ha nem tetszik, mert már megvan. Nézd, a te krisztkindlid itt van ebben a levélben.

ELZA. — Mi van ebben a levélben?

BERZSENYI. — Egy ló van benne.

ELZA. — Jaj, papa, igazán? Lovam lesz, versenylovam?

BERZSENYI. — És minő lovad! *Álomherczegrió*. Nevezve a jövő évi Oaks-ra.

ELZA (nyakába ugrik apjának). — *Álomherczegno!* A század kanczája!

BERZSENYI. — Gyermekelem, ha nem akarsz elszomorítani, ne használj előttem ilyen sikamlós, hogy ne mondjam pajkos kifejezéseket. Mondd, hogy a század lova, ez elég.

ELZA. — És a saját színeimben fogok futtatni?

BERZSENYI. — A saját színeidben és a saját álneved alatt.

ELZA. — Ő, papa, ki nem mondhatom, milyen örömet szereztél nekem!

BERZSENYI. — Igazán?

ELZA. — S ha még megvennéd *Bakát* is, hogy szegény *Álomherczegnő* ne unatkozzék egyedül . . .

BERZSENYI (nevetve). — Ejnye, te kis követelő! De nem bánom, megkapod, ha kisegítesz ebből a kellemtelen karácsonyi ügyből.

ELZA (megczirógatva atyját). — És Miklós? úgy-e, a szegény Miklós is talál valamit a karácsonyfán?

BERZSENYI. — Ha már a szegény Miklósnak karácsony este itt kell lennie! De csitt, anyádnak a lépéseit hallom! . . . Valahogy el ne áruld magadat előtte! Tudod, ő már abban a korban van, mikor az ember újra azt hiszi, hogy a Jézuska hozza az ajándékokat!

KÉM-SZOLGÁLAT.

— Elza egyedül van a kék szalonban s Gábielé D'Annunzio nak *Tűz* című regényét olvassa. Néha leereszti a könyvet ölébe és elgondolkozik. Egyszerre kinyílik az ajtó s megjelenik cousinje: Berzsényi Zoltán. —

ZOLTÁN. — Szervusz.

ELZA. — Szervusz.

ZOLTÁN. — Csak te vagy itt?

ELZA. — Csak én.

ZOLTÁN. — Hát a többiek?

ELZA. — Mit tudom én? A mai világban már olyan rosszul neveljük a szüleinket, hogy soha se jelentik be előre, hol fognak csatangolni.

ZOLTÁN. — Együtt mentek el?

ELZA. — Nem. A mama Blankával ment el valahová. Azt hiszem, kéregetni mentek a szegényeknek.

ZOLTÁN. — Mit kéregetnek ők a szegényeknek? Ha olyan sokat törődnek a szegényekkel, miért nem adnak inkább nekik?

ELZA. — Kérdezd meg őket. Különben, adni: flanzoláa, kéregetni pedig: chie. Ahhoz semmi se kell,

csak pénz; ehhez keresztényi alázat is kell. Szóval: a Metternichné így szokta s a mamának ez elég.

ZOLTÁN. — És te mért nem mentél velők?

ELZA. — Először, mert nincsen jó szívem, másodszor, mert olyan náthám van, mint az Eiffel-torony. A többit elengeded.

ZOLTÁN. — Azt hittem, a vőlegényedet lesed.

ELZA. — Szó sincs róla. Az olyan vőlegényt, a ki soha se találja ki, hogy a menyasszonya mikor van egyedül, az olyan vőlegényt nem érdemes lesni, mi? Nincs igazam?

ZOLTÁN. — Tán összekülönböztetek? S azért vagy olyan mérges?

ELZA. — Összekülönböztünk? Mi? Dehogy! Szobáristomot kapott a szegény feje. A múltkor elaludt a lábamnál heverve.

ZOLTÁN. — Hát az öreg?

ELZA. — A papa?

ZOLTÁN. — Hát persze.

ELZA. — Azt nem tudom, hol van. Egy jól nevelt leány nem fürkészi a papája útjait. Mit akarsz vele? Pénz kellene?

ZOLTÁN. — Micsoda eszed van neked! . . . Miből találtad ki?

ELZA. — No csak úgy gondoltam. Nem igen van hozzád szerencsénk máskor.

ZOLTÁN. — Te igen hálátlan vagy. Mások, ha öreg asszonyokat akarsz megtánczoltatni, fordulj tánczosokért a bölcsészek segítő-egyesületéhez.

ELZA. — De nagyra vagy vele, hogy a múltkor az Orfeum-kávéházból bekukkantottál hozzánk is! Megjegyzem, hogy akkor is pénzért robotoltál.

ZOLTÁN. — Hja barátom, ha ingyen akarok tánczolni, akkor nem a ti vén dámáitokat lötyögtetem előre,

hátra. Fúj, a vén automobilon! Mondd, hol szedtétek össze ezt a sok kimustrált lóvasutat?

ELZA. — Csak folytasd ezen a hangon! Csak mondd el a papának, hogy mit tartasz azokról a csillagkeresztes hölgyekről, a kik úri házát koronkint megtisztelik!

ZOLTÁN. — Gondolod, hogy akkor nem ad pénzt?

ELZA. — Szegény fiú, erről tegyél le. Nagyon sajnálom, de ki kell ábrándulnod.

ZOLTÁN. — Mi az ördög! Talán csak nem ütött he nálatok is »a pénzpiacz kedvezőtlen helyzete*?! Bemélem, az öreg nem hiába jár ki a pénzpiezra?

ELZA. — Nem, hanem borzasztó dühös rád. Ajánlom, egyhamar ne kerülj a szeme elé.

ZOLTÁN. — Aztán mért haragszik?

ELZA. — Mert megint eljárt a szád.

ZOLTÁN. — Nekem?

ELZA. — Hja, édesem, a ki pénzt akar, az ne viczelődjék. Én, látod, méltányoltam a viczczet, de ő nem méltányolta.

ZOLTÁN. — Miféle viczczet?

ELZA. — Az új bútorokról nem tudtad megállani, hogy ki ne jelentsd: »Kazároknak Louis Quinze bútor! Tehénnek vitézkötés!« Mondtad vagy nem mondtad?

ZOLTÁN. — De, kérlek szépen . . .

ELZA. — Nos, Blanka azon melegében elmondta neki. És most próbálj beszélni vele!

ZOLTÁN. — Tyú, kutyateremtette!

ELZA. — Mondhatom, ezt elintézted.

ZOLTÁN (egy kis szünet után, lesújtva). — Akkor hát szervusz!

ELZA. — Azért ne menj mindjárt a Dunának. Várj csak. ügy a papa tudni se akar rólad, az bizonyos.

De talán valahogyan nyélbe üthetjük a dolgot. Mondd, mennyi kellene?

ZOLTÁN. — Gyerekség: háromszáz forint.

ELZA. — Nagyszerű! Teneked háromszáz forint gyerekség? S mi az ördögre kellene neked háromszáz forint?

ZOLTÁN. — Hát mire kell nekem a pénz? Párbaj-költségekre! Nekem egyébre soha se kell pénz, nekem csak párbaj-költségekre kell. A pinczért, s a többi, haza küldhetem a papához, mindenkit haza küldhetek, még a . . . izé . . . mindenkit! De párbaj-költségekért egy gentleman nem megy haza sírni.

ELZA. — S teneked párbaj-költségekre mindjárt háromszáz forint kell? Barátom, egy párbaj urasán számítva, hetven forintba kerül. Mondjunk nyolczvanat.

ZOLTÁN. — Kérlek, te ehhez nem értesz. Nálunk az nem úgy megy, mint nálatok, katonáéknál. Egy egyetemi párbaj sokba kerül. Nálunk, kérlek, a segédek három napig éjjel-nappal fiákereznek, de a mi a legtöbbe kerül, az a kibékülési reggeli. Nem mondom, hogy ezt mindenkitől megkövetelik, de én, a kit Van der Berzsenyinek szoktak nevezni, nem lehetek smuezig.

ELZA. — Akkor jobban kellene vigyázni a bőrdre. És, ugyan, miért van párbajod?

ZOLTÁN. — A Klári miatt.

ELZA. — Mi közöd neked a Klárhoz?

ZOLTÁN. — Tudod, az egyetemen én vagyok a Klári-párt elnöke.

ELZA. — Micsoda párt? Ilyen pártról még nem halottam.

ZOLTÁN. — Akkor el vagy maradva a világtól. Az egyetemen egy nagyon nevezetes Klári-párt van, a mely sokkal hatalmasabb ugyan, mint a Zaazsa-párt, de a Zsazsa-párt is erős. A Tezsa-párt az nem számít, de a

Zsazsa-párt nagyon erős. És most jön ez a fene angol párt.

ELZA. — Olyan párt is van?

ZOLTÁN. — Látod, ezt én se értem. Mit akarnak azzal az angol primadonnával? Nem mondom, hogy nem formás az öreg, hiszen ha arról van szó ... de neked ezt úgy se illik érteni . . .

ELZA. — Csak folytasd; én nem vagyok prűd.

ZOLTÁN, — Elég az hozzá, hogy a Klári-párt meg a többiek között most roppant éles a villongás; különben talán hallottad, hogy az egész város fel van fordulva.

ELZA. — Nem hallottam. De hogy jössz te a Klárihoz?

ZOLTÁN. — Tulajdonképpen igazad van. Én nem kapok a mosolyaiból egy zsákravalót, mint az újságírók. De már első éves koromban Klári párti voltam s most nem változtathatom meg az elveimet.

ELZA. — Hogy a primadonnák háborúznak, azt értem. Egyed-uralkodó primadonnának lenni voltaképpen a legmagasabb állami hivatal a mai világban. Érdemes érte egy pár mosolyt mozgósítani. Es átkozott kevés ideig tart; a második siker után már mindenkit csak »a kövér öreg asszony«-nak neveznek. De ha a primadonnák megfojtják egymást egy kanál vízben, nem mindegy az nektek? Mit tüzeltek miattok ilyen rémségesen ebben a pénzszerű világban?

ZOLTÁN. — Éppen azért. Nincsen pénzünk és szórakozni csak kell valamivel!

ELZA. — Aztán, hogy keletkezett a párbajod?

ZOLTÁN. — Mint a többi. Mondom, hogy az egyetemen a hangulat már hetek óta rendkívül feszült. Mi elneveztük a Zsazsa-pártot Paprika Janka-pártnak, ők meg elneveztek bennünket Népkonyha-pártnak, mert ránk fogták, hogy a Klári népkonyha-jegyeket osztó-

gatott szét köztünk. És most egyszerre ránk szakad az angol párt is; képzelheted, az egyetem három napja olyan, mint egy zsinagóga. Hát tegnap szembe jön velem a Hirsényi Nándi és azzal köszönt, hogy: »Eljen Haltay Mariska!« »Menjen vissza az Orfeumba!« — felelek én, hogy megvédelmezzem pártom és a szin-padi erkölcs álláspontját. »Te beszélsz Orfeumról!« — gúnyolódik ő. »Én hát — vágok vissza én — én még nem szolgáltam Orfeumban.« Erre ő azt mondja, hogy ne pötyögjék, s mikor vissza felelek, oda vágja nekem, hogy: »Pity, pity, Flórián!« Erre persze provokálnom kellett.

ELZA. — Hát ez nagyon szomorú történet, mert nekem nincsen háromszáz forintom.

ZOLTÁN. — Mennyi van, az a kérdés?

ELZA. — Úgy harmincz körül.

ZOLTÁN. — Mindössze harmincz forintod van és lovagtörténeteket beszéltetsz velem?

ELZA. — Igen, de megszerezhetem, neked a háromszázat is, egy föltétel alatt.

ZOLTÁN. — Előre el van fogadva.

ELZA. — Hohó, ne siess, mert nem olyan egyszerű a dolog. Elképzelheted, ha ilyen zord viszonyok között háromszáz forintot szerzek neked, meg fogom fizettetni magamnak ezt a vastag szívességet.

ZOLTÁN. — Csak rajta!

ELZA. — Legelőször is felelj nekem, de egészen őszintén, kivel vagy kikkel van neked viszonyod?

ZOLTÁN. — De kérlek, hogy érted ezt?

ELZA. — Úgy. A jó értelemben.

ZOLTÁN. — Már engedj meg . . .

ELZA. — Semmi kibúvó. Teljes őszinteség. Van valami kis színésznő, egy kis kardalosnő vagy mi, a ki meghallgatja a sóhajaidat?

ZOLTÁN. — Mit képzelsz? Színésznő? Kardalosnő? nem vagyok én se főpap, se gróf, se bankigazgató! Ha már csak ezek engedhetnek meg maguknak efféle luxust. Talán az apám. Az meg lehet. De én! . . . Hiszen én még a Hőkömszínházbeli igényeknek se tudnék megfelelni.

ELZA. — Nem vagy legalább járatos . . . hogy is mondjam? . . . tudod, olyan magasabb horizontalekörökben? De magasabb rendűt értek, négy csillagost; V. S. O. P.-ést? . . .

ZOLTÁN. — Járatos? Na, a mi ezt illeti, szeretném én látni azt a helyet, a hová én nem vagyok járatos!

ELZA. — Nekem pedig csak ez kell. Arról van szó, hogy szeretném, ha elcsalnád a Miklóst valahová, tudod . . .

ZOLTÁN. — Szeretnéd, ha elcsalnám a vőlegényedet valahová . . .?!

ELZA. — Igen, s aztán elmondanád nekem, hogyan viselte magát.

ZOLTÁN (önérzetesen). — Szóval: kémnek akarsz felhasználni?

ELZA (ridegen). — Ez a meztelen igazság.

ZOLTÁN (egy hanggal lejjebb.) — Nagyon visszaélsz a szorultságommal. (Némi habozás után.) Minden irántad való jóakaratom mellett sem lehet . . .

ELZA. — Azonnal el fogom csitítani a lelkiismeretedet. Az a reménységem, hogy ezzel neki is szolgálatot teszel.

ZOLTÁN. — Hogy-hogy?

ELZA. — Nagyon örülnék, ha rosszat jelenthetnél róla.

ZOLTÁN. — Csak nem akarsz szakítani velem?

ELZA. — Nem. De azt hiszem, ha rosszat tudnék róla, akkor jobban szeretném, mint így. Látod, ez

az ember egy idő óta sehogy se tetszik nekem. Azt hiszem, soha se csal meg. Pedig, ha arra gondolkodom, hogy talán máris vigyáz magára . . . fuj, akkor úgy rémlik, hogy már egy cseppet se szeretem. Ha azért vigyáz, mert reszket a gondolattól, hogy hátha elszalasztja a kövér falatot! . . . Ha csakugyan ilyen volna, azonnal meggyülném, mert az ilyen ember nekem nem imponál. Nekem olyan ember imponál, a ki szembe száll minden veszéllyel, nyakon csíp minden fehérnépet, s úgy bánik a nővel, mint a mosogató ronggyal.

ZOLTÁN. — Te furcsa lány vagy, Elza. De azért mégse hiszem el, a mit mondasz. Ma így beszélsz, holnap meg amúgy.

ELZA (egy kicsit elgondolkozva). — Nem. De meg lehet, hogy két különböző lélek lakik bennem. Néha rettenetesnek tűnik fel előttem az a gondolat, hogy egy szabad ember, ha nő is, egy egész hosszú életet, egész életét egy másik embernek szentelje, annak az eszköze, bútora, tárgya legyen, s ezt lássa élete céljának. Tudod, nagy bennem a szabadság szeretete. Ez annak lehet a következése, hogy ősanyáinknak, a szegény keleti rabszolgáknak, mindenben volt része, csak éppen a szabadságban nem. Megvolt mindenök, de gyémántjaikat csak otthon viselhették; az utcára már csak titokban kandikálhattak ki. Én, barátocskám, imádom a szabad levegőt, mindenekfelett imádom. S ha erre gondolkodom, néha kételkedni kezdek, vajjon igazán szeretem-e Miklóst? Mindegy. Az bizonyos, ha egy kis rosszat jelenthetsz róla, jobban fogom szeretni.

ZOLTÁN. — Szóval, csak emberbaráti cselekedetről van szó, ha rossz útra viszem a vőlegényedet, s az eredményről jelentést teszek?

ELZA. — Szóról-szóra.

ZOLTÁN. — Nem értem, de ha neked szívességet teszek veled, miért ne? Végre is, te közelebb állasz hozzám, mint ő.

ELZA. — E szerint megegyezel?

ZOLTÁN. — Félig már rendben volnánk.

ELZA. — Egy óra múlva egészen rendben leszünk. A lakásodra küldöm, helyes?

ZOLTÁN. — Köszönöm. De megyek, mert a segédek várnak.

ELZA. — Szervusz.

ZOLTÁN. — Szervusz.

ELZA (utána kiált). — igaz, te, ha túléled ezt a párbajt, gondoldj rám, s ha a könyvkereskedésben valami nagyon pikáns regényt látsz, vedd meg nekem.

ZOLTÁN. — Az igazat megvallva, a könyvkereskedésben nem igen vagyok járatos. De pikáns levelezőlapjaim, azok vannak.

ELZA. — Az nem kell, köszönöm. Tehát egy óra múlva.

ZOLTÁN. — Köszönöm. Szervusz.

ELZA. — Szervusz.

XIX.

BERZSENYIÉKET MEGSZÁMLÁLJÁK.

— Délelőtt tíz óra. Szín: a sötét udvari ebédlő. Berzsenyiné, teljes toalettelenségben, egyedül. A frizirnőt várja. Éppen megreggelizett s a *Pester Lloyd* olvassa. —

BERZSENYINÉ (magában). — Hiába, a regények mégis csak szebbek voltak akkor, mikor az Adolf Silberstein írta a *Lloyd*! ... Mi az?

KATICZA (a szobaleány, jön).— Kérem szépen, méltóságos asszony, egy ember van odakünn, a ki minden áron be akar jönni. Igazán nem tudom, bogy mit csináljak vele.

BERZSENYINÉ. — Miféle ember?

KATICZA. — Azt mondja, bogy ő a népszámlálási biztos.

BEEZSENYINÉ. — Mondja meg neki, hogy a méltóságos udvari tanácsos úr nincsen itthon és hogy jöjjön máskor.

KATICZA. — Már mondtam, de azt felelte, hogy akkor a méltóságos asszonynyal kell beszélnie.

BERZSENYINÉ. — Én most nem fogadok.

KATICZA. — Azt is mondtam, de az ember nem akar tágitani. Hogy ő nem mulatságból jött, hanem hiva-

tálból. Aszondja, hogy ő kiragasztotta a vörös ezédulát, bejelentette, hogy ma jön, és hogy ilyenkor valakinek itthon kell lennie. így rendeli a törvény.

BERZSENYINÉ. — A törvény ilyen bolondokat nem rendel. Hol vannak a leányaim?

KATICZA. — Elmentek korcsolyázni.

BERZSENYINÉ. — Akkor küldje el az embert a méltóságos úrhoz a comptoirba.

KATICZA. — A méltóságos úr aligha lesz ott, mert onnan is keresték. Különben is a népszámláló ide, a lakásba akar jönni.

BERZSENYINÉ. — Micsoda szemtelenség! Nem akar mindjárt a fürdőszobámba is bejönni?

KATICZA. — Nem tetszik elhinni, de még a szobákat is meg akarja nézni.

BERZSENYINÉ. — No hát ez hallatlan. Az én házamban!

KATICZA. — Kérem szépen, én tőlem olyanokat kérdezett, hogy ha nem a törvény embere, bizony isten képen teremtem. Aszondja, hogy neki mindent ki kell vallani, és még dicsekszik vele, hogy milyen furcsákat szokott beszélni a partájokkal.

BERZSENYINÉ (magában). — Ha az ember regényben olvasná az ilyeneket, nem hinné el. (Katiczához.) Eólunk is kérdezett talán?

KATICZA. — Ne tessék haragadni, de azt kérdezte, hogy a méltóságos asszony hányadik felesége a méltóságos urnák.

BERZSENYINÉ. — Hallatlan, hallatlan!... Bocsássa be azt az embert. Várjon, előbb adja ide a fülbevalómat. Igen ott van. Ugy, most hejöhet. (Katicza el; majd újra megjelenik a népszámlálóval.) Katicza, maga maradjon itt. (A népszámlálóhoz.) Meg fogom tudni, hogy mért kívánt engem zaklatni, és hogy milyen czélból engedett meg magának különböző tréfákat az én cselédeimmel?

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Bocsánatot kérek, méltóságos asszony, én Doboz Elek fővárosi tanító vagyok . . .

BERZSENYINÉ. — Mindjárt gondoltam. Olvastam önök-ről az ujságban. Figyelmeztetem azonban, hogy itt nincsenek gyermekek, és hogyha volnának, akkor sem engedném őket megverni.

A NÉPSZÁMLÁLÓ (torkát megköszörülve) —... és mint népszámlálási biztos voltam bátor jelentkezni.

BERZSENYINÉ. — Én nem vagyok nép, és engem ne tessék megszámolni. Ha a népet akarja megszámolni, menjen ki a konyhába, de ne háborítsa az én dél-előtti nyugalmamat. A konyhában is illedelmes viselkedet kérek; azt, hogy valaki a cselédeimmel hancurozzék, nem engedhetem meg s ezt semmiféle törvény nem írja elő.

A NÉPSZÁMLÁLÓ (sértődötten). — Engedelmet kérek, de a törvény nem ismer különbséget, s nekünk kivétel nélkül mindenkit meg kell számlálnunk . . .

BERZSENYINÉ. — De önnek csak a számlálás a kötelessége, s ha önnek mondják, hogy odabenn egy hölgy fészülködik, ez éppen elég. Felír egy hölgyet és punctum. De ön úgy látom, azt fürkészi, hogy nincs-e itten más valaki is? Ezt én kikérem magamnak.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Bocsánat, méltóságos asszony, de nem erről van szó. A méltóságos úr kitöltötte a számlálólapokat, s én most az ellenőrzés végett jöttem.

BERZSENYINÉ. — Az én férjem személyesen töltötte ki a számláló lapokat?

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Igen.

BERZSENYINÉ. — Akkor nincs szükség semmi ellenőrzésre, mert az én férjem nem mond be hamis adatokat.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Ezt senki se gondolja. De a számláló-lapok hibásan vannak kitöltve, s nekem az adatokat helyesbíteném kell.

BERZSENYINÉ. — Honnan veszi ön azt, hogy az én férjem hibásan mondta be az adatokat? Az én férjem mindenesetre tudja, hogy hányan vagyunk, és ha ön jobban tudja, akkor miért kérdezősködik? írjon be annyi embert, a mennyit akar és hagyjon engem békében. Az én férjem pontosan fizeti az adót, és annyi ember után fog fizetni, a mennyit be fognak írni. Ezért nem való egy hölgyet öltözködés közben zavarni^

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Nagyon sajnálom, méltóságos asszony, hogy alkalmatlan időben jöttem, de nem mulasztottam el a bejelentést, s mivel csak néhány kérdéstről van szó, talán lesz kegyes kihallgatni.

BERZSENYINÉ. — Ha valamit meg akar tudni, mindenesetre inkább tőlem, magamtól kérdezze, mint a cselédeimtől, a kiknek a kérdezősködésekre nem szabad felelniök.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Első kérdésem a vezeték- és keresztnévre vonatkozik. A méltóságos úr azt írta ide: Lovag békásmgyeri Berzsényi Jacques, pápai szent birodalmi nemes, udvari tanácsos, a Lipót-rend k. keresztese, venezuelai főkonzul.« Ez a beírás téves.

BERZSENYINÉ. — Már hogy volna téves? Remélem, nem akarja azt mondani, hogy az én férjem svindler, a ki másnak adja ki magát?

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Nem, hanem ebbe a rovatba csak a vezeték- és keresztnév írandó be, s az utóbbi az állam hivatalos nyelvén. »Jacques«, ez nincs magyarul, »Jacques« magyarul, ha nem csalódom, Jakab. Engedelmeivel törülni fogom tehát a beírást, s helyébe szabatosan írom a nevet: »Berzsényi Jakab.«

BERZSENYINÉ. — Jakab! Berzsényi Jakab! Mért nem mindjárt: »az Iczig zsidó«?! Figyelmeztetem önt, hogy ha ön froczirozni akar védtelen hölgyeket, az én férjem meg fogja találni a módját, hogy önt

főnökei illendő viseletre tanítsák. Az én férjem nem Jakab, s nem tűröm, hogy ön az én házamban élcelődjék.

A NÉPSZÁMLÁLÓ (boszúsan). — Én csak kötelességemet teljesítem. Hasonlóképpen a méltóságos asszonynevének a rovatába ez van beírva: »Berzsényi Elise, született szendrői Hirsch.« Ez nem helyes. Ide egyszerűen azt kell írni: »Berzsényi Jakabné.«

BERZSENYINÉ. — Berzsényi Jakabné! No hallja, ez már mégis szemtelenség! Persze, el kellett volna hivatnom az én ügyvédemet. De ez a leány tanúskodni fog, hogy mulatni akart a mi számlánkra, s biztosítom, hogy nem fogom elmulasztani önt bepanaszolni.

A NÉPSZÁMLÁLÓ (ridegen). — A panaszt ebben az esetben felettes tanügyi hatóságomnál kell beadni. Addig is, megengedi a méltóságos asszony, folytatom.

BERZSENYTNÉ. — Csak tessék. Kíváncsi vagyok, hogyan fogja elnevezni a leányaimat.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Valóban az egyik kisasszony neve tévesen van beírva: »Berzsényi Elza.« Ezt így fogom helyesbíteni: »Berzsényi Erzsébet.«

BERZSENYINÉ. — Berzsényi Erzsébet! Nem rossz. Hallod, Katicza? Berzsényi Erzsébet! Jegyezd meg magadnak, mert erről még tanúságot kell tenned. Berzsényi Erzsébet! Hallatlan! (Idegesen kaczag).

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — A másik kisasszony neve helyesen van! »Berzsényi Blanka.« Ez korrekt.

BERZSENYINÉ (gúnyosan). — Már hogy volna korrekt! Korrekt így volna: »Berzsényi Fehérnye! Vagy: Berzsényi Sára, Zsuzsa, Mari, Erzsók néni! Hahaha! Azt mondja, hogy Blanka helyesen van! Hallod, Katicza?!

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Ellenben a foglalkozás-rovat kitöltése csaknem mindenütt hibás. A méltóságos úr

e rovatot így töltötte ki: »nagybirtokos« Úgy értesülök, hogy a méltóságos úr egyszersmind gabonakereskedő, legalább nem hagyott fel teljesen az üzlettel, mert részese a Beer-czégnek . . .

BERZSENYINÉ. — Gabonakereskedő! Írja, hogy: speczeráj, lámpagyújtogató, szivarvég kereskedő! írjon akármit. Mindegy.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — A méltóságos ass/ony rovatába pedig ez van írva: »Nagybirtokosnő.« Ez nem korrekt. Ide azt kell írni: »Háztartásbeli nő.«

BERZSENYINÉ. — Háztartásbeli nő! Hah! . . . (Dühében hamarjában nem talál szavakat.)

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Vagy van talán a méltóságos asszonynak valami kereső foglalkozása? A postánál, távírdánál, telefonnál, iskolánál, gyermekkertben, színháznál? Nincs?

BERZSENYINÉ (tehetetlen dühvel néz maga elé). — Van-e valami kereső foglalkozásom? Jellemtelenség alávalóság, piszkosság!

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Kérem, ne tessék engem sértegetni, én csak a köteles kérdéseket intézem a méltóságos asszonyhoz. Ha a méltóságos asszonynak nincs kereső foglalkozása, ki tartja el a méltóságos asszonyt?

BERZSENYINÉ (felcsattanva). — Hallja, ez már mégis sok! . . . (Köhögési roham fogja el s fuldokolni kezd).

A NÉPSZÁMLÁLÓ (miután megvárta a roham végét). — Ha a méltóságos asszonyt a férje tartja el, akkor a méltóságos asszony csak háztartásbeli nő.

BERZSENYINÉ (főlemeli szemét az égre és zsebkendőjét a szája elé tartja, hogy alelke valahogy kine szakadjon).

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Nem helyes a kisasszonyok beírása sem. Az egyiknél az van beírva, hogy: »nagybirtokos leánya«, a másiknál, hogy: »versenyistállótulaj donosnő.« Mi ez?

BERZSENYINÉ (ínt Katiczának, hogy feleljen ő).

KATICZA. — Elza kisasszonynak igenis versenyistállója van.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — S a kisasszony abból el, a mit a lovak díjakban nyernek?

KATICZA. — Dehogy!

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Tehát eltartja valaki, úgy-e?

BERZSENYINÉ (karjait emeli az égre).

A NÉPSZÁMLÁLÓ (zavartalanul). — Ki tartja el? A méltóságos úr, úgy-e? Akkor hát azt kell ideírni: »Leány.« A másik kisasszony dettó »leány.« Ennél a családi állapot helyesen van feltüntetve: »hajadon.« De a másikinál a családi állapot beírása is téves. »Menyasszony.« Mi ez?

KATICZA. — Maga nem tudja, hogy mi az, ha valaki menyasszony?

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Nektünk semmi közünk hozzá, hogy valaki menyasszony-e, vagy nem menyasszony, Valaki lehet menyasszony és már négyszeresen özvegy. A kérdés az, hogy Berzsenyi Erzsébet hajadon-e vagy már nem hajadon?

BERZSENYINÉ. — Hallja! . . . ember ... ne izéljen! . . . ne izéljen! . . .

A NÉPSZÁMLÁLÓ (szenvtelenül:) — Jó, mondjuk hát, hogy: »hajadon.«

BERZSENYINÉ (levegő után kapkod).

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Azt hiszem, hiba csúszott be a házassági vagy a születési évek rovatába is. A házasság éve: 1879. hónapja: márszius. Ez megfelelne a kisasszonyok életkorának, az egyiknek a születési éve: 1880, a másiké: 1882. De vájjon nem téves-e a méltóságos asszony születési éve: 1864? A méltóságos asszony tizenöt éves korában ment volna férjhez s tizenhat éves korában már fogant volna? Ez annál csodálatosabb, mert a

méltóságos úr már elmúlt hatvan éves. Itt van születési éve: 1840.

BERZSENYINÉ. — Ember! Távozzék! Távozzék! (Köhögés). És nekem végig kell hallgatnom ezt a sok infámiát! De hát nincs ebben az országban rendőrség?! (Újabb köhögési roham).

KATICZA. — A méltóságos asszony igen fiatalon ment férjhez; különben láthatja, ha szeme van.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Ne nyelveljen! Talán maga volt a bábája?

KATICZA. — Ejnye be finom ember, lelkem! . . . Ha kérdi, hát felelek, mert a méltóságos asszony úgy parancsolta. A magam jószántából bizony nem állanék szóba az úrral.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Nem magát kérdeztem. Majd magára is rákerül a sor. Mi van még? Igen . . . val-lásnak a római katolikus van feltüntetve. Kérhetném ugyan az okmányokat, de hagyjuk; a méltóságos asszony, látom, nagyon ideges. Még csak egyet. Nincs senkinek valami testi fogyatkozása? Ezt a leggyakrabban el szokták hallgatni.

BERZSENYINÉ (fuldokolva köhög).

KATICZA. — Nincs senkinek,

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — A kisasszonyoknak sem? (Berzsenyiné elájul.)

KATICZA. — Hogy a mennykőbe volna!

A NÉPSZÁMLÁLÓ (Berzsenyinére tekintve). — Mért nem ad neki egy pohár vizet?

KATICZA. — Majd jobban lesz, ha magát elhordja a szélvész.

A NÉPSZÁMLÁLÓ. — Mondom, hogy ne nyelveskedjék. Inkább arra feleljen, a mit kérdek. Itt a maga lapján is hiba van.

KATICZA. — Van ám a . . . majd megmondom hol! ...

A NÉPSZAMLÁLÓ. — Hajadon?

KATICZA. — Hallja, lelkem, ne sokat idétlenkedjék már, mert én nem nézem, hogy törvény-e, vagy nem törvény . . .

A NÉPSZAMLÁLÓ. — Feleljen. Születési éve?

KATICZA. — Tudom is én. A tavasszal múltam huszonkettő. Számítsa ki.

A NÉPSZAMLÁLÓ. — 1878. Egyez. Vallása?

KATICZA. — Görög.

A NÉPSZAMLÁLÓ. — Egyesült vagy nem egyesült?

KATICZA (türelmét vesztve). — Egyesült a fészkes fene!

A NÉPSZAMLÁLÓ. — Azt kérdem, hogy szakállas papja van-e, vagy borotvált képű?

KATICZA. — A pokol nézi a szakállát! De azt mondom magának, hogy most már elég, mert látom, hogy megjött a méltóságos úr huszárja, s mondhatom, hogy a nagyméltóságú fő-főkúria se veszi le magáról . . .

BERZSENYINÉ (a ki időközben magához tért). — Katicza, az Eau-de-Cologne-omat! . . .

KATICZA. — Igenis, csak hadd tuszkoljam ki ezt az urat. (A népszámláló el.) Tessék itt van.

BERZSENYINÉ (még aléltn). — Elment?

KATICZA. — El.

BERZSENYINÉ. — Szaladjon hamar utána, fiam, és kérdezze meg tőle, hogy ki találta ki ezt a népszámlálási törvényt? Tudja meg, fiam, hogy ki volt a törvénycsináló; meg akarok ismerkedni vele!

BERZSENYI LAPOT ALAPÍT.

— Délután két óra. A nagy ebédlő. Berzsényi és Elza kaszinót játszanak. —

BERZSENYI. — Nekem úgy látszik, te csalsz. Tizenkettővel vitted a tizenhármat.

ELZA. — Tessék, és igazad van! Lásd, papuskám, én néha úgy jövök elő magamnak, mint a némajátékban a Bertram, a Róbert és Bertramtól, a ki mikor már Hochstapler és bankot alapít, kilopja a vendégeinek a zsebkendőjét. Nekem, ha kártyázom, muszáj egy kicsit csalni; c'est plus fort que moi. úgy látszik, a mi őseink is rablólovagok voltak, mert ez már a véremben van.

BERZSENYI. — Akkor az egész nem gilt.

ELZA. — Papuskám, ne légy smuczián. Hölgyekkel nem így szokás játszani.

KOMORNYIK (bejön s tálezán egy névjegyet hoz. Óriási legény; hosszú, mint egy meszelő, s komoly, mint egy államférfiú.)

BERZSENYI.— Mi az, Artúr? Valaki keres, Artúr? (Kegyesen.) Jól van, Artúr. (Fölteszi binokliját és megnézi a névjegyet, melyen ez áll: Dr. Vrillényi Andor,

országgyűlési képviselő, a «Budapesti Kürt» vezérkormányzója, a Centaur-patkógyár-részvénytársaság felügyelő bizottságának alelnöke stb) Jól van, Artúr. Vezesse be a doktor urat a nagy szalonba és mondja meg neki, hogy pár percnyi türelmet kérek, mert igen el vagyok foglalva. (Kegyesen.) Menjen, Artúr.

ELZA. — Dolgod van?

BERZSENYI. — Nem olyan sürgős. Csak hadd várjon az egyházi tanuló. (Kegyesen pillant a távozó komornyik után). Mondd, mit szólna te ehhez az Artúrhoz?

ELZA. — Nagyon tekintélyes. De azt hiszem, egy kicsit lenéz minket.

BERZSENYI. — Szó sincs róla. Nagyon jóakarátú cseléd. De öleb kora óta mindig hercegi házaknál szolgált, ez a higgadság tehát természetes.

ELZA. — Talán ölbevaló gyereket akartál mondani?

BERZSENYI. — Az mindegy, nem vagyok én tanár. Elég az hozzá, ez az Artúr tetszik nekem, mert nincs benne semmi cselédgóg. Nem bánom, játszom veled még két pártit, ha akarod: tíz forintba.

ELZA. — S azalatt a gentleman, a kit te egyházi tanulóknak mondasz, várakozni fog?

BERZSENYI. — Miért ne várakoznék? A ki pénzt akar, az ne várakoznék? A ki pénzt akar, az várakozzék. Azt hiszed, bánom, ha nem várakozik? igaz, erről meg akartalak kérdezni. Mit szólna hozzá, ha lapot alapítok?

ELZA. — S aztán minek neked a lap, papuskám?

BERZSENYI. — Két cikket akarok írni, egyet az amerikai zsokékról és egyet a főrendiházról. Fel kell világosítani a népet, hogy amerikai zsokét hozatni nem pazarlás, hanem befektetés, és azt is meg akarom írni, hogy a főrendiház korhadt intézmény, a melyet föl kell frissíteni.

ELZA. — Értem. De ehhez nem kell az, hogy magadnak legyen újságod. Megíratod valahol, punktum.

BERZSENYI. — Az eszmének több súlya van, ha én magam finanszírozom. Nem értem különben, hogy mért ellenzed az ügyet?

ELZA. — Hát én nem értek a dologhoz, papa, de mindig azt olvastam az újságban, hogy egy újság sokkal többbe kerül, mint egy tánczosnő, és aztán egy tánczosnő nem okoz annyi bosszúságot.

BERZSENYI. — Ha egy idegen hallaná, hogy milyen csiklandós tónusban beszélsz velem, azt gondolhatná, hogy ajánlatosnak tartod, ha egy tánczosnőt veszek magamnak. Azután nem gondolsz egy újság sok előnyeire.

ELZA. — Annyi bizonyos, hogy Blankának nagyon jó volna egy újság a háznál. Tele írhatná, ha akarja. És ezért tárgyalj ezzel a Vrillényivel?

BERZSENYI. — Nem dobhatom ki az ügyletből, mert ő hozta az eszmét.

ELZA. — Annyit tudok róla, mert olvastam, hogy már vagy tíz újságot megbuktatott, és nem képezed, mennyi millió fült bele azokba a vállalatokba, a melyeket agyon kormányzott. De neked imponál, mert nagyképű, és úgy beszél, mintha kanállal ette volna a bölcseséget.

BERZSENYI. — Nekem imponál? Egy beképzelt számárpofa! Szegény boldogult nagyatyád azt mondta az ilyen emberekre, hogy: egy egyszerű ótvaros. De mit akarsz? A kalocsai érsek nem fog neked újságot csinálni. Ehhez kitanult újságíró kell, a ki elolvassa az angol könyveket és vezércikket írjon belőlük.

ELZA. — Az ilyen vezércikket nem olvassa el senki.

Vagy te tán elolvasod az efféle unalmas ostobaságokat?

BERZSENYI. — Ahhoz te nem értesz. A vezércikk annál jobb, minél unalmasabb. Kell, hogy politikai

súly legyen benne, és ez unalmas. És ezen a téren Vrillényi már a legránézettebb egyének közé tartozik. Államférfiúnak még nem lehet mondani, de már egyike a jelesebb államféfúknak.

ELZA. — Én inkább csikókat vennék ezen a pénzen.

BERZSENYI. — Látod, én mindenre gondoltam. A lóversenyekről a tip-eket te fogod írni, s milyen nagy örömet szerzünk kedves mamádnak, ha a bálját szelvében-hosszában kiírjuk az újságba, még a tánczosokat is.

ELZA. — Szóval ez fait accompli?

BERZSENYI. — Miattam mondjuk, hogy úgy van. De óhajtottam megismerni nézeteidet és meg akartalak nyugtatni, hogy az egészbe nem teszek többet százezer forintnál. Ha sikerül, jó, s ha nem sikerül, remélem, hogy illetékes helyen ezt az érdemet nem fogják nekem elfelejteni.

ELZA. — Akkor hát helyet csinállok ennek az urnák. Pá, papuskám.

BERZSENYI. — E szerint te helyeslesz engem?

ELZA. — Mindenesetre. Ki tudja, mire lesz jó? Ha az ember ezt vagy azt akarja, egy újság mindig jó szolgálatot tehet.

BERZSENYI. — No látod!

(Megcsókolják egymást. Elza el. Berzsényi csönget s parancsot ad, hogy vezessék be a doktor urat. A doktor úr — köpczös, tömzsi, kissé kopasz s nagyon vörös emberke — megjelenik).

BERZSENYI. — Nem fogja rossz néven venni, de rendkívül fontos intézkedéseket kellett tennem. Tessék helyet foglalni. Már éppen írni akartam, hogy legyen szerencsém, de ez a gyász eset . . .

VRILLÉNYI (ijedten, nagy részvétellel). — Ó ...!!!...

BERZSENYI. — Igen, atyai jóbarátom, a boldogult szerb király halála végtelenül lesújtott. Alig hogy

elvesztettük ő felségét, az angol királynőt, ez az újabb csapás! ... Ilyen fiatalon! Milyen jókedvű volt még a nyáron is, Karlsbadban! . . .

VRILLÉNYI (búsán). — Fájdalom, mindnyájan halandók vagyunk! . . .

BERZSENYI (erőt vesz megindulásán). — De térjünk át ügyünkre. Tehát megfontoltam, alaposan, tüzetesen megvizsgáltam az ügyet, és arra az eredményre jutottam, hogy a mennyiben egy-két kisebb jelentőségű óhaj-tásomra nézve a kellő előzékenységgel találkozom, nem lesz nehéz megegyeznünk.

VRILLÉNYI. — Biztosíthatom, hogy a legmesszebb menő előzékenységgel igyekszem . . .

BERZSENYI. — Tehát, hogy mindenekelőtt az anyagi ügyekkel végezzünk, abban állapodtunk meg, ugy-e, hogy mind a ketten száz-százezer forintot helyezünk az ügyletbe?

VRILLÉNYI (ijedten). — Bocsánat, ez félreértés! Én anyagiakkal nem működhetem közre, mert hisz vagyonom alig haladja meg a szóban forgó összeget s a netaláni, bár nem valószínű, balsiker esetén ... De hiszen, kérem, talán nem becsülöm túl képességeim és munkám értékét, ha azt állítom, hogy a szellemi tőke, melyet az ügyletbe fektetek, bőven megfelel a kérdéses összegnek.

BERZSENYI. — Hm. Nem mondom, nem mondom .. . De, végre is . . .

VRILLÉNYI. — Azonkívül nincs is szükség százezer forintnál magasabb összegre. A »Budapesti Kürt«-nek megvannak a maga előfizetői, a maga hirdetései, a maga jövedelmei, s ha a »Budapesti Kürt« átváltozik »Haladás«-sá és mint új lap, új lobogóval és új vezérrel folytatja harczát a szabadelvűség érdekében, mindezt nem veszíti el. Szóval a tranzakciónak százezer forint-

nál többre nem szabad kerülnie. Viszont, hogy teljes rekompenzációt nyújtsak a befektetésért, kijelentem, hogy tekintet nélkül sok évi munkásságomra s időközben megszerzett tulajdonjogomra, a haszonból, szerkesztői fizetésemén kívül, csak méltányos percentszázalékos czióra tartok igényt, egyébire nem, azaz: a tulajdonjogot e százezer forintnyi befektetésért teljesen átengedem.

BERZSENYI. — Hm. Ez változtat a dolgon, mert, a mint már a múltkor említettem, az eszméért úgy sem lelkesedem. Tudja, kérem, az újság a számok emberének éppen nem szimpatikus. Mondhatnám, olyan sok dolog van az újságban, a mi nem igaz, hogy az embernek elmegy a kedve bele is nézni egy újságba. A napokban például egy újságban azt olvastam, hogy az én lovam, *Agesilaus* köhög . . .

VRILLÉNYI. — Bocsánatot kérek . . .

BERZSENYI. — Mindjárt. Ezért nem teszek önnek szemrehányást, de kívánom, hogy az én álláspontomat ön megismerje. Ez pedig az, hogy ha én az ön által említett alapon is belemegyek az ügybe, egyszersmind hangsúlyozom, hogy a kizárólagos rendelkezést merőn kívánom értelmezni, s kikötöm, hogy ezentúl csakis azon igaz dolgok kerüljenek bele az újságba, a melyeket én helybenhagyok, így például, hogy a főrendiház korhadt intézmény, mely tetterős reformokra szorul, önzetlen, de egyszersmind agilis férfiakra, kik képesek tevékenyen és hathatósan gyámolítani a magas klerust és a született főrendeket.

VRILLÉNYI. — Ez magától értetődik.

BERZSENYI. — Örvendek, hogy e tárgyban egy véleményen vagyunk. De van még egy pont, mely engem bizonyos aggodalmakkal tölt el. Ön oly mereven hangsúlyozta a szabadelvűséget, a mely merevség nekem öszintén nem tetszik.

VRILLÉNYI. — Kérem . . .

BERZSENYI. — Hagyjon kibeszélni, doktor úr. Bizonyára én barátja vagyok a szabadelvűségnek, sőt nem idegenkedem a demokratikus elvektől sem, mert az egyenlőség barátja vagyok, a ki én és egy gróf közt nem látok semmi különbséget. De fel kell világosítani a népet, hogy nyugalmát csakis a szentesített intézményekhez való ragaszkodás és a vallásos érzések adhatják vissza, mint ön ezt, nem kétlem, czéltudatos tapintattal fogja kifejteni.

VRILLÉNYI (a szemüvegét igazgatva). — Természetesen, természetesen, ebben tökéletesen egyetértünk. A baj csak az, hogy a »Budapesti Kürt« oly hévvel, megvallom, koronkint némi túlzással, egyszóval oly intranzigens módon képviselte a szabadelvűség ügyét, hogy attól tartok, olvasói, legalább kezdetben, e hangot félreérthetnék. Belátom azonban, hogy fokozatosan lecsillapodva, meg lehet találni a kellő mérséklet hangját, de ehhez bizonyos átmenet szükséges . . .

BERZSENYI. — Semmi se oly kerülendő, mint a túlzás, s valóban ön helyesen említi a mérsékletet, hozzá tehetném: a bölcs és vallásos mérsékletet. Eöviden, hogy összegezzem politikai elveimet, megjegyzem, hogy attól, a mi a haladásban jó, nem kell elzárkózni, így például fel kell a népet világosítani az amerikai zsokek hasznáról, de semmi se oly kerülendő, mint a tekintélyek helytelen bírálgatása. Ön meg fogja érteni, mily kellemetlenül érintene, ha Rómában intenczióimat félreérthetnék. A meggyőződések embere vagyok, de azt akarom, hogy ő szentsége, ha a bíbornoki kollégiumban esetleg szó kerülne csekélységemről, nyugodtan mondhassa el: »Berzsenyi nem ellensége a helyesen értelmezett szabadelvűségnek, de olyan férfú, a kitől nincs okom megvonni áldásomat.«

VRILLÉNYI (szemüvegét igazgatva). — Persze, persze. Mindezt értem és méltánylom. Annyira, hogy eleve is hangsúlyoznom kell, mily csekély a különbség ez elvek és az igazi szabadelvűség között. Az igazi szabadelvűség a vallással és a politikai múlttal szemben is szabad-elvű.

BERZSENYI. — Ez oly egészséges elv, melyről egy szép cikket lehetne írni, mindjárt az első számban s egyúttal a lótenyésztésről is néhány egészséges elvet lehetne hangoztatni, melyeket valamely egyénnek le fogok diktálni, illetve megjegyzéseket tenni, hogy az illető saját eszméivel kibővítve erről egy szép cikket írjon.

VRILLÉNYI. — Kétségtelen, kétségtelen. Mégis bizonyos átmenet . . .

BERZSENYI. — Nem bánom, egy számban írja meg ön a még hátralékos szabadelvű eszméket, de aztán világosítsa fel a népet, hogy most már át kell menni a vallásos mérsékletre. A főrendiházat illetőleg azonban szigorúan ragaszkodni kell a szabadelvű eszmékhez, természetesen úgy, hogy a szabadelvűség e bár korhadt, de tiszteletreméltó és fentartandó intézményt nem eltörölni, hanem felfrissíteni igyekezzék.

VRILLÉNYI. — Úgy hiszem, tökéletesen megérttem a főelveket, s örömmel konstátálom, hogy a fontosabb kérdésekre nézve tökéletesen egyetértünk.

BERZSENYI. — Csekélyebb jelentőségű elveimet majd alkalmilag fogom kifejteni. Fontosabb kérdésekben egy szerkesztőt vagy egy nyomdászt naponkint el kell küldeni hozzám; ha nem vagyok itthon, az én leányom, Elza kisasszony, fogja nézeteimet a szerkesztőség számára folyósítani, ki e tárgyban általam pontosan meg lesz bízva. Megjegyzem továbbá, hogy mikor kinyomtatják az újságot, reggelig mindig egy darab

helyet üresen kell hagyni, a hova belenyomtathatom, a mit akarok.

VBILLÉNYI. — Ez egy kissé nehézkes eljárás volna, de módját fogom ejteni, hogy a késő éji órákban is rendelkezésére álljunk.

BERZSENYI. — Megjegyzem, hogy a szerkesztőségből egy egyén mindig figyelemmel kísérje a jobb társaságban, a kastélyokban, a tennisz-pályán stb. a viszonyokat, mert azt akarom, hogy az én újságomat ne kocsisok, hanem műveltebb felvilágosultak olvassák. Kivételt teszek, mikor az én feleségemnél bál van, mert ekkor az én vendégeimet kell kiírni a lapba.

VRILLÉNYI. — A társaság életét eddig is nagy figyelemmel kísérte a »Budapesti Kürt«, de ezentúl fokozottabb érdeklődéssel...

BERZSENYI. — Igaz, most jut eszembe. Bele kell írni a lapba, hogy a jobb társaságokat milyen kínosan érintette egy utóbbi színdarab, melyről azt állítják, hogy minden tisztelet nélkül emlékezett meg előkelő történelmi alakokról s a legjobb családokról. Mint hallom, e darabot, bizonyos »Párisi asszony «-t, egy Beck nevű ember írta, ki, mint értesülök, valamely államhivatalban van alkalmazva, honnan el kell mozdítani. Es ha már a családomról beszélünk, megjegyzem, hogy az én családomból mindenkinek tiszteletpéldányt kell küldeni, hogy a lapomat egyszerre többen is olvashassák. Általában ki kell írni, hogy a színházakban ne adjanak elő olyan színdarabokat, melyeken a nézők elszanak. Azt is előre megmondom, hogy az olyan szerkesztőt, a ki hazugságot ír, vagy az olyan nyomdászsegédet, a ki hazugságot nyom ki, kíméletlenül elcsapom. Most több elv nem jut eszembe. Holnap majd elhívatom az ügyvédet, a ki az én irodámban a szerződést meg fogja írni. A szerkesztőknek és nyomdászoknak nem kell

nálam tisztelegni, csak tudassa velök, hogy a hivatalos órákban pontosan működjenek.

VRILLÉNYI. — Kérem.

BERZSENYI. — Még egyet. A kihordok, a kik az én lépcsőmön a tiszteletpéldányokat hurczolni fogják, illedelmesen legyenek öltözve, mert az én palais-mban gyanús alakok nem járhatnak-kelhetnek. Ha egyelőre nincsen jó ruhájuk, újévre majd Ígérek nekik valamit, és ha tigybuzgóan teljesítik kötelességüket, az én leányom, a ki Miss Dewey néven futtat, a lóversenyekre majd tip-eket fog mondani nekik.

XXI.

BERZSENYI BÍRÓ ÜNNEPLÉSE.

— Délután négy óra. Szín: az V. ker. független polgárok egyesületének klubhelyisége. A díszterem közepén emelvény, s ezen lepellel letakart aranykeretes arezkép. Az emelvényt notabilitások veszik körül: polgármesterek, országgyűlési képviselők, fővárosi bizottsági tagok. Odább a Berzsényi család: Berzsényi Jacques báróné, Berzsényi Blanka bárókisasszony, Berzsényi Elza bárókisasszony, továbbá a báró testvérei: Berzsényi Soma, Beér James és lovag Beér Nathaniel urak. Polgárok, klubtagok, hölgyek, iskolás gyermekek. Pontban négy órakor három tagú küldöttség vezeti a terembe: *békás-megyeri és berzsényi Berzsényi Jacques bárót*, az V. ker. független polgárok egyesületének és a Lipótvárosi Jótékony egyesület mint Betegsegélyző és Temetkezési Szövetkezetnek védnök-elnökét. Eljenzés és taps. Az V. ker. polgári iskola fiú növendékei eléneklik a Himnuszt. Majd előlép a kör alelnöke s lendületes beszéddel üdvözlí az ünnepeltet. Meleg hangon ecseteli azt a szeretetet, mely a polgárságot az ünnepelthez fűzi. Nagy elismeréssel szól szeretett elnökének és barátjának jótékonyági tevékenységéről. Végül megköszöni az új bárónak, hogy kitüntetése alkalmával nem feled-

kezett meg az V. ker. független polgárokról s a vezetése alatt álló kört megajándékozta arczképével, melyet egy tehetséges festőművész festett. A szépen előadott beszéd után az arczképről lehull a lepel. Viharos éljenzés és taps. —

BERZSENYI BÁRÓ (megindultan:) — Tisztelt Uraim! Kedves polgártársaim! Szeretett családom!

Őszintén megvallom, nem vagyok barátja az ünneptetésnek, mert egyszerű ember vagyok s azt a fenhéjázást, melyet a rang és vagyoni előnyök nyújtanak, ismerni nem kívánom. Mindig, valahányszor polgártársaim az elismerés koszorúját nyújtják felém, nem keresem, mennyiben érdemeltem ki polgártársaim háláját és ragaszkodását, ellenkezőleg példa gyanánt Washington és Deák Ferencz lebegnek előttem, a kiket nem tántorított meg se a hatalmasok kegye, se az alattvalók hízelgése, s mint én, elutasítottak maguktól minden czéltalan kitüntetést, mondván: »Et si fractus illabatur, vagy illabatur, mégis talán illabatur, orbis, impavidum, mondom, feriunt ruinae.« (Éljenzés.)

Ezen és egyéb okokból, több ízben, ha polgártársaim ünneplése megkíséreltetik, ez helyeslésemet soha se nyerheti meg. Nem adtam volna beleegyezésemet e különben lélekemelő ünnepélyhez sem, mert a mennyiben talán csekély érdemeim felette állának a szokásosnak, előnyeimmel, mint egyszerű ember, tüntetni nem kívánok. Hogy mégis helybenhagytam azon szándékot, hogy mint ünnepelt jelenjek meg önök előtt, erre több okaim vannak, melyeket nem fogok kézni azonnal leleplezni. (Halljuk! Halljuk!)

Tisztelt Uraim és kedves családom! Azon korban élünk, midőn elharapózott kicsinyelni mindenkit, a ki a közpályán érdemeket szerzett, noha az illetők jobban

cselekednének, ha azt néznék, mi van saját zsebökben. Én ugyan szerény véleményem szerint emelt fővel mondhatom, hogy már vagyoni viszonyaimra tekintve is felette állok úgy a gúnyos kicsinylésnek, mint érdemeim bonczolgatásának, mégis utóbbi időkben mindez oly kedvetlenséget szült bennem, hogy elhatároztam a köztevékenység teréről igénytelen cselekvéseimet visszavonni. De az a kitüntetés, melyben szerencsém volt legutóbb részesülhetni, megmásította szándékomat s felhagytam a foglalkozást azon eszmével, hogy a nyilvános szereplés teréről sajnálatomra s talán remélhetem: polgártársaim sajnálatára is visszalépjek. Ellenkezőleg megérlelte bennem azon meggyőződést, hogy kötelességem szerény érdemeimmel továbbra is helyt állani azok sorában, kiknek legbuzgóbb tényeit is visszájára értelmezi a helytelen rosszakarat s példámmal kitarításra buzdítani a hasonlóan érdemeseket. Ezért elhatároztam, és megnyugtathatom önöket, hogy továbbra se szűnök meg az önök érdekében közreműködni. (Éljenzés és taps.)

Csekély erőmet vizsgálva nem titkolhatom el önök előtt, tisztelt barátaim, hogy midőn harmincz évvel ezelőtt e kör tagjává beiratkoztam, s tagdíja inat a kör pénztárába pontosan befizettem, nem is sejtettem, hogy mint e kör elnöke a kitüntetések egész hosszú sorozatában fogok részesülhetni. En nem szégyellem, tisztelt uraim, hogy akkor még csak egyszerű kereskedő voltam; először, mert kereskedőnek lenni nem szégyen, és másodsor, mert azon tény, hogy egyszerű, kereskedőből főúrrá s mondhatnám Ő felsége zászlósaik közé emelkedtem, mindenesetre szép munka végzését tanúsítja. (Zajos éljenzés.) Ha szégyellném, tisztelt uraim, hogy egyszerű kereskedőből emelkedtem e helyre, nem érdemelném meg azon sokszoros kitüntetések, melyben

úgy felülről, valamint alant, az önök bizalmából, elhalmoztatom! (Tapsok.) De akkor mint egyszerű kereskedő még nem sejthettem, hogy majdan időt fogok szakíthatni az önök érdekében csekély tehetségemhez képest közreműködni, mert a közügyek iránt nem érdeklődvén, a vagyonszerzés nehézségeivel voltam elfoglalva. Továbbá azon időben még nem bírtam a magyar nyelvet, s mint önök bizonyára emlékezni fognak, ezt megtanulni sokáig nem látszott érdemesnek.

Később azonban, midőn üres óráimban figyelmemet ráfordítottam a közügyekre, s többek ellenkező véleménye daczára elhatároztam, hogy a magyar nyelvet elsajátítom, rájöttem, hogy a közügyek nem lehetnek el az érdemesebb polgárok hozzájárulása és vállvetett támogatása nélkül. Ez okból mind szélesebb mederben folytam bele polgártársaim ügyeinek intézésébe, és valamint nem hallgathatom el azon elismerésemet, hogy soha se volt okom megbánni, hogy a magyar nyelvet elsajátítottam, viszont el kell ismernem azt is, hogy a közügyek terén való szerény fáradozásaimért az önök elismerése sok kárpótlással szolgált.

Tisztelt alelnök barátom szavá tette az én működésemet a jótékonyság terén. Őszintén megvallhatom, hogy szívesen tettem, a mi e téren csekély buzgalamtól kitelhetett, de egyébként is jól esett, hogy e téren közreműködhettem, s azok közé tartozhattam, a kik nélkülözés helyett adakozhatnak, a mit a jövőre nézve fokozottabb mérvben fogok megígérni. (Éljenzés).

Köszönöm tehát, uraim, hogy csekély ajándékomat önök ily nagyszabású ünnepélylyel viszonzták, s lehetővé tették nekem, hogy e kitüntetésnek tanuja legyen egész családom, első sorban kedves és igen tisztelt nóm, a ki csekély érdemeimben mindenkor készségesen osztozott (Viharos éljenzés), továbbá szeretetreméltó

gyermekeim, a kik tökéletesen bírják a magyar nyelvet, s a kik különös kegyből az én czímemben és az én rangomban engem, mint engedelmes gyermekek követnek (Viharos éljenzés), végül testvéreim, kiknek egyike az általam elsajátított magyar nyelvben velem oszta-kozott, másodika azonban ma is német, harmadika pedig pláne franczia honos, a mi nem baj, mert minden hazában lehet a hazát szeretni. (Éljenzés.) Ok talán ma se értik meg, miért lettem én elvből magyar, de cselekedeteimet, tényeimet, működésemet mindenesetre korrektnek ismerik el. A mai szép napon, mely remélem, fiatal polgártársaimnak buzdításul is fog szolgálni, beláthatják ezen testvéreim, hogy én nem cselekedhettem máskép, mert ezen hazának nemcsak egy jelentékenynek mondható, szerény jólétet köszönhetek, hanem egy általánosan tisztelt, mondhatnám: ünnepelt nevet is, mely a polgári érdemek koronájául immár a bárói czímet és rangot szerezte meg! (Dörgő éljenzés.)

Még egyszer köszönöm önöknek, hogy az én csekély ajándékom kapcsán szívesek voltak engem megünne-
pelni. (Perczekig nem szűnő, tomboló éljenzés.)

(Az iskolás gyermekek eléneklik a Szózatot. A notabilítások s a kör előkelői sietnek az ünnepelttel kezét szorítani. Az ajtóhoz közel állók távozni készülnek.)

BLANKA. — Papa! Papa! A táviratok!

BERZSENYI. — Tisztelt Polgártársaim, most már nem mint ünnepelt, hanem mint elnök szólítom fel önöket, hogy ne méltóztassék még a termet kiüríteni. Az én leányom, a bárókisasszony M fogja olvasni a táviratokat.

BLANKA (félbontogatja a sürgönyöket). — »Elutazva lévő . . . melegen üdvözlöm . . . képviselő . . . Távol lévő . . . melegen üdvözlöm . . . képviselő . . . Beteg

lévén . . . melegen üdvözlöm . . . képviselő . . . Rosszul
lévén . . . melegen üdvözlöm . . . képviselő . . . Hideg
lévén . . . meleg lévén . . . képviselő . . . « Ah, egy
zászlós ur! Hallgasd csak papa! »Nagyon köszönöm,
az egész haza nevében, hogy kegyeskedett teljesen
magyarrá lenni s nagyszabású tevékenységét Magyar-
ország javára értékesíteni ...»

BERZSENYI (meghatottan). — Szívesen! Szívesen!

XXII.

ABBÁZIÁBAN.

— A Strandon; délelőtt tizenegy órakor. Berzsenyi Elza bárókisasszony, barátnője: hédervári Hirschler Zelma társaságában, egy padon üldögél. Gavallér is van velők: a kilencz esztendő hédervári Hirschler Gyuri, a kinek czvikkeres, komoly fejét ellentengernagyi sipka takarja. —

ZELMA. — Hát biz ez nagyon szomorú.

ELZA. — Szavamra, ezt a félórai napfényt megint negyvennap eső fogja követni. Látod, ott bent, a hülámfodrok csillogását?

ZELMA. — Ez rosszat jelent?

ELZA. — Sirokkót jelent, fiam. Délután már szakadni fog, s kuksolhatunk otthon, ki tudja meddig. Vagy látjuk egymást többet, vagy soha.

ZELMA. — Micsoda időjós lettél!

ELZA. — Mint egy vén tengeri farkas. Képzelheted, mily szomorú múlt van a tudományom mögött.

ZELMA. — De hát mért is küldik ide az embereket?

ELZA. — No, azt ne képzeld, hogy mulatni jöttünk ide. De az ember ennyivel mégis tartozik a családjá-

nak. Úgy látszik, a betegeknek jót tesz, ha jól fűtött szobából a folytonos esőt nézik. Az orvosi tudomány lassankint különös dolgokra jön rá.

ZELMA. — A mamád jobban van legalább?

ELZA. — Tudod, az is valami, hogy nem hűtheti meg magát. Eddig mindössze egyszer volt kinn: vasárnap a templomban.

ZELMA. — És ti?

ELZA. — Hála a missnek, hébe-hóba kikukkanthattunk. Nézd meg ezt a nőt, a ki itt jön.

ZELMA. — Ki volt ez?

ELZA. — Ez az Immergrün Stefi, a kit Abbázia csilágának is nevezhetnék, s a két rokkant, a ki kíséri, két herabgekommen herczeg. Azelőtt egy igazi prince is volt, egy orosz miniszternek a megkergült fia, de azt már haza vezényelték s azóta a Stefi egy kicsit lehempergett. Hanem azért ma is ő itt az első személy, a mint látni, vagy legalább is hallani fogod.

ZELMA. — Elég csinos. Utolsó szorte, mi?

ELZA. — No ná! Az a tisztas öreg dáma, a kit magával hurczol, egyike a leghírhedtebb perszónáknak. Különben, ha még egy kicsit itt ácsorgunk, meg fogod látni az összes érdekes személyeket. Ilyenkor mindenki kibúvik az odvából.

ZELMA. — Sok az ilyen érdekes fajta?

ELZA. — Van itt minden, mint a jó boltban. Nagy rumli van például a Schlumberger körül, a ki a Curtheater egyik csillaga. Iszonyú sleppet hordoz a rokkantakból, s ez a leány, mondhatom, specialitás. Az illedelmes viseletből csinál magának panachet, a mi egyrészt felbőszíti a rokkantakat, másrészt dühössé teszi az asszonyokat, mert ez már tisztességtelen verseny, nem igaz?

ZELMA. — Hát ez, ni?

ELZA. — Ó, ez is nevezetesség. Ez Betty kisasszony, a vezetéknevét már elfelejtettem, a herczeg kedvese.

ZELMA. — Egy kicsit clajkaszerű.

ELZA. — Hja, ez soha se megy ki a divatból.

ZELMA. — De mért olyan szomorú? Végre is nem olyan előkelő személy, hogy a szomorút lehetne adnia.

ELZA. — Szegénynek sok baja van a mamáival. Minden héten haza expedíál egyet, mert nem bír velők. Az egyik pláne ellopta az összes smukkjait.

ZELMA. — Én csak azt szeretném tudni, hogy az ilyen öreg herczegnek minek a kedves?

ELZA (filozófiával). — Az már a szegény öreg herczeg dolga. No nézd, a Bertalan Dóri.

BERTALAN DÓRI (tisztelettel üdvözli a hölgyeket). — Jó reggelt, baronesz. Es a Zelmácska! Nem is tudtam, hogy maguk is itt vannak.

ZELMA. — Már három napja.

ELZA. — És maga? Mikor jött?

DÓRI. — Ma. Nincs még egy órája. S mindössze öt perez óta tudom, hogy az Artemisia-villában laknak. Stimmt?

ELZA. — Auffallend. No, üljön le és udvaroljon egy kicsit.

ZELMA. — Lehet magának gratulálni?

DÓRI. — Mihez?

ZELMA. — Azt hallottam, hogy visszament a parti.

DÓRI. — Miféle parti?

ELZA. — Ugyan ne játszsza az ártatlant. Frangepán-néről beszélünk, ha megengedi.

DÓRI. — Szavamra, egy szó se igaz az egész mendemondából.

ELZA. — Tudjuk, tudjuk. De hisz maga nem is beszélhet. Csak hallgathatja, a mit mi beszélünk, mint a préfet az *A hol unatkoznak-nék*.

DÓRI. — Ha meggondolom, hogy én ez elől a pletyka elől menekültem Abbáziába!

ZELMA. — Igaz, hogy Frangepánék már ki is békültek?

DÓRI. — Mit tudómén? Maguk, úgy látszik, jobban vannak informálva.

ELZA. — Annyit tudunk, hogy maga már szárazon van.

ZELMA. — Fiatal ember, ez a szerencse becsületére válik az ön ügyességének! — mint a papa írta a megszökött pénztárnokának.

DÓRI. — Sajátságos, hogy a leányok mindig a legrosszabbat képzelik! Akarják, hogy elmondjam a történetet? Nincs benne semmi. Én udvaroltam neki, tisztára csak a porosz királyért, s ő egy szép napon azt mondta a férjének: »Fiam, én szeretem a Dórit, elválok tőled, hivasd el az ügyvédet.* Erre a Frangepán azt felelte: »Jó, hát akkor slúsz.« Az asszony elment a mamájához, ő pedig elment az orfeumba. De az orfeumban nagyon unatkozott, az asszony is mást gondolt és belátta, hogy még se szeret engem, aztán egy hónapig még boudiroztak s végül kibékültek, voilà tout. A többi mind hazugság.

ZELMA. — Hm, hm.

ELZA. — Hát nekem semmi kifogásom, de a rossz nyelvek azt beszélnek, hogy magának most, ha az Isten nem őrzi, meg kellett volna házasodnia, pedig a Frangepánné nem a legjobb parti, mert az egész vagyona csipkében fekszik.

DÓRI. — No, anekdotát azt csináltak eleget. Köztünk szólva, csináltak egyet, a melyik nem is rossz.

ZELMA. — Nekünk elmondhatja, mi nem adjuk tovább.

DÓRI. — Mint anekdotát elmondhatom, magam is mulattam rajta. De megjegyzem, hogy egy szó se igaz belőle.

ELZA. — Mennyi fölösleges bevezetés!

DÓRI. — Elég az hozzá, Frangepán, mikor azt hitte, hogy a felesége hozzám jön feleségül, mindenféle rosszakat beszélt volna a feleségéről, már mint az én jóvendőbeli feleségemről, vagy hogy is mondjam . . .

ELZA. — Mondja egyszerűen: a feleségünkről.

DÓRI. — Szóval a Matyikáról. Hogy a Matyika megcsalta volna őt, hogy én alkalmatlan időben viziteltem volna stb...

ZELMA. — Kérem, csak semmi részleteket! Az anekdotát úgy tessék előadni, hogy meghallgathassuk.

DÓRI. — Hisz épp ez az, hogy nem történtek részletek, csak éppen Frangepán terjesztette volna a részleteket. Mikor aztán kibékültek, az ügyvédjének, a rokonainak és a barátainak leveleket írt volna, a melyekben korrekt kereskedői nyelven tudtul adja, hogy a részleteket, mint félreértésen alapulókat, visszavonja, s örömmel jelenti, hogy hiba nem történvén, házi tűzhelye..

ELZA. — Vigabban lobog, mint valaha. O víg, mi is vigak vagyunk, de mindnyájunk közül mégis csak maga a legvidámabb.

DÓRI. — Maga úgy látszik, komolyan csúfol engem. Pedig, higgye el, baronesz, ha komolyan veszszük a dolgot, nem mokirozhatja magát rajtam, a ki egészen ártatlan vagyok. Nézze én őszintén rokonszenvezem a Matyikával, de abból, hogy az ember bókokat mond egy szép asszonynak, még nem következik, hogy az ember feleségül vegyen egy harminczhárom esztendőss asszonyt két gyermekkel és egy kevés csipkével, csak azért, mert az asszony szeszélyes és nem tudom miféle őszinteségi rohamokban szenved.

ELZA. — Magának igaza van. Az egész érthető, csak egy van, a kit nem értek, s ez a Frangepán.

DÓRI. — Azt pedig meg lehet érteni. Először is igen jó, igen derék ember.

ELZA. — Szép, hogy dicséri.

DÓRI. — Miért ne dicsérem? Én őszintén rokonszenvezem a Matyikával, s tudom, hogy a mi rosszat beszélnek róla, az mind hazugság. És mégis azt mondom, hogy a Matyika nem érdemli meg ezt a derék embert.

ZELMA. — No hát, mit mondok én?!

DÓRI. — Az ám, de tizenöt esztendő alatt egy macskát is megszokik az ember, nemcsak a feleségét. Es miért is küldené el az asszonyt, mikor bizony isten nem történt semmi?

ZELMA. — Ha az asszony magáért eped?

DÓRI. — Az igazság az, hogy a Matyika nem szeret se engem, se az urát, de ez még nem olyan nagy baj. Vegye hozzá, hogy gyermekek is vannak.

ELZA (álmódozva). — Aztán meg ő férj! És úgy látszik, hogy: a férjek az emberiségnek egy külön fajtája.

DÓRI. — Az csak egy állapot.

ELZA. — Nem, nem, én napról-napra erősebben hiszem, hogy ezt a hivatást az emberiségnek egy külön fajtája látja el. Van, a ki férjnek születik, mint a hogy a zebra zebrának születik és nem lónak. És ez az, a mi a házasságban a legrettenetesebb: az ember nem mehet feleségül máshoz, csak egy férjhez.

DÓRI. — Maga igazságtalan a férjek irányában. Van köztük, baronesz, a ki ellen már semmiféle czímen nem lehet kifogás. Maguk ismernek egy szép asszonyt, nem régen vált el s férjhez ment ahhoz, a kit szeretett. . .

ZELMA. — Vigyázzon, — mindjárt ki fogjuk találni.

DÓRI. — Nem lehet, mert az ismertető jel kevés. Mindössze ennyi: az első férj gazdag volt, a második szegény. Ez ráillik legalább is négy válási esetre.

ZELMA. — A következőkből majd ki fog derülni.

DÓRI. — Azt hiszi? Soha se találná ki, ha nem mondanám meg, hogy kikről van szó. Denique, az

asszony hozzá szokott a kényelemhez, 8 a második úrnak, a szívkirálynak, rosszul megy. Mit tesz Isten? Az asszony egyszer, titokban, elpanaszolta baját az első férjnek, s ez azt mondta rá: »Hát csak ez a baj?« S azóta az asszonynak ő veszi a kalapot, a cipőt, talán még a rizskását is, persze úgy, hogy a szívkirály meg ne sejtse a dolgot. S maguk azt hiszik, hogy ezt önzésből teszi, á cause d'amour, a hogy a *Moritürihen* mondják? . . . Szó sines róla!

ZELMA. — Bocsánat: moritsuri. Nem moritüri, hanem moritsuri. Angol szó.

DÓRI. — Úgy? Nem gondoltam.

ELZA. — Azt hiszem, Frangepán nem volna képes ilyen önzetlenségre. De tudok én czifrább esetet is. Látták maguk a múltkor nagybátyámat, a németországi Beért? Ennek a története páratlan. Egyszer, van már tizenöt esztendeje, beállít hozzá becses neje, sírva fakad, s bevallja, hogy ő a háziorvost szereti. A németországi Beér megsimogatja hosszú szakállát s azt mondja: »Az nem baj, liebes Kind; a háziorvos özvegy, férjhez fogsz menni a háziorvoshoz.« — De baj — feleli a liebes Kind — mert a háziorvosnak három gyermeke van, s én nem szeretem a gyermekeket! — »Nem baj — szól a németországi Beér — majd meg fogod szokni őket, ha neked is lesznek gyermekeid.« — De baj — mondja a nő — mert a háziorvos szegény ember, alig van annyija, a mennyi a gyerekeknek kell. — »Nem baj — viszonozza a németországi Beér — én majd kiházásítalak.« Úgy is történt, a németországi Beér férjhez adta a feleségét, hozományt is adott neki, s az emberek irigyelték nagybátyámat, a ki nyugodtan és egyedül élt, mint egy görög bölcs. Egy pár éve azonban megint csak beállít hozzá az elvált felesége, sírva fakad, s elmondja,

hogy férje: a házi orvos, meghalt, s ő szegényen maradt, mert az ura nem tudott félre tenni, sőt a hozomány is elment. A németországi Beér megsimogatta hosszú szakállát, és így szólt: »Nem baj, vissza fogsz téni hozzám.« — De baj — sírdogált az özvegy, mert nekem azóta három gyermekem született s én nem akarok elválni a gyermekeimtől. — »Nem baj — felelt a németországi Beér — a te gyermekeid az én gyermekeim; haza fogod hozni a gyermekeinket.« — De baj — sírdogált tovább az asszony, — mert a férjemnek is maradt három gyermeke: azok már nem az enyimek, de mégse hagyhatom el őket. — »Nem baj — szólt a németországi Beér — ide fogod hozni azokat is. Mert három gyerek meg három gyerek, az hat gyerek, de három millió, meg három millió, az szintén hat millió.« És megsimogatta hosszú szakállát. Ennek már egy pár éve. Minthogy pedig azóta a vagyona felszaporodott kilencz millióra, a felesége nyugodtan felszedhet még három gyermeket, szökéket, barnákat, vereseket; a németországi Beér rendületlenül azt fogja mondani: »Nem baj!« Gyönyörű fajta, mondhatom.

HJRSCHLER GYURI (a ki eddig szomorúan nézte a tengert); — Én haza akarok menni.

ZELMA. — Hallod, ne szentelenkedjél! Nem tudod megvárni, míg a nagyok kibeszélgetik magukat?

GYURI (szilárdan). — Én haza akarok menni.

ZELMA (dühösen). — Ez a kölyök csak azért erőszakoskodik, mert észrevette, hogy nekem kellemetlen, ha elhí.

ELZA (Dórihoz halkán). — Nézze ezt a szegény fiút, ez is férjnek született. Nézze az arcát, a mozdulatait. .. (Elhatározással.) No hát menjünk. Beborult, mindjárt szél lesz, a víz már csúnya, menjünk. (Megindulnak s az ellentengernagyi sipka nemsokára eltűnik a szomorú szürkességben.)

XXIII.

HÓBORTOS RÓZSI.

— Délelőtt tizenegy órakor; két nappal azután, hogy a Kisfaludy-Színházban színre került Berzsenyi Blanka első drámai műve: a *Csikós Bandi és Hóbortos Rózi* című eredeti népdráma. Színhely: a kis szalon. Blanka egyedül. Boldog és fáradt, mint egy fiatal anya. Hirlappéldányok hevernek körülötte. Koronkint előveszi hol az egyiket, hol a másikat, s százegyedikszer olvassa végig a reezenziót. —

BLANKA (olvassza) — »Ama perverz aljasságok után, melyek legutóbbi példánya: *A párizsi asszony* oly mélyen megbotránkoztatva Budapest egészséges ízlésű közönségét, friss fiivalat gyanánt hatott ránk a *Csikós Bandi és Hóbortos Rózi* című eredeti népdráma, mely ma este zajos sikerrel került színre. E mű szerzője: békásmegyeri Berzsenyi Blanka bárókisasszony, a ki feltűnő szépségénél és nagy műveltségénél fogva az előkelő körök egyik legünnepeltebb s méltán körülrajongott alakja« ... Ez elég jól ír rólam, de a darabbal ugyancsak rövidesen végez. Elmondja a mesét, megdicséri, de aztán mindjárt rátér az előadásra. Ez a másik már sokkal szebben foglalkozik a tartalommal. (Olvassa:)...

»de a cselekvés csak ott válik igazán elementáris hatásúvá, a hol Kózsi nagy fájdmában, hirtelen hóbor-tossá válik« . . . Elementáris hatásúvá! . . . Valamennyi kritikusom közül ez a legintelligensebb. A másik már érthetetlenül sokat emlegeti a papát; mire való ez? »Az ismert pénzügyi kitűnőség« ... »a Lipótváros ez egyik legtiszteltebb alakja« ... de mi köze a papának az én darabomhoz? Az *Esti Híradó* már sokkal tárgyila-gosabban bonczolja drámámat. (Olvas.) »Gyönyörű az a jelenet, a hol a cigányasszony, kinek gyermekét a katonák elrabolták, a zárai érsekben ráismer elveszettnek hitt fiára, s talán még ennél is szebb az> midőn Eózsi a Bandi vállán látható lencsealaku anya-jegyről megtudja, hogy nagybátyjába szeretett bele.« Mind nagyon jól írnak, mind! »A születés, a vagyon, a szépség és a szellem arisztokráciája mintha talál-kozót adtak volna egymásnak ez ünnepi es alkalom-mal . . .« Az igaz, hogy olyan közönséget nem egy-hamar látni, mint a milyen az én premieremen jelent meg! . . . És egybehangzóan konstatálják, hogy nagy diadalt arattam. »Valóban olyan volt ez a siker, — írja egyik kritikusom — mint a Montblanc: nagy, tiszta és lélekemelő. Molière óta nem találkozott drámaíró, kinek munkája ily tiszta erkölcsiséget lehel-t volna, s e lelki nemességet sugárzó darab diadala intésül szolgálhat drámaíróinknak: »Quidquid agis, prudenter ágas, et respice finem.« Szóval: meg lehet-nék elégedve. És mégis ... Az az egy sehogy se tetszik nekem, hogy a második előadáson olyan kevesen voltak! Nem emlékszem ugyan határozottan, de úgy rémlik, mintha a *Dolovai nábob* második előadását jóval többen nézték volna. Pedig Herczegnek nem volt olyan nagy sikere, mint nekem! (Megjelenik Rejtvényi.) Ah, végre! Nos?

REJTVÉNYI. — Kitűnő újságot hozok. Darabunkat a jövő hétre is kitűzték.

BLANKA. — Az egész jövő hétre?

REJTVÉNYI. — No, azt nem, ez még francia és angol darabokkal se történik. Hanem szerdára, a jövő hét szerdájára.

BLANKA. — Kitűzték? Hát hogyan tűzték volna ki! Ilyen siker után!

REJTVÉNYI. — Tudja, a szinigazgatók előtt a siker mai napság semmit se jelent. Ravasz rókák azok, a kik, mikor a premiere közönsége a legeszevesettebbül tombol, savanyú pofákat vágnak, s cinikusan simogatva a szakállukat, így fanyalognak: »Várjuk be csak a három órai vonatot.«

BLANKA. — S mit akarnak ezzel mondani?

REJTVÉNYI. — Semmit . . . Tudja, az ő örömük a huszonötödik előadásnál kezdődik.

BLANKA. — De mi csak fölviszük huszonöt előadásig?

REJTVÉNYI. — Na, nem kell éppen a számhoz ragaszkodnunk. Mai világban, mikor a színházaknak annyi értéktelen, de jövedelmet hajtó darabot kell pusszirozniok . . .

BLANKA. — Hát a mi darabunk, az nem hajt jövedelmet?

REJTVÉNYI. — Dehogy nem! Hiszen a tegnapi előadásra is ötszáz forint ára jegyet vettünk meg és osztottunk szét.

BLANKA. — E szerint tegnap nem volt üres a színház?

REJTVÉNYI. — Már hogy lett volna üres? Hát nem volt éppen tele; de vasárnap erre nem is lehetett számítani, mert a köznépnek nem kell az efféle delikát csemege . . .

BLANKA. — Szombaton kissé elszomorítóan hatott rám, hogy a nézőtér majdnem egészen üres maradt. Nem tudom megérteni a dolgot.

REJTVÉNYI. — Pedig az természetes. Mindig így van ez a második előadásokon. Tudja, a közönség ilyenkor még fáradt; nem tudta kiheverni a premiere izgalmait.

BLANKA. — Miért nem osztottunk ki több szabadjegyet?

REJTVÉNYI. — Ó, eleget szétosztottam! De a szabadjegyekkel csínján kell bánnunk. Kell, hogy a fizetőknek is jusson; a fizetőket nem szabad elriasztanunk azzal, hogy: »Mára az összes jegyek eladattak.«

BLANKA. — Persze; de miért nem jöttek el a szabadjegyesek?

REJTVÉNYI. — A mi szabadjegyeseink vagy a színház szabadjegyesei?

BLANKA. — Úgy az egyik, mint a másik tábor.

REJTVÉNYI. — • Más más okból. Mi tulajdonképpen csak tiszteletjegyeket küldözgettünk szét; mindössze hetven darabot tartottunk fenn a klakőrök számára. A tiszteletjegyesekre pedig nem lehet ráparancsolni, hogy éppen az nap jöjjenek színházba. Némelyik eljön, némelyik otthon marad.

BLANKA. — S a színház szabadjegyesei?

REJTVÉNYI. — Az undok nép. Nem is képzei. Úgy válogatnak, hogy az skandalum. Ha nem külföldi a darab, még a szemtelenségre is képesek. »Eredeti darabba nem megyek ingyen!« — hetvenkednek a kitanultabbak. De nem csoda, hogy ilyen cinikusak; perverz darabokon nőttek fel.

BLANKA. — De hisz ez baj.

REJTVÉNYI. — Nem baj.

BLANKA. — Hogy-hogy?

REJTVÉNYI. — Egy pár üres ház, az nem. tesz sem-

mit. Láttam én már akárhány darabot, a mely a tizenkettedik előadásig az ördögnek se kellett, s egyszerre, mert nem adtak jobb darabot, tódulni kezdett hozzá a nép. A fő az, hogy kibírjuk a tizenkettedik előadásig; azután már se baj.

BLANKA. — S gondolja, hogy kibírjuk?

REJTVÉNYI. — Egy kis áldozattal miért ne?

BLANKA. — Igaz, elhozta a jegyzéket?

REJTVÉNYI. — Parancsolatja szerint. Íme, itt van, valamint a hozzá való iratok is. Ez az irat tünteti fel a színháznak a jegyekért fizetendő összeget, ez a virágáros számlája, a művésznők bokkrétái stb., itt vannak a klakörök számlái is . . .

BLANKA. — Hagyja a részleteket. Mennyit tesz ki az összeg?

REJTVÉNYI. — 3847 ft.

BLANKA. — Az nem sok.

REJTVÉNYI. — Ahhoz képest, hogy darabunknak milyen kivételes nagy sikere volt, én bizony sokallom. S ne feledje, hogy ha még tovább is pusszirozzuk a dolgot, ez az összeg még emelkedni fog. Apropos, meddig mehetünk el?

BLANKA. — Hányadik előadásig?

REJTVÉNYI. — Nem, hanem hány ezer forintig?

BLANKA. — Erre nézve még meg kell kérdezmem a papát. De két-három ezret garantálok. (Berzsenyi belép.) Éppen itt jön, tant mieux.

BERZSENÜ. — Nem láttad a lányomat?

BLANKA. — Papa, te úgy beszélsz, mintha én nem is volnék a világon, mintha csak egy leányod volna . . .

BERZSENYI. — Csak grammatikai hibából mondtam, de azt tőlem nem kell úgy felvenni, mert egy Öreg pápai nemes nem fogalmazhat úgy, mint te, a ki egy Georg Szánd vagy, mint egy cikkben olvas-

tam ... de az nem baj. Mutasd be ezt az urat.

BLANKA. — De, papa, hisz már régen ismered őt! Rejtvényi szerkesztő úr!

REJTVÉNYI (meghajol).

BERZSENYI. — Az nem tesz semmit, azért valaki a legkedvesebb ember lehet a világon, ha mindjárt ír is. Ő Szentsége is ír; igaz, hogy latinul . . .

BLANKA. — Papa, itt van a költségjegyzék, a melyről már beszéltem; kérlek, utalványozd.

BERZSENYI (föltési binokliját, de nem nézi meg az iratokat). — Mennyi?

BLANKA. — Háromezernyolczszáz egy néhány . . .

BERZSENYI. — Hány előadás?

BLANKA. — Mind a három.

BERZSENYI- — Nnn... na, nem is olyan sok. Háromezernyolczszáz . . . hm, hagyján, hagyján. Egy előadás ezer kétszázhatvan és még valami. Nem is olyan sok. Persze, korona.

BLANKA. — Nem, forint.

BERZSENYI. — Forint? Hm. No az se sok. A közönség nagyon szép volt, s kedves mamádnak meg volt a maga élvezete. Határozottan láttam rajta, hogy élvezett; rég nem láttam őt így élvezni. Mondhatom, nem sok ilyen szép közönségért. Csak azt nem értem, hogy ha két-három előadás ennyibe kerül: hogyan győzik pénzzel azok a szegény ördögök, a kiknek a darabjait húszszor is előadják?!

BERZSENYIEK A KÜLPOLITIKÁBAN.

— Színhely: a báróné boudoirja. Délután három óra. Berzsényi báróné egy hintaszékben szenved s a lélekzetét keresgéli. Berzsényi báró nagy figyelemmel olvassa a *Pester Lloydot*. —

A BÁRÓNÉ. — Jacques!

A BÁRÓ (tovább olvas). — Mi az, virágocskám?

A BÁRÓNÉ. — Már többször kértelek, hogy ne nevezz így. Először is magyarul azt nem lehet mondani. És másodsor mit fognak gondolni az emberek? Mondd, hogy: »barátnóm.« Ez fair, és elég.

A BÁRÓ (felnéz az újságból). — Csak ezt akartad mondani?

A BÁRÓNÉ. — Nem. Azt akartam mondani, hogy szép tőled, hogy az én gyengélkedésemben társaságot lájsz-tolsz nekem, és én nagyon hálás vagyok neked, Jacques, mert tudom, hogy a te istállódban jobban is eltölthetnéd az időt . . .

A BÁRÓ (félszemmel tovább olvas). — No, és aztán?

A BÁRÓNÉ. — De ha te egy óránál tovább olvasod; z újságot, akkor mi hasznom van nekem a te szeretetreméltóságodból?

A BÁRÓ (leteszi az újságot és összecukja a binokliját). — Látod, fiam, milyenek vagytok, ti nők! Ha az ember a kis ujját nyújtja, ti mindjárt többet kívántok. Ápolás közben egy kicsit belenézek az újságba, és te, kis krántig, mindjárt szcénát csinálsz nekem. Egyszer csak mégis el kell olvasnom az újságot! Nem?

A BÁRÓNÉ. — Egy órát adsz nekem összevissza, és azt végig olvasod! Én nagyon köszönöm, hogy olyan szives vagy, Jacques, de úgy jössz nekem elő, mint a mikor megajándékoztál engemet a Meissonnier-képpel és aztán betetted a te írószobádba.

A BÁRÓ. — Az ott is a tied maradt és nem passzolt a te lakosztályodhoz.

A BÁRÓNÉ. — Azelőtt csevegtél velem, és emlékszel-e, a mikor erőszakkal vettél el tőlem az angol regényt, mert kérdezni akartál valamit? Milyen kedves voltál akkor, Jacques!

A BÁRÓ. — De, szívecském, azóta megtudtam, a mit akkor kérdeztem, és mért vegyek el tőled erőszakkal egy angol regényt, mikor nincs is nálad angol regény?! Megjegyzem, hogy az újságban egy érdekes dolgot olvastam, a minek érdemes egy kicsit utána gondolni.

A BÁRÓNÉ. — Beszélj el nekem, Jacques! Ez engem arra emlékeztet, mikor Velenczében együtt olvastuk az újságot. Én kihajoltam a hotelben az ablakon és az *Illustrazione Italiana*-t néztem, te pedig mindenféle bolondokat találtál ki.

A BÁRÓ. — Az nagyon szép esztendő volt, szívecském. Az ottomán vasutak részvényeivel is akkor csináltam a kis tranzakziót. Erről jut eszembe, hogy a Kelet nekem mindig szerencsét hozott.

A BÁRÓNÉ. — Mi jár a fejedben, Jacques? Olyan grüblirózának nézel ki!

A BÁRÓ. — Ezeken a szerb ügyeken hímezek, hámozok.

Nem titkolom el előtted, hogy a dolog egy kis szeget vert a fejembe.

A BÁRÓNÉ. — Mi közöd neked a szerb ügyekhez? Vannak neked valami összeköttetéseid Szerbiával?

A BÁRÓ. — Éppen az a baj, hogy még nincsenek. De nem tudom, hogy meg fogsz-e érteni, mert gyanúm sincsen róla, hogy au fait vagy-e a külpolitikában?

A BÁRÓNÉ. — Miért ne? Nem tartod lehetségesnek, hogy egy asszonyt a komoly dolgok érdekeljenek?

A BÁRÓ. — Akkor tudni fogod, hogy a szerb királynak a trónja újabban nagyon megrendült, az országban mindenféle elégedetlenség észlelhető, s az irányadó körök máris komolyan értekeznek a trónutódlás megváltoztatása ügyében. De, mondd, nincs véletlenül itt a góthai almanach?

A BÁRÓNÉ. — Nincs, de behozhatom, mert a hálószobámban van, a hol esténként olvasgatni szoktam, hogy az ember ne mondjon valami sottiset.

A BÁRÓ (meglepetve). — Milyen előrelátó nő vagy te! Azt hiszed, nekem eszembe jutott volna ez?

A BÁRÓNÉ. — De mit akarsz a góthai almanachhal?

A BÁRÓ. — Semmit, ha te is információkat nyújthatsz nekem. Arról van szó, nem emlékszel-e, hogy a Györgyevics Fodri báró rokonságban van-e a Gernyeszeghyekkel?

A BÁRÓNÉ. — Már mért ne volna rokonságban? Ki mondta, hogy nincsenek rokonságban?

A BÁRÓ (nagyon elkomolyodva). — Senki; én is úgy emlékeztem. De ha így van, akkor mindez nagyon sajtáságosan jön össze!

A BÁRÓNÉ. — Hogyhogy? Nem értem.

A BÁRÓ (fölkel). — Olyan sajtáságosan, hogy hirtelen nem tudom, mit gondoljak.

A BÁRÓNÉ. — Fel akarsz izgatni, s nem fogod magadat végre kimagyarázni?

A BÁRÓ (le s fel jár a szobában). — A dolog egyszerű; egyszerűbb már nem is lehetne. Az újságban be van bizonyítva, hogy a szerb trón legközelebbi várományosai a Gyorgyevics Fodri báró és a Gyorgyevics Miska báró, a kik I. Milos fejedelemnek a szépunokái. Igen ám, csakhogy, a mit nem fogsz elhinni, a Gyorgyevics Fodri báró mésallianceszal házasodott.

A BÁRÓNÉ. — Lehetetlen!

A BÁRÓ. — Érthetetlen, de úgy van. És most jön, a mi még bonyolultabbá teszi a kérdést. Maradna tehát a Gyorgyevics Miska báró, de, a mit önzetlenül sajnálok, úgy jön nekem elő, hogy a Miska bárónak nincsenek gyermekei. Vagy olvastál talán valamit az almanachban, hogy volnának gyermekei?

A BÁRÓNÉ (megütődve). — Nem, nem olvastam.

A BÁRÓ. — Látod, mily sajátságosan jönnek össze a dolgok?! Már most vedd, hogy a Gyorgyevicseknek nincsenek más rokonaik, csak a Gernyeszeghyek, a kik gyermektelenek, s csak egy unokaöccsel rendelkeznek, a ki viszont az én leendő vejem, a Telegdy Miklós.

A BÁRÓNÉ (elsápadva). — Ah, istenem, istenem, add hamar a flaconomat!

A BÁRÓ (ünnepiesen). — Mivel pedig az én leendő vejem megfelelő anyagi eszközökkel nem rendelkezik ahhoz, hogy jogait érvényesíthesse, apósa ellenben czesszió és jogátruházás esetén a megfelelő akziót kifejteni képes is, hajlandó is . . .

A BÁRÓNÉ (elfuladva, alig hallhatóan). — Ne mondd tovább!... Ne mondd tovább! . . . Mindjárt elájulok!... (A báró kinyitja a flacont, s a báróné lassan magához tér. Hosszú szünet.)

A BÁRÓ (merengve néz maga elé s halkán megszólal).

— Ha meggondolom, hogy a Keleten milyen könnyű az embereket, egész tömeg embert, egész pártokat megvásárolni! . . . S megjegyzem, hogy Szerbiában kitűnő ágenseim vannak, a kik nekem olcsóbban dolgoznának, mint másnak! . . .

A BÁRÓNÉ (ugyanúgy, halkán). — Istenem, mily álom! (Suttogva): Első Jacques, Szerbia királya!

A BÁRÓ (köhög). — Tudod. . . mint uralkodónak . . . akarom mondani: abban az esetben, ha sikerülne a dolog . . . más nevet kellene fölvennem . . . történeti, fejedelmi nevet . . . tekintettel kellene lennem a szerb nép érzékenységre . . . nemzeti nevet . . . például: Első Nikodém, Szerbia királya! . . . Nikodém, ez izről-izre király ... és nemzeti!

A BÁRÓNÉ. — De vájjon mit szólnának az udvarok! ... (Aggodalmasan): Európa ... a nagyhatalmak . . . (alig hallhatóan rebegetve): fejedelem-társaid . . . elismeréne-e?

A BÁRÓ (bizalmas suttogással). — Volna egy hatalmas pártfogóm . . . Nem találtad ki? Ó Szentsége!... Látod, mily isteni szerencse, hogy hithű, vallásos emberek vagyunk! ... Ez nem érdem, ez kötelesség ... de látod, minden jó megleli jutalmát!

A BÁRÓNÉ (elpirul örömeiben). — Igaz! . . . Igazad van! . . . Hogy is nem jutott mindjárt eszembe?! .. Ó, Jacques, micsoda istenáldás, hogy ha csakugyan kiérdemeltük Ó Szentsége jóindulatát! . . . (Elkomorodva): De, Jacques ... mi jut eszembe? . . . ah, istenem, a szerb trónon csak nem kellene elhagynunk a vallásunkat? . . . Mert, Jacques, ezen az áron . . . (elhatározással): ezen az áron, Jacques, nem akarok királyné lenni!

A BÁRÓ (a füle tövét vakarja). — Tudod, a dolog egy kicsit bonyolult . . . mert a szerb uralkodónak végre

is az orthodox egyházhoz kell tartoznia . . . viszont Ő Szentsége semmiesetre se fog olyan egyént támogatni, a ki a trónért elhagyja vallását. Mégis ... azt hiszem ... majd csak megtaláljuk a megoldást . . . Végre is, a népnek nem az kell, hogy én mindenáron orthodox legyek; a népnek, ellenkezőleg, pénz kell.

A BÁRÓNÉ. — Nagyon jól beszélsz, Jaques ... Semmi költséget nem kell kímélni, hogy hitünket megóvhassuk.

A BÁRÓ. — Csakhogy egy más haj is van . . . Vájjon hogyan itéli meg a világ, ha azt a trónt, a melyen egykor felejthetetlen barátom egyetlen fia ült, az idők változával, éppen én foglalom el, az atyai jóbarát?!... Vájjon nem fogják-e azt mondani, hogy valójában én vagyok az oka a Szerbiában nemrég történt összes gyászos eseményeknek, mert az én beleegyezésem, az én hajlandóságom utóbb a trónt elfoglalni ... ez tette lehetővé, hogy a szerbek összeesküdjenek barátom fia ellen és ideiglenesen egy Karagyorgyevieset ültessenek a trónra, mert biztatást nyertek, hogy később erősebb egyén fogja elvállalni az uralkodás súlyos feladatát?!...

A BÁRÓNÉ (elkedvetlenedve). — Ó, Jaques, csak nem fogsz rémképeket csinálni magadnak? . . . Mit mondanak, mit mondanak! Ki adna arra valamit? . . . Hát nem mondtak nekem is terólad mindenfélét? . . . Nem, Jaques, te ezt nem mondod komolyan. Férfi az, a ki mindjárt az első akadálnál visszajed beképzelteléstől?

A BÁRÓ. — Te azt nem is képzelheted, hogy én mi mindenre gondolok! Nekem a külpolitikában olyan szemem van, mintha egész életemben csak ezzel foglalkoztam volna. Különben légy nyugodt. Ha az uralkodói kötelesség parancsol, az ember elnyomja egyéni érzelmeit.

A BÁRÓNÉ. — De hátha a Gyorgyevics-család nehézségeket támaszt?

A BÁRÓ. — Hja, barátom, a mésalliance, az mésalliance! Én nem tehetek róla.

A BÁRÓNÉ. — S nem fogják azt mondani, hogy te is mésalliance-ot követtél el? Hisz én se . . .

A BÁRÓ. — Bah! Egyenrangúak között a házasság nem lehet mésalliance. Te épp oly trónképes vagy, mint én magam.

A BÁRÓNÉ. — Ó, Jacques! Ha el akarnak tőled választani! . . . Vagy ha az én személyem lehetlenné teszi, hogy a trónt elfoglald! . . . Nem, nem! Inkább elválok tőled, minthogy utadban legyek! . . . Miért is voltál oly vigyázatlan, hogy polgárnőt vettél feleségül?! A te tehetségeddel! . . . Ó, Jacques, taszíts el engemet és foglald el a trónt!

A BÁRÓ (gyöngéden). — Erről beszélni még korai volna. Szó sincs róla, gyermekeinkért meg kellene hozni még ezt az áldozatot is. (Elmélyedve.) De ez még korai, időelőtti dolog . . . Ha kell, kell. De még időelőtti. Azt kérdezem tőled, hogy ha a boldogult szerb király, néhai barátom fia, királynévá tehetne egy mérnök özvegyét, kinek már nem lehetek gyermekei, miért ne tehetnék királynévá tégedet?! . . . Utoljára te nem vagy senkinek az özvegye és nem állottál ki semmiféle operációt.

A BÁRÓNÉ (szemlesütve). — Ó, Jacques! . . . Mit mondasz! . . . Igazán? . . . Gondolod, hogy még fiutódaink is lehetnek? . . . (Kendőjével eltakarja arcát.)

A BÁRÓ (kiegyenesedik). — Miért ne? Én még . . . azaz hogy . . . végre is, nem vagyunk olyan öregek. S aztán, ha eljön az az idő, akkor mellőznünk kell az egészségügyi rendszabályokat . . . mert ez is az uralkodói kötelességek közé tartozik.

A BÁRÓNÉ (álmodozva). — Ó istenem, micsoda szép álom ez, a mibe elringatsz engemet! . . . Ha egyszer . . .

istenem . . . százegy ágyúlövés szólalna meg s egy kis Nikodém . . . (Sírva fakad.)

A BÍRÓ (leküzdve ellágyulását, férfiasan). — Őt Miklósnak kellene kereszteltetnünk, felséges pártfogónk: a csár tiszteletére! (Kis szünet.)

A BÁRÓNÉ. — Jacques, csókolj meg! (Megölelik egymást.)

A BÁRÓ (gyöngéden). — Na, na . . . légy erős! Gyermekünkért.

A BÁRÓNÉ (suttogva). — Édes! . . . Édes Nikodém! (Ölelkezés; jön Elza.)

ELZA. — Jesszasz, ná! Micsoda családi jelenet! (Eltakarja arczát.) Pardon, nem nézek oda.

A BÁRÓ (ünnepiesen, de nem túlszigorúan). — Gyermekem, szüntesd a pajzánságot; nagyon, nagyon komoly perczek előtt vagyunk.

ELZA. — Jesszusom, megijesztetek!

A BÁRÓNÉ (pihegve). — A gyermek . . . bizonyosan tudni fogja . . .

ELZA. — Mit?

A BÁRÓ. — Gyermekem, kedves anyád azt mondja, hogy te bizonyosan tudni fogsz róla... Nincs-e a Gyorgyevics bárói család rokonságban a Gernyeszeghy-családdal?

ELZA. — Már miért ne volna rokonságban? Ki mondta, hogy nincs rokonságban? Sőt ki mással volna rokonságban?

A BÁRÓ ÉS A BÁRÓNÉ (egymásra néznek).

A BÁRÓ. — Akkor hát a te leendő férjed közeli rokona Gyorgyevics Feodor bárónak?

ELZA. — Vagy úgy? Dehogy! Azok a Gernyeszeghyek, a kik rokonságban vannak a Gyorgyevicsekkel, apáthi Gernyeszeghyek ... (A báró és a báróné rémült pillantást váltanak). . . azok a Gernyeszeghyek pedig, a kik a Miklós atyjafiai, babati Gernyeszeghyek. Gernyeszeghy és Gernyeszeghy, az nem mindegy. II y a fagots et fagots. (A báró és a báróné megsemmisülnek.)

GÉPKOCSIZÁS UTÁN.

— Berzsényi hálósobája. Két vöröskeresztes ápolónó, a kik nesztelenül járnak-kelnek az ágy körül. Berzsényi báró az ágyban fekszik és nyög. Jön: Elza báró-kisasszony. —

ELZA. — Rosszabbul vagy?

BERZSENYI. — Miért? Mert nyögök? Csak nem fogok hahotázni!

ELZA. — De mégis csak enyhültek a fájdalmaid?

BERZSENYI. — Az volna a szép, hogyha még most se enyhültek volna! A mióta egyszerűen szenvedek, egy Daimlerrel eljuthattam volna Parisból Toulouseba.

ELZA. — Mit keresnél te Toulouse-ban?

BERZSENYI: Csak mondom. Mikor fog jönni a tanár?

ELZA. — A tanár többet nem fog eljönni. Azt mondta, semmi szükség rá.

BERZSENYI. — A tanár könnyen beszél. Szeretném tudni, mit szólna, ha ő fekédné itten, és én írnék neki receptet.

ELZA. Nagyon ingerült vagy, látszik, hogy már lábbadozol. A tanár pláne azt mondta, hogy nincs semmi bajod, csak dühös vagy.

BERZSENYI. — A tanár persze azt szerette volna, hogy kitörjem neki a lábamat. Nem elég nekem az, hogy az én házam egy kórház lett s a gyermekem majdnem megsántult, az anyádat mellőzve.

ELZA. — Szerencsére nem sántult meg.
BERZSENYI. — De megsántulhatott volna. Mit csinál a szegény gyermek?

ELZA. — A paris—berlini verseny leírását olvassa.

BERZSENYI. — Még az eltört lábával is olvas szegény!

ELZA. — Mondom, hogy szó sincs törésről. Egyszerű zúzódásokat szenvedett.

BERZSENYI. — Neked persze a nővéred zúzódása csak bölcsészet.

ELZA. — Az ember azt hinné: felpanaszoljátok, hogy nekem nem esett bajom.

BERZSENYI. — Miket beszélsz összevissza? Remélem, nem fogod megtiltani, hogy sajnáljam a gyermekemet? Ki van mellette?

ELZA. — Két ápolónő és a Jozefin.

BERZSENYI. — Hát szegény mamáddal mi van?

ELZA. — Ő a legmakranczosabb mindnyájatok közül. Folyton sír és azt mondja, hogy az ő belsejében megszakadt valami.

BERZSENYI. — Az könnyen lehet.

ELZA. — Dehogy! Semmi baja. Csak nagyon megijedt.

BERZSENYI. — Nem szabad egy perczig se egyedül hagyni; az asztmájának nem tesz jót, ha mindenféleképpen izgatja magát.

ELZA. — Egy perczig sincs egyedül. Ott van a Matild, három ápolónő, meg egy fiatal orvos, a ki, ha nagyon ideges, megnyugtatja.

BERZSENYI. — Mit csinál vele?

ELZA. — Megnyugtatja.

BERZSENYI. — Az már más. De miért nem maradt mellette a tanár?

ELZA. — A mama is azt akarta, de a tanár kijelentette, hogy erre a célra ez a szőke fiatal ember is elégséges.

BERZSENYI. — Ha a tanár ilyen beképzelt, megmondhattatok volna neki, hogy kiegyenlítettem volna a fáradtságát.

ELZA. — De, papa, végre is egy professzor nem ápoló és egyéb dolga van a klinikán, mint szerencsétlenül járt »töff-töff-istákat vizsgálni.

BERZSENYI. — Az ember azt mondaná, hogy moki-rozod magadat családodnak szerencsétlenségén.

ELZA. — Nem, csak nem találom a dolgot olyan tragikusnak, mint a mama, a ki esküdjözik, hogy többet nem ül automobilra.

BERZSENYI. — No, ez képtelenség volna. Yégre is, nem az automobil az oka, hanem a véletlen, hogy nem voltam veletek.

ELZA. — És te, néhány órával később egy másik kocssival éppen úgy jártál, mint mi.

BERZSENYI. — De nem azért, mintha a kormányzásban lett volna a hiba, hanem mert rövidlátó vagyok, és este könnyű nekihajtani egy fának.

ELZA. — Ó, te se vagy még egy Fournier, mert különben az eltapásban nem értél volna el olyan óriási rekordot . . . Különben majd meglátod a kártérítési kereseteket.

BERZSENYI. — Miféle kereseteket? Embert egyet se gázoltam el, állatot is csak hámat.

ELZA. — No, nem akarlak előre megbosszantani, úgyis elég korán tudod meg, hogy mit követelnek rajtad.

BERZSENYI. — Ez engem nem érint, mert tudom, hogy nincs sport, mely ne járna pénzáldozatokkal.

Mikor meghozattam az én Daimleremet, előre felvettem az én költségvetésembe egy tekintélyes összeget kártérítési költségekre. A míg nincs gondatlanságból elkövetett emberölés, a sportsman meg lehet elégedve.

ELZA. — Még csak az kellene.

BERZSENYI. — Hja, mindenkit érhet baleset, és az ember soha se tudhatja, hogy holnap mit fog eltaposni. Én ezt mint bölcsész fogom fel, és természetesnek találom, hogy a mi az emberiséget óránként harminczöt-negyven, vagy ha akarod, hatvan, sőt kilenczven kilométer sebességgel viszi előbre, az egyelőre áldozatokat követel. Ha a népek meg fogják tanulni, hogy okszerűen kitérjenek az új találmány elől, a nagy horderejű eszme éreztetni fogja üdvös hatását minden irányban s a népet boldogítani fogja. Én csak azt nem helyeslem, hogy fák s különböző tárgyak állják útját a haladásnak; ennek czélszerűségét nem tudom belátni. Azt is czéltévesztettnek vélem, hogy míg nekem csak nagy nélkülözésemre szolgál ez a kénytelen szünet, melylyel a legközelebbi napokig tartózkodnom kell az egészséges sport gyakorlatától, minden valószínűség szerint lesznek, kik balesetemet s a letaposott állatok balesetét azzal hozzák összefüggésbe, hogy esetleg nem a keresztes hadjáratokban szereztem meg az automobil vezetéséhez kívánt ügyességet. De mondd, mit írnak balesetemről az újságok?

ELZA. — Semmit se írnak róla.

BERZSENYI. — Hogyan? Semmit se írnak róla? Hát az én újságom, melyet személyesen alapítottam és tekintélyes összegekkel szubvencionálok? . . .

ELZA. — Abban sincs egy szó se.

BERZSENYI. — Nagyszerű! Hát miért támogatom én ezt az újságot? Mit hisznek ezek az emberek? Csak nem gondolják, hogy én azért teszek tönkre két ötezer

forintos Daimlert, és azért fizsamítom ki a tagjaimat, hogy ők ezt az esetet szó nélkül elhallgassák az összes érdeklődők előtt?

ELZA. — Azt gondolhatták, hogy talán nem lesz rád nézve kellemes. . .

BERZSENYI. — Igen, de ha egy kereskedőnek reklámot kell csinálni, annak ki tudják írni a nevét! Ha egy kereskedő agyonlövi magát és így tovább, ez már elég, hogy reklámot csináljanak neki; viszont az én ügyeimről nem értesítik az olvasót.

ELZA. — Minek is volt neked ez az újság?

BERZSENYI. — Minek volt! Minek volt! Te azt nem érted. Hát minek volt nekem automobilra ülni?! Látod, gyermekem, minden sport bosszúságokkal is jár, még a lovak is letörnek, bemennek, megpókosodnak. De kovácsolhatsz ebből indokot az automobil ellen?

ELZA. — Az igaz, ha az automobil nem volna, kétségbe kellene esni, hogy mit csináljon az ember, mivel üsse agyon az időt . . . (Kezébe veszi az asztalon heverő újságot.)

BERZSENYI. — Míg így gazdagabb vagyok egy rendkívül egészséges és társadalmilag is hatékony szórakozással, mely míg egyrészt erősíti a tüdőt . . .

ELZA (a ki bepillantott az újságba). — Tudod-e, papa, mi az újság?

BERZSENYI. — Mégis csak megtaláltad a balesetünket, mi?

ELZA. — Nem, hanem feltalálták a kormányozható léghajót.

BERZSENYI (egy kis csalódással). — No, az is érdekes.

ELZA. — Valami Dumont. És úgy látszik, ezt a léghajót már csakugyan lehet egy kicsit kormányozni.

BERZSENYI (elgondolkozva). — A kormányozható léghajó! . . . Hm, hm . . . Ó, emelni fogja a forgalmat, s a közlekedési viszonyok! . . . Tagadhatatlanul érdekes. Ha meggondolom, hogy kormányozható léghajója még senkinek sincs Budapesten! . . . Te, Elza, telegrafálhatnál ennek a Dumont-nak . . . Mindenesetre telegrafálj. Ah, ez már valami! És mily egészséges szórakozás! Az automobilon járás is üdítő hatással van a testre, de ez túl fog tenni az automobilon is.

A SZALMAÖZVEGY.

— Történik: Melanie zugligeti nyaralójában. Esti kilenez óra. A nyaraló előtt fiáker áll meg s a kocsiból Berzsényi báró száll ki. Csaknem ugyanabban a pillanatban a nyaraló hátulsó kis ajtajában egy sétatálcza, egy szürke kalap és egy vakítóan fehér mellény jelenik meg. Ezek a jelenségek a hozzájuk tartozó mozgó valamivel együtt gyorsan eltűnnek az esti sötétségben. Egy perczzel később: —

MELANIE. — Mily kellemes meglepetés!

BERZSENYI. — Tartok tőle, gyermekem, hogy nem fogsz örülni látogatásomnak. Egy boszantó história hozott ki s ez alighanem igen kellemetlenül fog érinteni.

MELANIE. — Ugyan?

BERZSENYI. — Azt hiszem, készségesen elismered, hogy szívesen egyeztem bele, mikor arról volt szó, hogy a jövő hónapot Ostendeban fogod tölteni. Nos, Ostenderől az idén le kell mondanod.

MELANIE. — Ah!

BERZSENYI. — A tengert nem vonom vissza, de más helyet fogsz választani. A terv az én házamban teljesen

megváltozott s Franzensbad helyett a báróné Ostendebe ment a leányokkal.

MELANIE. — Ah!

BERZSENYI. — Be fogod látni, hogy a budapesti ismerősök igen helytelenül értelmeznék, ha a tengerparton folyton szembe jönnél a bárónéval. Végre is az ember nem affisirozhatja a barátnőjét, ha a családja is jelen van . . .

MELANIE. — Ó, annyira belátom . . .

BERZSENYI. — Aztán ez mindenesetre ildomtalanlás volna a bárónéval szemben. Ó áldott jó lélek és tekintettel huzamos gyöngélkedésére, szemet huny nekem, de ez már nem volna tőlem fair, nem igaz?

MELANIE. — Természetes . . .

BERZSENYI. — Nem mintha a bárónének kifogása volna éppen te ellened. Ellenkezőleg, úgy hiszem, ő alattomban helyesli az én Ízlésemet és nagy meglepődésére szolgál a te diszkrét viseleted, mely a legcsekélyebb botrányt is lehetlenné teszi.

MELANIE (szerényen). — Mindig iparkodtam . . .

BERZSENYI. — A báróné ezt méltányolja, s ha bizalmasan cseveg velem, nem kerüli ki nevednek felemelését. A múltkor például egyszerre csak azt mondja nekem: »Ott láttam a Stefánia-uton a hogy is híjják Melaniet is« . . . és megdicsérte a toalettedet.

MÉLÁNK (elpirulva örömben). — Hogyan, a báróné, a kinek olyan mesés ízlése van, kegyes volt? . . .

BERZSENYI. — Különben, mondhatnám, egész családomnak elnézését s hogy ne mondjam becsülését bírod. A leányaim persze tiszteletből nem árulhatják el előttem, hogy ők is tudják a te létezésedet, de néha ártatlanul is módját ejtik dicséretöket kifejezni. Most egy pár hete például, a mikor a színpadon megjelentünk s véletlenül, mert nem tehetsz róla, te is ott voltál egy

páholyban, a kisebbik leányom folyton téged látcsövezett s úgy mondta a másíknak, hogy nekem hallanom kellessen: «Te, Blanka, annak a hölgynek olyan intelligens areza van, hogy első tekintetre megnyeri az embert. Nagyon szeretném ismerni, mert nagyon JÓ-SZÍVŰ hölgy lehet.» A mire persze nagyot nevettem magamban és azt gondoltam, hogy: »Ezek a betyárok azt hiszik, hogy én olyan számár vagyok, hogy nem tudom, hogy ők milyen nagy betyárok!«

MELANIE (boldogan). — A baronesz bizonyosan észrevette a tekintetemen, hogy milyen elragadónak találok bájos, szellemtől sugárzó lényét, kedves frissességét . . .
BERZSENYI. — Pláne, ha hallaná, hogyan beszélsz róla, egészen beléd szeretne, a kis hiú gyermek! Szóval, meg fogod érteni . . .

MELANIE. — Ó, vigasztalhatatlan volnék, ha a bárónét véletlenül abba a kellemetlen helyzetbe hoznám, hogy észre kellessen vennie s azért a világért se beszéljünk többet Ostenderól . . .

BERZSENYI. — Végre Scheveningen se kutya, és ha, nem bánom, mondjuk, máshova kívánczol, az már aztán nekem mindegy.

MELANIE (aggódva). — Mindenesetre úgy válaszszuk meg a helyet, hogy a bárónét bármely kellemetlen véletlentől megóvhassuk.

BERZSENYI. — Örülök, hogy nem csalódtam gyöngéd érzésedben. Bizonyos voltam líülönben, hogy tapintatodra számíthatok. Azért előre gondoskodtam, hogy egy kis cadeauval kárpótoljalak. (Egy selyempapírba göngyölt kis csomagot vesz ki a zsebéből). Nesze, és nézd meg csak jól.

MELANIE (kibontja a csomagot. Elragadtatással).— Egy gyönyörű miniatúré imakönyv! . . . Ó, milyen kedves ez!... Milyen jól esik!... (Megcsókolja az imakönyvet).

BERZSENYI. — Nézd meg jól, mert nem hinnéd, milyen drága volt.

MELANIE. — Látom, hisz ez egy remekmű, egy csodálatos szép kis dolog...

BERZSENYI. — No, azért sohase hittem volna, hogy egy haszontalan imakönyv kétszáz forintba kerülhessen.

MELANIE. — Semmiség ilyen művészi dologért! És igazán nem tudom, minek örüljek jobban: annak, hogy olyan imakönyvem van, mint talán senkinek a világon, vagy annak, a mit ez az ajándék oly finoman és oly kedvesen fejez ki, hogy a szegény Melanieban föltételez egy kis jóérzést, egy kis tisztességes hajlandóságot...

BERZSENYI. — Tudod-e, hogy jutott eszembe ez az ajándék? A múltkor egyszer az én ekvipázsomon mentünk a miniszterrel, mikor láttalak bemenni a barátok templomába. Látod, ez nagyon jól esett nekem. Nem tudom ezt neked elmondani. De képzelj magadnak: ha kellemebb egy tiszta nőt sajátul tekinteni, mint egy tisztátalant — nem igaz? — jobban esik sajátul tekinteni egy áhítatos, mint egyet, a ki csak fiezkándozik, mert mintha annyival többet birna az ember. Az ember nem élvez egészen egyszerűen, hanem élvez a tisztaságot és a vallást. Nem tudom, érted-e?

MELANIE (szemlesütve hallgat. Észrevenni rajta, hogy megértette a bárót.)

BERZSENYI. — De ne mondd azt, hogy smuczián vagyok és hogy takarékosagra használom ki a vallást, hoztam neked a születésnapodra két szép gyöngyöt is. (Kis ékszertokot vesz elő a zsebéből.)

MELANIE (gyermetegül). — De hisz nem is most lesz a születésem napja!

BERZSENYI. — Nem baj, valamikor majd lesz. Egyszer csak születél! ... és ez nekem elég.

MELANIE (leküzdve meglegedését). — Mégis jobban örültem a másíknak! . . .

BERZSENYI. — Még ma este fel fogod tenni a fülbevalót és imádkozni fogsz előttem.

MELANIE (leküzdve meglepetését). — Itt marad?
BERZSENYI. — Igen. Nem mondtam, hogy már szalma-
özvegy vagyok? A kérdés csak az, hogy tudsz-e valami
vacsorát adni?

MELANIE. — Igen. Van két palaczk Pommery és Grenóm is.

BERZSENYI. — Mintha már vártál volna.

MELANIE. — Tudtam, hogy, végre is, egyszer csak el kell jönnie! . . .

BERZSENYI. — Úgy hízelegsz, hogy mindig a kisebbik betyáromra emlékeztetsz . . . No, küldesd el a kocsit, de ne adjanak többet neki, mint három forintot. (Átmennek az ebédlőbe, a hol már meg is terítettek. Vacsorálnak s megiddogálják a Pommery & Grenot.)

BERZSENYI. — Csodálatos, hogy a pezsgő egy idő óta iszonyú álmosító hatással van rám. (Megnézi az óráját.) Még csak tizenegy? Mindegy, mért ne aludnám el tizenegy órakor, ha már tizenegykor elálmosodtam? Hisz úgyls itt maradok. Reggel majd csevegünk, nem igaz? Szervusz. Reggel gyere be és költs fel. Majd csevegünk és fel fogod próbálni a fülbevalót!

XXVII.

BALATON-KARADON.

— Az új fiirdőpalota és az új szálló közötti új sétatér két új padján két magános hölgy üldögél, a kik közül az egyik még meglehetősen új. Az utóhíiban, a ki Tauchnitz egy kötetét kissé ábrándosan tartja a kezében, a figyelmes olvasó régi ismerősünkre: Berzsenyi Blanka bárókisasszonyra ismerhet rá. A második hölgy a jó öreg »Revue Des Deux Mondes*-dal kaezérkodik s félszemmel szomszédnőjét fixirozza. —

A KEVÉSBBÉ ÚJ HÖLGY (tökéletesen megbizonyosodván a felől, a mit tudni akart). — Jézus Mária! Blanka, te vagy az, vagy csak a szellemed? (Feláll és szomszédnője felé közeledik.)

BLANKA. — Jesszusom! Héthársyné! (Felugrik.) Aranyom! Hol jársz te itt, a hol a madár se jár? (Csókolóznak; Tauchnitz rátelepszik a Revue des Deux Mondesra.)

HÉTHÁRSYNÉ. — Már nem járok, már megyek . . . Csak azt várom, a míg bepakolnak. Hát ti mikor jöttetek?

BLANKA. — Tegnap! Hisz ha egy hete jöttünk volna, akkor már nem volnánk itt!

HÉTHÁRSYNÉ. — Mit szólsz ehhez a fészekhez?

BLANKA. — Na, so was! . . . És te már régebben vagy itt?

HÉTHÁRSYNÉ. — Egy hete. Egy hétig kiállottam, de már nem hírom tovább. Kérlek . . . igazán nem tudom, hogyan mondjam ... de hisz te magad is észrevetted!

BLANKA. — Soha se zsenirozd magad! Azért, hogy nem tudom melyik ösömbe néhány csepp belekeveredett, végre is nem vállalhatok közösséget ezekkel az alakokkal! . . . Hisz ez már nem is Gödöllő, hanem a Szerecsen-utca! . . .

HÉTHÁRSYNÉ. — Nem igaz?

BLANKA. — Képzeld ezt a felsülést! A tanárnak az jutott eszébe, hogy a mamának a Balaton jobb volna, mint a tenger, nem tudom miért! A papa megjegyezte, hogy ez baj, mert végre Siófokra nem mehet az ember, ugy-e?

HÉTHÁRSYNÉ. — Persze!

BLANKA. — Az ember vagy a társaságért megy fürdőbe, vagy azért, hogy elkerülje a társaságot, de Siófokon nem lehet elkerülni a társaságot, bevenni pedig még kevésbé.

HÉTHÁRSYNÉ. — Ó, nagyon értem az aggodalmat!

BLANKA. — A családi tanács erre szavazás alá bocsátotta a Balaton összes fürdőhelyeit.

HÉTHÁRSYNÉ. — Nem sok hely közül választhattok, mert az ember mégis csak Európában akar maradni.

BLANKA. — Le is szavaztuk mindegyiket. Végre a mamának eszébe jutott Karád. Először, mert abban a hírben állott, hogy ide nem eresztik be a lengyelországi elemet, és másodszor, mert a Zoltánék már itt voltak, s azt írták, hogy itt az ember félrevonulva

igazán a maga körében lehet. Tudod, mi nem szeretjük a Zoltánékat, de ezt már a papa miatt nem nyílváníthattuk.

HÉTHÁRSYNÉ. — Természetesen.

BLANKA. — Szóval ide jövünk nagy fittyre, s mikor itt vagyunk, látjuk, hogy ez lehet a Zoltánék köre, de nem a miénk!

HÉTHÁRSYNÉ. — Szakasztott az én történetem!

BLANKA. — De hát hogy történhetett ez, nem tudod? Karádnak még tavaly is szeplőtlen híre volt!

HÉTHÁRSYNÉ. — Kérlek, a dolog nagyon egyszerű. A kik ezt a helyet paradicsomnak akarták kiépíteni, nagyon jól terveztek, csak egyet felejtettek el: azt, hogy a vegyes elem a pénzével ki tudja böjtölni a jobb családokat. A berendezkedés luxuriózus, de sokba került ... a villák ára se lehet alacsony . . . elég az hozzá, már tavaly megtörtént, hogy az egyik lelegegánsabb villát sehogy se tudták kiadni s végre is oda kellett adni . . .

BLANKA. — Mondd ki: az asszirnak! Az persze semmit se drágállott, mert örült, hogy ilyenformán belekerül a legjobb társaságba.

HÉTHÁRSYNÉ. — De rosszul számított, mert elég a hajón akármilyen kis rés, hogy a víz betóduljon rajta. S így az történt, hogy az idén a többiek is elárasztották Karádot, nagy rémületére a hajóban lévőeknek, a kik persze sietve menekülnek.

BLANKA. — Mégis a dolog legújabb lehet, mert a Zoltán óvakodott volna blamirozni magát. És azt az egyet meg kell adni neki, hogy tegnap már egészen más tenorból beszélt.

HÉTHÁRSYNÉ. — Például?

BLANKA. — Például, a hogy megérkezünk, kimegyek a Zoltánnal a balkonra, s belátunk a szomszédba, a

hol egy ingujjra vetkőzött gentleman valami nótát énekel az anyósokról, selypítve, de szerencsére hang nélkül, vagy jobban mondva: afféle »fine Waare, gute Waare«-kiáltásoktól rekedt hangon. »Te — kérdem a Zoltánt — ezt nevezed a te körödnek? Körnek nevezed ezt egyáltalán?« A Zoltán egy kicsit zavarba jött és így felelt: »Hja, barátom, ide is jutott egy-kettő, az igaz; de légy nyugodt, kinézzük őket!« És elmondta, hogy a nagy vendéglőt éjjel soha se zárják be egy kis botrány nélkül.

HÉTHÁRSYNÉ. — Hallottam, hogy volt egy pár verekedés. Sőt mutattak két ifjú gentlemant, a kiknek hol a feje, hol a karja van bekötve; ezekről azt beszéltek nekem, hogy nem igen titkolják néppárti érzelmeiket.

BLANKA. — Ó, nekem már bemutatták őket! Ezek a Gabnaffy-iúúk, Zoltánnak a barátjai és szekundánsai. Mert Zoltán megtartotta a szavát s még az éjjel hozzálátott, hogy beváltsa az ígérétét.

HÉTHÁRSYNÉ. — Igazán? Tegnap vacsora után, megint történt valami? Ejnye, be sajnálom, hogy olyan korán lefeküdtem!

BLANKA. — Ó, csak azután, hogy a hölgyek eltávoztak! Ekkor a Zoltán felállott és így kezdett kiabálni: »Zsidót nekem! Zsidót akarok vacsorálni!« Persze, a Zoltánt ki akarták dobni; nagy dulakodás lett, a Zoltán nem hagyta magát, egy pár széket összetörték egymásnak a fején; azt hiszem, azóta a párbaj is megtörtént. Csakugyan! Már jönnek is a levették... nini, a Zoltán megsebesült! . . . (Három fiatal ember közeledik; egynek a feje, kettőnek a karja van bepólyázva.) Te, bemutathatom őket?

HÉTHÁRSYNÉ. — Hogyne! Mily kérdés! (Az ifjak közelebb jönnek.)

BLANKA. — Hurráh! ... Éljen! .. . Brávó, Zoltán, remélem, nem komoly a seb? (Az ifjak a hölgyekhez

érve, mély tisztelettel köszönnek.) Édesem, engedd meg, hogy bemutassam az urakat: Berzsenyi Zoltán, a mai nap hőse, Gabnaffy Sándor, a tegnapi nap hőse, Gabnaffy Bandi, a tegnapelőtti nap hőse . . . (Üdvözlések.)

ZOLTÁN. — Semmi, szóra se érdemes.

BLANKA. — Horzsolás?

ZOLTÁN. — Még az se. Inkább csak megütöttem, a mikor leugrottam a kocsiról. Ficzdag, egyszerű ficzdag.

HÉTHÁRSYNÉ. — És az ellenfél?

GABNAFFY BANDI. — Abból már azóta szalvaládét készítenek.

ZOLTÁN (szerényen). — No, a maga lábán ment el.

GABNAFFY SÁNDOR. — Azért nem lesz többször kedve felszisszenni, valahányszor más mulatni akar! (Csevegés. Lásd mint fentebb. Da capo. Pár percnyi barátkozás után:)

HÉTHÁRSYNÉ (Blankához). — Elkísérsz, édesem?

BLANKA. — Hogyne. Pá, fiúk! (Általános búcsúzkodás.)

HÉTHÁRSYNÉ (miután elhagyták a gentlemaneket). — Kedves fiúk! De mondd csak, Blanka, ezek a Gabnaffyak régi nemesek?

BLANKA. — Hogyne! Már a nagyapjuk kapta a nemességet.

HÉTHÁRSYNÉ. — De azért ők is ...?

BLANKA. — Hát persze.

HÉTHÁRSYNÉ. — Hogyan? Itt még az antiszemiták is ...?

BLANKA. — Bizony, édesem, itt még az antiszemiták is keleti eredetűek. És erről a helyről beszélték nekünk, hogy ide ezeket meg ezeket nem eresztik be! . . . De könnyű neked, te már méssz!

HÉTHÁRSYNÉ. — Remélem, még találkozunk a nyáron.

BLANKA. — No, mi se maradunk itt sokáig. Tőlem ugyan nem illik, hogy ezt mondom, de előtted mért titkolnám el, a mit mindnyájan gondolunk? . . . Képmutatás volna, ha elhallgatnám, hogy az én szememben a pénz csak úgy hamarosan nem helyettesítheti a keresztvizet. Persze azok között, a kik a pénzt soha se tudják megbocsátani senkinek, lesznek, a kik azt fogják mondani, hogy ez parvenü-beszéd. De engem már nevezhetnek parvenünek! Ennek már egy kicsit fölötte állok, nem igaz?

XXVIII.

CHINCHOLLE KISASSZONY TRAGÉDIÁJA.

— Berzsényi báró ebédlőjében, villás reggeli után. A báró egyedül. Karosszékében ül s ölében a berlini *Sporttal*, orrán szemüvegével, ébrenlétet tett. A szőnyeg ajtó megnyílik, s kalapban, kabátban, keztyűben megjelenik Elza bárókisasszony. —

ELZA (szelesen és a haragtól pirosan). — Csináljatok a leányotokkal valamit, mert ezt én nem tűröm tovább?

BERZSENYI (felébred). — Mi az? Mi baj? Mi történt?

ELZA. — Az történt, hogy a leányotok beleszeretett Perényibe, és titokban találkozik vele!

BERZSENYI. — Kicsoda? Blanka?

ELZA. — No nem is én!

BERZSENYI. — Nem értem. Beszélj magyarul. (Leveszi szemüvegét, megtörüli és újra felteszi). Mít mondtál?

ELZA. — Azt mondtam, hogy a leányotok bele szeretett Perényibe, és titokban találkozik vele. Szép história, mi?

BERZSENYI (végképpen magához tér). — Mít kiabálsz? Azt hiszed, hogy siket vagyok? Yagy azt akarod, hogy szegény mamád is meghallja? Nem elég neked, hogy csak engem üssön meg a guta?

ELZA. — A mama nincs itthon, és őt hagyjuk ki ebből a csúnya históriából, mert egyszerűen belehalna. Nem szabad megtudnia, és hogy meg ne tudja, cselekedni kell.

BERZSENYI. — Remélem, ok nélkül csinálsz nekem jelenetet, ós . . .

ELZA. — Ne remélj semmit, mert ha nem volnék bizonyos a dologban, nem pukkadoznám. Ez az úgynevezett *ilasciate ogni speranza*.*

BERZSENYI. — Ne mondj nekem viczczeteket a »Fliegende Blätter«-ből, hanem magyarázd ki magad.

ELZA. — Mit mondjak még egyebet? Mindent elmondtam. Még csak azt tehetem hozzá, hogy sajnós, a dolgot már többen észrevették.

BERZSENYI. — Eh, hogy észrevették, az még nem bizonyíték. Én már sok dolgot észrevettem életemben, a miből egy szó se volt igaz. Hogy az én leányom, a kít gondosan neveltetem, titokban találkozék valakivel, miután én vegytanra, nyelvekre, mindenre, sőt mitológiára is tanítottam Őt, eh, fiam, egy tapasztalt embernek ne beszélj ilyen Rittergeschichtéket. És különben mi oka volna neki egy öreg szeszgyárosba szeretni bele?

ELZA. — Nem a szeszgyárosról van szó, hanem az operett-komikusról.

BERZSENYI. — No persze, majd egy jól nevelt fiatal leány, angol és francia nyelvvel, vízfestéssel s több más tehetséggel, bele fog menni egy ilyen mókás ügybe, nem tudom milyen színészszel, egy török sorsjegy nélkül! Ki hitette el veled ezt az ostobaságot?

ELZA. — Először is a tulajdon két szemem. Már a tavasszal észrevettem, hogy kutya van a kertben. A hányszor sétára mentünk, mindig találkoztunk a Perényivel. A színész egy félvét írt le kalapjával a levegőbe

s a leányod elpirult. Ha láttad volna, micsoda szemjátékot eszközöltek! A művész szinte ráomlott a tekintetével, s a leányod reagált, becsületesemre mondom, reagált neki!

BERZSENYI. — Látod, miféleképpen beszélsz össze-vissza! Ha egy bárónő jóakarattal elfogadja egy törekvő színésznek a köszöntését, annak még semmi jelentősége; vannak nők, a kik úgy forgatják a szemöket, mint egy haldokló, s még ez se jelent semmit. Es ha egy ifjú baronesznek örömet okoz, ha egy kövér színész elolvad a csodálkozástól, ebben nem találok semmi különöst. Az isten azért adott szemet, hogy nézzünk vele; nézni szabad még egy baronesznek is.

ELZA, — Jó, de tudok egyebet is, a mi már nem illő egy baroneszhez. Ez is a tavasszal történt. Egy szép napon megindulunk sétálni Chincholle kisasszonnyal és öt lovaggal. Egyszerre a leányod azt mondja, hogy neki vásárolnia kell valamit, csak menjünk előre. Bemegy a boltba; mi nem megyünk előre, hanem várjuk. Senki se veszi észre, csak én, hogy a mellékutczára nyíló ajtón mindjárt kijön a boltból s egy" szerűen megszalad a mezőnytől. Fedeznem kellett az állapotot; tovább vonzoló a népet s lassú iramban vezetek a nagy Kristófig. A kanyarodónál megpillantom a színészt egy kirakat előtt. Persze rögtön pullolok' s tudod-e, mit látok? Blanka kijön a boltból, nem néz rá senkire, hanem beül egy kocsiba és elhajt. A másik perczben a színész a kocsiallomáshoz megy 8 utána hajt Blanka kocsijának.

BERZSENYI. — Eh, a színész kövér, hát elfáradt. Ez természetes.

ELZA. — De az nem természetes, hogy Blanka csak egy félóra múlva érkezett haza, s mikor szemrehányásokat tettem neki, a lovagokra hivatkozva, azt felelte,

hogy foglalkozzam a huszárság ügyeivel, ahhoz értek, de ne avatkozzam az ő dolgaiba. A mi pedig a lovagok véleményét illeti, azzal nem törődik.

BERZSENYI. — Hm. Ezt csakugyan a színházban tanulta, midőn népszínművét kétszer is oly nagy sikerrel adattam elő. De nem hihetem a művésztől, hogy ő, komoly és szép igyekezetű ember léte, ilyenekbe ártsa magát. Tudhatja, hogy ha megkérni merészelné a leányomat, csak kompromittálni fogja magát.

ELZA. — Hogy a Perényi mit gondol, nem tudom. Az ő helyében én mindenesetre ütném a vasat.

BERZSENYI. — Te fantáziálsz és ő irodalmat űz. Ez mind nem készpénz.

ELZA. — Hát mondok olyat is, a mi már készpénz. Mióta hazajöttünk, a leányod egyedül jár a fogorvoshoz. Es ugyanahhoz a fogorvoshoz jár a Perényi is.

BERZSENYI (dühbe gurulva). — Egyedül jár a fogorvoshoz? Hát a francia nő? A franczia nő, a kit fizettek? A francia nő, a kinek kifizettem az útiköltségét, Genftől Budapestig második osztályon? A francia nő, a kit leültetek az asztalomhoz? Hát mit csinál a francia nő?

ELZA. — A francia nőt lerázza a nyakáról. Tőle magától tudom.

BERZSENYI. — Akkor a francia nőt el fogom csapni.

ELZA. — De most nem a francia nőről van szó, hanem Blankáról.

BERZSENYI. — De igenis, a francia nőről van szó és a fogorvosról. A fogorvosra én nem adok semmit. A mamád is járt a fogorvoshoz, azért soha se jutott eszembe rosszat gondolni, de nem is lehet megtiltani a fogorvosoknak, hogy férfiak is járjanak hozzájuk! Hanem a francia nőt el fogom csapni.

ELZA. — Ez ugyan szép megoldás!

BERZSENYI. — Bízid rám. A versenybíró se ítél olyan csalhatatlanul, mint én. Látod, a te dolgodat is ügyesen intéztem el. A többiek kétségbe voltak esve, én pedig azt kérdeztem, hol van az a fiatal ember? És csakugyan szerencsésen végződött a dolog. Ti eljegyeztétek egymást és miután beláttad, hogy a Miklós nem az az ember, a ki téged huzamosabban boldogíthatna, egész jól szétment a parti.

ELZA. — A leányod tekintettel lehetne erre a malheure is, ha már nincs tekintettel rátok, agg szülőire. Végre is az én jó hírnevemnek tartozik velem, hogy ne duplázzon rá az én meggondolatlanságomra. Szóval, adjátok férjhez Opheliát, de gyorsan, mert ha sokáig hímeztek-hámoztok, úgy elszeleskedi a jóhírünket, hogy soha se fogok férjhez menni.

BERZSENYI. — Attól te ne félj. Te feltartva fogsz férjhez menni, és ha úgy gondoljátok, nem bánom, a Blanka férjhezmenetelét is lebonyolíthatjuk. Azt hiszem, ilyen körülmények között a legillőbb lesz, ha Perényi szeszgyárhoz adom.

ELZA. — Ez a parti aligha fog tetszeni neki, de azért gyermek, hogy sírjon és engedelmeskedjék.

BERZSENYI. — Mondom, csak akkor, ha mindnyájan akarjátok. A francia nőt azonban mindenesetre el fogom csapni. Váltás neki a Cooknál egy harmadik osztályú jegyet Genfbe; nem akarom látni többet. Egy nő, a kiben teljesen megbíztam, karácsonykor fülbevalókat is vásároltam neki, és most ilyen rútul visszaél a bizalmammal!

ELZA, — De papa, Chincholle kisasszony nem hibás! Egyedül Blanka a hibás . . .

BERZSENYI. — Ne folytasd, a gyermekemről nem hagyok rosszat mondani! Még ha hibás volna is, pedig lehet, hogy nem az.

ELZA. — Kérdezd meg tőle magától! ó, ő nem tagadja a dolgot. Azt mondja, hogy egy monológot írt a névnapodra 8 leczkékét vett a színésztől, hogy ezt a nem tudom mit művészettel adhassa elő.

BERZSENYI. — No látod!

ELZA. — Milyen könnyenhívők vagytok ti férfiak!

BERZSENYI. — Csak nem teszed fel a testvéredről...?

ELZA. — Én nem teszek fel semmit . . . Még csak az kellene, hogy föltegyek valamit! De ha rosszul neveltétek a gyermeketeket, legalább térítsetek észre. Tőlem tetszése szerint bolondulhat a művészetekért, de azt megkívánhatom, hogy pletykára ne adjon alkalmat. Ebben a dologban a látszat fontosabb, mint a valóság, de ti ezt nem akarjátok megérteni.

BERZSENYI. — Jól van hát, ha minden áron akard, el fogom csapni a francziát.

ELZA. — Ugyan hagyj békét a boldogtalannak! Tehet is az róla, hogy minduntalan elbrennelik!

BERZSENYI. — Akkor hát nem tudom, mit akarsz!

ELZA. — Hja, ha te is így gondolkozol, akkor semmit se akarok! Mosom a kezemet.

BERZSENYI. — Inkább adj tanácsot, s mondd el, mit szólsz a szeszgyároshoz?

ELZA. — A szeszgyároshoz vagy az ördöghöz, az mindegy. De éppen ideje, hogy férjhez menjen. Azokat a lányokat, a kiknek semmi önállóságuk nincsen, vagy nagyon is sok az önállóságuk, férjhez kell adni.

BERZSENYI. — Mondd, honnan vetted te ezt a sok bölcseséget?

ELZA. — Az élet, papa, az élet!... Egy vőlegényen kitanulja az ember az egész komédiát!... Igaz, még valamit!... El ne szöld magad a mama előtt! Ó olyan naiv!... Túlságosan elszörnyűködnék a dolgon, s elég, ha nekünk fáj a fejünk; semmi szükség rá, hogy őt mindenbe beavassuk!...

XXIX.

BERZSENYI FÖLLÉP.

— A Nádor-utczai palota első emeletén, a komorna szobájában. A báróné a kanapén fekszik. Blanka egy szalmaszéken ül az ablak mellett, Elza egy alacsony, fiókos szekrény tetején. Az ifjú hölgyek a komorna regényeit olvassák: a »Sápadt grófnő«-t és »A diótörő gróf«-ot. A báróné nyög és sápítózik. Az ajtó megnyílik s belép Berzsényi báró, a ki kertületéből érkezik. —

BERZSENYI. — Hát ti miért vagytok itt?

ELZA. — Csitt, papa, beszélj egy kicsit csendesebben!... Szakcsyné éppen itt, a szomszéd szobában fekszik! . . .

BERZSENYI. — Szakcsyné?

BLANKA. — Igen, a jegyzőné, hisz tudod! . . .

BKRZSENYI. — Észértjött Pestre, hogy egésznapi aludjék?

ELZA. — De, papa, Szakcsyné tegnapelőtt egy egészséges fiúgyermeknek adott életet!

BERZSENYI (kissé meglepett, de azért helyeslést mutató ábrázattal). — Úgy? Az más. Es az új választó polgár, akarom mondani: az új világpolgár mit csinál? Nem kért még pénzt?

A BÁRÓNÉ. — Csudáлом, Jacques, hogy olyan jó kedved van! Tudod, hogy így élni rettenetes?! . . .

BERZSENYI. — Miért nem helyeztéték ezt a nőt a szalonba? Ott szülhetne tőlem, a mennyit akar.

ELZA. — A szalonba nem lehetett tenni, ott négy férfi alszik.

BERZSENYI. — De a kis szalon? Mire való a kis szalon?

ELZA. — Ott meg a férj alszik. Azt mondja, hogy nem szereti a gyereksírást.

BERZSENYI. — Ennek az embernek igaza van, de ha holnap reggelre megütné a guta! . . . azaz nem, majd csak a választás után! . . .

ELZA. — Milyen rekedten beszélsz! Csak nem hűtöttem meg magad?

BERZSENYI. — No, nem éltem olyan kényelemben, mint tis?felt választóim az én Nádor-utczai palais-mban!... Különben mit szólnak, meg vannak elégedve?

BLANKA. — A református papnak nem ízlik a cognac. Azt mondja, hogy az ő pálinkája sokkal jobb.

BERZSENYI. — Baj, baj. Nem parancsoltak valamit?

ELZA. — Mindent megkaptak, a mit kívántak. A takarékpénztári igazgató fia meg is betegedett, mert elment az orfeum-kávéházba, s másnap délelőtt alig tudott haza találni.

BLANKA. — Gondoskodtunk mindenről. A mama meg is haragudott ránk, hogy mit dajkáljuk őket.

ELZA. — De Szakcsynének egy spezialistát kellene hozatni Bécsből.

BERZSENYI (dühbe gurul). — Hát még mit nem? Pántlikás szivar, puttyogós bor és még heje-huja is? Semmi spezialista! Máskor ne csináljon nekem ilyen históriát az én házamban!

A BÁRÓNÉ. — Jacques, te úgy jössz nekem elő, mint egy berekedt tenorista az ötödik felvonásban! . . . Egy szót se értek, a mikor kiabálsz.

BLANKA. — Tönkre szónokoltad a hangodat.

BERZSENYI. — Nem, hanem megittam minden disznóságot.

ELZA. — És mért tetted azt, papa?

BERZSENYI. — Mert muszáj volt megmutatni, hogy hazafi vagyok. Mikor az első pohár vitriolt köszönettel visszautasítottam, valaki hátul versben kiáltott ki engem: Nem kell báró Versenyi, Mert nem mer . . . No, de ezt nektek nem mondhatom el.

A BÁRÓNÉ. — Sűgd meg nekem, Jacques. (Megtörténik.)
Hallatlan! ... De azért vannak kilátásaid?

BERZSENYI. Na, lehet élni, lehet meghalni.

ELZA. — Beutaztad az egész területet?

BERZSENYI. — Az egész Texast. Azt hiszem, vagy kilenez helyen mondtam programbeszédet. De nem emlékszem tisztán, mert a harmadik naptól fogva egy dunsztban látom a világot.

ELZA. — Csak bele ne betegedjél!

BERZSENYI. — Mért betegedjem bele? Még azt is?

BLANKA. — Voltak kalamitásaid?

BERZSENYI. — A hogy veszszük. A vasúton elvesztettem a programbeszédet, a mit a te barátod, a hogyhijják szerkesztő csinált. Keresem, keresem, hogy majd elolvasom és betanulom, egyszerre eszembe jut, hogy tévedésből má3 haszontalan iratokkal együtt kihajítottam az ablakon.

ELZA. — Ez határozottan szerencse.

BLANKA. — Kérlek, kiméj meg bennünket a megjegyzéseidről.

BERZSENYI. — Megint veszekedtek? Mindig veszekedtek?

A BÁRÓNÉ. — Ne hallgass rajok, Jacques. Társalogjál velem, Jacques.

BERZSENYI (folytatva). — Szerencsére, a hogy jól

fogtok emlékezni, két évvel ezelőtt egy üresedésben már megbuktam néppárti programmal. Az én néppárti beszédemből több frázis behízelegte magát a fülembé, és az újság is nálam volt, több slágvorttal a politikai rovatban. De hogy fogok én mint szabadelvűpárti jelölt előhozni néppárti frázisokat és szabadelvű vegyesekeket? Jól. Az én kerületemben ez egyre megy. Vegyéték hozzá, hogy a pálinka után egy szót se lehetett érteni tőlem, és hogy a választók részegek voltak, mert csak sört ezer forintért fizettem nekik.

BLANKA. — Jézusom, papa, legalább ne mondd olyan hangosan! Hisz az új törvény óta az etetés és itatás tilos!

BERZSENYI. — Fiam, erről az új törvényről eszembe jut nekem a főtisztelendő úr, a ki mikor sokat veszített kártyán, felállott és azt mondta, hogy: »Becsületszavamra fogadom, hogy soha többet kártyát nem veszek a kezembe! . . . kivéve, ha vendégek lesznek nálam, vagy én megyek vendégül valahová, vagy más egyéb körülmények között!« En mint törvénytisztelő ember semmi esetben sem fogok etetni és itatni, de ezt nem is tehetném, a mint be fogod látni, ha ezt a törvényt elolvasod. Mert ez kimondja, hogy a szükséges ellátás a választás helyén és idején nem etetés-itatás; hogy ételt és italt fizetni szabad tekintettel a megvendégelt személyekre, a megvendéglés alkalmára és egyéb körülményekre . . . (fölteszti binokliját s egy új ságszeletkét vesz ki a mellénye zsebéből. Olvassa az újságszeletkét:) »nem tekintendő végül etetésnek és itatásnak a választóknak a szokásos alkalmakkor a képviselő házánál vagy azon kívül megvendéglése.« (Az újságszeletkét visszateszi a mellénye zsebébe s összehajtja binokliját.) Becsületszavamra mondom, hogy az én választóim kizárólag a fent elősorolt czímeken itták

magukat holtrészegre, de kérдем tőletek, hogy miután lelkiismeretem ennyire tiszta, ki foghatja rám, hogy én ettettem és itattam vagy etetni és itatni fogandottam? ...

ELZA. — Bravó, papa! Ha a programbeszédet is ilyen jól kivágtad, akkor mindenesetre ott leszünk a finishben! ...

A BÁRÓNÉ. — Ó, Jacques, te engemet nem nyugtattál meg, mert én vagy olvastam, vagy hallottam, de bizonyosan olvastam, hogy ezeknek az embereknek nem szabad pénzt adni, és én akkor az egész dolgot nem értem.

BERZSENYI. — Pénzt? Ki beszél pénzről?

A BÁRÓNÉ. — Látod, Jacques, kettő közül egy. Ha nem adsz pénzt, ki fog téged megválasztani? És ha adsz ... ó, Jacques, talán még be is csuknak!

BERZSENYI. — Gyermekek, te ezt nem érted. Te így okoskodol, női fejjel: »Vagy — vagy«, pedig ész szerint gondolnod kellett volna, hogy: »sem — sem«. Én a pénzemet már azért se fogom osztogatni, mert magam is kíméletlen híve vagyok a tiszta választásnak. De ha én titokban meg akarom téríteni az én jóbarátaimnak, a mit az én választásomra a saját zsebükből elköltöttek, kinek mi köze ehhez, pláne ha senki se tudja meg a dolgot?!...

A BÁRÓNÉ. — És kellett neked ez az egész történet? Több vagy te ezzel, mint voltál, a pénzedért?

BERZSENYI. — Az országháznak kereskedőkre van szüksége. Független előkelőkre, a kik tanácsot tudjanak adni, ha valami szaktörvény kell az országnak ...

A BÁRÓNÉ (szomorúan). — Te akarsz tanácsot adni az országnak? És ezt nekem mondd, Jacques, nekem?

BERZSENYI. — Aztán a képviselőség semmi, az igaz, s valóban helytelen, hogy ma már mindenki képviselő, a ki egy expenz-nótát ki tud állítani. De egy

kabát is semmi, és azért kabát nélkül még se mehetek ki az utcára.

ELZA. — Csitt, papa, légy egy kicsit csöndesebben!... (Hallgatózik.)

BERZSENYI. — Mi az?

ELZA. (a falnál). — Már késő. Felköltöttem a Szakcsyné gyerekét. (Gyereksírás hallatszik a szomszéd szobából.)

BERZSENYI. — Én költöttem fel? Anyád költötte fel az aggodalmaival!

A BÁRÓNÉ. — De hát hol van a dajka?

ELZA. — Az előbb a takarékpénztári igazgató fiát ápolta.

BERZSENYI. — Szaladjatok és állítsátok elő akárhonnán; a gyereket a választásig egy pillanatra se szabad várakoztatni! A takarékpénztári igazgató fia hozasson magának dajkát az orfeumból, a dajka pedig szoptassa meg a gyermeket, azért fizetem! . .

A BÁRÓNÉ. — Az istenért, ne beszélj pénzről, valaki meg találja hallani! Becsuknak, Jacques, becsuknak!

ELZA. — Légy nyugodt, mama, ez nem »etetés-ítatás.« Ez csak »vendéglátás a jelölt lakásán egyéb körülmények között!«

BERZSENYIT MEGVÁLASZTJÁK.

— A báróné szobájában, reggeli kilencz órakor. Berzsenyi, a ki még útiruhában van, s az egész család ijedten sűrög-forog a báróné körül, a ki férje megérkezésének hírére örömében elájult. —

BERZSENYI (körülkarolja a bárónét s tehetsége szerint dajkálja). — Eliz, babuskám, térj magadhoz! ... Ne legyél nekem beteg, angyalom! . . . Ne keverj egy ürmcseppet az én örömömbé! . . .

A BÁRÓNÉ (éledezve). — Jacques! . . . Hát igaz? . . . Csakugyan megvagy? . . .

BERZSENYI. — 1719 szóval 1710 ellen! Képzelhettek, micsoda küzdelem volt! . . .

ELZA. — Három szótöbbség! Milyen disznóban voltál, papa! . . .

A BÁRÓNÉ. — Ne beszélj így az atyádról! . . . Micsoda kifejezések egy ilyen eseményről! . . .

BLANKA. — Ezt a három embert szeretném megölelni, megcsókolni . . .

ELZA. — Hát a többi 1716-tal mit fogsz csinálni? . . . Azok is rászolgáltak kegyeidre! . . .

A BÁRÓNÉ. — Reggeltől estig veszekesznek, reggeltől estig! ... Az ember még rosszul se lehet tőlük!

BERZSENYI. — Gyermekeim, hagyjátok anyátokat! . . . Én is alig állok az én lábamon az izgalomtól! . . .

BLANKA. — Keveset aludtál, szegény papa?

BERZSENYI. — Mit képzelsz? A választás hajnali háromkor ért véget és éjfél tájban már úgy volt, hogy le fognak lovagolni . . . Már most add hozzá, hogy az ember reggel háromnegyed ötkor vonatra ül s lötyög a vasúton egészen Budapestig! . . . Egy betűt se aludtam, egy betűt se! . . .

A BÁRÓNÉ. — Jacques, az istenért, ne szenvedj, ne legyél beteg!

BERZSENYI. — Most már jól van, de fél egykor, mikor a másik jelölt ötvennyolcz főrba jött, a vesém egészen beteg lett.

A BÁRÓNÉ. — Istenem, Jacques, ha megbuktál volna! . . .

ELZA. — No ugyan nagy baj lett volna! . . . Szeretném tudni, mivel több így a papa, hogy megvan, mint hogyha nem lett volna meg?! . . .

BLANKA. — Ha te jobban tudod a választást, mint a papa, hát beszéld el te!

A BÁRÓNÉ. — Ezek a nők engem meg fognak ölni!

BERZSENYI (a leányokhoz). — Fogtok rám hallgatni, igen vagy nem? (A bárónéhoz fordul.) Szóval, mikor már hatvankilencz mínuszra visszaestem, ti rátok gondoltam, kedves családomra, és eszembe jutott, hogy mit tipelt (Elzára mutat) ez a gyerek, ni . . . Ez megjósolta, hogy a *Ne neked* be fog jönni, és a *Ne neked* bejött, és mikor elmentem, megjósolta, hogy: »Ne félj, papa, be fogsz jönni!« ... és csakugyan, én is bejöttem!

BLANKA. — Az utolsó órákban behoztad a hatvankilencz mínuszt?

BERZSENYI. — Be és aztán derékfutásban mentünk a céléig, a hol egy nyakhosszal lehúztam, a másikat.

ELZA. — Bravó!

A BÁRÓNÉ. — Szegény Jacquesom, milyen sokáig kellett izgatnod magadat!

ELZA. — A fő az, hogy finish-t tudjon lovagolni az ember.

BLANKA. — Persze, a másik párt is megfeszítette erejét?

BERZSENYI. — Hallatlan erőszakoskodások történtek. Mondhatom, szégyen gyalázat, hogy a tiszta választások idején ilyesmi megtörténhetik. Etlen-szomjan háromszáz választó várakozott reggeli nyolcz óra óta a sötétben, és nem eresztették őket az urnákhoz! A választási elnök terrorizmusa nem ismert határt. Szerencsére párthiveim végig kitartottak mellettem. A derék emberek tűzbe-vízbe mentek volna . . . mit mondok? ... meghaltak volna értem! . . . annyival inkább, mert szerencsére az éjszaka nem volt hideg és néhány hordót csapra üttem a derék. embereknek! Már táviratozni is akartam a miniszternek, de aztán láttam, hogy mindig előbbre jövök, s ekkor elhatároztam, hogy futni hagyom a választási elnököt.

BLANKA. — Igazán felháborító, hogy mit csinálnak a szegény parasztokkal!

BERZSENYI. — Na, tudod, a nép fiairól ne beszélj nekem, mert ezúttal keserves tapasztalatokat szereztem kapzsiságukról. Tíz napja, hogy legnagyobb jóltevője vagyok a kerületnek, sőt ingyen példányokat is küldtettem nekik az én újságomból a főemberek részére. És mi történik? A mint az egyes községekben előadom beszédemet a föld népének és takarékoságra, kitarításra és más hasznos dolgokra tanítom, oktatom, nevelem őket, és önzetlenül jó tanácsokat adok nekik,

minden községben mindenfelül pénzért jönnek hozzám. Megmondom nekik, hogy: atyámfiai, tisztelt nép, ezt a tiszta választás miatt nem tehetem, de egyszersmind megsúgom a főkorteseknek, hogy az ellenjelölt vesztegetéseit ne engedjék a parasztoktól elfogadni, mert a költségek egy ismeretlen által jobban fedezve lesznek, mint ezt az ellenjelölt tehetné. Erre mit kell látnom? Azt, hogy az én választóim leszállanak az én kocsi-jaimról és az én vendégségemtől részegen oda járulnak aa urnákhoz és az én fuvarpénzemen leszavaznak az ellenjelöltre, mi több, a hogy a szavazásban visszaesem, a főkortesek egyre több pénzért jönnek hozzám. (Blankához:) A te néped, a kiról te színműveket irsz és nyolczezer forintért elő adatsz, képes lett volna rá, hogy engem megbuktasson, ha véletlenül nem vagyok jelen! ...

ELZA. — Nagyszerű! Hát baj lett volna az? Neked a képviselőség nem dísz, nem haszon, semmi. Megbuknak néha a legjelesebb emberek is; emlékszem jól, hogy Tisza Kálmán akárhányszor megbukott. És most is! . . . Látod, megbukott a miniszterelnök veje is; megbukni nem szégyen. Az újságok tele vannak vele, hogy a képviselőház szellemi színvonala az új választással nagyon alászállott . . .

BERZSENYI. — Gyermekem, jegyezd meg magadnak, a mit egy Falstaff nevű jeles író mondott, hogy jobb alacsony színvonálú eleven egérnek lenni, mint magas színvonálú holt oroszlánnak. Ha az ember képviselő, igazad van, az semmi; de ha az ember még csak nem is képviselő, az a semminél is kevesebb. Engem az, hogy a népakarat képviselővé választott, bizonyára nem díszít fel, mint például ha Ő Felsege kegye az örökös főrendiházi tagsággal fog kitüntetni, de megbukni a képviselőválasztáson, ez csak egy újságpennászt nem fog zsenírozni.

ELZA. — Föl se kellett volna lépned, valaki vagy te így is. Vagy tán nem?

BERZSENYI. — És látod, gyermekem, magad mondod, hogy annak idején Tisza Kálmán is többször föllépett, pedig neki több élettapasztalata volt, mint neked.

ELZA. — Aztán mire volt jó, hogy Tisza Kálmán, mikor már nem volt miniszterelnök, a helyett, hogy visszavonult volna a politikától, megint csak föllépett képviselőjelöltnek, és alkalmat adott arra, hogy megbuktassák?!

BERZSENYI. — Gyermekem, ne hasonlíts engem össze olyan nagy államférfiakkal, a milyen Tisza Kálmán volt, mert itt a politikai helyzet nem ugyanaz. Mikor Tisza Kálmán egyszer-másszor megbukott, az emberek azt mondták: »Lám, lám, a tiszta választás túlságosan jó, mert a jeles emberek sorra kibuknak.* De ha én véletlenül megbukom, az emberek azt mondták volna: »A pénzeszsák megbukott, mert tiszta választás van.« És teljesen téves az is, ha te engem a miniszterelnök vejével hozol össze. Mondok neked erre egy történetet. Volt egyszer egy közönséges öreg pénzzsidó, a kinek azonban megvolt a maga házi esze. Ez az öreg egyén pénze daczára igen mérsékeltén élt, s egyszer valaki azt mondja neki: »Hogy van az, Kohn úr; hogy a maga fia, a kinek nincsen semmije, Havanna-szivarokat szí, maga pedig,akinek vagyona van, egy rossz virzsinián rágódik?!* — »Éppen azért — felelte a Kohn. —Neki könnyű! Ő szíhat Havannát, mert neki van apja, a ki vagyonos, de én csak virzsiniát szíhatok, mert nekem nincsen apám, a ki vagyonos. Ha nekem vagyonos apám volna, én is Havannát színék.« Ha a miniszterelnök veje megbukott, neki könnyű, azért az ő apósa mégis miniszterelnök marad, de ha én megbuktam volna, nekem nincs miniszterelnök apósom, a ki engem kinevezzen örökös főrendiházi taggá, a mi talán nektek se lesz ellenetekre.

A BÁRÓNÉ. — Engem csak egy aggaszt, Jacques. Mit fog mondani Ő Szentsége ahhoz, hogy te szabadelvű programmal választattad magad képviselővé?

BERZSENYI. — Babuskám, te azt nem érted. A szabad-éi vúség nem azt jelenti, hogy a zsidók holnap rögtön házasodjanak össze velünk keresztényekkel. A szabad-elvűség csak azt jelenti, hogy a zsidóknak is szabad élniök, a mit talán meg fogsz engedni, annyival inkább, mert maga Ő Szentsége is szabadelvű e tekintetben. Légy nyugodt, azért én néppárti maradok, bár a taktika úgy kívánta, hogy szabadelvű kerületben lépjek fel. Én síromig a nép barátja leszek, ha a nép nem is érdemli meg, hogy pártoljam őt.

ELZA — Sokba került a heccz, mi?

BERZSENYI (őszintén). — És ezt tiszta választásnak nevezik! Ugyan mennyibe került volna a tisztátalan?! ...

INFLUENZÁBAN.

— Berzsényi hálószobája. A báró az ágyban fekszik, s az ágyat borító olvasó-asztalon kaszinót játszik Elzával, a ki az ágy mellett ül. A báróné egy ottománon a *Pester Lloyd*ot olvassa. Blanka, az ablak mellett, egy hintaszékben mélézik s pro forma valami regényt tart a térdén. Alkonyodik. —

BERZSENYI. — Elza, te megcsalsz engem!

ELZA. — Én?!... Kinek nézel te engem, papuskám?

BERZSENYI. — Nekem beszélhetsz! Az előbb tizenegyzei vittél tizenhármát, most meg tizenkettővel vittél tizenegyet. Megfigyeltem.

ELZA. — Engedj meg, papuspám, de az nem lovagias dolog: megfigyelni a tulajdon leányodat! Nem vagy te detektív!

BERZSENYI. — Csak véletlenül vettem észre. De nem bánom: oszd újra.

ELZA. — Ja, ha már csalni se lehet, akkor nem játszom tovább.

BERZSENYI. — Féltreértettél. Én csak kérdeztem, hogy mért csalsz meg engem?

ELZA. — Hát kit csaljak meg, ha nem téged? Remé-

lem, nem kívánod, hogy egy idegen fiatal embert csaljak meg?

BERZSENYI. — Mondom, hogy nem erről van szó. Úgy értettem, hogy mi célból? Olyan nagy szükséged van erre az öt forintra?

ELZA. — Ojjé, de még mennyire!

BERZSENYI. — Aztán minek neked a pénz?

ELZA. — A titkaimat hiába fürkészed, nem fogom magam elárulni. Tudod, van nekem valakim, de nem mondom meg, hogy: ki, elég az hozzá, így karácsony előtt nem illik ilyenekről kérdezősködni.

BERZSENYI (elérzékenyedve). — Jól van, jól van . . . nem akarok tudni semmiről . . . (Elza fölkel.) Hát igazán abba hagyod? . . .

ELZA. — Persze. Nem passzió játszani olyankor, ha az embert minduntalan leleplezik.

BERZSENYI (nevet). — Utoljára még nekem kell bocsánatot kérnem, a miért ő megcsal engem! . . .

ELZA. — Hogy legyen az embernek öröme a csalásban, ha a csalás nem sikerül? Teszem fel azt, ha egy asszony megcsalja a férjét, s a férj mindenre rájön, és így szól: »Asszonyom, így meg úgy«, világos, ugy-e, hogy az embernek elmegy a kedve a regény folytatásától? Érdemes randevúkra járni, ha a sarki hordár is tudja, hová megyünk? . . .

BLANKA. — Na ezt a hölgyet aztán kikészítettétek!

BERZSENYI (Blankához). — Mít tudja ő, hogy mit beszél?! és úgy látszik, te se tudod! (Elzához.) Itt hagysz?

ELZA. — Majd visszajövök.

BERZSENYI. — Jól van, jól van . . . nem akarok tudni semmiről . . . Hanem gyere vissza nemsokára. (Elza kimegy.) Ha ez a gyerek nem kártyázna velem, meg kellene halnom a betegségtől, mint a sarki hordárnak.

A BÁRÓNÉ. — A szerencse az, hogy én még betegebb vagyok, mint te, de én már fel se veszem ezt a kis influenzát.

BERZSENYI. — Mondhatom, egy cseppet se mulatóságos, ha az egész ház beteg. Ha ez a kis leány nem volna . . .

BLANKA. — Még ebben is szerencsésebb, mint más! Nekem majd szétreped a fejem, ő meg vigan sétál le s fel, mint egy őrangyal. De azért a panaszokat nekem kell meghallgatnom.

BERZSENYI. — En nem panaszkodom, én csak konstátlok. Eemélem, meg fogod engedni, hogy ne tánczoljak, mikor az egész házam egy kórház.

BLANKA. — Mit gondolsz? Nekem talán kedvem van tánczolni?

BERZSENYI. — Már az igaz, hogy ugyanesak egyszerre ért utói bennünket a betegség! S ha meggondolom, hány szegény család van, a melyik egy csekélységért átvállalná tőlünk ezt a komisz influenzát! Ok is jól járnának; mi is megszabadulnánk az alkalmatlanságtól. De ha a világ már így van berendezve!

A BÁRÓNÉ. — Hagyd el, Jacques, minden rosszban van valami jó. Ha nem volnánk betegek, nem volnánk így, családi körben. Nem panaszképpen mondom, Jaeques, de egy idő óta jóformán csak akkor látlak, a mikor beteg vagy.

BERZSENYI. — Gondolod?

A BÁRÓNÉ. — Már szinte örülök, mikor hallom, hogy rosszul érzed magad. No hála istennek, egy kis ideig megint lesz férjem, mert a beteg férj is többet ér, mint a semminő.

BERZSENYI. — Látod, én ezt nem vettem észre. De lehet, hogy igazad van; az ügyeim nagyon lefoglalnak. Egyet azonban el fogsz ismerni. Azelőtt e tekintetben

nem voltál ilyen érzékeny. Fiatalabb korunkban jöhettem, mehettem, és megint mehettem, jöhettem, nem igen vetted észre.

A BÁRÓNÉ. — Az igaz, Jacques, nekem is sokszor jut eszembe, hogy: furcsa, mintha most még jobban szeretnék, mint régen. Pedig ma már . . . vagy talán éppen azért? . . .

BERZSENYI. — Hm, hm. (A szemével int, hogy Blanka is jelen van.) A fődolog az, hogy szeretsz, s ez nekem elég.

A BÁRÓNÉ (szemrehányóan). — Te oly kevéssel beéred, Jacques?

(Elza jön.)

ELZA. — Hát most már mit csináljunk? Az ékszerésztől eljött egy fiatal ember, hogy megvizsgálja az ékszereket. Úgy vettem észre, hogy a szobaleányt már meg is vizsgálta.

BERZSENYI. — Miféle ékszerek?

A BÁRÓNÉ. — Én hívtam, Jacques, mert olvastam az újságban, hogy sok hamisításnak jöttek a nyomára s meglehet, hogy a legjobb családokban is hamis ékszerek jönnek elő. Egy szép nap arra ébredhet az ember, hogy a boutonjai nem érnek semmit; e felől jobb, ha előbb jön tisztába az ember.

BERZSENYI. — Szerencsére a vagyonunk nemcsak ékszerekbe van letéve. De ha ez neked örömet okoz ...

A BÁRÓNÉ. — Csakhogy akkor még nem tudtam, hogy mire az ékszerész eljön, mindnyájan betegek leszünk. Már pedig a vizsgálatnál ott kell lennie valakinek, mert egy ismeretlen fiatal emberre csak nem bizzuk rá a drágaságainkat. Ki tudja, hátha éppen ő az ékszer-hamisító?!

BERZSENYI. — Meg kell mondani neki, hogy jöjjön máskor. Sajnáljuk, hogy hiába fárasztottuk . . .

ELZA. — Soha se sajnáld, papa. Úgy látszik, nem vesztegette el az idejét, s meglehet, azóta már a szakácsnét is megvizsgálta.

BLANKA. — Hogy egy felnőtt leány ilyen stílusban beszéljen!

ELZA. — Ez a nő maga a hálátlanság. Neki ajándékoztam összes Kecskeméthy- emléktárgyaimat: a sikasztók királyának a névjegyét, a körömtisztítóját, egy czédulát, melyre sajátkezűleg írta a Zelmának, hogy: »I love you«, a múzeum kincseket adott volna ezekért az ereklyékért, s ez a nő mégis naphosszat zsörtölődik velem! (A bárónéhoz.) Mit mondjak az ékszerésznek?

A BÁRÓNÉ. — Mondd neki, hogy jöjjön máskor.

BERZSENYI. — Mondd inkább, hogy fölösleges még egyszer fáradnia. Ha a hamis ékszerek az én családban is előjönének, akkor nincsenek többé igaziak!

BERZSENYIEK A NÉMET SZÓ ELLEN.

— Elza szobája. Elza egyedül; Crébillon *Sophaját* olvassa. Lépteket hall s hirtelen eldugja a könyvet-

Megjelenik Berzsényi Zoltán. —

ELZA. — Vagy úgy? Te vagy?

ZOLTÁN. — Szervusz.

ELZA. — Nem szégyelsz a szemem elé kerülni?

ZOLTÁN. — Miért? Mi bajod?

ELZA. — Így? Elnadrágolva?

ZOLTÁN. — Ugyan hagyj békét. Lettél volna csak ott!

ELZA. — Elnadrágoltak!... Elnadrágoltak!... Fúj!...

ZOLTÁN. — Nem lehet veled okosan beszélni?

ELZA. — Elnadrágoltak, elnászpángoltak, megraktak, kiporoltak, és te a válladat vonod?

ZOLTÁN. — De hát mit csináljak? Túlerővel állottunk szemben és vereséget szenvedtünk.

ELZA. — Mit szenvedtetek? Szenvedetetek ti ördögöt! Elnadrágolást szenvedtetek, punktum.

ZOLTÁN. — Hja, barátom, sok lúd disznót győz.

ELZA. — És még bölcseleg! Azok a dijbirkózók, csepűrágók, vagy mit tudom én mik, a kik elagya-bugyálták őket, még élnek, szuszognak, horkolnak,

semmi bántódásuk, vígan falatoznak, nevetve beszélgetnek az esetről, kiállnak az utcára és bottal várják őket . . . ő pedig ezalatt a vállát vonja és böleseleg! Eh, szégyellem, hogy egy nevet viselsz velem!

ZOLTÁN. — No, hallod, ha Berzsenyi Dániel szégyellene, azt még érteném . . .

ELZA. — És te férfiúnak tartod magad?

ZOLTÁN. — Elza, ne boszants, mert istenucscse . . . a következő pillanatban . . . (megindultan:) halott vagyok! . . .

ELZA (szigorú tekintettel). — Fúj! . . .

ZOLTÁN. — Eh, mit is disputálok veled! Az öreg nincs itthon?

ELZA. — Nincs és nem ajánlom, hogy megvárd.

ZOLTÁN. — Miért? Boszantotta az eset?

ELZA. — Nagyon haragudott.

ZOLTÁN. — Nem hittem volna, hogy ennyire kurucz. De mindegy, majd megmagyarázom neki.

ELZA. — Hát hogy történt? Beszélj el.

ZOLTÁN. — Mint a thermopylaei szorosnál . . . Vagy nem, nem a thermopylaei szorosnál . . . inkább talán a Sipka-szorosban . . . nem tudom bizonyosan.

ELZA. — Hagyj békét a történelemnek, nem vétett az neked semmit. Csak a dologra.

ZOLTÁN. — Elég az hozzá, hogy a kávéház kettős ajtaján át egyszerre csak ketten-hárman mehettünk be, s a hátul jövők a bejárat függönyétől nem láthatták, hogy mi történik odabenn.

ELZA. — És így valamennyien beleestetek a csapdába.

ZOLTÁN. — A többit képzelheted.

ELZA. — Képzelem. No és ez az egész?

ZOLTÁN. — Ez az egész. A díjbirkozók, a csapos legények, a pinczerek, mind nekünk estek; azt hiszem, a

rendőrök is segítettek nekik. Mire kettenkint bebújtunk, az előttünk érkezett már le volt teperve.

ELZA. — Hát most már mit fogtok csinálni?

ZOLTÁN. — Mit csinálnánk? Semmit se csinálhatunk.

ELZA. — Még csak egy párbaj se lesz belőle?

ZOLTÁN. — Párbaj? Kikkel? A csaposlegényekkel és a díjbirkózókkal? Különben közülünk is sokan csatlakoztak a párbajellenes mozgalomhoz . . .

ELZA. — Na hát engem ne híjjon tánczolni az, a ki csatlakozott ehhez az úgynevezett mozgalomhoz! Ne legyen párbaj? Mért? Ha nincs párbaj, nincs költészet, nincs hit, nincs szerelem, nincs semmi. S ha ti ifjúság ennyire siettek nem párbajozni, akkor én fityülök az ifjúságtokra!

ZOLTÁN. — Ejnye, be harcias vagy!

ELZA. — Csak dühös vagyok. Mit? Elvernek benneteket, mint a kétfenekű dobot, akkor, mikor a magyar szó védelmében jártok! ... a mikor meg akarjátok torolni, hogy egy gyalázatos zengerájban kicsúfolták a a magyar nyelvet! . . . megrugdálnak, kiröhögnek benneteket, s erre a többieknek nincs más felelete: mint hogy ezután nem párbajoztok! Es benneteket ifjúságnak neveznek?

ZOLTÁN, — Ugyan, hát mondd meg, mit csináljunk?

ELZA. — Mit? Hát süssétek, messétek, öljétek, vágjátok őket! — mint a Hugonottákban éneklük. Verjétek be a kávéház ablakait, rúgassatok csillagot a bérelt csaposokkal, s húzzátok fel a lámpásokra a díjbirkózó urakat! Hisz ha magatokon hagyjátok száradni ezt a vereséget, ez azt jelenti, hogy ebben a városban már nincs egy szikrányi magyarság s a fiatal-ságotokban nincs egy cseppnyi vér, s akkor a ti elnadrá-goltatástok szomorúbb dátum Magyarország történetében Mohácsnál! . . .

ZOLTÁN. — Soha se hittem volna, hogy ilyen Dobó Katicza vagy!

ELZA. — Már én ilyen vagyok, apám! Bemélem különben, hogy te is igyekezni fogsz visszaszerezni becsületemet.

ZOLTÁN. — A la »süssétek, messétek«? Nem, nekem már elég volt.

ELZA. — Hát mit fogsz csinálni?

ZOLTÁN. — Mit? Elutazom Berlinbe. Éppen azért jöttem.

ELZA. — Hogyhogy?

ZOLTÁN. — Tudod, az öregemet egyelőre nem volna tanácsos fölkeresnem. No, nem azért, mintha tajtékoznék a rajtam esett sérelem miatt, hanem, a mint hallom, rendkívül dühös a miatt, hogy mért járok olyan helyekre, a hol megverik az embert.

ELZA. — Ebben van némi igaza.

ZOLTÁN. — Azért Jacques bácsira gondoltam. Azt hiszem, örvendene, ha látná, hogy megkomolyodom, s addig, míg az én öregem megpuhul, erre az istenes célra nem sajnálna egy pár forintot.

ELZA. — Ingyen nem komolyodhatol meg? Csak pénzért?

ZOLTÁN. — Nem úgy gondoltam. De addig is, míg az öregemmel megérthetjük egymást, élnem kell, s tudod, Berlin meglehetősen drága város . . .

ELZA. — Aztán mit akarsz te tanulni Berlinben?

ZOLTÁN. — Hát közjogot, magánjogot. . .

ELZA. — Szegény fiú, hagyj fel minden reménynyel! A papa nem fog felülni ennek az otromba hazugságnak.

ZOLTÁN. — De becsületemre mondom. . .

ELZA. — Beszéljünk komolyan. A papától egy darabig nem látsz pénzt; nincs nála már egy garas hiteled. Hanem én adok neked pénzt: egy föltétel alatt.

ZOLTÁN. — S mi az?

ELZA. — Újjá szervezed csapatodat s boszút álltok a múltkori vereségért. Semmi költséget nem sajnálok ezért.

ZOLTÁN (meglepetve). — Te szutenálni akarsz a háborúpártot?

ELZA. — Igen.

ZOLTÁN. — És mennyit szántál erre a célra?

ELZA. — Egyelőre ötven aranyat. Most nincs más pénzem, csak az az ötven császári arany, a mit még a nagymama hagyott rám.

ZOLTÁN. — No majd felváltják . . . Hallod-e, ez az idea nem rossz! Magam is úgy éreztem, hogy nem lehet abba hagyni a dolgot.

ELZA. — E szerint vállalkozol rá?

ZOLTÁN. — Hogy vállalkozom-e? Viharos lelkesedéssel!

ELZA. — Akkor hát mindjárt hozom az aranyakat. Mit nevezsz?

ZOLTÁN. — Semmit . . . eszembe jutott valami . . . Mondd, igazán a nagymama hagyta rád ezeket az aranyakat?

ELZA. — Hát persze.

ZOLTÁN. — Tudod, az jutott eszembe, hogy a mikor: hajrá, rátörünk a németekre, s ezek rémülten fognak kiáltani: »Itt jönnek az antiszemiták! Itt jönnek az antiszemiták!« vájjon lesz-e valaki, a ki megsejdi, hogy miféle pénzen viseljük ezt a háborút? Mert a nagymama még nem volt katolikus, ugy-e? . . .

ELZA. — Kikérem magamnak az efféle tréfákat!

ZOLTÁN. — Elzácska, ne haragudjál! Tudod, csak az öröm . . . A pénz gondolata hirtelen elszédített. Ne haragudjál, aranyos honleány! . . . Meglásd, úgy fogok hadakozni, mint Kinizsi Pál!

XXXIII.

KEGYELET.

— Történik: Melanienál. Mindenszentek napján, dél előtt tizenegy órakor, a báró éppen akkor állit be barátnőjéhez, a mikor az előszobában a virágáros szolgálja egy szép, ötven koronás sirkoszorút helyez el. A koszorú széles fekete szalagján nagy, aranyozott betűk ezt a felírást alkotják: »Jóltevőmnek«. —

A BÁRÓ. — A temetőbe készülsz?

MELANIE. — Igen.

A BÁRÓ. — És kinek viszed ezt a koszorút?

MELANIE. — A jóltevőmnek.

A BÁRÓ. — No jó, azt láttam. De hát ki volt a jóltevőd? Hogy hívták?

MELANIE. — Azt nem tudom. A nevét sohase mondta meg nekem.

A BÁRÓ. — Nem tudod, hogy mi volt a neve?

MELANIE. — Nem. Nekem azt mondta, hogy nevezzem őt egyszerűen Béla bácsinak. De tudom, hogy nem Béla volt a keresztnéve; a monogrammjában nem is volt B. betű. Nem akarta, hogy tudjam az igazi nevét. Nagyon titkolózó és rejtőzködő természetű volt; seholy

se mutatkozott velem. Bizonyosan nagy családja volt és borzasztóan félt a botránytól.

A BÁRÓ. — Szóval olyan barátod volt, mint most én, mi?

MELANIE. — A barátom is, de azonkívül az első és, mielőtt a báró urat ismertem, egyetlen jóltevőm.

A BÁRÓ. — Hogyhogy?

MELANIE. — Ó, az már régi történet! Akkor még Jutkának hívtak és masamód-lány voltam a Madame Evelinenél. Mondhatom, nagyon rossz dolgom volt akkor. Otthon is, meg a Madamenál is, igen sok pofont kaptam. Aztán meg hol csak maradékot ettem, hol pedig éhesen feküdtem le. Egyszer, a mint kalapokat vittem haza a vásárlóknak, egy szép öreg úr megszólított az utcán s beszédbe ereszkedett velem. Aztán felkarolt; kétszobás lakást vett ki nekem, szépen bebútorozott és kiöltöztetett. Még czimbalmozni is taníttatott, és mindig nagyon szépen bánt velem. Persze, a hogy kistafirozott, egyszerre nagyon megcsinosodtam, s hamarjában annyi barátom akadt, hogy válogathattam közülök. De ez mind nem történt volna, ha az öreg úr fel nem karol. Mert előbb a kutya se vett észre, olyan penészes és éhes kinézésű voltam. Ha Béla bácsi nem olyan jószívú, akkor a férfiak most rám se néznének, a báró úr se vett volna észre soha. Akkor még most is Jutkának hívnának, még most is skatulyákat hordanék haza, még most is maradékot kellene ennem, és akkora pofonokat kapnék, mint egy-egy czipó. Azért én nagyon szerettem a Béla bácsit. De egyszerre hirtelen elmaradt és elsején nem hozta el a havi pénzemet, mert meghalt. Szerencsére a házbér már ki volt fizetve.

A BÁRÓ. — Talán nem is halt meg, csak eltűnt. Alighanem már elég volt neki ez a barátság.

MELANIE. — Hogyisne! Először is nagyon szeretett engem, a mi onnan is látszik, hogy mindennap eljött, pedig már nagyon öreg volt. Másodszor pedig bizonyosan tudom, hogy meghalt. Mert akkor már több ismerősöm volt és egyszer egy Gyuszi nevezetű, a kinek el kellett bújni, a kamarából nagyon jól látta a Béla bácsit. Először ettől a Gyuszitól tudtam meg az esetet. Felszaladt hozzám és azt mondja: »Hallod-e, a Béla bácsi meghalt! A kávéházban kártyázott és megütötte a guta, mert megkontrázták. Éppen ott voltam és láttam jól, hogy a Béla bácsi volt. És a Gyuszi csakugyan igazat beszélt, mert a Béla bácsit nem láttam többet.

A BÁRÓ. — De ha nem tudod, hogy ki volt, akkor azt se tudhatod, hogy hol van eltemetve! Hogyan vihetsz hát neki koszorút?! Hová teszed a koszorúdat?

MELANIE. — Az egyik évben ide, a másik évben oda. Megnézem azokat a sirokat, a hol nincsen koszorú és nincs diszítés, meg a hol nem ég lámpás, és ha találok olyat, a hol olyan férfi van eltemetve, a ki kilencz évvel ezelőtt halt meg és hetvenegy évet élt, — Béla bácsi is hetvenegy esztendő volt — hát oda leteszem a koszorúmat, mert azt gondolom: »Talán ez volt a Béla bácsi!«

A BÁRÓ. — No hallod! Ennek semmi értelme!

MELANIE. — Dehogy is nincs értelme! Nem volna nyugodt a lelkiismeretem, hogyha megfelejtkozném az én jó Béla bácsimról, a kinek mindent köszönhetek. Aztán, lássa, báró úr, én babonás vagyok és azt hiszem, hogy a halottak nagyon jól tudják, ki visz nekik koszorút, és ki nem. Talán éjfélkor a szellemek meg is nézik a koszorúkat.

A BÁRÓ. — Hallatlan! Hogy egy okos nő, a ki eldicsekedhetik velem, hogy annyi pénzt tud kizsarolni

belőlem, mint soha senki! . . . Már hogy képzelhetsz ilyen számárságot!

MELANIE. — No és aztán! Ha már nem is tudja meg szegény! Kinek teszek ezzel rosszat? Ha másnak jut, az se baj. Talán olyannak jut, a kinek már nincs senkije. Vagy ha talán olyannak, a kiről csak megfejtkeztek, azzal se vétek. Egy sírral kevesebb, a melyik nincs elhanyagolva.

A BÁRÓ. — Hiszen nem mondom, hogy rosszat teszel vele, bár rossz néven veheti valaki, hogy ha ő nem díszítette fel a hozzátartozója sírját, egy idegen tegyen oda koszorút. Nem lehet sérteni valakinek a kegyeletét, ha ő személyesen meg is felejtkezik a kegyeletről. De nem erről van szó. Hanem arról, hogy minek ez a koszorú? Kell, hogy te koszorút vigyél valakinek, mikor neked senkid sincs odakinn?!

MELANIE. — Tudja, báró úr, ezzel én úgy vagyok, mint a karácsonnyal. Karácsonykor, mikor mindenki karácsonyfát állít, gyertyákat gyújtogat és ajándékokat oszt szét, nekem olyan furcsa, hogy nincsenek gyermekeim, a kiknek én is karácsonyfát állíthatnék és játékokat vehetnék! Azért karácsonykor mindig kriszbaumot és ajándékokat küldök a papának meg a mamának, mindenfélét vásárlók a cselédeknek és karácsonyfát állítatok a házmesterné gyerekeinek. Odalenn aztán én is gyertyákat gyújtogatok, és nézem, hogy a gyerekek hogyan örvendeznek. És ilyenkor, mindenszentek napján, éppen úgy vagyok. Mindenki siet ki a temetőbe; a legszegényebb is kiviszi a maga olcsó koszorúját, a gazdagok pedig úgy feldíszítik a sírokat, hogy a temető ilyenkor csupa látványosság. Mindenkinek ott kell lennie; csak én ne legyek ott?! Milyen szomorú elgondolni, hogy nekem még halottaim sincsenek! Pedig nincsenek. A barátnőim kimennek a szüleik, a test-

véreik, a gyermekeik sírjához; nekem nem voltak gyermekeim és testvéreim, a szüleim pedig élnek és házmesterek a körúton. De hát igazán ennyire árva legyek?! Nem, hiszen nekem is van halottam: a szegény jó Béla bácsi; neki odakünn kell lennie, csak azt nem tudom, hogy hol. Hát azért mégis kiviszem a koszorúját; ez megkönnyebbíti a lelkemet . . . így nem érzem magamat olyan elhagyatottnak.

A BÁRÓ. — És te, a ki olyan kapzsi vagy, nem sajnálsz ötven koronát annak a koszorújára, a kinek még a nevét sem tudod?

MELANIE. — Már mért sajnálnám?! Tízannyit se sajnálnék, úgy szerettem a szegény Béla bácsit! Aztán úgyis a báró úr zsebéből megy, nem az enyimből!

XXXIV.

FARSANG A NÁD OR-UTCZÁBAN.

— A hölgyek kis szalonja; délután két óra. Blanka Rejtvényi szerkesztő úrral cseveg. Megjelenik: Elza, s nyomban Berzsényi. —

ELZA. — A papa azonnal jön, sőt már itt is van. (Berzsényi belépett; Rejtvényi feláll.)

BERZSENYI. — Értésemre esett, hogy Ön szivélyes felszólításomra sietett megjeleni. Ezen önzetlen ügybuzgalmát, valamint családom irányában tanúsított érdektségét nem mulaszthatom el megköszönni.

REJTVÉNYI. — Báró úr, nagyon örülök, ha szolgálótára lehetek.

BERZSENYI. — Leányaim bizonyára felvilágosították Önt az ügy mibenlétéről. Én a farsang folyamán több zeneregélyt kívánok rendezni, az én házamban.

BLANKA. — De, papa, eddig úgy volt, hogy a koncerteket nem délelőtt vagy délután, hanem este tartjuk meg.

BERZSENYI. — Igen, Blanka leányom helyesen jegyzi meg, hogy a reggélyeket este tartjuk meg, kilencztől tizenkettőig bezárólag.

ELZA. — Szóval soirée-t akartál mondani, és nem matinée-t.

BERZSENYI. — Ki beszél itt matinéről? Mondom, hogy a zene-regélés este fog folyamatba ejtetni, több különböző alkalommal.

BLANKA. — De, papa, kérek, ezt nem nevezik reggélynek, ezt . . .

BERZSENYI. — Mit szóltok bele az én szavaimba minduntalan?! Bánom is én, akárhogy nevezik! . . . Ezen dolgok úgy fognak lefolyni, a hogy én nevezem el őket. Elég az hozzá, több mulatságot kívánok adni vendégeimnek, az én házamban, este, három óráig tartó koncerttel kiegészítve, melyen a legjobb és legdrágább művészek annyi zenét regélhetnek vendégeim számára, a mennyit akarnak.

REJTVÉNYI. — Tökéletesen értem, báró úr.

BERZSENYI. — Leányaim kedvéért, a kik engem hiányos nyelvésznek ironizálnak, hozzáfűzöm, hogy valóban nem zene-reggélyt akartam mondani, hanem zene-segélyt. Segélyezni, pártolni kívánom a zenét, de nem csekély arányokban, hanem olyan alakban, hogy míg egyrészt a hazai művészek a kellő keresethez juthassanak, másrészt ne legyenek kizárva a versenyből a külföldi művészek sem, kik a kellő magasabb színvonalról gondoskodnának.

REJTVÉNYI. — Valóban báró úr, ez nemcsak nagylelkű, hanem egyszersmind finom ízlésre valló gondolat! . . .

BERZSENYI. — Megjegyzem, hogy minden egyes alkalommal meg lesznek hívva: több miniszter, számos arisztokrata, exczelleneziás és méltóságos hölgyek, s több más kisebb-nagyobb személyiségek. Úgy, hogy a szereplő művészek, a kiket előadás után szívélyesen vendégül is meghívok, érintkezésbe juthatnak a legmagasabb személyiségekkel, mi által újabb anyagi előnyben részesülhetnek.

ELZA. — De, papa, nem erről van szó . . .

BERZSENYI. — No, ezt csak úgy közbevetőleg mondom. Arról nincs szó, hogy ezt a honoráriumba beszámítanám. És irányeszméül az ön használatára megjegyzem, hogy az én házamban költségkímélés nem létezik.

REJTVÉNYI. — Tudom, báró úr.

BERZSENYI. — Viszont megvárom, hogy az egyes föl-leptetett művészek úgy legyenek odaállíthatok, hogy ez által soiréim színvonala semmit se szenvedjen.

REJTVÉNYI. — Ez magától értetődik, báró úr.

BERZSENYI. — Mielőtt azonban a részletekbe bocsájt-koznám, mindenekelőtt arra nézve kívánom tanácsát kikérni, hogy hány legyen a száma ezen, a farsang folyamán vendégeim részére nyújtandó zene-élvezeteknek? Két eszme merült fel erre nézve családom körében. Az egyik eszme az, hogy csupán hat soirée legyen a legelőkelőbb külföldi márkákkal; a másik eszme pedig az, hogy tizenkét vegyes legyen, oly módon, hogy a jelesebb hazai erők is érvényesüléshez jussanak. Én, megvallom, a fölvetett eszmék egyikéhez se csatlakozhatom. Az én eszményem az, hogy középütt rejlik az igazság, s hogy kilencz zene-estben kell megállapodnom. Mert egyrészt csak így kerülhetem el a kicsinyes takarékoskodás látszatát, s másrészt így senki se foghatja rám, hogy nem tudom mily mellék-célzatzból vagyonomat és nagylelkűségemet kívánom fitogtatni.

REJTVÉNYI. — Föltétlenül a báró úr nézetéhez kell csatlakoznom . . .

BERZSENYI. — Nagyon örülök, hogy magáévá teszi eszmémet. Annyival inkább, mert leányaim már bizonyára tudatták önnel, hogy ez estélyek, (vagy nem bánom: soirée-k) rendezését önre óhajtom ruházni. Teszem pedig ezt azért, mert ön, mint szerkesztő, jára-

tosabb nálam a különböző művészek fölvezetésében, és másodszor, mert ön, mint családoknak önzetlen barátja, szívélyesen fogja teljesíteni azt a sok lótasfutást, a melyre én koromnál és társadalmi helyzetenél fogva nem vagyok hajlandó.

REJTVÉNYI. — Nagyon megtisztel, báró úr.

BERZSENYI. — Midőn ehhez még csak azt fűzöm hozzá, hogy én semmit se becsülök és semmit se jegyzek meg magamnak annyira, mint az önzetlenséget, egyelőre csak köszönettel veszem tudomásul az ön baráti szolgálatát.

REJTVÉNYI. — O, kérem! . . .

BERZSENYI. — Most már nem marad egyéb hátra, mint hogy megismertessem önt a íőbb irányelvekkel.

REJTVÉNYI. — Figyelek, báró úr.

BERZSENYI. — Úgy a külföldi kitűnőségek, mint a pártolásra érdemes hazai erők kiválasztását teljesen önre bízom. Leányaim különben örömetst fogják tanácscsal segíteni. A magam részéről e tekintetben csak azt az óhajtást fejezem ki, hogy az öreg nőket lehetőleg mellőzni szíveskedjék. Nem tartom ugyan kizártnak azt a lehetőséget, hogy egy öreg nő sok művészi képességet összpontosítson magában, mindamelllett tagadhatatlan, hogy egy öreg nő visszás benyomást tesz a vendégekre.

BLANKA. — De, papa, kérem . . .

BERZSENYI. — Fiam, ezt én jobban értem, tapasztaltságomnál fogva. (Rejtvényihez.) Szóval, e kérésemet különös figyelmébe ajánlom, azzal, hogy e szabály alól csakis a legkipróbáltabb külföldi márkák képezhetnek kivételt.

REJTVÉNYI. — Nem felejttem el, báró úr.

BERZSENYI. — A mi már most a zene-anyagot illeti, ennek kiválasztására nézve már több az észrevételem. Az irányadó az, hogy első sorban a legmagasabb, a

legtudományosabb, a legklasszikusabb zenére reflektálok, s óhajtásom az, hogy a kilencz est programja kimerítse mindazt, a mit a zeneirodalom mint legfinomabbat, mint első márkát, mint legértékesebbet és legdrágábbat produkál. Kívánom, hogy a mi a zene minőségét illeti, estéyeimet még a szakavatott hangversenyek se árve-rezhessék túl.

REJTVÉNYI. — Ertem, báró úr.

BERZSENYI. — Minthogy azonban tapasztalásom szerint a legjobb zenétől a vendégek mind elaludnak, estéyeim tarkítása végett vendégeim számára némi változatos-ságról is gondoskodni kívánok, s azért megvárom, hogy a programmon a könnyebb zene is, mint pl. Tarara-boom-de-ay, helyet találjon . . .

BLANKA. — De papa, az istenért!

BERZSENYI. — Egyébként e végből is leányaimra utalom önt. A végleges helybenhagyás őket illeti.

REJTVÉNYI. — Minden egyes esetben előre beterjesztem a programmot, s kifogás esetén . . .

BERZSENYI. — Mondom, a felügyeletet leányaimra ruházom, mert nekem a kották forgatására, s a többi, nincsen időm, koromnál és társadalmi helyzetemnél fogva. E pontra nézve még csak azt jegyzem meg, hogy a mi személyes ízlésemet illeti, kedvenczem: az egyházi zene, s nagyon szeretném, ha ön erre súlyt fektetne. Rendkívül lelkesedem például azokért a vallásos szellemű dalokért, melyeket annak idején egy olasz pap vezetett elő, ha jól emlékszem: a Vigadóban, orgonán vagy cellón, már nem tudom, csak a nevére emlékszem, hogy P-vel kezdődött . . .

BLANKA. — A papa talán Perosi műsorára céloz . . .

BERZSENYI. — S különösen kedvelem azokat a számokat, a melyeket véletlenül Ő Szentsége is azzal tüntetett ki, hogy kedvenceiül választotta őket. Erről jut

eszembe, hogy a Pester Lloydban az Allerlei cím alatt olvastam, hogy Ő Szentsége személyesen is foglalkozik csekélyebb zeneművek költésével. Ha ezek közül valamelyik felkutatható volna, valóban igen kellemes meg-
lepetésemül szolgálna . . .

REJTVÉNYI. — Mindent el fogok követni, báró úr . . .

BERZSENYI. — Még csak egy kérdés volna hátra: az elővezetendő művészek anyagi segélyezésének kérdése.

BLANKA (Rejtvényihez). — A papa a közreműködő művészek tiszteletdíját érti.

BERZSENYI (Blankához). — Mit javítsz engem mindig, mint egy iskolai feladatot?! Ha olyan nagyon tisztelen őket, akkor nem adhatok nekik díjat, mert az sértés volna; ha pedig kell nekik a díj, akkor mi értelme a tiszteletnek? . . . (Rejtvényihez.) Nem igaz?

REJTVÉNYI. — Tessék csak a dolgot rám bizni; kellő tapintattal fogom az ügyeket elintézni.

BERZSENYI. — Itt kettőt ajánlok az ön figyelmébe. Az első az, hogy a külföldi jelesekkel szemben igen óvatosnak kell lenni, mert ezek úgy alkudnak, mint a piaczi nők. A másik az, hogy a hazai erőket nem kell figyelmen kívül hagyni, de viszont ők ne felejtsek el, hogy azért ők csak hazai erők maradnak. A folya-
modó művészek terjeszszék elő árszabályaikat; majd ki fogom választani közülök az előnyösebbeket. A vendégek, legyen ön nyugodt, nem fogják észrevenni a különbséget. Ebből láthatja ön, hogy mindent, a mi művészi, önre ruházok, de a pénzügyi felügyeletet fentartom magamnak.

REJTVÉNYI. — Egy lépést se teszek a báró úr helyben-hagyása nélkül.

BERZSENYI. — A többi esetről-esetre fogom megje-gyezni. Egyelőre közölje a jelesebb operai nőkkel, hogy a tarifával mielőbb jelentkezzenek, és terjesz-

szék elő, hogy több piéce-t mily árengedménnyel hajlandók szolgáltatni. Határozatomat ön majd tudatni fogja velők.

BLANKA. — De, papa, a művésznőkkel szemben . . .

BERZSENYI (óráját nézi).

REJTVÉNYI (Blankának a szavába vágva). — Még csak egyet volnék bátor kérdezni . . .

BERZSENYI. — A csekélyebb és úgynevezett művészi részletekre nézve tanácskozzék leányaimmal; nekem most dolgom van a iuta-gyárban.

A BOHÉMEK.

— Estély Berzsenyiéknél. Fényözőn. A lépcsőházban délszaki növényzet. Kilenczkor Berzsenyi báró felrakja összes rendjeleit, s az inasok föl húzzák fehér keztyűiket. Fél tízkor megjelenik az első bontón; nyomában Golkonda egész gyémántermése. Tíz óra tájban, mikor a színháznak vége, bevonulnak a Bohémek: Schaunard, a nagy zenész, Marcel, a nagy festő, Bodolphe, a nagy költő, Colliné, a nagy bölcsész, és Auguszt, a nagy művész. Az előcsarnokban az inasok lesegítik a Bohémek felöltőit; minthogy a felöltők akasztó-szalagja el van szakadva, Colline, a nagy bölcsész, egy szobaleányt hivat. Katicza sietve jő, s megkezdí az akasztó-szalagok felvarrását. A Bohémek ekközben felvonulnak a hallba. A hallban: —

SCHAUNARD, A NAGY ZENÉSZ. — A kérdés az, hogy minő a puttyogós bor?

ARTHUR, A FŐKOMORNYIK. — A nagyságos úrnak tréfálni méltóztatik. Csak nem gondolja, hogy a báró úr »Talizmán«-nal sérti meg a vendégeit?

MARCEL, A NAGY FESTŐ. — E fiú művelt s tudja, hogy az ital Franciaországban kezdődik.

SCHAUNARD, A NAGY ZENÉSZ. — Csakhogy én a fanyar pezsgőt nem szeretem. Én csak Moet et Chandon-t iszom.

ARTHUR. — Hat különböző márka áll Nagyságod rendelkezésére, mindenféle fajtából. Édes, sec, de mi sec, vin brut. A márkák: Moet & Chandon, Irroy, Pommery & Greno, Georges Groulet, J. Mumm, Heidsieck.

MARCEL. — Nekem mindig Heidsieck sec-et hordjon. Jó lesz, ha félre tesz számomra három üveggel. Dugja el a kis fehér szalonban a nagy állótükör mögé.

RODOLPHE, A NAGY KÖLTŐ. — És mi van a pántlikás szivarokkal? Hol vannak a pántlikás szivarok?

ARTHUR. — Még vacsora előtt parancsolja Nagyságod a havannát?

RODOLPHE. — Nem, egyelőre csak egy skatulya cigarettát adjon. Egy vagy két pakli »Szfinx és Obelisz«-et.

COLLINE, A NAGY BÖLCSÉSZ. — Én nem itt szívom el a szivart, hanem odahaza. Csomagoljanak be egy ötven darabos skatulyát a nagy Menendez-ekből.

SCHAUNARD. — De hol van a menü? Lássuk a menüt!

COLLINE. — Engem föltétlenül olyanok közé ültessen, a kik nem esznek osztrigát, mert én a szomszédaim osztrigáit is meg szoktam enni.

ARTHUR. — Nagyságod Csalavéri Torkos Frigyesné Ő méltósága és Naphegyi Tinka ő nagysága között fog ülni.

COLLINE. — Nekem nem kell hölgy, nekem osztriga kell. Cserélje meg a kártyákat s ültessen engem a szélütött főapát mellé; az nem eszik osztrigát.

MARCEL. — Engem öreg hölgyek közé ültessen, mert a fiatalok szeretik kiszolgáltatni magukat, és én nem azért jövök ide, hogy imádkozzak és dolgozzak.

RODOLPHE. — Én mellém fiatal és kövér asszonyokat jelöljön ki, jól dekolletálva. Ez nekem étvágyat csinál.

SCHAUNARD. — A földolog az, hogy a kocsik megvárjanak bennünket; nem úgy, mint a múltkor. A fenének van kedve gyalog kutyagolni haza a pokolba, mikor az ember a pukkadásig tele pakolta magát.

COLLINE. — A legnagyobb ostobaság az, hogy a mikor az ember ehetik, ihatik, a mennyit akar, a szobalányok nem ülhetnek az asztalhoz.

AUGUSZT, A NAGY MŰVÉS (a ki eddig némán tekintett maga elé). — Nos?

ARTHUR. — Tessék?

AUGUSZT (fagyos ábrázattal). — Nos?

ARTHUR. — Parancsol Nagyságod?

AUGUSZT. — Nos? A csekk?

ARTHUR. — Miféle csekk?

AUGUSZT. — Vagy talán azt hiszi a gazdája, hogy én az ó szép szeméért jöttem ide? Es hogyha megetet és megitat, akkor én ingyen fogok monológokat előadni? Engem nem lehet inggombokkal lefőzni! Hol van a csekk? The money, l'argent, das Geld? Las millreis, soldi, baksis, penyaz?

ARTHUR. — Holnap reggel Nagyságod lakásán lesz.

AUGUSZT. — Holnap? A holnap az istené! De jól van, nem bánom, most az egyszer. Jövőre azonban tanuljanak modort. A modor az, hogy az ember mindeneke-előtt átnyújtja a csekket.

(A vendégek átsétálnak a nagy terembe. Harmadfél órai szünet. Éjfél tájban a hall újra benépesül. Megjelennek: Berzsényi Blanka és Elza, hédervári Hirschler Zelma, Héthársyné, Gabnaffy Ariadné és Nyuszi, Várai-Fejér Nandine és Piczu, Soroksáry Miska gróf, Csalavéri Torkos Frigyesné, Pschutt Tilda, Beteg Puszi, Bertalan Dóri, Várföldi Sebő, a Hunhegyi család, Grünspan Bérezi, a Gabnaffy-fiúk, Szilárdffyék, Berzsényi Zoltán, Hirsényi Nándi, Rejtvényi Elek, még igen sok hölgy és úr s végül a bohémek.)

CSALAVÉRI TORKOSNÉ (Rodolphehoz). — Nagyon örülök, hogy végre megismerkedhettem egy szellemes emberrel; mindig kíváncsi voltam rá, hogy egy szellemes ember hogyan öltözködik és milyen magaviseletet tanúsít a magánéletben. Mondjon, kérem, hamar valami szellemességet, mert égek a vágytól önön mulathatni!

RODOLPHE. — Valóban, asszonyom ... (összefüggéstelen szavakat hebeg.)

COLLINE. — A szellemességről jut eszembe, hogy hallottam ma egy igen sikerült anekdotát. Volt egyszer egy kis fiú, a ki mindig együtt aludt a szü-leivel ...

RODOLPHE. (Schaunardhoz). — Dobjátok ki ezt a vízi-lovat. (Collinét eltávolítják és biztonságba helyezik.)

GABNAFFY NYUSZI (Mareelhez). — Ó, én Musette kis-asszonyt nagyon jól ismerem! Sokat hallok róla a szabónémától; különben egyforma a derékbőségünk.

AUGUSZT (Várai Fejér Piczuhoz). — Ezt a monológot elő fogom adni magának, ha majd asszony lesz.

Piczu. — Akkor már nem fog érdekelni. A legszebb monológnál is szebben beszél a tett.

HIRSÉNYI NÁNDI. — Jön a boston! Jön a boston!

REJTVÉNYI (Blankához halkán). — Ha csak egy fordulót tesz a gróffal, engem nem lát többet!

(A vendégek átszállingóznak a táncterembe. A szín üres marad. Egy félórai szünet. Megjelennek: Berzsényi báró, Csalavéri Torkos és Várai Fejér.)

BERZSENYI. — Én csak egyet ismerek közülök, ezt a Rejtélyi Sándort. Igen szakavatott fiú, de tőlem nyugodtan kitorheti a nyakát.

CSALAVÉRI TORKOS. — Akkor hát mért hívod meg őket?

BERZSENYI. — Először: nem hívom meg őket. Másodszor: azért hívom meg őket, mert ez az asszonyok

dolga, nem az enyém. Harmadszor: ti is meghívjátok őket. Negyedszer: mert nem akarom, hogy ti azt mondjátok: a báróéknál igen unalmas. Ötödször: mert azt gondoltam, hogy tudnak cigánykereket vetni, és nem tudnak. Hatodszor: miattam itt épp úgy elfordulhatnak, mint másutt. S a mi a fő: én kezdjem meg eltávolítani őket?

CSALAVÉRI TORKOS. — Te már megteheted.

BERZSENYI. — És te?

CSALAVÉRI TORKOS. — Eólam azt mondanák, hogy sajnálom a bort meg a szivart az irodalom és művésztől.

VÁRAI FEJÉR. — Hát bocsáss meg nekem, kedves báró, hogy az előbb majdnem megütött a guta, mikor ezt a festészt megpillantottam, de ezt nem fogod megtiltani nekem, valahányszor ilyen egyének tolnak elém.

BERZSENYI. — Kérlek, kérlek, a mint parancsolod. De igazán nem értem, miért ügyelsz föl ilyen selejtes vendégekre.

VÁRAI FEJÉR. — Ha tudomásodra hozom, hogy ez a festesz mint vejem kívánna szerepelni, azonnal érteni fogsz engemet. Ez a személy ma pofát vett magának megkérni tőlem a Piczut!

BERZSENYI. — És ez komoly?

CSALAVÉRI TORKOS. — Na hát ez igazán hallatlan!

BERZSENYI. — Nem tudom magam elé helyezni, hogy így legyen.

VÁRAI FEJÉR. — De hát mit akarnak még ezek az emberek? A vacsorát, pezsgőt, szivart akarjátok, jó; és hogy ne sokat társalogjunk, én belátok egy adag vidám koldulást, velem lehet beszélni. De a lányomat elvenni feleségül! — ez már mégis csak szemtelenség!

CSALAVÉRI TORKOS. — Én ebben egészen otthon vagyok.

Nálam is ismeretes egy ilyen alak; sőt teljesen befészkelte magát házamban, mert az asszonyokkal ilyen ügyekben nem lehet komolyan értekezni. Először ellopta a feleségmentől szerelemből az összes zsebkendőket; azután az asszony mindenféle foulard okát és selyemkendőket ajándékozott neki, hogy meg ne hűljön, úgy, hogy mikor nem találtam meg mindjárt a törülközőt, azt kellett hinnem, hogy ez az alak vitte el. És most végül ez az alak folyton ide-oda küldözgeti az inasaimat, úgy, hogy ha énnekem szükségem van valamire, mehetek magam!

VÁRAI FEJÉR. — Eh, ha csak a feleségmentről volna szó! ... De a leányomat akarja feleségül venni, a leányomat!

BERZSENYI. — Es aztán . . . fiatalság: bolondság . . . az ember, jól van, nem bánom, be tud látni egy kis időtöltést . . .

VÁRAI FEJÉR. — De ő nem az ő idejét akarja tölteni, hanem el akarja venni az én pénzemet! Eeggel megiszsa a kávé, délben megeszi az ebédet, és így tovább, á la bonne heure, miattam legyen úgy. De hogy este, miután már minden egyebet befalt, lenyelt, zsebrevágott, el akarja venni tőlem a leányt, a hozományt, és mindent, a mit egy hosszú életem át előállítottam! . . .

BERZSENYI. — Es ezek bohémeknek nevezik magukat!

CSALAVÉRI TORKOS. — Kétségtelenül a cseh körzötől... Tessék, megint itt vannak!

VÁRAI FEJÉR. — Azért nem kell szólni az illetőnek. Byen mindenre képes embernek inkább elnyelem az egészet.

CSALAVÉRI TORKOS. — Legalább kipanaszoltuk magunkat.

(A nagy társaság újra bevonul a hallba.)

MIND. — A monológot! Halljuk a monológot!

HIRSÉNYI NÁNDI. — Tisztelt Társulat! Auguszt, a nagyművész, elő fogja adni Bodolphenak, a nagy költőnek, ez alkalomra írott monológját.

SOKAN. — Éljen! Éljen!

AUGUSZT. — Hölgyeim, uraim! »A tolvaj szarka* Bodolphetól!

MIND. — Halljuk! Halljuk! (Helyet foglalnak. Várai Fejér, Csalavéri Torkos és Berzsényi el a balfenéken.)

BERZSENYIEK NYARALNAK.

— A karlsbadi »Savoy Westend Hotel« legszebb termében. Esti tíz óra. Békásmegyeri Berzsényi Jacques báró és leánya: Blanka bárókisasszony terített asztal mellett ülnek, vacsora után. Blanka újságot olvas; a báró szivarra gyújt és gondolataiba mélyed. —

A BÁRÓ (magában). — Ha egy hajszállal elhibázom és egy czollal erősebben meghajtom magam, mint a tapintat kijelöli, a sah azt fogja mondani: »Ez a báró finom ember, de mégis csak meglátszik rajta, hogy alulról küzdötte fel magát a magasba, mert a dereka nincs egyenesre kiszoktatva.« Ha pontosan kimért és hanyagul hűvös vagyok, a sah így fog szólni magában: »Ez a báró megbízható férfi, de úgy néz ki, mintha nyársat nyelt volna. Úgy jön nekem elő, mint a ki csak azért gögös, hogy ne látszassék köxrendűnek és alázatosnak.« Ha fidélis vagyok, a sah azt mondhatja: »Ez a báró jó fiú és kellemes udvaronc, de nem lehetett valami magasan elsőrendű nevelése, mert nem tudja, hogy meddig lehet a nagyurakkal komázó hangot használnia. Ha tartózkodó vagyok, a sah le fog nézni és azt jegyezheti meg rólam: »A báró derék

ember, de ha egyszer egy államfővel van dolga, a szokatlanságtól és az örvendetes ijedtségtől alig tud lélekzethez jutni.« Ha egy krajczárral több borralalót adok jelenléte alkalmával, mint az ízlés és finom viseletű kényelem kiutalja, a sah mosolyogni fog rajtam és azt az aperszüt fogja tenni a kíséret előtt: »A báró méltányos főúr, de mint *von Pike auf* ember egy kicsit komikus, a midőn erőködik és nem tudja hova tenni a pénzt.« Ha pedig egy krajczárral kevesebbet adok, így gondolkozhatik és bizonyosan mokírozni fogja magát rajtam: »A báró eszélyes főnemes, a kiben semmi fiancz, és nem csodálom, hogy szorgalmával oly magaslatra vitte, de azért mégis csak kiüti a fejét a szeg a zsákból.« Az embernek meg kell örülni.

BLANKA (leteszi az újságot). — Papa!

A BÁRÓ (felriad). — Mi az? Mit mondtál?

BLANKA. — Te még most se tetted le a rendjeleidet?

A BÁRÓ. — Ejnye, be furcsa vagy! Csak nem fogom szégyellni a rendjeleimet?!

BLANKA. — Szégyellni, persze hogy nem, de családi souper alkalmával nem szokás feltenni a rendjeleket..

A BÁRÓ (egyre boszúsabban). — Te igen jól tudod, hogy nem a souper alkalmával tettem fel, mert bárha ma a csirke fogja tanítani a tyúkot, azt kioktatás nélkül is tudom, hogy ha én a leányommal akarok vacsorázni, ehhez nem szükségesek a rendjelek. És ha te véletlenül nem mondd, hogy fel kellene próbálni, nekem talán eszembe se jut úgy a vitézségi érem, mint az oroszlán-rend.

BLANKA. — Felpróbálni felpróbálja az ember, de remélem, csak nem akarsz viselni?

A BÁRÓ. — Hát mire való a rendjel, ha nem arra, hogy viseljük?! Különben megnyugtathatlak, ismerem

családomnak szecsessziós és mindent gúnyoló eszme-irányzatát, és egy pillanatig se foglalkoztam azzal a gondolattal, hogy a kitüntetések állandóan viselni fogom, bárha én nem úgy gondolkozom, mint némelyek, és abban, hogy fejedelmi barátom: a sah ő felsége engem legnagyobb érdemrendjével tüntet ki, abban én, egyszerű gondolkozású ember, nem találok semmi restelni valót.

BLANKA. — De, papa, kérek, én csak arra akartalak figyelmeztetni, hogy családi körben nem szokásos rendjelekkel vacsorálni, és ha a pinczerek folyton a vitézségi éremmel látnak . . .

A BÁRÓ. — Én figyelmeztetés nélkül is tudok annyit a *savoir vivre*-ből, mert folyton leczkékét veszek a baronesz leányomtól, hogy ha az ember például egy úszónadrágban a tengerbe megy fürödni, akkor az ordókat nem kell feltenni. De mivel már úgy fordult a szóbeszéd, hogy fél kellene próbálni, hát felpróbáltam, érdeklődésből, hogy a színes szalag és arany mint állanak a fekete ruhán? És ha már felpróbáltam, mert nem értem, hogy mért ne próbálhattam volna fel, hát rajtam van, punktum, akár tetszik ez a pinczereknek, akár nem.

BLANKA. — Papa, kérek, ne haragudjál, nem akartalak megboszantani, csak éppen azt akartam mondani, hogy ha a pinczerek látják rajtad ilyenkor, a mikor bizalmas körben vacsorálsz, elfécsesgik, és az emberek azt fogják képzelni, hogy valami nagyra vagy vele.

A BÁRÓ. — Ezt senki se fogja képzelni rólam, a kiről mindenki tudja, hogy milyen egyszerű és egyenes gondolkozású ember vagyok. És ha már erről beszélünk, megmondhatom neked, hogy én az ilyenre nem adok semmit, mert szerintem nem a rendjel különbözteti meg az embereket egymástól, hanem a szív-

jóság. Én nem arra vagyok büszke, hogy számos rendjeim vannak a legelőkelőbb udvaroktól, a szerb és más kitüntetésekéről nem beszélve, hanem arra, hogy mindenki azt fogja mondani, akárkit kérdezel meg felőlem, hogy a nevezett Berzsényi, akárhogyan eszi a halat, késsel vagy villával, de egyszerű, jó ember. Vagy talán családom szecsessziós nézetei szerint én csak egy pöffeszkedő grand seigneur vagyok, de nem egyszerű, jó ember?

BLANKA. — Ó papa, azt tudja mindenki, hogy te a legjobb ember vagy a világon, arany szívű, mintája a tisztességnek és az egyéni korrektségnek, a ki soha senkinek nem vétett, soha senkit meg nem károsított, és mindenkivel csak jót tesz, a ki a közelébe jutott, de . . .

A BÁRÓ. — Nos, ha jó ember vagyok rendjelek nélkül, akkor jó ember vagyok rendjelekkel is. Nem értem, hogy ez a jelentéktelen, bár csinos szalag és érem mit változtatna a jellememen. Maradok, a ki voltam. Hogy aztán a pinzérnek miket fecsegnek össze-vissza, az az ő dolguk. Mit nekem az ő fecsegésök? Az ő fecsegésök az én jellememen nem változtat, és végre is, csak nem fogom megsérteni a sahot, a ki engem barátságára méltat és kitüntetésekkel halmoz el, és nem fogom éretlen gyerkőcz módjára eldobni az oroszlanrendet és a vitézségi érmet, melyekben ő csak a legjelesebbeket részesíti?!

BLANKA. — Ebben tévedsz, mert a sah éppen nem fősvénykedik az ordóival. Éppen most olvasom az újságban, hogy egy ötesztendős főherczegnek is megküldte a vitézségi érmet.

A BÁRÓ. — No látod, hogy kívülem csak főherczegek kapják meg!

BLANKA. — Nem érted, papa? Vitézségi érem egy öt-éves főherczegnek!

A BÁRÓ. — Az lehetetlen vagy egyszerűen sajtóhiba. Egy zérus kimaradt a főherczeg mellől az újságban. Annak a főherczegnek, a ki vitézségi érmet kapott, legalább ötven esztendősenek kell lennie.

BLANKA. — Dehogy! Az újságban meg van írva az is, hogy a sah azért adta a vitézségi érmet a kis főherczegnek, mert ez nem ijedt meg, a mikor a katonák lövöldözni kezdtek.

A BÁRÓ. — Hát tessék, nem mondtam?! A sah tudja, hogy mit csinál. Mit gondolsz, mi lesz az én koromban egy olyan főherczegből, a ki már mint ötéves gyermek sem fél a csatazivajtól?! Kinek adjon a sah vitézségi érmet, ha nem egy ilyen bátor gyermeknek, a ki a pólyából kilépve azonnal megkezdi a katonai pályát?

BLANKA. — Kinek adjon, kinek adjon? Mit tudom én! Egy főhadnagynak, a kinek az arcza csupa forradás, vagy, nem bánom, egy életmentő tűzoltónak, de hogy jön ehhez egy ötéves fiú?

A BÁRÓ. — Egész jól. Ha a sah vitézségi érmet adna az én könyvelőmnek, az Auspitznak, mindenesetre csodálkoznám rajta. Mert Auspitz kitűnő ember, de az ő szakmája egészen másutt fekszik. Ellenben így nem csodálkozom, mert a tapasztalás is mutatja, hogy a magas családokból eredő sarjakkal az a vitézség, mely más jeles férfiaknál hosszú évek, kitartás és az előrehaladottabb kor munkája, mint például a keresztviz, vele születik.

BLANKA. — Mért nem kap vitézségi érmet mindjárt a pólyájában?

A BÁRÓ. — Gyermezem, te nem tudod, milyen jól beszélsz, mert az ilyen esetek sokkal számosabban fordulnak elő, mint gondolnád. Így a történelem több kitűnő férfit jegyzett fel, kik ötéves korukban már címzetes hadvezérek és valóságos püspökök voltak és

mint ilyenek eljegyezték magukat olyan főhercegnőkkel, a kik akkor még meg sem születtek. De különben is a vitézségi érem csak egy egyszerű érem, s az oroszlánrendet még e jeles fiatal főherceg se kaphatta meg. És ez egészen más.

BLANKA. — Megkapták mások. A sah ezt is fűnek-fának osztogatja.

A BÁRÓ. — Honnan veszed ezt a légből kapott állítást?

BLANKA. — Az újságból, mert benne van az is, hogy a sah igen kitüntetett egy budapesti kis fiút, a ki bátran mondta meg papája nevét s a kivel a sah leült sakkozni. A fiú és apja erre az oroszlánrendet nyerték.

A BÁRÓ (összeráncolja homlokát). — Félreértésnek kell rejtőznie ebben az ügyben. Egyszerű vitézségi éremről lehetett szó, mert a fiú bátran mondta meg, hogy hová való.

BLANKA. — Oroszlánrendről van szó, s a sah még azt is megkérdezte volna a budapesti úrtól: nem tud-e néhány urat, a kiket a sah szintén az oroszlánrenddel tüntetne ki.

A BÁRÓ (elkomorodva). — Ezt semmit se jelent. Az oroszlánrend a vitézségi érem nélkül csak egyszerű udvariassági tény. A kettő együtt, ez már egészen más. Ha a sah ki akar tüntetni valamely előkelő egyént, a kettőt együtt adja. Vagy megtilthatom talán a sah-nak, mint perzsa kitüntetés-tulajdonos, hogy figyelmességet gyakoroljon, lényegtelen figyelmességet, melyből az avatatlan újságok, nem tudom, holmi nagy dolgot fűjnek fel?

BLANKA. — Elég az hozzá, a sah, úgy látszik, boldognak-boldogtalannak nyakába akasztja az ordóit. Azért nincs mit dicsekedni se az oroszlánrenddel, se a vitézségi éremmel . . .

A BÁRÓ (borúsán). — Nem tudom elhinni, hogy a sah, a kimintapintat-ember valóban hibázhatatlan gentleman, ily módon lejobb akarná szállítani saját helyzetetteit. Ez még oly jeles embertől is hiba és czélszerűtlen dolog volna, de egyszersmind erkölcsi lehetetlenség, hogy így legyen. Nem véled te ezt?

BLANKA. — Én azt hiszem, a sah egy nagy humorista, a ki minden alkalommal kimutatja, hogy semmit se ad az ordókra, és mulatságból mindenkinek kínál, a kinek ez örömet okoz. És ha az ember nem akar gyermekekkel és ismeretlen egyénnel egy kalap alá kerülni, szépen megköszöni a kitüntetést és elteszi azonnal a fiókba.

A BÁRÓ (megdöbbenve). — Csak nem jut eszedbe azt a tanácsot adni nekem, hogy mint lopott süveget dugjam el úgy az oroszlánrendet, mint a vitézségi érmet?!...

(Megjelennek a báróné és Elza.)

ELZA. — Na, örökre sajnálhatjátok, hogy nem jöttetek el! Olyan gyönyörű skandalum volt a színházban, hogy sírtam örömömben!

A BÁRÓNÉ. — Képzeljétek ezt a leányt! Pisszegett, füttyölt, lármázott, a lábával ütötte a lózsét, és oly neveletlen volt, mint egy klakőr.

ELZA. — Még citromot is dobtam a színpadra. Az orrára céloztam a rendezőnek, de csak a lábát találtam.

BLANKA. — Mi történt?

ELZA. — Egy színész gorombaságokat mondott le a színpadról. Hogy a közönség nem érti őket és hogy ők nem ilyen közönség előtt szoktak játszani. Persze lármát csaptunk, és ekkor előkerült a rendező, a ki jóvá akarta tenni a dolgot, de még jobban belemászott. Éppen ez kellett nekünk. Nosza elő a sípokkal, füttyülőkkel és automobil-jelzőkkel! Soha életemben nem nevettem ennyit!

A BÁRÓ. — Nagyon csodálkozom, hogy egy olyan estén történhetik ilyesmi, a mikor az én családom is a színházban van. Ki eresztezte he ezeket a színészeket?

A BÁRÓNÉ. — És te ezt nyaralásnak nevezed, Jacques? Mindig jöttél nekem, hogy Karlshad így és úgy, és hogy ez a rangelső hely a világon, és mikor aztán mindnyájan ide jövünk pihenni, itt legelőször is a színészek gorombaságokat mondanak a legjobb családok szemébe.

ELZA. — Különben a színészeknek igazuk volt, mert a nézőtér tele volt contrefaçon-előkelőségekkel. Az egyik páholyban ott ült a Várai-Fejér Nandine, a ki csak akkor boldog, ha a vidéki pasasok összetévesztik a gróf Thurzó Bélánéval, mert azt hiszi szegény, hogy ő hasonlít a szöke comtesse-hez, és ezért mindig ugyanazt a hajvizet hozatja, a mit a grófné. Es ez nem elég, hanem még hozzá ki vet rá a földszintről birka-szemeket? A Winterstein Aurél, a ki úgy utánozza a Thurzó Bélát, a görbe járástól az »Es ist erreicht«-ig, hogy a szegény gróf már nem tudja kitalálni, mit csináljon a hajával, hogy ne hasonlítson erre a boldogtalan fiúra, a kit még a legjámorabb gebe is ledob a hátáról. Hát nem igazuk volt a színészeknek?

A BÁRÓ. — A színészek maradjanak nyugalomban, mikor jó családok is vannak a színházban, és éppen azért holnap vissza fogom őket üzetni Berlinbe.

ELZA. — Az istenért, papa, ne tégy lépéseket! Hátha még holnap megismétlődhetik a heccz!

A BÁRÓNÉ. — Az egésznek te vagy az oka, Jacques, mert nem kísértél el bennünket a színházba. Ha a színészek látták volna, hogy jelen van egy idősebb úr is a vitézségi éremmel, semmi se történt volna, mert akkor tudják, hogy kikkel van dolguk.

A BÁRÓ (felvidulva). — Gondolod?

BLANKA. — Mama, ne lovagold bele a papát ebbe a vitézségi érembe.

A BÁRÓNÉ. — Miért? Olyan katonás külsőt ad neki, mely igen jól áll mindenkinek.

BLANKA. — Azért még se lehet máskor viselni, csak ünnepies alkalommal.

A BÁRÓ. — Hát ki akarja máskor viselni? . . . Persze, iinnepies vagy más alkalmakkor mégis csak viseli az ember, mert végre is, a sahot csak nem fogom megsérteni?!

ELZA. — De, papa, a sah nem törődik vele, hogy mikor teszed fel!

(A báróné és Elza megvacsorálnak. Elza elbeszéli a színházi botrány részleteit.)

A BÁRÓ (magában). — A leányaim egy kissé gögösek és ez nem csoda, mert az én vérem van bennök. De ezt a dolgot heveskedés nélkül kell megítélni és egy idősebb embernek az ilyen ügyekben már jobb Ítélete van. Mindenesetre meg fogom választani az alkalmakat, de ma este még nem teszem le, mert mért ne viselhetném a hálósobámban, éjjel, a mikor senki sem lát?! . . .

XXXVII.

BERZSENYIEK A PAPA NÉLKÜL.

— Karlsbadban. Szin: a báróné szalonja a »Savoy Westend Hotel*-ben. A báróné egyedül. De nemsokára jelentkeznek: Blanka és Elza is, a kik a vasúti állomásról jönnek, a tizenegy óra huszonegy perezre várt gyorsvonat megérkezése után. —

BLANKA. — Képzeld mama, a papa még most se jött meg!

ELZA. — Határozottan kutya van a kertben.

A BÁRÓNÉ. — Szép nyugtalansággal beszélsz kedves atyádról!

ELZA. — En nem nyugtalankodom, én gyanakszom. A papa egy kis szalmaözvegységet intrikált ki magának. Nincsen abban szégyen. Előjön ez a legjobb családokban is.

BLANKA. — És ez a bölgy az édes testvérem volna! (A bárónéhoz:) Mondd, te nem nyugtalankodol? En már oda vagyok az aggodalomtól.

A BÁRÓNÉ. — Már nem nyugtalankodom, mert a míg a vasútnál voltatok, levelet kaptam tőle. Atyátok nem jön meg se ma, se holnap.

ELZA. — Úgy-e, mondtam?

BLANKA. — Történt valami?

A BÁRÓNÉ. — Igen történt valami, de még nektek se szabad elmondanom.

BLANKA. — Akkor mért kelted fel a kíváncsiságunkat?

ELZA. — Ne mondd el, hanem felejtsd kinn a levelet. Bátran megteheted, mert ha eldugod, akkor is kézre kerítjük. No, add már ide!

A BÁRÓNÉ. — Nem adom oda, hanem fel fogom olvasni. Mert különböző dolgok vannak benne s az illő részeket ki fogom hagyni.

ELZA. — Az illő részeket hagyd ki, de az illetlen részeket olvasd fel.

BLANKA. — Az ember nem tudja, min boszankodjék jobban: azon-e, hogy valaki így viccelődjék, vagy az arczátlanságon.

A BÁRÓNÉ. — Ne veszekedjete, mikor ilyen komoly ügyről van szó. Atyátok azt írja, hogy még nektek se tegyek említést a dologról. Csak az én tanácsomat kéri. De én nem tudom elszánni magamat se erre, se arra. S ha nem fogadok szót atyátoknak, csak azért teszem, hogy halljam a véleményeteket.

ELZA. — Nem fogjuk eltitkolni.

BLANKA. — De mi van hát?

A BÁRÓNÉ. — Halljátok. (Előveszi Berzsenyi Jacques bárónak egy, nem a nyilvánosság számára írt levelét, s olvasni kezdi:) »Bécs, huszonegyedik júliusban. Kedves Elizem! Nem mulaszthatom el, hogy Téged egy kellemes találkozásról értesítsek, melynek tárgya egy régi jó ismerősünk. Ebből meggyőződhetei, hogy tévesen tapogatózol és nem könnyed vérű társaság tartóztatott vissza Bécsben« . . . (Egy pillanatra abbahagyja az olvasást.) Ezt nem kellett volna előttem felolvasnom.

ELZA. — No mindegy. Nem vesszük tudomásul.

BLANKA. — Csak folytasd.

A BÁRÓNÉ (olvas). — Hát »tévesen tapogatózol és nem könnyed vérű társaság tartóztatott vissza Bécsben, hanem fontos egyéniségek jöttek közbe, kik megakadályozták, hogy Karlsbadba visszatérve, szeretteimhez csatlakozhassam. «

ELZA. — Ismerem ezt a fontos egyéniséget. A Josefstadti színháznál van, Venust jálszsa a »Szép Helénában és paprikaszínűre festi a haját.

BLANKA. — Ne légy olyan szemtelen.

A BÁRÓNÉ. — Akkor nem olvasom tovább.

ELZA. — No, nem szólok többet egy szót se.

A BÁRÓNÉ. — Ha megjavulsz, folytatom, de ha még egy aperszüt teszel, ki foglak küldeni a szobából. (A levelet nézegeti, hogy megkeresse, hol hagyta félbe.) Hol is van csak? . . . Igen, itt. No hallgassátok. (Olvas): »Bizonyosan emlékezni fogsz névről a szeretetreméltó Flórián von Blasewitz báróra, monarhiánk pekingi képviselőjére, a ki a boxer-lázadás idején nagykövet volt Pekingben és mint ilyen Karlsbadban tartózkodott. Ő ugyanis kiváló diplomáciai érzékével előre látta az eseményeket; még a német nagykövet meggyilkolása előtt hosszabb ideig tartó szabadságot kért egészségének helyreállítása végett, s a Felség egyenes parancsára mindenáron vissza akart térni Kinába, ez azonban az akkori zavaros viszonyok miatt lehetetlenné yálf, és csakugyan nem is tért vissza, csak miután a német császár kiküldött katonái táviratilag jelentték, hogy Flórián báró egészségével egy időben a rendes diplomáciai viszonyok Pekingben helyreállottak. «

BLANKA. — Flórián von Blasewitz báró? . . . Nem emlékszem. Hogy jön ez a papához?

A BÁRÓNÉ. — Eleinte én se tudtam hová tenni, de

aztán eszembe jutott, hogy alkalmasint egy karlsbadi ismerős legyen.

ELZA. — Halljuk tovább, mi van Flórián báróval?

A BÁRÓNÉ (olvas). — »Ezen táviratot Flórián báró Karlsbadban várta meg, teljesen nyugodtan, tudván, hogy Rüstig követségi tanácsos élete kockáztatásával is helyesen vezeti a követség ügyeit. Így azon évben huzamosabb ideig érintkezhattunk, sőt a következő télen Bécsben is, a hová Flórián báró felrándult, hogy a kínai háború következtében megrongált egészségének helyreállítására szabadságot kérjen. Azóta azonban a szeretetreméltó Flórián báróval csak egy ízben találkozhattam, midőn nevezett félévi szabadságidejét mint monarhiánk pekingi követe részben a Riviérán, részben Karlsbadban és Bécsben töltötte. Képzelné fogod tehát, hogy mindenre gondoltam, csak nem ilyen messze foglalatoskodó és ritka vendéget láthatni, és kit látok, midőn az Arehiduc Charlesból a Kármthnerstrasséra kilépek? Az első ember, kit Bécsben találok, nem más, mint a szeretetreméltó Flórián von Blasewitz báró, monarhiánk pekingi képviselője! Azt fogod vélni, hogy egészségének helyreállítása végett rándult fel Bécsbe; de tévedsz.«

BLANKA. — Hová akar mindez kilyukadni?

A BÁRÓNÉ. — Csak hallgassd, majd paff leszel te is. (Olvas): »Ezen öröndetes találkozás részleteit a következőkben jegyzem fel számodra:

Flórián báró hivatalos ügyben érkezett Bécsbe. Pekingben ugyanis kolera ütvéni ki, monarhiánk pekingi képviselője kötelességének tartotta ezt a bécsi udvarnak személyesen bejelenteni. Egy követségi futár kíséretében indult el, de a futár minden igyekezte mellett sem tudott vele lépést tartani, s így történt, hogy monarhiánk pekingi képviselője Pekingből Moszkván

és Varsón át vasúton tizenkilenez nap alatt, tehát két nappal előbb tette meg az utat, mint a monarhia leggyorsabb futárja «

ELZA. — De hisz ez sport és nekem szól!

A BÁRÓNÉ. — Ne szólj mindig közbe. (Olvas): »Ezen rendkívüli menetsebességet annál inkább méltányolni fogod, mert Flórián báró a rendelkezésére álló és gondolom *Utolérhetetlen* nevezetű hadihajón is elindulhatott volna, de attól tartott, hogy a pekingi kolera miatt sok időt kell majd a vesztegzárban töltenie s nem akarta, hogy a kolera így a vesztegzárra is ráragadjon. Állomását különben teljesen nyugodtan bizta sorsára, tudván, hogy Kiistig követségi tanácsos, kit a boxerek Flórián báró helyett annak idején megostromoltak és felgyújtottak, élete koezkáztatásával is helyesen vezeti a követség ügyeit, noha a báró kormányzati bölcsességét nélkülözni kénytelen.

Elza leányom sport-jegyzőkönyvébe vezesse be . . .

ELZA. — No, ugy-e mondom?

A BÁRÓNÉ. — Fogsz már hallgatni egyszer? Ez sokkal komolyabb, mint gondolod. (Olvas): »Elza leányom sport-jegyzőkönyvébe vezesse be, hogy Flórián báró ezen gyors menetelésével világ-rikordot teremtett. Gyorsfutár tudniillik már futott ily gyorsan, bár sokkal kisebb távolságra, bizonyos Zalánról is följegyeznek ilyesmit, tehát, mondom, gyorsfutár már futott így, de nagykövet még soha.«

ELZA. — Ormonde se futott így, a század legjobb lova.

A BÁRÓNÉ. — Most már neked ki kellene menned a szobából, atyád rendelkezése szerint. Hallgasd. (Tovább olvassa a levelet): » A következő sorokat azonban ne mutasd meg még Elza leányomnak se . . .

ELZA. — Ahá, most jön a tiltott gyümölcs!

A BÁRÓNÉ. — ... »mert ezt csakis neked súghatom

meg. Megjegyzem, hogy szerintem a férji hűség . . . nem, ez nem nektek való.

ELZA. — Előttünk bátran beszélhetek a férji hűségről, mi úgy sem hiszünk benne. No lássuk csak. (A. báróné háta mögött állva, belenéz a levélbe s hangosan olvassa): »Megjegyzem, hogy szerintem a férji hűség azt is megköveteli, hogy az ember alkalmilag a csekélyebb jelentőségű szószegéstől se riadjon vissza.« No ennyit még el tudok képzelni a férji hűségből.

A BÁRÓNÉ. — Mindig kizavarsz engem a sodorból. Blanka is itt van talán, mi? és akkor mért háborgatsz bennünket? (Olvas): »Elég az hozzá, a szeretetreméltó Flórián báró bizalmasan megsúgta nekem, hogy már nem igen bírja az állásával járó sok idegrontó munkát és pihenést nem ismerő fáradságot. Kína égálj a se tesz jót neki, úgy hogy minden nap, mit Kínában tölt annyit ront egészségén, a mennyit félévi európai üdüléssel kénytelen és alig képes helyreépíteni. Kiszámította nekem, hogy egészségének teljes helyreállítása végett nyolczszázharminczhét és három negyedévi európai pihenésre volna szüksége.

Ez okból komolyan foglalkozik azon gondolattal, hogy ha a kolera és a lázadások Kínában napirenden maradnak, vissza fog vonulni azon rendelkezési állománynak nevezett elsődleges nyugalomba, melyet sok évi szakadatlan, veszélyekben és viszontagságokban gazdag, ernyedetlen munkával és egészségtelen égálji fátalmakkal oly jól kiérdemelt. Megsúgta továbbá, hogy bár Rüstig követségi tanácsos iránt meglegeződéssel és elismeréssel kell viseltetnie, fölötte díszes és előkelőséget követelő állásról lévén szó, utódjául engem óhajtana ajánlani.«

BLANKA. — Ah!

ELZA. — No ezt nem vártam.

A BÁRÓNÉ. — No, ugy-e? (olvas): »írd meg nekem express-levélben: mit szólsz ehhez? Végre is a nagykövetség oly díszes állás, melyet megszünte után is mindig javára írnak az embernek.

Nb. Sok munkával, koromnak megfelelően nem járna, mert Rüstig mindent elvégezne helyettem és Kinába csak egyszer kellene elmenni, bemutatkozás ezéjából, azután az évet mint monarhiánk pekingi képviselője Karlsbadban, Bécsben és a Rivierán töltenem.

Felelj gyorsan habozó férjednek egy szöggel a fejében. Mindenkit a családból csókoló siring hű férjed és azután is: Zsaki báró.« Na hát mit szóltok hozzá?

BLANKA. — Nagykövetnek lenni, de hisz ez gyönyörű! Ha aztán valami nem tetszik, az ember mindig visszaléphet.

A BÁRÓNÉ. — Igen, de a fáradságos út! Egyszer mégis csak el kellene menni Kinába.

BLANKA. — Az út is nagyon szép volna. Egy egészen más világ ... a sárga ember ... a tea-ültetvények ...

A BÁRÓNÉ. — Igen, de a kolera, meg a lázadók! .. En már öreg vagyok, én már nem szeretnék meghalni. (Elzához.) No és te, mit szólsz hozzá?

ELZA. — En a mellett vagyok, hogy igent kell mondani. Ez kötelesség. Mert a személyváltozás már nagyon előnyére válnék a monarhiának . . . igen, a monarhiának még ez is előnyére válnék. (Mind a hárman elhallgatnak és elmélyednek gondolataikba.)

XXXVIII.

ISCHLBEN.

— Történik: Witlaf Hohenthurm herczeg ischli villájában. Szereplők: Witlaf Hohenthurm Siegwart herczeg, az Urakháza tagja. Shamyl-Boleslav herczeg, a száműzött Shamyl-Alexis, cserkesz herczeg fia. Békásmegyeri és berzsényi Berzsényi Jacques báró. Tedeschi, műtárgy- és régiség-kereskedő. A villa erkélyén. A szereplők egy négyszögletű kártyaasztal körül ülnek. Siegwart herczeg és Shamyl herczeg tolokocsikban. Az előbbi automobiljából bukott ki és kitorpte a lábát. Az utóbbi a lóról esett le és egy tejeskocsi ment keresztül a baloldalán. Filléres alsóst játszanak. Alant a Traun sebesen hömpölyög. —

BERZSENYI (a ki fölvette »eredeti makk«-ra). — Vonok, terez, kassza, tous les trois, ultimo.

TEDESCHI. — Vonok, kvart, kontra játék, kontra kassza, kontra tous les trois, kontra ultimo.

BERZSENYI. — Vonok felsők.

TEDESCHI. — Vonok ászok.

(Kijátszszak a pártit; Berzsényi mindent elveszít.)

BERZSENYI harminczöt esztendő óta nem volt ilyen dühös. — Ön a legsajnálatosabb együgyű, a kit valaha az életben láttam.

TEDESCHI (nevet). — A ki veszít, az haragszik. Mért nem vigyázott jobban? A tous les trois-t és az ultimót megcsinálhatta volna.

BERZSENYI. — Ön akar engem tanítani kártyázni, ön? Akkor korábban reggel keljen fel.

TEDESCHI. — Az igazság az, hogy önnek egyetlenegy fogalma sincsen a játékról.

BERZSENYI. — Először önt még akkor fehéreműbe csavarták, a mikor én, mint felnőtt férfi, reggeltől estig alsóztam . . .

TEDESCHI. — Paperlapapp.

BERZSENYI. — És másodszor, hogy merészli ön velem ilyen hangnemben beszélni? Akarja, hogy megmondjam a véleményemet? Ön egy közönséges pudli-ugró!

TEDESCHI (akkorát ugrik, mintha nyomban keresztül akarná vetni magát a pudlin). — Báró úr, mérsékelje magát, mert én tréfaértő ember vagyok és magam is tréfacsináló, de tréfa ide, tréfa oda, vannak dolgok, a melyekre nézve kikérem magamnak . . .

BERZSENYI. — Úgy nézek én ki, mint a ki tréfál? Én csak magamhoz hasonló komoly egyénekkal szoktam tréfálni és nem fogom eltűrni, hogy egy közönséges rőfös . . .

SIEGWART HERCZEG. — De uraim!

SHAMYL HERCZEG. — Hagyják már abba, és folytassuk a játékot.

TEDESCHI. — Jegyezze meg magának . . .

BERZSENYI. — En nem jegyzek meg magamnak semmit, hanem még egyszer azt mondom, hogy egy életen át pacczolni és egy véletlen disznóban froczirozni egy korban és mindenben rangelsőbb embert, ez egy egészen közönséges szatócs-tempó.

TEDESCHI. — Én pedig azt mondom, hogy ha ön a rőföst nem vonja vissza . . .

BERZSENYI. — Azt mondtam, hogy rőfös? Na hát ezt rosszul mondtam. Ön még csak nem is rőfös; ön egy speczeráj.

SIEGWART HERCZEG. — De uraim!

SHAMYL HERCZEG. — Uraim, hagyják abba! Folytassuk a játékot.

TEDESCHI. — Mindenki átláthatja, hogy efféle állításokat nem hagyhatok rajtam száradni. Valaki, a ki jelen volna, azt találná képzelni, hogy én csakugyan... (Megborzong.)

BERZSENYI. — Siegwart, te hagyj engem békében. Te azt igen jól tudod, hogy én nem vagyok az az ember, a ki leczkéket hagy magának adni egy krajzlertól.

TEDESCHI (tombolva). — Krajzler! Ki a krajzler? Ki lát itt krajzler? Hogy merészli ön engem krajzlernek nevezni?

SIEGWART. — De uraim!

SHAMYL (Berzsenyiehez). — Tényleg ő nem froczirozta önt, s ha ön le fog csillapodni . . .

BERZSENYI. — Én nem fogok lecsillapodni. Én szabadelvű ember vagyok és a rangkülönbségekre nem adok semmit, mert szerintem a születésnél sokkal fontosabbak az érdemek, és azért nekem sem egy született csillagkeresztes nő nem a Dalai Láma, sem ellenkezőleg nem fogom lenézni a templomszegény embert, a ki rangban mélyen alattam áll, mivel szívjóság lehet benne, és ebben mindnyájan emberek vagyunk. De viszont nem fogom magamat kinevettetni, hogy minden boltossal úgy legyek, mint fivér és malacz.

TEDESCHI. — Na hát ez már mégis sok!

SIEGWART. — De Jacques, be fogod látni, hogy Tedeschi és egy boltos között . . .

BERZSENYI. — Én tisztelek-becsülök minden kereskedőt, még a legutolsót is, mert kis emberekre van

szüksége az országnak. És szívesen nyújtok kezet nekik, ha a legfelsőbb körökben találkozom velők és itt befogadják őket, mert szerintem az egyenlőség azt követeli, hogy az alsóbb rendű egyénekkel is jól bánjunk. Más oldalról, ha arról van szó, hogy belőlem valaki gúnyt csináljon, hát jól van, ha ez a gúnycsináló ő Szentsége, vagy tisztelt barátom, a perzsa sah. De hogy jövők én ahhoz, hogy egy ember, a ki ócska vasat árul és öreg szemetet tesz ki a kirakatba, nekem holmi olyan tréfákkal jöjjön elő, melyek sem koromnak, sem képzettségemnek és társadalmi állásomnak meg nem felelnek?!

TEDESCHI. — Báró úr, ön ezekért a sértésekért még számolni fog! (Fölkel, elrohan, s a két szerencsétlenül járt partner nem tud utána szaladni.)

SHAMYL. — Mondhatom, hogy ön igen igazságtalan volt, nem is szólva arról, hogy hármásban igen sokat kell osztani.

SIEGWART. — Én nem tudom, Jacques, miket képzelsz. Ez a Tedeschi nem speczeráj, hanem a maga nemében első czég az egész világon, és ezenkívül, a mi szintén nem megvetendő, tudós ember, kinek tanácsait múzeum-igazgatók is ki szokták kérni.

BERZSENYI. — Mint tudós ellen semmi ellenvetésem, bár nem értem, hogy miféle bölcsészet kell ahhoz, hogy valaki drágábban adjon el egy öreg kardot, mely ritka, mint egy gyárból hozottat. A mi ellen kifogásom volt, az azon commis voyageur-hang, melyet én már nem fogok megszokni, és azt hiszem, ezt te érted, Siegwart, és ön is, fenség.

SHAMYL. — Csupán kiélesíteni nem kellett volna a dolgot és odáig engedni, hogy affairet csináljon belőle; pedig egy kis jóakarattal pár kiegyenlítő szót mondhatott volna neki, miután annyira megsértődött a pudliért.

BERZSENYI. — Azt hiszem, a zsidó inkább kétszer fogja meggondolni a dolgot, mint egyszer, mert én már többszörösen elmúltam hatvan éves, és az én unoka-öcsém, a ki huszártiszt a rezervben és most volna alkalma először az én sok pénzemért kitüntetni magát és háláját, a mit irántam érez, hát ez az én unoka-öcsém nem érti a tréfát és tudtommal már több ízben megfogadta, hogy alkalmilag egy antikvárt úgy meg fog tánezoltatni, hogy ez az összes pudlikon keresztül fog ugrani. Különbén a békesség kedvéért nem bánom, a speczerajt és a rőföst visszavonom, ha az egész párti nem gílt, se a kassza és az ultimo.

SÍEGWART (becsöngeti a komornyikot s néhány sort ír egy névjegyre). — Ezt Tedeschi úrnak. (Komornyik el.) Csak azt nem értem, Jacques, hogy mért haragszol annyira a kereskedőkre? Úgy tudom, hogy fiatal éveidben te magad is kereskedő voltál.

BERZSENYI. — Kereskedő, kereskedő! A mai világban mindenki kereskedő. Az egész angol arisztokrácia kereskedő. En úgy voltam kereskedő, mint a norfolki és westminsteri hercegek, a kiknek gyáraik, ipartelepeik és kereskedelmi vállalataik vannak. Ebben az értelemben mindenki kereskedő. Te is kereskedő vagy, a mikor az erdőből eladod a fákat. Nem tagadom, hogy ilyen értelemben én jelentékeny fokig kereskedő voltam. Mondhatnám kizárólag kereskedő voltam mindaddig, míg elhatároztam, hogy ezentúl a közpályán fogom munkásságomat gyümölcsöztetni a szegények javára. És én éppen azért tisztellem a kereskedelmet, mert én tudom, hogy mi a kereskedelem. Ezt senki se tudja jobban, mint én, még Auspitz se, az én könyvelőm. De engedj meg egy ilyen értelemben vett kereskedő, meg az apró kalmár, a ki a boltajtóig kíséri a vevőt és azt mondja: »Máskor is legyen szerencsém« — ez ég és föld. Én

tisztelem-becsülöm a kis kalmárt, mert én mindenkit tisztellek-becsülök, a ki dolgozik, s a ki kénytelen dolgozni, még a mezei munkást is, minthogy ők művelik meg földjeinket és a kis kalmárok adják el árúinkat, de ha össze akarom téveszteni magamat valakivel, csak nem fogom összetéveszteni magamat a kis emberrel és a földhöz ragadt mezei munkással?!

SIEGWART. — Ebben igazad van. »Király nem lehetek, princzecskenem akarok lenni, *Rohan* vagyok!« Nem igaz?

BERZSENYI. — Igen, ezt akartam mondani.

SHAMYL. — No, hála az égnek, itt jön Tedeschi. Úgy emlékszem, ő fog osztani. (Tedeschi megjelenik.)

BERZSENYI (fölkel, Tedeschi elé megy, ünnepiesen). — Barátom, a herczeg már szíves volt megírni önnek, hogy nem szándékoztam önt megsérteni, s hogy a speczerájt és egyéb kereskedelmi címeket visszavonom. De a velem született loyaltással és nyíltszívűséggel ehhez hozzá kell függesztenem, hogy felindulásomat annyival inkább sajnálom, mert a kereskedelmet távolról sem akartam sérteni, s az ön szakmáját és személyét különösen nagyrabecsülöm.

TEDESCHI. — Ha semmi sem gilt, akkor nem gilt a parti sem.

SHAMYL. — A kérdés csak az, hogy ki fog osztani?

SIEGWART. — Spongyát rá, a mi azóta történt. A báró oszt újra.

BERZSENYI. — Igen, de nekem már abba kellene hagynom a játékot, mert Karlsbadban várnak, s az én vonatom egy óra múlva indul. No, miattam! A kibékülés öröme ma még itt maradok.

SIEGWART. — Éljen!

BERZSENYI. — Csak egy táviratot küldök az enyémeknek. Papiroost és czeruzát kérek. (A herczeg csönget s a komornyik elhozza a kívánt tárgyakat.)

SHAMYL. — Addig oszthatna talán másvalaki.

BERZSENYI (ír). — »Baronin Berzsenyi von Békásmegyér. Karlsbad. Hotel Savoy Westend. Politikai tárgyalások végett csak holnap indulhatok. Jacques.« (Átadja a telegrammot a komornyiknak.)

SIEGWART. — Már ki is osztottam.

A CSERKESZ. — Passz!

BERZSENYI (fölv teszi »eredeti makk«-ra). — Vonok, terez, kassza, tous les trois, ultimo!

TF.DESCHI. — Azt hiszem, megadhatjuk. (Megadják.)

BERZSENYI (oszt. Tedeschihez). — Éppen arról beszélünk barátommal, a herczeggel, hogy kereskedelem nélkül egy napig se állhatna a világ.

(Tovább játszanak. Alant a Traun habjai sebesen hömpölyögnek tova.)

BERZSENYIEK HEGYET MÁSZNAK.

— A Pokol-hegy Menedékházában, kétezerhatszáz méternyire a tenger színe fölött. Délután öt óra. Az eső szakad; főt és alant: fellegek és köd. Öt lépésnyire se látni. A Menedékház verandáján három alak: Berzsenyi báró, stájer vadásznak öltözve, de puska helyett bundával a vállán, és a két bárókisasszony, stájer leány kosztümben, de plaidbe burkolózva. Elza fel-alá jár; Blanka, lábtól derékig és nyaktól övig plaidben, a veranda kiugróján ül s a ködöt nézi. A báró áll, s szótlanul néz maga elé, olyan arczzal, mintha nem értené, hogyan került ide. A vezető és az inasok, a kik a kiránduláshoz szükséges holmit hozták, a Menedékház konyháján melegszenek; az őr gyermekei kíváncsian nézik az inasok czilindereinek fekete selyem rozettáit. Az őr felesége borsó konzerv levest főz a magas uraságok számára. Az őr a kályha mellett pipázik és mintha nevetne magában. —

BLANKA (a ki eddig hallgatag szemlélődött, mély megilletődésében felkiált): — Isteni! . . . Nincs más szó rá, csak az, hogy: isteni! . . .

ELZA (bámulatában megáll). — Hát te mit ádázódsz itt?

BLANKA. — Nem hozzád szóltam.

ELZA. — Talán mégis megmondhatnád, hogy: ki vagy mi legyen »isteni«?! . . . Megint velem méltóztatol foglalkozni?

BLANKA. — Hagyj már egyszer békében. Erre a látványra mondtam, hogy isteni.

ELZA. — Úgy? Az más. Nem gondoltam, hogy te azt látványnak nevezed, ha nem látsz semmit. Én ezt vak szűrkeségnek nevezem.

BLANKA. — Neked nincs érzéked semmi iránt, a mi nagyszerű. Én még nem vagyok olyan blazirt, én még gyönyörködöm a természetben. Nézd papa, nem gyönyörű, ez? Fölöttünk fellegek, alattunk fellegek; köröskörül, fenn, lenn, sűrű, vastag köd, mindenütt köd!... Mintha az északi mythológiában volnánk!

ELZA. — Jobban szeretnék a szobámban lenni, otthon, vagy akár idelelni, a hotelben.

BLANKA. — De, úgy-e papa, te élvezed ezt a látványt?

BERZSENYI. — Nem látom a zergét. Hol van a zerge?

BLANKA. — A zerge fenn van a csúcson.

BERZSENYI. — Nem értem, hogy ha én feljöhettem kétezerhatszáz méternyire, a zerge mért ne jöhetne le, négyszáz méternyire. A zerge könnyebben ugrik, mint én, egy megüledett öreg ember.

BLANKA. — Ha nem volna ilyen köd, már bizonyosan láthatnád a zergét. Keggel, ha majd kitisztul az idő és feljebb megyünk egy kicsit, ugrándozni fog előttünk akárhány.

BERZSENYI. — Gyermeke, ha én délután öt órakor a pápa ő Szentségét óhajtom látni, és a kamarás azt mondja nekem: jöjtek holnap reggel, ez egészen más. De hogy egy ostoba állat várákoytasson engem, ennek nincs értelme. Előre fogom küldeni a vezetőt, és az én legényeim, hogy hajtsák fel az állatokat és vezessenek

elő nekem lövésre néhány pár zergét, kövéret vagy soványát, az nekem mindegy.

BLANKA. — De papa, ebben a szakadó esőben! Aztán meg éjszaka lenne, mire felérnének. És a zerge is elbúvik ilyenkor . . .

ELZA. — Nem, papa, a világért se! Egy pillanatig se tudnék aludni, ha magunkra maradnánk ezekkel az ismeretlen emberekkel.

BERZSENYI. — Akkor hát mit keresek én idefent a szakadó esőben, ha egyetlen egy zerge sincs készen a lövésre?! Nincs zerge, nincs zerge ... de hogy egyetlen egy zerge sincsen, ez már sok!

ELZA. — Már azt magam is szeretném tudni, hogy mit keresünk mi idefenn?

BERZSENYI. — Azt ajánlottatok nekem, hogy a hegy-mászástól meg fogok soványodni. Úgy látom, ellenkezőleg, meg fogok öszülni és kopaszodni, míg haza érkezünk, a legcsekélyebb zerge nélkül! . . .

BLANKA. — Ugyan ne zsörtölődjete! Ki tehet róla, hogy hirtelen rosszra vált az idő? Reggel, mikor elindultunk, egy felleg se volt az égen. Örülünk, hogy bőrig nem áztunk. A hogy elkezdett esni, tüstént elértük a Menedékházat; mit akartok még egyebet?

ELZA. — Ez egyszer éppen nem vagy követelő.

BERZSENYI. — A vezetőnek már reggel figyelmeztetnie kellett volna, hogy az idő rosszra fordulhat; egy szaképzett vezetőnek könyv nélkül kell tudnia az időjárását. De ez az ember az ő tíz forintjáért a pokol fenekébe is elvitt volna bennünket.

ELZA. — Bár inkább oda vitt volna, mint ide, onnan talán hamarabb haza jutnánk. Gyönyörű Nachtlagerünk lesz, mondhatom.

BLANKA. — Hja, ilyen helyütt nem csinálnak külön alvótermeket a princzesszek számára. Ebbe már bele

kell nyugodni, barátom. Mert ha, tegyük fel, egy óra múlva el íb áll az eső, ma már nem fordulhatunk vissza. A csúszós úton, pláne sötétben, minden perezben elesnénk.

ELZA. — Még örül neki, a kis kedves!

BERZSENYI. — Ne veszekedjeteK. Egy zergevadászat sok bajjal jár; ebben Blankának igaza van. Ha zergét vadászni nem volna kunszt, a legelőkelőbb egyéniségek nem vadásznának egy ilyen élehetetlen állatra, melynek a húsa se jó. Blanka csak abban hibázta el a dolgot, hogy nem a Salvator Rainer-jégmezőre mentünk, mert ott, tekintettel a legmagasabb uraságokra, bizonyosan éjjel-nappal gondoskodva van zergékről.

BLANKA. — Ott ugyan megjártuk volna. Még most is mennénk az esőben, vagy előre, vagy vissza, mert a jégmező ezer méterrel magasabban van, mint ez a Menedékház. És ott nincs még egy kunyhó se.

ELZA. — Kiderül, hogy anyailag gondoskodtál rólunk. Azt tetszett ugyan mondanod, hogy három óraker már a csúcson leszünk . . .

BLANKA. — Nem tehetek róla, hogy a papa lassabban jött, mint képzeltem.

ELZA. — Hagytuk volna hátra a papát, mi?

BERZSENYI. — Úgy beszéltek rólam, mint egy öreg bőröndről. Tőlem mehettetek volna előre; ebben az esetben bizonyosan jutalmazóbban vadásztam volna.

BLANKA (Elzához). — Egyébként nem tudom, hogy mit kötekedel velem. Ki hitt téged?

ELZA. — Mi közöd hozzá? Ha nem beszéled agyon a papát, hogy nem tudom hány kilót fogsz neki lehozni, engem ugyan invitálhattál volna. De a papát nem lehetett rád bízni; felőled bele eshetett volna a legelső mélységbe.

BLANKA. — Szerencsére te itt vagy és így kint vagyunk a vízből.

BERZSENYI. — Hagyjatok már föl! Ha a zerge meghallja ezt a lármát, holnap se mer előbújni.

BLANKA. — Már az igaz, csak azért, hogy veszekdjünk, nem volt érdemes ide feljönni.

ELZA. — Hát ugyan miért volt érdemes? A kilátásért?

BLANKA. — Miért jönnek ide mások? Mások is boldogok? Tíz napig itt lenni a völgyben, és fel nem jönni a hegyre, nem tenni meg az egész tájék leggyönyörűbb partieját, a miért a turisták messze földről sereglenek ide — igazán nevetséges lett volna. Hisz ha elmondod valakinek, hogy Rómában jártál, de a pápát nem láttad, Parisban voltál, de Versailles-ba nem mentél ki, Nápolyból jössz, de Sorrento-t nem nézted meg: a szemedbe kaczag.

ELZA. — Csalódom, ez mind nem olyan nevetséges, mint a te örökös félelmed a nevetségességtől. Hogy az ember egész életén át a mások gusztusa szerint igazodjék, mitmacholja a másnak való mulatságot, bár neki ez nem jelent egyebet, csak kényelmetlenséget, vesződséget és boszuságot, lihegjen egész nap, izzadjon és fázzék egyszerre, keresse a tüdőgyuladást, gyalogoljon annyit, mint ha robotban csinálná, elfárasztja magát a gyötördésig, aztán ne lásson még csak egy sánta kutyát se, csak azért, mert ha véletlenül mindezt el találja mulasztani, akadhat valahol egy számár, a ki ezt furcsának találja — van-e ennél nevetségesebb dolog a világon?

(Az ör felesége jelenti, hogy a borsó-konzerv-leves elkészült. A magas uraságok bemennek az egyik szobába, a hol az asztalt lilászörös abroszszal terítették le tiszteletökre. A három elégtelen iszonyú étvágygyal ül le, s a báró a harmadik kanál után kijelenti, hogy soha életében nem evett ilyen jó levest. Megeszik

továbbá a hazulról hozott s útközben még el nem fogyasztott hideg ételeket is — a mi egy félóra múltán feltűnő lelki békét idéz elő. Diner után egy pillanatra kikukkantanak a verandára. Az eső már nem ömlik, csak szitál, de arról, hogy visszaindulhassanak, nem lehet szó. Felleget se látni többé, csak ködöt, vastag ködöt. Beesteledik. A báró a kisasszonyokkal visszamegy a rögtönzött ebédlőbe, s kártyát kér az őr feleségétől. A kártya megjelenik. A rajta látható fekete zsírretegről és egyéb nemes patináról Ítéelve, még maga Gringenőr készíthette. Azonkívül mindössze harminczegy levele van, de szerencsére csak a makknycsolas hiányzik. A báró és kisasszonyai filléres alsóst kezdenek játszani. A bárónak soha életében nem volt ekkora szerencséje; ezer point-nel előzi meg mindegyik partnerét. Ezek persze adósok maradnak. Kilenczkor a báró visszavonul alvószobájába. A kisasszonyok együtt alusznak; nemcsak egy szobában, hanem egy ágyban is, mert mind a ketten annyira félnek, hogy erre a kivételes esetre czélszerűnek látják fegyverszünetet kötni és összebújni, hogy egymást bátoríthassák. Ej.)

A BÁRÓ (mielőtt lefekszik, kipillant az ablakon, hogy meggyőződjék róla, vajjon nem tévedt-e a verandára egy hajléktalan zerge. Nem lát egyebet, csak a vezető pipájának a tüzét. Körülnéz, hogy a puskáját beállították-e a szobájába; a puská csakugyan ott van az egyik sarokban. De azért ruhástul fekszik le és sokáig nem tud elaludni. Végre elpihen, s azt álmodja, hogy Salvator Eainer főherczeg társaságában a gleccser csúcsa felé ugrál, a midőn egyszerre a zergék küldöttsége jelenik meg előttük, hajbókolva. Mire fölbred, hat óra. Kinéz. Már nem esik, de az idő borúsnak látszik; a ködtől még most is keveset látni. Megpillantja a vezetőt, a ki már ismét a verandán pipázik.) — Hé, földi! . . .

A VEZETŐ (mintha egy kérdésre felelne). — Bizony, exczellenciás úr, jó lesz sietni, ha szárazon akarnak haza jutni.

A BÁRÓ. — Hát a csúcs? Mi van a csúcscsal?

A VEZETŐ. — A csúcst most már látni innen, de a csúcson nincsen menedékház, még csak egy várta se. A magas uraságoknak bizonyosan kellemetlen volna, ha a vihar ott érne utói bennünket.

A BÁRÓ. — Akkor hát jobb lesz visszafordulni, mi?

A VEZETŐ. — Igen, még pedig minél hamarább. Úgy nézem, egy pár óra múlva megint esni fog, és meglehet, hogy két napig se tisztul ki az idő.

A BÁRÓ. — Jól van, jól van. (Magában:) Ez az ember az ő tiz forintjáért azt kívánta volna, hogy ki se mozduljunk hazulról. És jöjjenek elő nekem még a szegény emberekkel! . . .

(Kopogtat a kisasszonyok ajtaján, s bekiáltja nekik a rossz újságot. Mire a kisasszonyok felkászolódnak, a reggeli is elkészül. Blanka és Elza kávé címe alatt olyan cikóriát isznak, a melyben van borsó-konzerv is, kakaó is, csak éppen kávé nincsen. A báró óvatosabb volt, s borsó-konzerv-levest reggelizik. Ezalatt a legények becsomagoltak, s a hogy a báró lehörpintette az utolsó kanál levest, már meg is indulnak visszafelé, az egész karaván. Egy órai lefelé bukdácsolás után a báró odaszól leányainak, hogy szép lassan haladjanak előre, mert ő egy kicsit hátramarad. A kisasszonyok megijednek, mert azt képzelik, hogy papájok hirtelen rosszul lett. De a báró oly vidám titokzatossággal integet nekik, hogy megnyugodnak és engedelmeskednek. Alig maradt el a báró, puskadördülés hallatszik.)

BLANKA. — A papa zergét lőtt!

ELZA. — Majd olyan bolond az a zerge, hogy lejöjjen tisztelni a papához!

BERZSENYI (megjelenik). — Képzeljétek, nem találtam el!

BLANKA. — Zerge volt?

BERZSENYI. — Zerge, határozottan zerge. Csak nem is fogok egy kecskére lőni! (Halkabban, hogy a magyar inasok ne hallják:) A zergéből egy szó se igaz. Csak kilőttem a puskámat. Nem fogom magamat kinevetetni, hogy vadászni jöttem és el se sütöttem a fegyvert. Vannak, a kik vadásznak, és nem találják akkor se, ha tíz zerge ugrál előttük. Én, meglehet, találtam volna, ha a zerge lejjebb jön. Szóval vadásztam. (Mire leérnek a hegy aljába, már gyönyörűen süt a nap.)

ELZA. — Hát nem mérge ez?! . . .

BLANKA. — Na, nincs szerencsénk, az igaz.

BERZSENYI. — De a borsóleves, az jó volt.

XL.

KERESZTÚTON.

— A baden-badeni »Grand Hotel Bellevue« reggeliző termében. Bősz előkelőség; diplomata külsejű és modora pinczerek. Reggeli kilencz óra. Az egész Berzsényi-család együtt van, az idős angol hölgygyei egyetemben, a ki egy kherubhoz hasonlóan, szólanul ül a kis-asszonyok között. —

A BÁRÓKÉ. — Nem tudom elhatározni magamat.

BLANKA. — En azt hiszem, nem maradhatunk el a gyászszertartásról.

ELZA. — Én azt hiszem, a gyászszertartáson senki se fog keresni bennünket.

A BÁRÓ (gondjaiba elmerülve hallgat).

A BÁRÓNÉ. — Milyen jól jött volna, ha a gyászeset három vagy négy nappal korábban következik be, a mikor még Gmundenben voltunk! A szegény herezeg-nének ez egészen mindegy lett volna, hisz az ő élete már csupa szenvedés volt!

BLANKA. — Akkor még senki se gyanította, hogy ilyen közel a katasztrófa.

A BÁRÓNÉ. — Látjátok, a szívbaj! így leszek egyszer én is.

ELZA. — De, mamuska, neked nincs szervi szívbajod!

A BÁRÓNÉ. — Nem azért mondom; tudom, hogy én már idősebb vagyok, semhogy meghaljak. De ti nem gondoltok rá: mi történhetnék akkor, ha az én szívbajom is oly gyorsan elhatalmasodnék, mint a hogy fiataloknál gyakran jön elő. Szegény herezegné! Milyen kegyesen nézett rám még tavaly az esplanadeon! Mintha azt mondta volna: »Ennek a jó asszonynak is sokat kell szenvednie, már csak koránál fogva is.« Ki gondolta volna akkor?! . . .

BLANKA. — Rokonszenveseknek talált bennünket, és határozottan kiténtetett, a hol tehetted. Egyszer, mikor tenniszeztünk Elzával, öt perazig nézte a játékunkat, pedig nem igen szeretett a nagyközönség előtt mutatkozni. Egy más alkalommal pedig, mikor a papa tiszteletteljesen beköszönt a villába, tisztán hallottam, hogy megkérdezte: »Ki legyen ez a jó arczú öreg úr?«

A BÁRÓNÉ. — Az idén már okvetetlenül megszólított volna bennünket, ha nem olyan nagy beteg, hogy már alig jöhetett ki a szobából. És ki tudja, mi történik, ha korábban eszünkbe jut, és már öt hat év óta járunk Gmundenbe?! . . .

ELZA (a bárónéhoz). — No, a sleppjét nem hordozhattad volna, még ha a legközelebbi környezetébe kerülsz is, mert Gmundenben nincsenek reczeczíók.

BLANKA. — Miért ne? Fenséges látogatások alkal-mával?

ELZA. — Vagy például, hogy neked egy kis örömet okozzon, mi?

A BÁRÓNÉ. — És az ilyennek meg kell hálnia! Egy főherczegnőnek, a kinek semmije se hiányzott a világon! . . . (Szünet.)

A BÁRÓ (a kin meglátszik, hogy gondolatai másfelé kalandoztak, hirtelen megszólal). — Úgy-e, mindig

mondtam nektek ezt a *Purdét*?! . . . Mikor még mint ótvaros kis csikó egyszer rám nézett, mint tulajdonosra, már akkor valami azt súgta nekem, hogy ez az értelmes kis állat egykor nagy dicsőséget fog hozni a fejemre! . . .

ELZA. — Tudod, papa, tegnap, mikor láttam, hogy a távoszlopnál milyen könnyen nyúlik, pedig Sopp még hozzá se nyúlt az ostorhoz, azt hittem, hogy a szívemnek meg kell szakadnia a nagy örömtől! No és aztán, mikor láttam, hogy canterben jön, és kiabálni kezdtek körülöttem, hogy: »A magyar ló! . . . *Purdé!* ... A kilenczes!...« — akkor egyszerre csak elsötétedett velem az egész világ, nem láttam semmit, csak azt éreztem, hogy össze kell csókolnom mindenkit, a ki a közelembé kerül! . . .

A BÁRÓ. — Látjátok, soha se akartátok elhinni nekem, mire képes egy telivér, ha az én kezeim közül került ki!

BLANKA. — Csak az a kár, hogy olyan kevés magyar volt a versenyen! Ha látták volna a pestiek, hogyan csodálták meg *Purdét*, nemzetiszín szalagú koszorújával, az egész kontinensről összesereglett szakértők, a legridegebbnek is megdobbant volna a szíve.

ELZA. — Hát bizony én nem szégyellem megvallani, hogy mikor verseny után a banda rázendített a Eákóczy-indulóra, nekem könny szökött a szemembe a hazaszeretettől.

A BÁRÓ. — Gyerekek, nem fogjátok elhinni, mint hatott rám, öreg emberre, az a körülmény, hogy ebben az idegen világban egy huszonnégy óráig mindenki és minden csak az én magyar dicsőségemet magasztalja!

ELZA. — A propos! Mit adtál a bandának?

A BÁRÓ. — Száz forintot. Mindenkinék száz forintot adtam.

A BÁRÓNÉ. — Így váltakozik öröm és gyász, mint a »Sackingeni trombitás« éneklí. Tegnap még csupa örömben voltunk; én magam is, bár nem voltam jelen, részt vettem veletek, és azt hittem, hogy még csak ma fogok igazán örülni, a mikor az újságok is tele lesznek férjem és a ló nevével. De tessék! Közbe jön ez a gyászeset, és most már nem tudok örülni annak sem, hogy apátok egy egész lóhosszal legyőzte az egész kontinenst.

BLANKA. — Nem is illenék valami nagy lármát csapni a győzelemmel, mikor a szomszéd nagyherczegséget olyan csapás érte, mely nekünk is gyászunk.

A BÁRÓ. — Nektek igazatok van és én teljes mértékben osztozom mindabban, a mit mondani fogtok. De azért a Pwrdg'-bankettet már nem mondhatom le, mert még a versenyen élőszóval meghívtam francia és berlini jelesebb kollégáimat. Es mit mondanának otthon, ha szó nélkül tovább megyek Baden-Badenből az én ezüst sarkantyúmmal? Azt mondanák, hogy ez a Berzsényi egy külföldieskedő magyar, a ki az ő honi lovával egyszerűen zsebre vágja a magyar dicsőséget és kozmopolitának adja ki nemcsak magát, hanem a lovát is, holott csak ő egyedül az elfajult magyar, akár ezüst sarkantyúval, akár a nélkül. Míg ellenben, ha egy áldomást adok, melyen kellőképpen kiemelem hazámat, mindenki azt fogja mondani, hogy eza Berzsényi egy derék, öreg fiú, a ki külföldön is fényt szerez a magyar névnek.

BLANKA. — A baj csak az, hogy könnyen találkozhatik, a ki azt mondhatja, hogy egyszerűen a gyászszertartás elől utaztunk el Gmundenből. Nem értem ugyan, hogyan lehet ilyesmit éppen ránk fogni, de rossz és irigy emberek mindenütt akadnak. Nagyon jól tudod, hogy bizonyos körökben az efféle dolgok

íránt nagyon érzékenyek szoktak lenni. No és pláne ha te dáridót csapsz, két nappal később, a mit a sajtó siet közhírré tenni!

A BÁRÓ. — Mit akarsz? Egyszerűen kitépni a szívemet? Hidd el nekem, egy öreg embernek, a ki mindig tenyerén hordozta a szívét, hogy a hercegnét nálam jobban senki se gyászolja, mert én nemcsak a főhercegnőket sajnálom, hanem minden szegény fiatal asszonyt, a ki beteg és meghal. Biztosítalak, hogyha én tőlem függne, soha se halna meg senki; erről kezeskedem. De mit csináljak a vendégeimmel? Es mit feleljek, ha valaki azzal vádol, hogy mindig fölfelé nézek, az udvari körökre, és a magyarság ügyeit elhanyagolom?! . . .

ELZA. — Akartok egy salamoni ítéletet?

BLANKA. — Köszönjük, nem kérünk a vicceidből.

A BÁRÓ. — Csak hallgassátok meg őt, mert bizonyos vagyok benne, hogy eltalálja a szeget a fejemen.

ELZA. — Eszem ágában sincs viccelni. Azt akarom ajánlani, hogy ha olyan szükségesnek látjátok, utazzék el a mama Blankával Gmundenbe, mi pedig megtartjuk itt a bankettet, szép csöndben, de azért fecskéfészek-levelessel, hogy ne sajnálják a mg gyárt.

A BÁRÓ. — Hát nem mindig neki van igaza?

A BÁRÓNÉ (Elzához). — Es a míg megjövünk, addig te egyedül járkálsz itt előre, hátra?

ELZA (kedvesen mosolyog az angol kisasszonyra). — Az öreg daru velem marad.

BLANKA. — El ne rontsd, szegényt, azalatt, míg oda leszünk. Attól félek, hogy mire visszatérünk, Ő is cocotte-nyelven fog társalogni.

A BÁRÓ. — Hagyj békét a leányomnak. Ennek a leánynak helyén van a feje, és a szíve tősgyökeres magyar.

BLANKA. — Te úgy beszélsz, papa, mintha a nemzet ügyét kellett volna megvédeni az én aulikus érzéseimmel szemben . . .

A BÁRÓ. — Nem úgy beszélek, csak mint jó honfi, a ki örül, hogy hazájának szolgálatot tehet. Látjátok, gyermekeim, én nem fogom előttem eltitkolni, hogy azelőtt, kora fiatalságomban, nem tevékenykedtem eléggé a magyarság érdekeiért. De mikor már vagyont szereztem, s a közpályán megismertem kötelességeimet, egészen más ember lett belőlem. Most boldog vagyok, ha a magyar névnek itt vagy ott dicsőséget szerezhetek. Ezt különbözőképpen lehet elérni; én magyar tenyésztésű, lovaimmal szolgálom a czélt. De ha személyesen is olyan gyorsan tudnék futni, hogy ebből hazánkra fény derülne, akár ei fogjátok hinni, akár nem, a magyar név dicsőségéért én magam is szaladnék.

XLI.

BERZSENYI HÁZASÍT.

— Melanienál. Berzsényi báró egy karosszékben. Melanie a karosszék előtt, lenn a szőnyegen. Sírdoгал és a báró kezét csókolgatja. —

BERZSENYI. — No, no, azért ne pityeregj.

MELANIE. — Soha, soha se fogom elfelejteni! . . . Igazán, mi is lett volna belőlem a báró jó szíve nélkül! . . .

BERZSENYI. — Na, na, szót se érdemel. A mit mondtam, megtartom, ennyi az egész. Nem mondtam mindig hogy ki foglak házasítani? Nohát! Vagy azt hitted, hogy éppen a te hozományodon fogom megkezdeni a krajczároskodást?!

MELANIE. — Ő, nálam senki se tudja jobban, hogy a báró nagylelkű, mint egy király! . . . Vagy mit is beszélek?! . . . A királyok már nem nagylelkűek, csak a mesékben. És én minden nagylelkűséget mesének tartanék, ha a bárót nem ismertem volna. Ó, tudom én azt jól! ... De mégis! . . .

BERZSENYI. — Mit mégis? Nem vagyok smuczig punktum. Azt hiszem, az öreg Berzsényi, egy éle

munkája után, már megengedheti magának azt a luxust, hogy ne legyen smuczig.

MELANIE. — A báró megengedhetné magának azt is, hogy egy esepet se törődjék a szegény Melanieval, különösen mikor ez a Melanie azzal áll elő, hogy férjhez akar menni. A báró fölötte áll annak, hogy egyáltalán foglalkoznia kellene a dologgal. És más a báró helyén, bizony nem is törödnék velem. Más egyszerűen azt mondaná: hát, jó leány, le is út, fel is út.

BERZSENYI. — Más istállószoiga, én pedig az öreg Eerzsényi vagyok.

MELANIE. — A báró kivétel mindenben, tudom. De a báró se azért nagylelkű, mert grand seigneur. Nagylelkű daczára, hogy grand seigneur, mert aranyszíve van. Azért hogy zárkózott természetű vagyok s csak a könyveket búvom, ismerem én az életet s keresztüllátok a nagyurakon. Emlékszik az Altmünster Irénre, a ki a Teréz-körúton egy gangon lakott velem?

BERZSENYI. — Emlékszem. Szép leány volt és sok grófot megevett.

MELANIE. — No ez aztán ismerte őket! . . . Persze, nem kerülhettem ki, hogy egyszer-egyszer szóba ne álljak vele. Tudja-e, mi volt minden harmadik szava? iMelanie, őrizkedjék a nagyuraktól, mert a nagyurak mind smuezig disznók.« Én csak nevettem, mert nekem ugyan nem volt okom panaszra: az az egy nagyúr, a kit én ismertem . . . (hosszasan csókolgatja a báró kezét) ... de tudom, hogy az Irén durva szavaiban sok életismeret volt.

BERZSENYI. — Annyi igaz, hogy vannak beképzelt mágnások, a kik azt hiszik, hogy ha ők minden fillérből nemzetgazdaságot csinálnak, azért ők mégis nem tudom kik, mik maradnak. Ebben is különbözni akarnak egy modern főúrtól, a kit ők csekélyebbnek ítélnék, és a

ki mindenesetre reprezentálni fog. Nem nevetséges ez? Ha egy modern főúr utánozni akarná őket, mint vélik, biztosítalak, már csak neveltségénél fogva is canterben le tudná győzni őket a takarékoságban, az ő embertelenségeik és ügyetlen fősvénységük nélkül. De hatvanadik évemen túl csak nem fogok ebben örömet találni? És látod, mondok neked valamit. Csodálni fogod te őket azért, hogy a mikor a paraszttól a krajczárt lealkudják, ők egy nagy művön pózolnak és latifundiumot spórolnak össze ivadékaik számára? No, én nem fogom csodálni őket. Mert akár így nézem, akár úgy, annyi bizonyos, hogy nem azért tesznek így, mert már az őseiknek is nagyon sok volt, hanem azért, mert nekik már nincs nagyon sok. Es ha ő nekem parvenükről beszél maguk közt, én erre nem mondok semmit, de azt gondolom, hogy ő azért mégis egy ótvaros.

MELANIE. — Éppen azért.

BERZSENYI. — Mit éppen azért?

MELANIE. — Minél inkább tisztában vagyok vele, hogy milyen a világ, annál inkább habozok . . . Minél bizonyosabb vagyok benne, hogy a báró az egyetlen, ki ilyen nagylelkűségre képes, annál jobban bánat, hogy visszaéljek ezzel a páratlan nagylelkűséggel, és elfogadjam ezt a nemeslelkű, pazar . . . (Sír és a báró kezét csókolgatja.)

BERZSENYI. — Bolond vagy? Csak nem fogod kéretni magadat?

MELANIE. — Végre is, a báró nem olyan ajándékot kínál nekem, a melyet egy barátnőnek szokás adni . . . Ilyen hozományt egy apa ad a leányának . . .

BERZSENYI. — Hát talán nevetni fogsz, Melanie, de ezt nem mondhatom másképpen, mint hogy én csakugyan apai érzésekkel vagyok irántad. Hogyan mondjam

másképpen? Eleinte nem volt így, de mióta megszoktalak, így van. Talán az én koromnál fogva van így; vagy mert te olyan csöndes, komoly, finom leány vagy . . . hogyan tudjam én ezt megmagyarázni magamnak? Azért hogy én téged, mint nőt ismerlek ... ez nem csökkenti apai érzéseimet, sőt ellenkezőleg. Egy szóval, én téged *egy* harmadik leányomnak tekintelek.

MELANIE. — Ó, báró, ezt lehetetlen nem érezni . . . De éppen ez az . . . Hogyan is fejezzem ki az aggodalmaimat? Akármilyen boldoggá tesz ez az érzés, szabad-e visszaélnem vele?! . . . Ha lehetséges így mondanom, nekem kötelességeim vannak a báró tisztelt családjával szemben . . . Néha úgy érzem, mintha a vonzalommal, melyet a báró irántam tanusít, meglopnám kedves leányait . . . Es most, lehetek-e oly undelikát, hogy megrövidítsem őket?! . . . Tudom, hogy a bárónál ez nem szerepel... de nélkülem ez is az övék maradt volna.

BERZSENYI. — Látod, talán ezért a finom gondolkozásért tekintelek úgy, mintha a leányom volnál. Légy te csak egészen nyugodt. Biztosítalak, ha ezt az ügyet a családomban tárgyalhatnám és pénzügyekben tanácsot fogadnék el valakitől, a leányaim igen szívélyesen megszavaznák neked ezt a hozományt.

MELANIE. — Ó, a bárókisasszonyok oly előkelő szelleműek és oly gyöngéd gyermekek! . . .

BERZSENYI. — Többet mondok Ne légy igazságtalan az én szegény jó nőmmel szemben. Ő beteg, már régóta, és mint jólelkű, beteg nőnek belátása van. Természetesen, gyöngédségből, erről nem szoktunk beszélni, de bizonyos vagyok benne, hogy ő hallgatag, mindenben egyetért velem, és mert a távolból rokonszenves figyelemmel nézett téged, kellemtlenül érintette volna őt, sőt esetleg javadra szólt volna, ha, mondjuk, el akartam volna válni tőled, egy más nem érdemesért,

MELANIE. — Ó, ha egyszer megcsókolhatnám a bárónénak a kezét! . . .

BERZSENYI. — Kernelem, most már nem fogsz sírni és el fogod mondani egyszer azt is, hogy miért akarsz férjhez menni? Te olyan komoly vagy, társaságba nem vágyódsz, mindened megvan, mondhatnám hideg természettel ... azt is mondod, hogy nem szerelemből méssz férjhez . . . szóval hogy értse meg ezt az ember?

MELANIE. — Igazán nem tudnám megmondani. A.zt hiszem, csak azért megyek férjhez, hogy öregségemre ne maradjak egyedül. Oly csúnya egy elhagyatott öreg nő, a ki a múltjából él! Ettől mindig borzadtam. És most még kínálkozik tisztességes parti; ki tudja, ha sokáig halogatnám a dolgot, később nem ugranám bele valami bolondságba? Nem mennék-e valami korhely fiatalhoz, a ki csak a hozományomért venne el?

BERZSENYI. — A jövődöbelid szolid ember? Megnyugtathatsz e felől?

MELANIE. — Ó, nagyon komoly gondolkozású, szorgalmas, szolid ember! Most magánhivatalnok, de a hozományommal egy kis vállalkozásba akar fogni. Elmondta, mik a tervei, s erről is látszik, hogy alapos, munkás ember a ki a házasságot komolyan fogja fel. Persze, az ő nagylelkűsége nélkül nem vehetett volna el, de nem jó, hogy ezt nyíltan megmondja? Mi nem bolondítjuk egymást.

BERZSENYI. — Ez szép tőle. És egyébként is megfelelő ember?

MELANIE. — Igen. Már nem gyerek; harmincznyolcz éves, egészséges, jó külsejű.

BERZSENYI. — És úgy . . . rokonszenvezel vele?

MELANIE. — Hát igen. Csak egy rossz tulajdonsága van. Nagyon féltékeny természetű. Maga is mondja.

BERZSENYI. — Talán én rám féltékeny?

MELANIE. — Ó, a báró, ez egészen más! ... Én nem akartam őt félrevezetni, s Ő teljesen tisztában van velem . . . Sőt, ha már erről beszélünk, nem is tudom, hogyan mondjam el . . . Szóval, ha megtaláltuk volna a formáját, ő is szeretne volna megköszönni a báró nagylelkűségét . . .

BERZSENYI. — Majd később, ha megismerkedünk. Igaz, hát te hogyan ismerkedtél meg vele? Te nem jársz sehová, látogatásokat nem fogadsz, egész nap olvasol . . . nem tudom kitalálni, hogyan történhetett a megismerkedés.

MELANIE, — Távoli rokonom. Egy nagynéném üzenetével kerestett fel.

BERZSENYI. — Bokonod is? Annál jobb, annál jobb. És aztán, hogyan gondold, ha majd férjhezmeneteled után találkozni óhajtok veled? . . .

MELANIE. — Ó, a hogyan, a hol és a mikor a báró parancsolja! Nem merem remélni, de talán ... ha a báró megengedné, hogy bemutassam a férjemet . . .

BERZSENYI. — No majd meglátjuk. Hanem te, mondd, nem találsz furcsának, hogy téged hamarabb adlak férjhez, mint az én igazi leányaimat? Két-két millió hozományuk van, még több vár rajok, csinosak, ügyesek, tudnak geográfiát, mitológiát, mindent ... és te mégis hamarabb méssz férjhez, a ki nem jársz társaságba és így meg amúgy.

MELANIE. — A királykisasszonyok mennek férjhez a legnehezebben. Nekik kell a legjobban válogatniuk.

BERZSENYI. — Azt hiszem, a milyen okos leány vagy, néhány jó tanácsot adhatnál nekik . . .

MELANIE. — Ó, milyen jó hozzám a báró! . . .

BERZSENYI. — Nem mondom, hogy magasra tartják az orrukat . . . mert miért ne tartanák az orrukat magasra? . . . de mégis, az egyik már elmúlt huszonegy és vihetem a legmagasabb helyekre, a jobb partikra

fütyöl, itthon pedig egy mosdatlan költővel sétál előre, hátra. A másik meg néha rágondolja magát, de három hónapi jegyesség után megunja és kineveti a legsnájdigabb vőlegényeket. Ezzel már nem is merek próbálkozni. Pedig olyan jó és házilag okos leányok!

MELANIE. — És kedvesek! És bájosak!

BERZSENYI. — Te, a ki tapasztalt és jó irányú nő vagy, határozottan útba igazíthatnád őket a tekintetben, mert szegény jó mamájok, azt kell gondolnom, nem is akarja őket komolyan férjhez adni, hogy mint beteg vidám társaságban maradjon. De mit mondasz te a világhoz? Hogy ha én elviszem őket a bálba, a legnagyobb dekol-tázsban, aztán előjön egy dragonyos, megöleli őket és azt mond nekik, a mit akar, ez jól van; de ha én azt akarnám, hogy egy finomlelkű, világlátott és nekem bizalmas nő, a kikre ők igen kíváncsiak, ismerkedjék meg velők, mint titokban ők is szeretnék, az emberek azt mondanák, hogy engem a bolondok házába kell vinni.

MELANIE. — Ez érthető; pedig én nem tanítanám őket semmi rosszra.

BERZSENYI. — No és ha te nevelőnő volnál a házunkban? Akkor mindenki meg volna elégedve. Mondhatom neked, minél öregebb vagyok, sok dolgot annál inkább nem értek. Meglehet, ez a korrall jár, és úgy kell lennie, hogy a mikor az ember nem igen tud erkölcstelenséget elkövetni: akkor végképpen megszűnik erkölcsös lenni. (A szobalány jelenti, hogy tálaltak.)

MELANIE. — Nem vacsorálhatna velem? Semmi esetre?

BERZSENYI. — De veled vacsorálok. Megtartjuk az eljegyzési lakomát. Persze csak így, kettesben. A férjed majd ügyis eleget lesz veled.

XLII.

BERZSENYIEK HAZA JÖNNEK.

— A nagy ebédlőben, esti fél tíz órakor. Minden csillár ég, de az ünnepi hangulatot némi nafralin-illat mérsékli. A bárók már megvacsoráltak; egyelőre ki is beszélték magukat. A báró, a báróné és Blanka hallgatnak; azon törik a fejőket, hogy mi módon alkothatnának új otthonot ebből az »unheimlich« palotából, mely most oly kietlennek tűnik fel. Elza le s fel jár a teremben és koronkint megszólal. De mintha egy láthatatlan lényhez beszélne. —

ELZA. — Adieu, adieu, adieu!

A BARÓNÉ. — Hát te mit lamentálsz ott magadban?

ELZA (se lát, se hall). — Adieu, adieu, adieu!

BLANKA. — A külföldtől búcsúzik, az édes!

A BARÓNÉ. — Ez, ez decemberben is ott fürdene Ostendeban! A mint javában készülődöm, és azt se tudom, hol van a fejem, egyszerre csak elkezd nekem tördelni a kezét, és jajgat, mint a Sulamith: »Mért megyünk el Ostendéből?! Mért megyünk el Ostendéből?! ...» De hát mit csináljunk Ostendeban, mikor már olyan hűvös van, hogy csak a bravúr-emberek fürdenek, és azok is, titokban, görcsöt kapnak?! . . .

ELZA (a láthatatlan lényhez). — ó, a digue! . . . ó, az estaeade! . . .

BLANKA. — Láttatok volna ma hajnalban a vagon folyosóján! Mikor Bruckba értünk, én is fölébredtem. Kimegyek, hát ott áll az ablaknál, mosdatlanul, fésületlenül és szaval: »Szervusz, művelt nyugat! Pá, csau, puszi! . . .«

ELZA (még folyvást a láthatatlan lényhez szól, de úgy, hogy a nénye is értsen belőle). — Tán nem volt okom keseregni, mi?! . . . Persze, ennek a Rozgonyi Cziczellének iszonyúan dobogott a szíve az örömtől, mert a vonat minduntalan megállt a nyílt pályán, s ebből észrevette, hogy már honi földön járunk! . . .

BLANKA. — No, ha az egri nők is így beszéltek volna, most szépen néznénk ki!

ELZA (elábrándozva). — Micsoda rend volt odakünn! Abból, a mit az ember maga körül látott, blindre meg lehetett igazítani az órát.

BLANKA. — Az ember vesz magának egy jól járó órát, és nem felejtí el mindjárt, hogy magyar volna, vagy mi.

ELZA (most már Blankához). — Hogy jön a magyarság ahhoz, hogy én nem szeretek Budapesten lenni?! Ki szeret Budapesten lenni? . . . és ettől még nem kell elárulni a hazát. Különben én tisztelem a guszthusodat, és ha te szeretsz itt ülni, fogadd áldásomat! . . . En, kivált olyankor, mikor egy szebb világból jövök, visszatászítónak találok ezt a várost. A hogy a vonat elhagyja Kelenföldet és az ember közelebb jön Budapesthez, az orrodát egy gőz csapja meg, a mivel itt nem mondom, hogy élned, halnod, de minduntalan találkoznod kell. Mikor másutt az emberek őszi kabátba bújva sétálgatnak a holdvilágnál, itt a falak fojtó meleget sugároznak ki. Egy város fák, park, levegő

nélkül! És nincs óra, a mikor az utcán végig mehetnél a nélkül, hogy egy pokolgép az arcodba ne szórja a szemetet és a port. Ez neked a »hazádnak rendületlenül«?

BLANKA. — Én nem élek az utcán.

ELZA. — Hát hol élsz? Élsz csakugyan? Másutt jársz-kelsz a szabadban, és társaságban élsz. Itt se levegő, se társaság. A budapesti élet: kávéház, színház és zsúr. A kávéházba, szerencsére, nem járhatasz, mert a mi köreinkben ez már mégse szokás . . . legalább egyelőre, mert Budapesten nemsokára a bibornokok és a csillagkeresztes hölgyek is el fognak jární a kávéházba. A színház? A budapesti színházak csak a papának jók, mert ő mindenütt tud aludni. Én nem tudok aludni, ha nekem rosszul komédiáznak. És azért jöjnek a színházba, hogy egész bizonyosan ne bújhassak el a nekem kellemetlen alakok elől?! Aztán a zsúrok, a hol csak ostobaságokat beszélnek! . . . Mért zsúr, mért nem szibvásár? . . . Szerencsére a zsúrok kimennek a divatból, mert nálunk is majmolni fogják a párisi petit goüter-kat . . . egy ürügyei több: kocsmába és kávéházba jární. Marad nekem életnek: a Marcel Prévost regényei.

BLANKA. — Ejnye, be el vagy szontyolodva!

A BÁRÓNÉ. — Nekem úgy jössz elő, mintha nem a helyet, hanem az embereket talátnad volna külföldön inkább kedvedre! . . .

ELZA. — Parbleu!

A BÁRÓNÉ. — És én nem vettem észre semmit!

BLANKA. — Ah, ez érdekes! Szőke vagy barna az illető?

ELZA (a bárónéhoz). — Nem volt mit észrevenni: az illetőtől én olyan sokat követelek, hogy soká kell készülnie, a míg tip-top kondícióban lehet kihozni a

pályára . . . Nincs »illető«; legalább még nem jelentkezett. No, Budapesten nem is fog! . . .

A BÁRÓNÉ. — Mon Dieu, az emberek mindenütt egyformák!

ELZA. — Dehogy egyformák! A hányszor a külföldön kilépek az utcára, mindig elbáméskodom: »Nini, az emberek tudnak járni az utcán, és — csodálatos! — köszönnek egymásnak!« Mert itthon nem tudnak az utcán járni, csak tülekedni tudnak ... a mi pedig a köszönést illeti, ugyan ki köszön itt?! . . . A budapesti ember gesztussal és mimikával értésedre adja, hogy: »tölem, neked, ennyi leereszkedés vagy nyájasság jár, sem több, sem kevesebb, inkább kevesebb, mint több«, ezt értésedre adja, de nem köszön. Egyformák! Ördögöt egyformák! Hol látsz alakokat, a kik úgy mennek a sokaság között, mint a vak villamos kocsis, elfoglalva kemény könyökével a kényelmének dukáló helyet, félrelökve útból öreg embert, gyermeket, vénasszonyt, leánykát, a ki nem csinos, nyomorékot, mert ő erősebb, mint ezek?! . . . Az utolsó budapesti emlékem: egy gavallér, a ki a vele szembejövő aggastyán gipszbe kötött, beteg karjára egy jót döfött a könyökével, hogy megmutassa hölgyének: milyen úr ő, s milyen vitéz legény! . . . Ma sem bocsátom meg magamnak, hogy rá nem kiáltottam: »Fuj! Nem szégyelli magát?!« ...

BLANKA. — Egyszer még megjáród!

ELZA. — Itt azon se csodálkoznám. Itt és Ohióban minden megtörténhetik. Arra, nyugaton — szervusz, édes nyugat, pá, isten veled! — egy férfi úgy néz rám, mint egy másik emberre, mondjuk így: mint egy csinos ismeretlen hölgyre, itt nincs az az ágrólszakadt aszfaltfúú a ki jogot ne formálna magának, hogy a tekintetével kifejezhesse: »Tetszel nekem! Csinos vagy!« És én

nem kiálthatok rá: »De nekem nem tetszel, rongyos pimasz! Hogy mered rám emelni a vizes tekintetedet?! ...» És mért van ez? Mert sehol sincs annyi férfira éhes asszony . . .

BLANKA. — Szeretem ezt a stílust. Mareel Prévost úr büszke lehet rád!

A BÁRÓNÉ. — De, Elza! Az atyád előtt! . . .

A BÁRÓ (a kít kisebbik leányának a sottise-a zavarba ejtett). — Hát Budapest így, Budapest amúgy . . . mondasz valamit. De viszont . . . látjátok, én Amerikát nem ismerem, pedig szeretném ismerni, és ha ügyeim engedni fogják . . . de ez már úgy se ér semmit. Annyi bizonyos . . . nem fogjátok elhinni . . . de ha újra kellene kezdeni az életet, Amerikában óhajtánám kezdeni. Mégis csak más lehet ott von Pike auf egy vagyont szerezni! . . . A Munkácsytól vagy Rafaeltől láttam egyszer egy képet egy öreg admirálisról, a ki a mankójával nézi a tengert, mert letört és már nem futhat többé. Így nézek én Amerika felé; ez meg van tagadva tőlem, Amerikában mint hajóifjú kezdeni a milliárdokig. De Amerikát féltreve, Budapestnek is megvannak a maga komoly érdemei, és ez előnyök felett nem lehet pálczát törni. És aztán, gyermekem, én nem mondom, hogy ne gondolkozzál helyesen, de, látod, a nyilatkozatban egy magyar főnemes leánya kell, hogy még családi körben is tapintatos legyen a főváros irányában, és az eshetőleges gyöngéd érzelmeket ne sértse.

A BÁRÓNÉ. — Ne vedd fel, Jacques, olyan komolyan ezeket a szeleburdi nézeteket. Ma így beszél, s holnap egész nap a Szózatot fogja énekelni, vagy más egyebet a hazáról.

ELZA. — Ohó, persze hogy jó magyar leány vagyok!... A szívem, az már Magyarországé, pour une eternité!...

Imádom a magyar parasztot, és a puszta az én hazám, ez már el van végezve egy életre. De Magyarország és Budapest, az kettő, és Budapest még távolról se Magyarország! Nem, hála Istennek!

BLANKA. — Tudja is ő, hogy mit akar!

ELZA. — Hogy neked örömet okozzak, megmondhatom, hogy mit akarok. Egy olyan férjet akarok, a ki harminczötéves létére lovassági tábormok legyen a német hadseregben, és olyan jellem, a ki szemtől-szembe megmondja Vilmosnak az én nézeteimet. Ezenkívül finom és elmés legyen, mint a legkülönb francia, józan és komoly, mint egy angol orvosprofesszor, zseniális, mint egy spanyol festő, derült, mint egy olasz csirkefogó, rettenthetetlen, büszke, gyöngéd, hú, daliás, szép, nagylelkű, szerető szívű, elsőrangú vívó és lövő, röptében lőjje le a galambot, de soha se lőj jön galambra . . . Aztán még azt akarom, hogy soha se kelljen férjhez mennem, de azért mégis boldog legyek, mert minden férfi utálatos, csak egy van, a ki imádnivaló, az én drága jó apám, a ki a legnemesebb ember a világon!

A BÁRÓ (nevetést tetteve, büszkén és boldogan). — Mit szóltok hozzá?!

XLIII.

BERZSENYIEK FÖLÉBREDNEK.

— Berzsényiek a katolikus nagygyűlésről jönnek, a redouteból, és leülnek ebédelni. —

A BÁRÓNÉ. — Na, ez aztán beszéd volt!

BLANKA. — En nem tudok ebédelni. Nekem még most is remeg minden idegszálam. (Félretolja a teknősbéka-levest.)

ELZA. — De hát honnan kerül elő ez az ember?! Szedlacsek! És még hozzá Venczel!

A BÁRÓNÉ. — Az pedig úgy van. Nekem már az újságban is előjött ez a név.

ELZA. — Csakhogy nem olvastad el, a mi róla állott, mert ha újságot veszel a kezvedbe, úgyis mindjárt elalszol.

A BÁRÓNÉ. — Azért mégis többet tudok a vallásból, mint a mai leányok. Ki mondta, hogy el kell menni a nagygyűlésre? Talán te? Szeretném látni, hogy neked jusson eszedbe ilyesmi!

ELZA. — De hát várta ezt valaki?! En, mikor hallom, hogy valami Szedlacsek Venczel fog beszélni, azt hittem, hogy nevetni fogunk. Szedlacsek Venczel! Hallott valaki

ilyen nevet? Mért nem mindjárt a kis Kohn?! Persze, alig hogy megszólalt, mindjárt puff voltam.

BLANKA. — Légy megnyugodva, holnap már az egész ország ismerni fogja ezt a nevet.

ELZA. — Az igaz, és ha én a nagy primadonnának volnék, ma nem tudnék aludni a féltékenységtől.

A BÁRÓ. — Gyermequem, itt nincs helye a kislányos tréfálkozásnak, mert ehhez te nem értesz. A legkomolyabb férfiak, mint számos főrendek és más kartársaim elismerték, hogy ezen tudós pap igen higgadt és tájékozott eszméket adott elő, és nagyon élvezetes szobóssággal.

ELZA. — De, papa, hisz senki sincs annyira elragadtatva, mint én! Ha Blanka fel van zaklatva és nem tud enni, ez semmi; mert engem ez a pap egyszerűen levett a lábamról.

A BÁRÓNÉ. — Micsoda kifejezések!

ELZA. — A primadonnával csak azt akartam mondani, hogy ez az új ember holnap canterben fog verni mindent, a mi ma lábon van, és hogy az ilyen papot egy Kapisztrán Jánosnak kellene nevezni, legalább is!

BLANKA. — Keresem az emlékezetemben, volt-e már az egyháznak ilyen tüzes harczoza, a kiben a meggyőződés, a vér heve, és a lélek indulatja hasonló erővel tudott megszólalni? Ilyen hatalmas szellem és ilyen elragadó szónok? Talán az Ábrahám a Santa Clara jönne számba, de az egy durva barát volt, míg itt egy tetőtől talpig modern ember, egy nagy tudós, egy merész bölcselő . . .

ELZA. — Azt mondhatná az ember, hogy egy szeczesziós pap . . .

BLANKA. — Ne beszélj közbe bolondokat. Már nem tudom, hogy mit akartam mondani. Igen, hogy a próféta-köz kell visszamenni ekkora lángolásért, a bölcsé-

szekhez ilyen mélyrelátásért és a nagy költőkhöz ennyi zsenialitásért!

A BÁRÓNÉ. — Azelőtt mindig hol ezzel, hol azzal jöttem nekem elő, hogy milyen jelesül beszéljen ... Na hát, egyszer elmentem direkt a képviselőházba, a hol igen nagy czúgban ültem és egyik szónok sem elégített ki egy cseppet se. Különben én rám politikus szónok még soha sem tett semmi benyomást.

BLANKA. — Ki beszél ma a politizáló szónokokról? Ezek a Szedlacsekhez képest valóságos öreg asszonyok.

A BÁRÓNÉ. — De ma, na hát ez már egészen más! Pedig eleinte igen rosszul éreztem magamat a nagygyűlésen. Azt hittem, hogy migrainet kapok, mert egy milimáriné ült mellettem, és sehogy se találtam a helyemet. Blankának mutattam is a könyökömmel ezt a kalapot, mert boszantott a rendezés ügyetlensége, és nem tudtam, haragudjak-e vagy nevessek? Mi ez? — mondom — a ferenczvárosi búcsú legyen ez? Hogy jövök én a ferenczvárosi búcsúhoz? De mikor a Szedlacsek beszélni kezdett, akkor elfelejtettem mindent. Az ember azt hitte, hogy templomban van, és csak a lelke van jelen.

BLANKA. — Hát rosszul rendezték a dolgot, az bizonyos. Az ember egy kicsit furcsán érezte magát a sok mindenféle asszony közt, a kik hívők ugyan, de igen különösen öltözködnek. Volt ott egy pár alak, a ki ugyancsak rosszul festett, ott mellettünk. Ha a mennyországban is együtt lesznek velünk: én nem bánom, az ott más lesz; de itt, egyelőre szétválaszthattak volna bennünket.

ELZA. — Aztán köröskörül az a sok pap! Minden nőre tíz pap esett. Nem csoda, ha ebben a helyzetben az ember zavarba jön.

BLANKA. — Ne kotyogj mindig, a mikor komoly dolgokról beszélünk.

A BÁRÓNÉ. — Míg a Szedlacsek beszélt, azt is elfelejttem, hogy a második sorban ülök. Kár, hogy az ilyen beszédet csak egyszer hallhatja az ember. A legostobább színházi előadásokat többször megismétlik, és az ilyen gyönyörű beszédekből meg kell elégedni egy előadással.

BLANKA. — Szerencsére följegyeztem a legszebb mondatokat. Magammal vittem az albumomat, hogy majd lerajzolok egy pár alakot, ha nagyon unatkoznom. De mit tesz Isten?! Jöttek a szellemi rakéták és én örültem, hogy leírhatom a Schlagwortokat.

A BÁRÓNÉ. — Nem fogjátok elhinni, de engem mint szívbeteg nőt úgy föllelkesített ez a beszéd, hogy elment az étvágyam.

BLANKA. — Én totál össze vagyok törve, mint a Parsifal után Bayreuthban. De mit, egy Wagner-opera! Mikor azt mondta, hogy: »Gyávák vagytok! Szolgák uralkodnak rajtatok!« — könny gyűlt a szemembe, a kezem görcsösen összeszorult, és a szívdobogásomtól nem tudtam tapsolni.

ELZA. — A leghatalmasabb mégis az volt, hogy: »Az alvó pimaszt nyakon kell ütni, hogy felébredjen.* Egyszerre eszembe jutott, milyen sokszor mulasztottam el az esti imádságot, a böjtöt, meg a gyónást, eszembe jutott, mennyit nevettem, mikor a legkomolyabb dolgokról volt szó, és úgy éreztem, mintha ez a kemény pap nekem is oda ütött volna a nyakam közé, úgy hogy kéjes borzongás fogott el, elpirultam, és gyönyörű-Bégemben vörösre tapsoltam a tenyeremet.

BLANKA. — Hallgass már el egyszer. Kérdezett valaki?

A BÁRÓ. — Annyiban igaza van, hogy a pap tényleg komoly és tanulságos eszméket mondott, a melyeket Ő Szentsége is dicsérettel tüntetett volna ki.

A BÁRÓNÉ (Blankához). — Ha úgy se eszel, olvasd fel, a miket följegyeztél.

BLANKA (előveszi könyvét, lapozgat és olvas). — »Mi vagyunk az ecclesia militans, de kibontott zászlóink mögött a világi katolikusok gyávainak milliói meddig fognak még sompolyogni?!« Ez beszéd, mi? »A humanizmust a katolicizmus nevelte nagyra s most ez a nagy kamasz az anyja ellen merészel fordulni.«

A BÁRÓNÉ. — Ez meg tudja mondani!

BLANKA (tovább olvas). — »Nem adunk meleg tejet és ingyen kenyeret? Adunk egész embert, a ki hitével, ép lelkével és dolgos kezével megkeresi a maga kenyerét.«

A BÁRÓ. — Nagyon helyes eszme.

BLANKA. — Ez a gyönyörű, a mi jön: »Schopenhauer azt mondja: a világ rothadt, rothadjon el egészen, alászsolgája! Nietzsche pedig vaspatkós csizmáival rugdossa a szegényt.« Hát ehhez mit szóltok: »Tízezer misszionárius hordozza Európán kívül a civilizáció fátylát; s tízezer misszionáriust hajt Európa a szabadkőműves kormányok igája alá«?!

A BÁRÓ. — Ez sikerült.

BLANKA. — Most jön a legszebb: »A redoute felett hollók kóvályognak, temetést várva. Itt nincs temetés, itt Pünkösöd van, a hol tűz esik az égből, hogy apostollá legyen minden ember, a ki tudjon beszélni, küzdeni, tűrni, élni!«

A BÁRÓ. — Egyet nem írtál fel, a mikor azt mondta, hogy a katolikusokat a közélet minden terén visszaszorítják. Látjátok, ez rendkívül igaz mondás volt, melyet magam is tapasztaltam.

ELZA. — Nekem akkortetszettaleg jobban, amikor kitört. Hogy is mondta csak?! »A nyaka közé kell ütni a kereszténységnek, hogy fölébredjen és éljen.« Az istenit, be szép!

A BÁRÓNÉ. — Kár, hogy nem fejezhettük ki valamilyen módon, például jótékony célú adományokkal, a mit az újságok is hoztak volna, hogy ez a beszéd a mi érzelmeinket fejezte ki. Gondoltam rá, hogy be kellene lépni a Regisi Szent Ferenc-egyesületbe. De mit kezdjünk mi a vadházasságban élőkkel, a kiket a grófok a törvényes házasságra akarnak segíteni?

BLANKA. — Szeretnék ezekhez az idézetekhez egy szép mondást fűzni a magaméból. Mit mondotok hozzá, ha ezt írom a Stammbuchba: »Gladstone hangja, írta Macaulay, a parlament zenéje; Szedlaestk beszéde a vallás Marseillaise-e.«

A BÁRÓ. — Írd oda. Egy leánytól ez nagyon jó.

A BÁRÓNÉ. — Én csak azt sajnálom, hogy csupa katolikusok voltunk a gyűlésen. Ott kellett volna lenniök azoknak, a kik a valláson mosolyognak.

BLANKA. — Ne félj, majd el fogják olvasni az újságból, és prüszkölni fognak.

A BÁRÓNÉ. — Az igaz, hogy megadta nekik. De csakugyan már nem lehet túrni, hogy élni se akarták hagyni azokat, a kiknek vallása van.

BLANKA. — Különben ez a beszéd inkább nekünk szólt, a kik eddig mindent közömbösen vettünk.

A BÁRÓNÉ. — No majd fel fogunk ébredni.

BLANKA. — Nevetséges is, hogy mi, a sok millió, túrtuk, hogy bagatellizáljanak bennünket. Majd másképpen lesz ez is.

A BÁRÓNÉ. — Valamelyik katolikus egyesületbe be kell lépniük, juszta is. Meg kell mutatni a világnak, hogy ha eddig gyávák voltunk is: mi nem szégyelljük a vallásunkat.

A BÁRÓ. — Nekem csak egy nem tetszett ebben a beszédben. Mikor azt mondta, hogy: »Éljen a szabad verseny a szellemi világban! Legyen szabad verseny a

a katolikusok és mások között, így egy alkusz beszéljen vagy egy községi választó: »Éljen a kisiparos!« Az egésznek olyan üzleti színezete volt és nekem gyanúsnak jött elő. Vegyének hozzá, vagy talán nem gondolatok, hogy ez a tudományos férfiú mindig slágerket mondott, mint egy zsurnaliszta?! Én ezt különösnek találom. Bizonyosan tudjátok, hogy mindig Szedlaeseknek hívták ezt a papot? Nekem ez magyarosított névnek látszik.

BLANKA (megbotránkozva). — De, papa, mit képzelsz?

ELZA. — Ó, papa, ne beszélj így Venczelről!

A BÁRÓ. — Micsoda Venczel?

ELZA. — Én már csak Venczelnek fogom őt nevezni! Végre egy férfi, az első a Vasgyáros óta, a kihez érdemes volna feleségül menni, mert ez ugyan a nyaka közé tudna ütni az asszonynak, és ez a férfi — pap! Micsoda pechem van nekem!

XLIV.

BERZSENYIEK AZ OPERÁBAN.

— Tíz percczel hét óra után. Berzsenyiek az Operaház főbejárója előtt kiszállnak a most felavatott új landauerből. Áthaladnak az előcsarnokon, ahol még nagy a szabad jegyesek sűrűsége-forgása. A míg eljutnak a földszinti páholyba, Berzsenyit néhány siető alak kerüli ki, hogy előre rohanhassanak, a ruhatár felé. —

BERZSENYI. — Csak azt az egyet szeretném tudni, hogy az emberek mért sietnek úgy az Operába? Nem úgy rohan ez az ember itt, mintha odabent pénzt osztogatnának?! . . .

A BÁRÓNÉ. — Nagyszerű vagy te, Jacques! Hát sietnek az emberek, mert nem akarnak elkésni. Az elejéért is pénzt adtak, vagy nem?

BERZSENYI. — Éppen ez az. Már az én kocsimból láttam, hogy mindenfelől hogyan szaladnak. Ez olyan falánkságnak látszik nekem, mintha egy szegény hit tanuló az idegen családnál ebédel, és már előre nyújtja a kezét, hogy belenyúljon a tálba, mikor a cseléd az ajtóban hozza a babfőzeléket, pedig még elég marad a babból, midőn a hittanuló már megpukkadt.

BLANKA. — Hja, papa, mások jobban szeretik a zenét, mint te, és sok ember van, a kinél ez élet-szükséglet.

BERZSENYI. — Én is szeretem a zenét, és mint fiatal férj a filharmóniai koncerteken is többször jelen voltam, kérdezzétek csak meg anyátokat. De kevés jó zene többet ér, mint a sok állandó hangzavar, mely megromgálja az idegeket és elalszik tőle az ember.

A BÁRÓNÉ. — Ez nem szép tőled, Jacques, hogy egyszer jössz el kedvünkért az operába, és már előre felpanaszolod, hogy áldozatot hozol családonak.

BERZSENYI. — De, kedves Elizem, hogy tudsz te ilyet képzelni? Én igen szívesen pártolom a zenét, és a ballet után is itt maradnék, ha véletlenül nincsen ez az ülés a tőzsdetanácsban.

A BÁRÓNÉ. — Én nem értem, mért tartják a legkülönbözőbb üléseket éppen akkor, mikor az ember az operába megy?

ELZA. — Ha még a Házban is behozzák az esti üléseket, téged abszolúte nem fogunk látni, és azt fogjuk hinni, hogy te vagy az az idegen úr, a ki vasárnap nálunk ebédel.

BERZSENYI (nevet). — Mint látom, összeesküdtetek, hogy egy tökéletes zenebohóc legyen belőlem. (Belépnek a páholyba.)

BLANKA (mialatt leteszi a belépőjét). — No már én akár vissza is mehetnék, mert már készen vagyok a kritikámmal.

ELZA. — Ez a darab neked nem kávéház, mi?

BLANKA. — Hát nem hallod? A legszegényesebb Wagner-imitáció. Hogy jön ez a cseh Wagnerhez?

ELZA. — Én inkább azt mondanám, hogy csinos operetté-muzsika. (Leülnek.)

BLANKA. — De hisz csupa üres deklamáció! Így deklamál a teve, a mikor köhögni akar.

A BÁRÓNÉ. — Jacques, húzd közelebb a székedet, hadd büsrkélkedjünk veled egy kicsit.

ELZA (hátra fordul). — Igen, papa, engedd meg nekünk ezt a kis flanczot. Hisz ráérsz még ott hátul aludni!

A BÁRÓ (összeráncolja a szemöldökét). — De hisz ebben énekelnek! Ez nem lehet balett!

BLANKA. — A balett majd azután jön.

ELZA. — Nemsokára, mert az opera rövid.

A BÁRÓ. — Hát azt ti hogyan tudjátok, ha ez a darab, mint mondtátok, egészen új legyen? (Leül a leányai mögé.)

BLANKA. — Mi már az egész operát olvastuk az újságból.

A BÁRÓ. — Az ezélszerűbb és kényelmesebb is. Micsoda darab ez?

BLANKA. — A »Lengyel zsidó«. Ha most oda figyelsz, megérted az egészet. (A színpadon Schmitt erdész elénekli Anettnek és Krisztiánnak, hogy mi történt tizenöt évvel ezelőtt a lengyel zsidóval.)

ELZA. — A szán-motívum herczig.

BLANKA. — Tisztára operetté, ha mondom.

A BÁRÓ. — Ez a nagyszakállú megfelel nekem, de magyarázzátok meg, hogy a csendőr és a nő mért nem sajnálják a lengyel zsidót?

ELZA. — Hát tudod, papa, azok most a szerelmükkel vannak elfoglalva.

A BÁRÓ. — Talán azért, mert az csak egy szegény lengyel zsidó legyen? Na hát én konzervatív ember vagyok, és mindig ellene fogok nyilatkozni a bevándorlásnak, de ha nekem elbeszélük, hogy egy szegény kereskedőt csak úgy mir nix, dir nix meggyilkoltak, én akármilyen szerelmes legyek, sajnálni fogom a szegény embert.

BLANKA. — Operában, papa, ez nem úgy van, mint egy színdarabnál.

A BÁRÓNÉ (a ki elkészült a nézőtéren tartott szemléjével). — Láttatok a normafai Normannét?

BLANKA. — Azt ugyan bajos volna meg nem látni.

A BÁRÓNÉ. — Már nem állhatta meg, hogy egy kis keresztet ne tegyen a nyakába.

BLANKA. — Ehhez ábrázat kell. (A normafai Normanné kellő reverenciával köszön át; általános szíves viszonzás.)

ELZA. — Nézd, papa, ez itt a Takáts, a ki megölte a lengyel zsidót.

A BÁRÓ. — Ismerem tenorista korából. Azóta nagyon megerősödött a hangja.

ELZA. — Tévedsz, papuskám, a Takáts soha se volt tenorista.

A BÁRÓ. — Az nem baj; ez a hiány nem látszik meg rajta. A ki már fiatalon ilyen erős hanggal bír, attól idős korában, mikor a hangja még mélyebb lesz, nagyon sokat lehet vámi.

BLANKA. — Ó, papa, a Takáts már most is remek énekes!

A BÁRÓ. — Mindenesetre szép jövővel biztat. De ez a darab kezd nagyon nem tetszeni nekem.

ELZA. — Mért, papuskám?

A BÁRÓ. — Mert ez mégis oesmányság. Harminezezer frank hozományt ad a leányának, és azt énekli, hogy megháromszorozta azt, a mit elrabolt. Tehát tízezer frankért, vagyis a mi pénzünk szerint összesen 4795 forintért ölte meg a szegény kereskedőt. Mít gyönyörködjem én egy ilyen gazemberben?!

A BÁRÓNÉ (a leányokhoz). — Ugyan nézzetek már a szegény Soroksáry Miskára. Mindenáron köszönni akar.

BLANKA. — Én már rá se tudok nézni erre az emberre.

A BÁRÓNÉ. — Mért?

BLANKA. — Mert azzal gyanúsítom, hogy miután nem kellett se nekem, se Elzának, se Zelmának, most, elkese-
redésében el fogja venni a Zelma mamáját. Csak a
regényekben vannak ilyen éhes grófok.

A BÁRÓNÉ. — Egy gróf éhesen is gróf marad.

A BÁRÓ. — Gyermekeim, én azt hiszem, hogy hátra
ülök és egy kicsit gondolkodni fogok erről a szín-
darabról.

ELZA. — Várj, papuskám, most tánez lesz. Látod,
már készülődnek a lakodalomra! Itt egészen csinos a
muzsika, nem igaz?

A BÁRÓ. — Legalább sok személy jön a színpadra.

BLANKA. — Kár, hogy az ember már könyv nélkül
tudja az egészet a Nemzeti Színházból.

ELZA (a báróhoz). — Megmondjam neked, melyik szép
leányt hogy hívják? Várj, majd megmutatom a leg-
szebbeket.

A BÁRÓ. — Te annyit beszélsz itt nekem, mintha én
vidéki volnék, a kinek a szent jobbkézt kell elmagya-
rázni. Azt gondold talán, hogy én még soha se láttam
táncosnőket, és fiatalabb nőket a kórusból? Vagy talán
nem jártam azelőtt eleget valamennyi színházba?

ELZA. — Pszt, papuskám ... A mamának úgy se tet-
szenek az esti ülések . . . Aztán meg, mit gondolsz, mind-
iárt zavarba jövök! . . . Nézd inkább azt a szőke leányt,
ott balra! . . . Herczig pofácskája van, nem igaz?

A BÁRÓ (egy kicsit megzavarodva). — És a zene is
jobb egy idő óta, bár még mindig sok. (A színpadon
a lakodalmos nép asztalhoz ül.) De mért ültették a papot
a czúgba?

ELZA. — Tessék?

A BÁRÓ. — Nem látod? A papot az asztal szélére ültették,
a hol nyitva van az ajtó. És vele szemben is nyitva van
az ajtó. Egy rangelső embert! Ez a darab nem jó.

ELZA. — Ezért a papért nem kár, ha meghűl, mert nagyon mulatós pap lehet. Nézd, mindig nevet.

A BÁRÓ. — Mindegy, én nem akarok ott jelen lenni, a hol az egyházi férfiak ily kevés tiszteletben részesülnek, és a czúgba ültetik őket.

BLANKA. — Papa, most csak nem méssz el?! Már kezdődik a táncz!

A BÁRÓ (állva). — Ezt megvárom, mert igen szépen járnak. Látszik, hogy kiképzett ballerínák, a kik egy falusi kocsmában nem jönnek zavarba.

A BÁRÓNÉ. — Nézzétek, a Takáts is tánczolni akar! Lásd, Jacques, ez neked soha se jutna eszedbe.

A BÁRÓ. — Ne gondold azt. Egy öreg ember mindig szívesebben tánczol, mint jajgat a köszvénytől.

ELZA. — Megint a szán-motivum! Jön a lengyel zsidó! °

A BÁRÓ. — Még egy lengyel zsidó! Nem találjátok, hogy ez az opera túlságosan népszerű és póriás?

A BÁRÓNÉ. — Jacques, most ne beszélj egy kicsit, mert a zene itt igen érdekfeszítő.

A BÁRÓ. — Éppen azt akartam mondani, hogy hátra ülök, mert messziről a zene sokkal élvezetesebb. (Hátra vonul, felül a pamlagra s behunyja a szemét.) Higyjétek el, így sokat nyer a zene. A képeket nem szabad közelről nézni, és a zenét távolból kell hallgatni. (Elábrándozik, de időközben a függöny legördül, s a páholyban megjelenik az első látogató.)

ELZA. — Papa, nem szabad megszökni!

A BÁRÓ. — Mit képzelsz? Ha meghallgattam az operát, a balett elől csak nem fogok elmenni?! (Egy úrhoz, a kit már tízszer mutattak be neki, de a kiről nem tudja, hogy kicsoda:) Én rám rendkívül hat a zene, és mint ideges ember elalszom tőle. A balett, ellenkezőleg, mindig felüdít, és utána kivétel nélkül a leg-

nyugodtabban alszom. (Kimegy a cukrászdába, és csak egy negyedóra múlva tér vissza, mikor már a második felvonás járja.)

A BÁRÓNÉ. — Már azt hittem, hogy itt hagytál bennünket!

A BÁRÓ. — Hát mért jöttem, ha nem a balettért? (A színpadon csendes jó éjt kívánnak Mathisnak.)
Hogyan? Még mindig énekelnek?

ELZA. — Mindjárt vége lesz.

A BÁRÓ. — Ha egy darab rossz, az még hagyján, de ha hosszú, ez megengedhetetlen. És még most is ez a Takáts énekel?

BLANKA. — Hát ki énekeljen, ha nem ő?

A BÁRÓ. — Csak mondom, mert már nagyon elfáradhatott. Én legalább elfáradtam, pedig a cukrászdában egy kicsit pihentem. De mindig mondtam nektek, hogy az Operának kicsiny a személyzete, és az egyes művészeket túlfárasztják. (Leül a pamlagra.)

BLANKA. — De, papa, ez nem úgy van . . .

A BÁRÓ. — Nem fogod tagadni, mert olvastam az én lapomban, hogy a múltkor már egy zenésznek kellett énekelnie, és szép sikert aratott. A többi zenészeknek is énekelniök kellene, hogy felváltsák a fáradt művészeket.

ELZA (részvevőleg). — Nem gondolod, papuskám, hogy inkább a közönséget kellene felváltani?

A BÁRÓ. — Engem hiába csúfolsz; én csak azért hunyom le a szememet, mert ilyenkor már bánt a viláosság. (Mathis elalszik; a báró is.)

ELZA. — Szegény papa! Mennyit kell szenvednie nem tudom melyik ballerináért!

BLANKA. — Talán több tisztelettel beszélhetnél az atyádról?!

ELZA. — Még te beszélsz?! Te, a ki ide vonszoltad, szegényt?!

(A sötét háttérben váratlanul felharsan az álombeli kórus, mely Mathist leszámolásra szólítja fel; a trombiták vadul dolgoznak és a nagy dob mintha megveszekedett volna.)

A BÁRÓ (felriad). — Mi az? Na hát ez már mégis gyalázat! Ez egy opera legyen, ezzel a lármával! Mért nem ágyúznak mindjárt? Es legalább figyelmeztetnék az embereket előre!

BIANKA. — Papuskám, légy egy kicsit csendesebb! A Boriska grófné már folyton bennünket néz. És mindenki meglátja rajtad, hogy nem sokat jársz az Operába.

A BAKÓ. — Hát bánom is én, ha meglátják rajtam, hogy nem sokat járok az Operába! . . . Ha én egyebet se csináltam volna, csak folyton az Operában lebzselek, akkor szépen néznénk ki! . . . te talán mint rongyos kis fiú krajczáros újságot árulnál az utcán, és én itt ülhetnék az Operában, mint statiszta! ... Ez egy opera?! A papot a czúgba ültetik, és engem a műélvezetemben felágyúznak!

ELZA. — Végre is a papának igaza van.

A BÁRÓ (Blankához, Elzára mutatva). — Látod, ennek a gyerekeknek van zenei érzéke. De ne nézegess mindig hátra, mert elvonod a figyelmemet a zenéről. (Behunyja a szemét, hogy a világosság ne bántsa, és csak akkor ébred fel, mikor a függöny legördült, s az egész közönség lelkesen hívja Takátsot.)

BLANKA. — Na biz ez nem sokat ér.

A BÁRÓNÉ. — Ha egy kicsit vígabb volna, egészen elmenne.

BLANKA. — Még víg is legyen ehhez a szöveghez?!

A BÁRÓNÉ. — Úgy gondolom, ha például kiderülne, hogy a lengyel nem halt meg, mert az egész csak álom volt, és Mathis örömeiben eljárná a mazurkát.

ELZA. — Hát igaz, hogy én a véleményemet nem hoztam készen a Rejtvényi úr újságjából, de nekem sok részlete tetszett.

A BÁRÓ. — Engem örvendetesen lepett meg, hogy a második fele, onnan, a hol a színpad és a nézőtér elsötétedik, sokkal jobb és sokkal rövidebb, mint az első fele. A végét már határozottan élveztem. Csak azt az egyet nem értem ebben a darabban, még most se, a mikor már minden szerencsésen végződött, hogy a papot mért ültették a czúgba?

XLV.

BERZSENYITŐL PÉNZT KÉRNEK.

— Szín: a báró dolgozó-szobája. A báró íróasztala mellett ül s egy újságot tart a kezében. —

A BÁRÓ (magában). — El kell olvasnom, mert olyan sokszor olvasták fel és lármában, hogy utoljára már egy szót se értettem a megjegyzésektől. Mindenesetre igen jól van írva; ez a fiatal egyén az öreg lakkczipőben jelesül forgatja a tollat. Nincs nekem mindig igazam? Azt mondja az én jó Elizem: »Ki legyen az az egyén a buffet-nél, a ki mindent megeszik?« En már akkor megmondtam: »Hagyd el; olyan éhesen néz ki, hogy nagyon jeles írónak kell lennie.« Es valóban beható cikket írt, melylyel meg lehetek elégedve. (Leteszi binokliját és pápaszemet tesz föl.) »Estély Berzsenyi bárónál! A cím egyszerű, de én szeretem az egyszerűséget és a betűk elég kövérek. És sajátos, mily jó irálya van ezzel a jelentéktelen alakkal! «A műszeretéről ismeretes pénzfejedelem vendégszerető palotájában» — ez oly sikerült kifejezés, melyet személyesen se mondhattam volna jobban. »A nagy művész borongós lelkének egész fenségét bele fektette vonójába .. » — no, ezer forintért ezen nem csodálkozom.

Kár, hogy nem voltam a teremben, a mikor produkálta magát, mert mégis érdekes, hogy egy hegedülésben mi legyen ezer forintért? Őszintén sajnálom, hogy nem is láttam őt a pénzemért, de meglehet, hogy az a kis fekete volt, a ki úgy tett, mintha ismerném, és a kit először az egyik kölcsönzött inasnak gondoltam. »De az est fénypontját mégis ...» — ahá, itt jön a Blanka az ő zongorázásával! »A baronesz, kinek nagy stílu előadását bármely világhírű zongorás megirigyelhetné, valósággal fanatizálta a csupa előkelőségből álló, raffinált ízlésű közönséget.« Ezért az egy mondatért megérdemelné a bíráló, hogy megjutalmazzam őt néhány pár lakk-czipővel. »Jelen voltak...« — itt egy kis hiba van, mert, mint látom, a notabilitások közül a címzetes püspök kimaradt, szerencsére az érsek, bár lemondott, ki van nyomtatva. »Leány ok: Dontheöy Tecza és Dontheöy Bubu grófkisasszonyok, Trenchény Ili baronesz, Várai Fejér Nandine, Piczu, Dalma és Nüntike, Honthy-Peéry Duda, Beszterczey Alma és Sisi baroneszszek, Wynand-Focking Poppaea, Hidegkuthy Angéla és Didi, Vázay Huhu, Chermely Dada és Baba, Wheöreösváry Alfa, Rezeda és Csuhajka, Hirschler Zelma és Polka, Gabnaffy Tente és Pimpi, Zalán Grambeta, Szirtfoky Lala, Hopla és Kuczucz . . .« Azt hiszem, hogy ez a Kuczucz az a kis lány a nevető szemmel és kövér nyakkal, a ki úgy feltűnt nekem. Kár. Az ilyen életrevaló kis lánynak színésznőnek kellene lennie egy bécsi színháznál. »A fényes társaság a késő éji órákig együtt maradt« — na, azt hiszem, hogy jól mulattak! Én magam is jól mulattam volna; kár, hogy a vendégek közül a legtöbbeket nem ismertem. De az az úrlovas, a kit az én Elzám állított elő, egy igen jó eszmét vetett fel. A *Halifax* csakugyan a legjobb öreg ló legyen kis távolságra; és ha eladó, miért ne szerezném

meg? Erről jut eszembe, hogy hol van az őrnagy? Utasítani kívánom őt, hogy a *Halifaxért* menjen el húszezer forintig és az őrnagy ilyenkor nincsen sehol! És még hozzá az én Sport-rovatomat sem találom meg az újságomban. (Az újságot lapozgatja.) Ahá, itt van . . . no, tessék! »*Halifax* kimúlt.« Kár; elmentem volna érte húszezer forintig. Mégis jól van szerkesztve ez az én újságom; az őrnagy nincsen sehol, de az újságomból értesülök, hogy megtakarítottam húszezer forintot. Az bizonyos, hogy kis távolságra igen jó ló volt; és ez okos, hogy nem az én színeimben múlik ki. A doktor Vrillényi egészen megfelelően szerkeszti az én újságomat; sokfelét nyomtat ki ugyan, a miket nem fogok elolvasni, de mégis jó több célra, ha az embernek van egy saját lapja, melyet szívesen támogat . . . (Egy inas jön.)

AZ INAS. — Méltóságos báró úr, a doktor Vrillényi úr van itt, és kérdezi, hogy Méltóságod elfogadja-e?

A BÁRÓ. — Jöhet. (Vrillényi belép.) Jó, hogy jön, kedves doktor. Éppen most jegyeztem meg magamnak, hogy az újsággal igen meg vagyok elégedve, és ön helyes irányban szerkeszti a lapot. A betűk tisztán olvashatók, a közlemények tárgyilagosak, a kihordok illedelmesen vannak öltözködve, és annak a fiatal embernek, a ki a rossz lakkczipőben jött ide, olyan irálya van, a mely engem Goethe számos munkáira emlékeztet.

VRILLÉNYI. — Nagyon örülök, báró úr, hogy oly szerencsés voltam meglelégedését kinyerhetni. Annyival inkább, mert, sajnos, új áldozatot kell kérnem.

A BÁRÓ. — Hogyan? (Arcza elsötétedik.)

VRILLÉNYI. — Szerencsére mindössze tízezer forintról van szó. De erre halaszthatatlanul szüksége van a lapnak.

A BÁRÓ. — Szs — szs — szs — szs — szs — szs!

VRILLÉNYI. — A lap nem megy oly jól, mint joggal reméltük. A kilátásaink rendkívül kedvezőek, de a kilátásainkat, fájdalom, nem lehet eszkontálnunk. Hirdetéseinkben jelentékeny követeléseink vannak, de ezek nem folynak be rendben; az az akció pedig, a melyet közelebb megkezdettünk, nagy mértékben fogja propagálni a lapot, de ez az akező költségekkel jár . . .

A BÁRÓ. — Na, ön igen rosszkor jött, barátom. Nem képzeli, hogy milyen rosszkor!

VRILLÉNYI. — De, báró úr, tizezer forint, ez nem olyan nagy summa!... és olyan tizezer forintról van szó, mely a kamatok kamatjával fog megtérülni! . . . Végre is minden perczben megér a lap . . .

A BÁRÓ. — Megér! Megér! Persze, hogy megér valamit! Hogyne érne meg valamit! De ön nem képzeli, hogy milyen kevés most a pénz, ezt ön nem is képzeli!

VRILLÉNYI. — Én azt nagyon jól tudom, báró úr, hogy a viszonyok nyomasztóak. Ha nem így volna, egy szót se szólnék, hanem magam tenném bele a lapba ezt a tizezer forintot, a mely ilyen vállalatnál csekélységnek mondható . . .

A BÁRÓ. — Hogy ön ezt tudja? Nem tudja! Önnek erről fogalma sincs! Mit tud ön? Ha önnek szüksége van egy rongyos ezer forintra, és ez véletlenül ninesen, hát ez semmi. De ha az embernek szüksége van itt egy félmillióra, ott háromnegyed millióra, és nincsen! Sehol sincsen! Abszolúte sehol sincsen... ha az ember végre is nem akarja megtámadni a megtakarított filléreit! . . . Mit tud ön erről? Önnek fogalma sincs arról, hogy mi a gond. En mondom önnek, hogy kétségbeejtően nincs pénz, kétségbeejtően! Senkinek, sehol! A leggazdagabbnak mondott embereknek leginkább nincsen! Ha önnek nincs pénze, baj ez? Nem. Majd egyszer lesz, vagy nem lesz, önnek nem is kell.

De ha nekem nincs pénzem, el fogja képzelni, hogy ez sokkal komolyabb dolog! Lehet az, szabad az, hogy nekem ne legyen pénzem?!

VRILLÉNYI. — De a báró úrnál tízezer forint úgy sem numerái . . .

A BÁRÓ. — Numerái vagy nem numerái, az mindegy. Tízezer forint mindig tízezer forint marad. És éppen az a szomorú, hogy nem numerái! Nekem harmadfél millió kellene, a mi nincsen, és ön még tízezer forintról beszél nekem! Hogy képzei ön ezt? Hisz ha csak tízezer forintot kérnének tőlem! Miattam szívesen odaadnám ezt a tízezer forintot. Boldogan odaadnám. Nemcsak a lapnak. Odaajándékoznám szívesen az ön kis fiának. Mért ne ajándékoznék én az ön kis fiának tízezer forintot? De tőlem nem tízezer forintot kérnek, hanem tízszer tízezret, százszor tízezret! Hol vegyem? Mondja, kérem, hol vegyem? És hozzá ráadásul még harmadfél milliót, a mit ki kell fizetnem az egyik zsebemből.

VRILLÉNYI. — Igazán nem zaklatnám a báró urat, ha azt hinném, hogy ez a tízezer forint elveszhet. De csak elhelyezésről van szó . . .

A BÁRÓ. — Aztán a lap már nem olyan jó, mint volt. Azelőtt többször meg voltam elégedve, de egy idő óta a lap mindig rosszabb és rosszabb. A betűk túlságosan nagyok, a közlemények túlzottan tárgyilagosak, a kihordok úgy öltözködnek, mintha lopnák a pénzt, és az a fiatal ember, a ki nem tud írni, olyan öreg lakk-czipőben jár, hogy az szégyen-gyalázat! Hogyan akarja ön, hogy tekintélye legyen a lapnak ezzel a lakk-czipővel?! Ezért nem akar senki se előfizetni, és a mit ön a lapra költ, az kidobott pénz.

VRILLÉNYI. — Bocsánat, báró úr, de éppen csak az imént . . .

A BÁRÓ. — Éppen csak az imént az ön lapja egy igen

nagy bosszúságot szerzett nekem. Azt kell olvasnom benne, hogy egy *Halifax* nevű ló kimúlt. Majdnem kidobtam ezért a lóért húszezer forintot, és képes lett volna az én színeimben menni be, miután megvásároltam! Ha az ön lapja jól van szerkesztve, akkor ki kellett volna nyomtatni, hogy a ló kis távolságra már nagyon öreg és be akar menni. Akkor ön nem hoz engem abba a helyzetbe, hogy kidobjak egy lóért húszezer forintot, csak azért, hogy kimúljon.

VRILLÉNYÍ. — Pedig a mi a sport-rovatot illeti, legyen szabad megjegyznem, hogy sport-rovatunk, továbbá a társaságból közölt cikkek . . .

A BÁRÓ. — Erről jobb nem beszélünk. A mai ezikkből is kimaradt a czimzetes püspök. Hogy értsem ezt, hogy a ezimzetes püspök kimaradjon az én estélyemből? Az érsek ott legyen, a ki nem volt ott, és a czimzetes püspök, a ki ott volt, kimaradjon? Micsoda munka ez? És hogyan értsem azt, hogy, ha az érsek bejött a cikkbe, a mit nem kifogásolok, többen nem jöttek be, a kik szintén meg voltak hívva?!... Talán én tehetek róla, hogy az a fiatal egyén mindig a buffetnél volt, és nem törődött senkivel, legyenek bár ezek érsekek, zászlósurak, és legjobb barátaim?!...

VRILLÉNYÍ. — Erről igazán nem tudok, és szigorú vizsgálatot fogok indítani . . .

A BÁRÓ. — Ön egy idő óta semmiről se tud és mindennek személyesen kell utána nézmem. Azt hiszi talán, hogy nekem semmi dolgom? Ön azt nem képzei, hogy mennyit kell nekem dolgoznom, éjjel úgy, mint nappal, hogy a legszükségesebbet előteremtsem! Gondolja, hogy ingyen adják nekem az ilyen estélyeket, a melyeket társadalmi állásom megkövetel? És ön másnap tízezer forinttal jön nekem elő, a mi nincsen! A mikor én ki vagyok merülve a dologtól, és nem tudom, hogy hol van a fejem? Nem csodálkozik ön,

hogy itt talál engem az én dolgozószobámban, gondoktól és munkától görnyedve, most is, mint különben mindig?

VRILLÉNYI. — Végtelenül sajnálom, báró úr, ha zavartam. Belátom, hogy rosszul választottam meg az időt . . .

A BÁRÓ. — Nem az időt választotta meg rosszul, hanem az eszmét. Daczára elfoglaltságomnak, szívesen társalogtam volna önnel a komolyabb eszmékről, a miket meg kellene irni, de ön egy nagyon időszerűtlen tárgygyal jön elő, a mi nincsen. Úgy nézek én ki, mint a ki szívesen mond nemet? Én mindig örömmel hozok áldozatot, ha van, és a pusztá sajnálat egy kínos migrainembe kerül. A mint ön itt engem lát, én egy igen beteg ember vagyok. Nekem elég, hogy valaki pénzről beszéljen, és már rosszul érzem magam. És mikor én ilyen beteg vagyok, ön a legkínosabb ügyeket hozza nekem elő!

VRILLÉNYI. — Várni fogok addig, míg egyszer jobb kedélyben találom a báró urat. Egyelőre a magaméból fedezem a lap kiadásait, de nem mondok le a reményről* hogy a báró úr később . . .

A BÁRÓ. — Ne siessen, mert én egy igen beteg ember vagyok, és ha jobban leszek, azonnal el kell utaznom, az egészségemet gondozni. Majd ha visszajövök, alkalomlag talán szóba hozom, hogy mit kellene kigondolni az ügyről.

VRILLÉNYI. — Remélem, megbocsátja báró úr . . .

A BÁRÓ. — Isten áldja meg. (Vrillényi el.) És aztán ne legyek beteg a haragtól, a mikor látom, hogy ha esetlegesen egy jó anekdotával kezd, figyelmetlenségben képes lettem volna odaadni a tízezer forintot!

BERZSENYI KÖNYVET AKAR VENNI.

— Történik a Nádor-utczai palais-ban. Színhely: a pánczélszobába nyíló nagy ülésterem. Középtű zöld posztóval letakart hosszú asztal és sok karosszék. Az ablakokkal szemben lévő világos falon Berzsényi báró olajfestésű arczképe; a leghomályosabbik falnál hatalmas könyvszekrény. A könyvszekrény üres. —

A BÁRÓ (le s fel jár a teremben, s koronkint megáll a könyvszekrény előtt.)

ARTHUR (az óriási lakáj, megjelenik az előszobába nyíló ajtónak a küszöbén). — A bárókisasszony azonnal itt lesz.

A BÁRÓ. — Jól van, Arthur. (A szolga el.) Ez az Arthur, a milyen jól van a természettől kiállítva, kiindulási pontját képezhetné egy nemes testőrségnek, és én nem értem, kinek volna nagyobb szüksége a mi napjainkban testőrökre, mint egy pénzembernek, a ki . . . (Bejön Elza, utczai ruhában, kalappal, keztyűsen.)

ELZA (az előszobába nyíló ajtónál). — Mi az, papuskám?

A BÁRÓ. — Ki akarsz menni a városba?

ELZA. — Mért? Parancsolsz talán valamit?

A BÁRÓ. — Mondd, mit szólsz ehhez a könyvszekrényhez?

ELZA. — Hogy kerül hozzád ez a könyvszekrény?

A BÁRÓ — Nem fogod elhinni; én ezt örököltem.

ELZA. — Hogyhogy?

A BÁRÓ. — Sajátlag nem én örököltem, hanem az én manageremnek, az őrnagynak a felesége, a ki egy nem tudom micsoda baronesz. Ez a szegény nő éveken át türelmesen és bizalmasan várakozott egy vagyronra az ő öröklési nagybácsijától. Az őrnagy egészen bizonyosra vette a történetet, és te igen jól tudod, hogy mikor én kérdőre vontam: mi az, hogy a lovak nem akarnak futni? — többször még velem is elkezdett stenkerkedni, és én őt csak azért nem ütöttem pofon, mert mint rabiátus embert, a ki katona volt, képesnek tartottam arra a szemtelenségre is, hogy visszaüt. Ez onnan volt, mert az őrnagy mindig biztatta magát a felesége örökségével. Az öröklési nagybácsi azonban alattomos fiú volt, a ki igen nevetett magában, és titokban elköltötte az egész vagyont, úgy hogy mikor végre meghalt és gondolta magában, hogy: na, ezek nagyot fognak nézni! — nem maradt utána semmi, csak ez a könyvszekrény. Most már el fogod képzelni a szegény rászédett nőnek a kétségbeesését. Az őrnagy elpanaszolta nekem az esetet, és kért, hogy legalább vegyem meg a könyvszekrényt, mert minek nekik a könyvszekrény?! Erre én azt gondoltam magamban: «Miért ne venném meg a könyvszekrényt?! Ha nem veszem meg, az őrnagy a szomorú eset alkalmából előleget fog kérni, a mely esetleg nagyobb Összegű; és így legalább van a pénzemért egy könyvszekrényem.» Azért eltekintettem attól, hogy az őrnagynak ez jól történik, és gyakoroltam a kívánt jótékonyságot, annyival inkább, mert a könyvszekrényt a védnökségem alatt álló demokrata-körnek szándékoztam ajándékozni. Most aztán elhozták nekem az én könyvszekrényemet; én megnéztem, igen csodálkoztam, és így szóltam

magamhoz: »De hisz ez egy egész jó könyvszekrény! Mért ajándékoznám én ezt a körnek?!« Nem igaz?

ELZA. — Hát persze.

A BÁRÓ. — Csak az a kellemetlen a dologban, hogy egy könyvszekrényhez könyvek is kellenek.

ELZA. — Mért nem kérdezted meg, hogy hát ebből hova lettek a könyvek?

A BÁRÓ. — Azt hiszed, nem kérdeztem meg? Sőt hajlandó voltam megvenni az egész könyvtárt, és azt mondtam az őrnagynak, hogy a könyvtárral együtt, nem bánom, egy pár forinttal többet is fizetek. De az őrnagy elbeszélte, hogy az öröklési nagybácsi még életében elsikkasztotta az összes könyveket, a miket az antikvár megvett, és nem hagyott hátra egyebet, mint számos évfolyam *Gartenlaubei* és *Ueber Land und Mesrt*, mert igen művelt úriember volt, és nagy magyar, a ki a választásra költött el mindent, aztán visszavonult a kastélyába, melyet a Bodenkredit elliczítáltatott, és ott folytonosan olvasott, sőt a számottevő lipcei újságokat mind végig olvasta. A mi engem illet, én szívesen honoráltam volna ezeket a régi újságokat is, mert jól emlékszem, hogy mikor kedves anyáddal a mézes-heteket töltöttük, a nászúton figyelemreméltó *Allerleiok&t* olvastunk a *Gartenlaubéből*, de az őrnagy sajnálattal értesített, hogy már felfűtötték őket.

ELZA. — Azokat úgy sem lehetett volna benn hagyni a könyvszekrényben.

A BÁRÓ. — És miért nem?

ELZA. — Mert ezek, mint afféle kis polgárok olvasmányai, azóta már kimentek a divatból.

A BÁRÓ. — Akkor szerencse, hogy elégték, mert az egyetlen elavult holmi, a mit én az én lakásomban megtűrök, én magam vagyok, személyesen. Hanem már most itt van nekem a kellemetlenség.

ELZA. — Hogyhogy?

A BÁRÓ. — Mert ha én, teszem fel, zabot vagy szilvát akarok vásárolni, akkor egyszerűen kiadom a parancsolatot az Auspitznak, hogy rendeljen nekem zabot vagy szilvát, ilyen árban és ennyit. De azt már nem parancsolhatom az Auspitznak, hogy rendeljen nekem a könyvkereskedőtől könyveket egy ilyen összegért.

ELZA. — Bocsáss meg, papuskám, de ha szilvát akarsz vásárolni, akkor is megmondod, hogy milyen akarsz: boszniait vagy szerbiait, és ha zabot vásárolsz, megmondod, hogy milyen kell: elsőrendű vagy középminőségű?

A BÁRÓ. — Ez nem kérdés. Csakis első minőségű könyveket akarok vásárolni, egy bizonyos összeg, mindenestre minél csekélyebb összeg erejéig. De ez nem elég a könyvkereskedőnek, és éppen ezért hívtalak.

ELZA. — Parancsolj, papuskám.

A BÁRÓ. — Ne gondold, gyermekem, hogy én, bár látszólag Lebemann vagyok, nem érdeklődöm a könyvek iránt. Látod, én fiatalkoromban sokszor terveltem, hogy majd öregségemben, mikor már a komoly dolgok nem foglalják el az időmet, és tetszés szerint szentelhetem magamat a henyélésnek, el fogom olvasni az összes jobb könyveket. És mikor nőül vettem kedves anyádat, az első dolgom az volt, hogy megvettem neki díszkötésben Schiller összegyűjtött költeményeit, az össze-eket, kivétel nélkül. Sőt később föltettem magamban, hogy, ha már megvan, el is fogom olvasni Schiller műveit, és olvasni is kezdtem, de több ízben elaludtam s így az előrehaladás lassan ment, annyival inkább, mert ezen művek rendkívül sok kötetet képeznek, és én nem értem, hogyan ért rá Schiller annyit összeírni, a mennyit magunk közül egy ember elolvasni se képes. De azután is gyakran foglalkoztam az eszmével, és ha

időm engedte volna, a *Presséből* a feuilletont többször szerettem, volna elolvasni. Elannyira, hogy már korábban elhatároztam könyvtárt alapítani, egyrészt, mert ha az ember nem is ér rá a könyveket mindjárt végig olvasni, egy könyvtár mindig oly bútorzat, a mely egy teremnek választékos és tetszetős színezetet ad, másrészt, mert a könyvek értéke mindig megmarad, és miért ne gondolnék az utódokra, a kik a könyveket esetleg el fogják olvasni?! Ebből láthatod, gyermekem, hogy én jobban értek a könyvekhez, mint az emberek gondolnák. Csak-hogy most részint nem jut eszembe, micsoda könyvek azok, a miket mindig el szándékoztam olvasni, részint nem találom a szemüvegemet.

ELZA.. — Majd megkeresem, papuskám.

A BÁRÓ. — Ne bánts; ha te itt vagy, nincs többé rá szükségem. Tudom, hogy nagyon szakavatott vagy a könyvek terén, és számítok rá, hogy segíteni fogsz nekem ebben az ügyben. Nem szeretem ugyan, hogy a sok haszontalan olvasással mindig rontod a szemedet, de most véletlenül jól jön, hogy kiismered magadat a könyvészetben és a könyveknek a czíme a kisujjában van. Mikor elhozták a szekrényt, mindjárt eszembe jutott, hogy tegnap egy szakkönyvet találtam az asztalodon, és megnéztem a címét, melyről meglepetve láttam, hogy a karthauziak egy portásának a története.

ELZA (elpirul a haja gyökeréig).

A BÁRÓ. — Azonnal eszembe jutott, hogy, ha az én leányom annyira belemélyedt a tudományba, hogy a barátoknak egy egyszerű portásáról egy egész könyvet olvas el, akkor ő a legjelesebb történelmi munkákat és más egyebeket, teszem fel, a tudományos és humorisztikus műveket, könyv nélkül tudja, a címekkel és bolti árral együtt.

ELZA (meggyőződven róla, hogy a báró nem lapozta

végig a karthauziak portásának illusztrált és véletlenül az asztalon felejtett történetét, megkönnyebbülten pillant fel.)

A BÁRÓ. — Látom, hogy ki akarsz menni a városba, és én nem is tartóztatlak vissza, de előbb ird fel hamar egy papírra a legdrágább és legjobb könyveket, a mi egy szalon-könyvtár számára kapható.

ELZA. — Hogyan? Most mindjárt?

A BÁRÓ. — Csak egy czédulára; nem kell tisztázat. Az Auspitz majd letisztázza.

ELZA. — De, papuskám, az nem megy olyan hamar!

A BÁRÓ. — Miért nem? Te tudod a címeket és a bolti árakat, a könyvek pedig megvannak a boltban, tehát ez igen egyszerű.

ELZA. — De ha az ember egy nagy könyvszekrényre, egy egész könyvtárra való könyvet akar vásárolni: válogatni kell a könyvek közül, valami terv szerint, és én még azt se tudom, körülbelül milyen könyveket akarsz, például: tudományos vagy szépirodalmi műveket?

A BÁRÓ. — No, ez világos. Azt kívánom, hogy a tudományos művek szépen legyenek írva, mert szerintem az a tudomány, a mit nem lehet elolvasni, helytelen tudomány, és másrészt, ha az irodalomban nincsen tudomány, ez nem szép.

ELZA. — Igen, de mintha azt mondtad volna, hogy humorisztikus műveket is akarsz.

A BÁRÓ. — Természetesen: úgy tudományos, mint humorisztikus műveket, mert nem egyedül olyan könyveket akarok, a melyek a könyvtárban csak ki legyenek állítva, hanem, ha egyszer, a mikor nagyon öreg leszek, eszembe jut, hogy elő akarok magamnak valamit olvastatni, ez ne csupán olyan legyen, a mitől elalszik az ember, hanem a min, addig, a míg elalszik az ember, nevetni is lehet.

ELZA. — És azt se tudom, hogy inkább csak az olvasmányt keressem, vagy főképpen díszműveket akarsz?... mert azt mondtad, hogy irjam le a legdrágább könyveket is, meg a legjobbakat is.

A BÁRÓ. — Gyermekeim, te félreértettél engem. Én nem azt akarom, hogy ha a társaságban valami drága könyvről van szó, én mindjárt előjőjek a könyvtárammal, és azt mondjam, hogy ez nekem megvan otthon és ennyibe meg ennyibe került. Ezt hagyom a proczoknak; a jóléti és műveltségi henczegőknek; ezen én már felül vagyok emelkedve. De azt sem akarom, hogy a drága könyvek az én családi gyűjteményemből hiányozzanak, mert én nem azért csinálók könyvtárat, hogy takarékoskodjam, és nem szeretném, ha valaki megnézné a könyvtáramat, aztán így szólna: »A Berzsényi bárónál jól lehet enni, de a könyveit úgy szedte össze az utcán.« Én, mint egyszerű ember, abban a véleményben vagyok, hogy a díszműveknek, mint legdrágábbaknak, a legjobbaknak kellene lenniök. A te felvilágosításodból sajnosan tapasztalom, hogy ez nem így van, a mit különben nem értek, mert szerintem a rossz könyvek drágaságának semmi értelme. Azért ezt a kettőt tartsd szemmel. Legyenek díszművek is a vendégek számára, drága kiállításban, és jó könyvek is, hátul, a díszművek mögött, az utódok számára.

ELZA. — Még egyet. Csupa magyar könyvet akarsz, vagy külföldieket is?

A BÁRÓ. — Mért nem teszed fel a kérdést megfordítva? De így vagy úgy, elismerem, hogy ez fogas kérdés. Természetesen, ha egy napon a főrendiház tagja vagyok, nem tehetem ki magamat annak, hogy valaki a könyvtáramra azt mondja: ez a zászlósúr nem jó hazafi, mert a magyar könyveket mellőzi. És nincs is ok a magyar könyveket teljesen mellőzni, mert például

Petőfinek helyes, józan, czélszerű eszméivel szóról-szóra egyetértek. Azonkívül semmiféle magyar törekvéstől nem akarom megvonni pártolásomat és szívesen hozzájárulok a magyar kiadók fölségeléséhez, annál inkább, mert nagyon szép tőlük, hogy nem német könyveket adnak ki, a mi sokkal ezélszerűbb és jövedelmezőbb volna. De ne feledd, gyermekem, hogy a hazai ipar e téren még nem veheti fel a versenyt a külföldivel; sőt azt hiszem, bár e szakmában nem vizsgálodtam eléggé, hogy nálunk könyvpiar még nem is létezik.

ELZA. — De papuskám . . .

A BÁRÓ. — Hagyj kibeszélni. Ez onnan van, hogy az írók és egyéb könyvcsináló munkások, mint: nyomdászok, szedők és könyvkötők, nálunk még nem tudják a könyveket jól készíteni. Ez kitűnik a bécsi lapok vasárnapi mellékletéből, hol csak a legritkább esetben olvasod egy magyar könyvnek elkészültét, pláne helyesen elkészültét. Es éppen egy magyar lapban olvastam, véletlenül, mert nem az igazi lapra fordítottam, hogy a magyar írók még csak a gyermekek számára tudnak jól írni, a felnőttek igényeinek nem képesek megfelelni. Ezt egy tanár írta, a ki maga is a gyermekek számára ír, tehát tudja, hogy így van; és a kinek tanítania is szabad, hogy a felnőttek számára még ő se tud írni . . . Nem mondom, hogy a magyar írók később, ha szorgalmasak lesznek és nem hanyagolják el magukat . . . de még sokat kell tanulniok, és előbb jól rágiák meg, hogy mit akarnak mondani, ha azt óhajtják, hogy én elolvassam vagy csak támogassam is iparkodásukat. Azonkívül a magyar könyvkiállítók és kiadó munkások már csak mostoha viszonyaiknál fogva se tudják illetelmesen kiállítani a kezdő magyar írók műveit; Ausztria nem ad nekik kölcsön jobb papírt és elég

nagy betűket, úgy hogy aztán a magyar könyv oly rosszul sikerül, hogy végül, többnyire, meg se jelenik.

ELZA. — De, papuskám, te tévedsz! A magyar írók között sok van, a kiknek a munkáit lefordítják németre...

A BÁRÓ. — Te ezt összetéveszted azzal, hogy a magyar írók németből fordítanak tanulás és gyakorlat czéljából...

ELZA. — És más nyelvekre is. A magyar könyvek kiállítása pedig jobb, mint a németeké...

A BÁRÓ. — Már látom, hogy te nekem többnyire magyar könyveket fogsz felírni, de nem bánom, mert ez hazafiasabb, és azt hiszem, jutányosabb is. Aztán előttem fő az utódok, a kik, meglehet, már nem is kívánnak német könyveket olvasni, míg én rám nézve előnyösebb kevés számú magyar könyvet olvasni, mint sok külföldi művet, melyek elrontják a szemet, és utóvégre is az van belőle, hogy csak elalszik az ember. Azonfelül miattam lehet, hogy neked van igazad, és tőlem senki se veheti rossz néven, ha én az én leányomnak jobban hiszek, mint a *Neue Presse*nek. Csak a humorisztikus művekben nem adok neked igazat. Ezek maradjanak németül; mert a legjobb viczcz is magyarul nem hangzik olyan mulatságosan, mint az eredetiben. És mivel most el akarsz menni, nem tudom hová, állítsd nekem össze a jegyzéket holnapra.

ELZA. — Meglesz, papuskám. De mondd, egyéb utasítást nem adsz? Nem akartál még valamit mondani a könyvekre nézve?

A BÁRÓ. — Na, magától értetődik, hogy a tudományos könyvek vallás-erkölcsös szellemben legyenek; és legyen egy pár díszkönyv a rókadászokról, a hol a rókadászok az ő vörös frakkjukban ki legyenek festve, arra az esetre, ha netán egy előkelő vendégünk jönne, a ki a szalonban olvasni akar valamit. Megjegyzendő,

hogy egy-két forintra ne nézz, és gondoskodjál könyvekről, a mikben a képek a fő, és a nyomtatás csak arra való, hogy ne kelljen elolvasni. Végül az összes könyvek vastag papírra és nagy betűvel legyenek nyomtatva, széles margóval és üres lapokkal a fejezetek között; mert, mint egy feuilletonban olvastam egy jó író tollából, a sűrűn nyomtatott rossz könyv nem ér annyit, mint a ritkán nyomtatott jeles. Általában egy könyvtárnál az a fő, hogy mindenben mértéket tartsunk; a túlságosan sok olvasmány soha se élvezetes, ellenben mindig van valami jó vagy legalább kellemes abban az olvasmányban, a melyik kevés.

TARTALOM.

I. Csütörtökön öttől hatig	1
Aszfaltbetyárok	15
A fehérvári bicska	22
Úrnők a színpadon	28
V. Magyarosodás	34
VI. Rumbold szelleme	40
VII. Lóversenyen	47
VIII. Karlsbadban	53
IX. Smekszen	58
X. Államtitkok	64
XI. Napkelet gyöngye	69
XII. Kit vagy mit irigyel ön?	76
Egy üzenet	83
Berzsenyi incognito	92
XV. Berzsenyi az irodalomért	100
XVI. A tárlaton	107
XVII. Karácsony előtt	115
XVIII. Kém-szolgálat	121
XIX. Berzsenyieket megszámlálják	130
XX. Berzsenyi lapot alapít	139
XXI. Berzsenyi báró ünneplése	149
XXII. Abbáziában	155
Hóbortos Rózsi	163
Berzsenyiek a külpolitikában	169
XXV. Gépkocsizás után	177
XXVI. A szalmaözvegy	183
XXVII. Balaton-Karádon	188
XXVIII. Chincholle kisasszony tragédiája	194
XXIX. Berzsenyi föllép	200

XXX. Berzsenyit megválasztják	206
XXXI. Influenzában	212
XXXII. Berzsenyiek a német szó ellen	217
Kegyelet	222
Farsang a Nádor-utcában	227
XXXV. A bohémek	234
XXXVI. Berzsenyiek nyaralnak	241
XXXVII. Berzsenyiek a papa nélkül	250
XXXVIII. Ischlben	257
XXXIX. Berzsenyiek hegyet másznak	264
XL. Keresztúton	272
XLI. Berzsenyi házasság	278
XLII. Berzsenyiek haza jönnek	285
XLIII. Berzsenyiek fölébrednek	291
XLIV. Berzsenyiek az Operában	298
XLV. Berzsenyitől pénzt kérnek	307
XLVI. Berzsenyi könyvet akar venni	314